માનવમૂત્ર

શારીરિક તંદુરસ્તી માટેનો કુદરતી ઉપચાર

[પાંચમી આવૃત્તિ]

લેખક

રાવજીભાઈ મણિભાઈ પટેલ

સંયોજક, ભારત સેવક સમાજ, ગુજરાત

આમુખ

શ્રી મોરારજીભાઈ દેસાઈ

નાણાપ્રધાન, ભારત સરકાર, નવી દિલ્હી

ભારત સેવક સમાજ પ્રકાશન

પાનકોર નાકા, અમદાવાદ

પ્રકાશક
ભારત સેવક સમાજ, ગુજરાત, તરફથી
શ્રી પન્નાલાલ બાલાભાઈ ઝવેરી
પાનકોર નાકા, અમદાવાદ

મુદ્રક
જીવણજી ડાહ્યાભાઈ દેસાઈ
નવજીવન મુદ્રણાલય, અમદાવાદ – ૧૪

પ્રથમ આવૃત્તિ, પ્રત ૧,૦૦૦ માર્ચ, ૧૯૫૯
દ્વિતીય આવૃત્તિ, પ્રત ૧,૦૦૦ નવેમ્બર, ૧૯૫૯
તૃતીય આવૃત્તિ, પ્રત ૨,૦૦૦ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૬૦
ચતુર્થ આવૃત્તિ, પ્રત ૪,૦૦૦ મે, ૧૯૬૦
પંચમ આવૃત્તિ, પ્રત, ૫,૦૦૦ ઑક્ટોબર, ૧૯૬૦

પ્રાપ્તિસ્થાન
ભારત સેવક સમાજ
લાલભાઈ શેઠનો વંડો
પાનકોર નાકા, અમદાવાદ – ૧

ત્રણ રૂપિયા

પરદેશમાં કિંમત શિ. પે, શિ. પે.
૪-૮ + ૧-૪
પોસ્ટેજ
=૬ શિ. પુરા
પરદેશમાં વી. પી. કરવામાં
આવતું નથી.

અર્પણ

ગરીબ, પીડિત જનતાને દર્દોના નિવારણાર્થે
શ્રદ્ધાપૂર્વક જીવન-જળનો ઉપયોગ કરવાની
આશા સાથે અર્પણ

—રાવજીભાઈ મણિભાઈ પટેલ

આભારદર્શન

માત્ર છ માસના ટૂંકા ગાળામાં, આ પુસ્તકની બીજી આવૃત્તિ બહાર પડે છે, તે બતાવે છે કે, જે હેતુથી આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યું છે, તે હેતુ ફળીભૂત થયો છે. દેશના જુદા જુદા ભાગમાંથી તેમ જ પરદેશમાંથી પણ આ પુસ્તકની માગણી આવી છે.

શ્રી રાવજીભાઈએ સ્વાનુભવ તેમ જ બીજાં ભાઈબહેનોના અનુભવ પરથી આ પુસ્તક તૈયાર કર્યું છે. જરૂરી સુધારા-વધારા કરીને આ આવૃત્તિને તેમણે વધારે માહિતીપૂર્ણ બનાવી છે, અને એથી તે અભ્યાસીઓને તેમ જ પ્રયોગ કરનારાઓને વધુ ઉપયોગી થઈ પડશે.

આ પુસ્તક તૈયાર કરવામાં અનેક ભાઈબહેનોએ સારો એવો સાથ આપ્યો છે, તે બાબત ઘણી મહત્ત્વની છે. વળી વૈદકના ધંધાના અનુભવી અને નિષ્ણાત એવા શ્રી બાપાલાલ વૈદ, શ્રી વલ્લભરામ વૈદ, શ્રી કરુણાશંકર ત્રિવેદી, હોમિયોપેથ ડૉ. શ્રી ગુણનિધિ ભટ્ટ, ડૉ. શ્રી મગનલાલ સલારિયા તથા શ્રી જૂઠાભાઈ શાહ, શ્રી બાબુભાઈ સોની જેવા ભાઈઓએ આ પ્રયોગ અંગેની માહિતી આપીને, આ પુસ્તકને વધુ ઉપયોગી બનાવવામાં સહકાર આપ્યો છે. ભારત સેવક સમાજ તરફથી આ બધા ભાઈઓનો આભાર માનું છું.

ભારત સેવક સમાજનું ધ્યેય, શક્ય હોય તે ક્ષેત્રમાં જનતાની સેવા કરવાનું છે. આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવા પાછળ પણ આ હેતુ રહેલો છે. આ પુસ્તકમાં દર્શાવેલી શરીરસ્વાસ્થ્યની પદ્ધતિ બિન-ખર્ચાળ અને ગરીબમાં ગરીબ માણસ પણ અપનાવી શકે તેવી છે. આ વસ્તુને લક્ષમાં રાખીને ભારત સેવક સમાજે આ પુસ્તકની પ્રસિદ્ધિનું કાર્ય હાથ ધર્યું છે. આશા છે કે આમાં દર્શાવેલી પદ્ધતિ અને અનુભવ ઘણાને ઉપયોગી થઈ પડશે.

છેવટે આ બાબતમાં ઊંડો રસ લઈ, આ પુસ્તકનો આમુખ લખી મોકલી આ કાર્યમાં પોતાનો સહકાર અને સંમતિ દર્શાવવા માટે કેન્દ્ર સરકારના નાણાપ્રધાન શ્રી મોરારજીભાઈ દેસાઈનો આભાર માનું છું.

૧–૧૧–'૫૯ — પન્નાલાલ ઝવેરી

અમદાવાદ — માનદ મંત્રી, ભા. સે. સમાજ, ગુજરાત

ચોથી આવૃત્તિ પ્રસંગે

એક વર્ષ જેટલા ટૂંકા સમયમાં આ પુસ્તકની ચોથી આવૃત્તિ છપાવવી પડી છે, તે સૂચવે છે કે સ્વાસ્થ્ય મેળવવા માટેની આ પદ્ધતિ ઘણી ઉપયોગી નીવડી છે. એ યાદ રાખવું જરૂરી છે કે સ્વાભાવિકપણે આ પદ્ધતિ સામે લોકોને સૂગ હોય છે, તેમ જ શારીરિક ચિકિત્સાની જૂની અને જામેલી પદ્ધતિવાળાઓનો વિરોધ પણ હોય છે, આમ છતાં કોઈ પણ પ્રકારના પ્રચાર કે જાહેરાત વિના ગુજરાત અને મુંબઈથી તેમ જ દેશના બીજા ભાગો તેમ જ આફ્રિકામાંથી આ પુસ્તક માટે સતત માગ આવ્યા કરે છે. ૨૩૦૦ નકલની ત્રીજી આવૃત્તિની લગભગ ૧૫૦૦ નકલો એક જ માસમાં ઊપડી જવાથી આ ચોથી આવૃત્તિ તાબડતોબ પ્રસિદ્ધ કરવી પડી છે. આ આવૃત્તિમાં કેટલાક નવા અનુભવો અને વિગતોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે તેમ જ કેટલાક ગૌણ પ્રસંગો કાઢી નાખ્યા છે.

હવે એવો સમય આવ્યો છે કે આ પદ્ધતિને વધુ ઉપયોગી બનાવવા એક ચિકિત્સાકેન્દ્ર શરૂ કરવું જોઈએ. આ હેતુથી માર્ચ માસની તા. ૧૨–૧૩ મીએ એક સેમીનાર (ચર્ચા પરિષદ) હરિજન આશ્રમ, અમદાવાદમાં ગોઠવવામાં આવી હતી, જેમાં કેટલાક જાણીતા દાક્તર અને વૈદરાજો ઉપરાંત, આ પદ્ધતિને અનુસરી અનુભવ લેનાર ભાઈઓએ ભાગ લીધો હતો, અને તેઓએ પોતપોતાના અનુભવો દર્શાવ્યા હતા. તે ઉપરથી એમ જણાયું હતું કે જુદી જુદી જાતના ઘણા રોગો ઉપર આ પદ્ધતિ અસરકારક નીવડે એવો પૂરો સંભવ છે. આ સેમીનારમાં, એક ચિકિત્સા-કેન્દ્ર શરૂ કરવાનો નિર્ણય લેવાયો હતો, અને તેને મૂર્ત સ્વરૂપ આપવા માટે એક નાની સમિતિની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી, તેમ જ આ અંગેની માહિતી પ્રજા સમક્ષ રજૂ કરવા માટે ગુજરાત ભારત સેવક સમાજના માસિક મુખપત્ર ‘ભારત સેવક’માં, આ અંગેનો એક વિભાગ શરૂ કરવાનું

નક્કી કરવામાં આવ્યું છે. માર્ચ ૧૯૬૦થી દર મહિને તે વિભાગમાં આ અંગેની માહિતી, માર્ગદર્શન તેમ જ પત્રવ્યવહાર રજૂ કરવામાં આવે છે.

લોકહિતમાં રસ લેતાં ભાઈબહેનોને કોઈ પણ જાતના પૂર્વગ્રહ વિના, આ પદ્ધતિનો અનુભવ કરવા અને તેનાં પરિણામો લખી જણાવવા વિનંતી છે. આ કાર્યમાં જે જે ભાઈબહેનોએ રસ લઈને સૂચનો કરેલાં છે અને પોતાના અનુભવો દર્શાવ્યા છે, તેમનો આ સ્થળે આભાર માનું છું.

તા. ૧૫–૪–'૬૦ પન્નાલાલ બાલાભાઈ ઝવેરી

અમદાવાદ માનદ મંત્રી, ભારત સેવક સમાજ, ગુજરાત

પાંચમી આવૃત્તિ પ્રસંગે

માર્ચ ૧૯૫૯માં 'માનવમૂત્ર'ની પ્રથમ આવૃત્તિ પ્રકાશિત કરવામાં આવી ત્યારે આટલી જલદીથી ઉપરાઉપરી નવી આવૃત્તિઓ બહાર પાડવી પડશે તેવી કલ્પના ન હતી. ૧,૦૦૦ નકલની બીજી આવૃત્તિ નવેમ્બર ૧૯૫૯માં, ૨,૦૦૦ નકલની ત્રીજી આવૃત્તિ ફેબ્રુઆરી ૧૯૬૦માં, ૪,૦૦૦ નકલોની ચોથી આવૃત્તિ મે ૧૯૬૦માં અને ૫,૦૦૦ નકલની પાંચમી આવૃત્તિ ઑક્ટોબર ૧૯૬૦માં પ્રસિદ્ધ થાય છે તે બતાવે છે કે જે ઉદ્દેશથી આ કાર્ય શરૂ કરવામાં આવ્યું, તેને સફળતા મળી રહી છે. રોગ-પીડિત જનતાને આ દ્વારા આશ્વાસન અને માર્ગદર્શન મળ્યું છે. પહેલી આવૃત્તિ બહાર પડ્યા પછી દેશના જુદા જુદા ભાગમાંથી આ અંગેનો પત્રવ્યવહાર પણ વધતો ચાલ્યો છે. અને તેમાં ઘણાં ભાઈબહેનોએ આ પ્રયોગ કરીને મળેલા અનુભવોની હકીકત જણાવી છે, તેમ જ વધુ માર્ગદર્શન માગ્યું છે.

આ પ્રવૃત્તિનો વધતો વેગ જોઈને તેને વધુ વ્યવસ્થિત કરવા માટે વિચારણા કરવા સારુ માર્ચ ૧૯૬૦માં આ કાર્યમાં રસ ધરાવતાં ભાઈબહેનોની એક ચર્ચાસભા હરિજન આશ્રમમાં ગોઠવવામાં આવી હતી. તેમાં આ કાર્યમાં રસ ધરાવતા પ્રતિષ્ઠિત ડૉક્ટરો, આયુર્વેદ નિષ્ણાતો અને હોમિયોપેથ ઉપરાંત કાર્યકર્તાઓ અને જેમણે આ પ્રયોગ કર્યો હતો તેવાં ભાઈબહેનો-એ હાજરી આપી હતી, અને પોતાના અનુભવોનું વર્ણન કર્યું હતું. હાજર રહેલા નિષ્ણાતોએ પણ આ પ્રશ્નની વિગતવાર ચર્ચા કરી હતી, અને આ કાર્યને આગળ ધપાવવા માટે શાં પગલાં લેવાં તે વિષે વિચાર કરવામાં આવ્યો હતો. પરિણામે એક કેન્દ્ર શરૂ કરવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું.

કેન્દ્ર માટે હરિજન આશ્રમના ટ્રસ્ટીઓએ ૧૫૦૦ વાર જમીનનો એક ટુકડો ઉદારતાથી આપવાનું કબૂલ્યું છે. પણ હાલ તરત હરિજન આશ્રમના

લાલ બંગલામાં ભાડે રાખેલા મકાનમાં કેન્દ્રની શરૂઆત કરવામાં આવી છે. જ્યાં ૧૦ દરદીઓને રાખવાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે. આ કામ માટે યોગ્ય સ્ટાફની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે. આ રીતે આ કામ આગળ વધી રહ્યું છે.

આ નવી આવૃત્તિમાં અનુભવે કેટલાક ફેરફારો અને સુધારાવધારા કરવામાં આવ્યા છે, જેથી તેની ઉપયોગિતામાં વધારો થયો છે.

આ કાર્યમાં શ્રી મોરારજીભાઈ દેસાઈ પહેલેથી રસ લઈ રહ્યા છે.

આ પ્રસંગે જે જે ભાઈ અને બહેનોએ કોઈ પણ જાતના પૂર્વગ્રહ વિના આ કામ પ્રત્યે સહાનુભૂતિ દર્શાવી છે અને મદદ કરી છે તેમનો આભાર ભારત સેવક સમાજ તરફથી માનું છું.

તા. ૧૬–૯–'૬૦ — પન્નાલાલ બાલાભાઈ ઝવેરી
અમદાવાદ — માનદ મંત્રી, ભારત સેવક સમાજ, ગુજરાત

આમુખ

મોટી ઉંમરે અને નાદુરસ્ત તબિયતે શ્રી રાવજીભાઈએ પોતાના ઉપર મૂત્રચિકિત્સાનો નવો પ્રયોગ કર્યો અને તેનાથી એમને ફાયદો થતાં એનો લાભ સૌ કોઈને મળી શકે એટલા ખાતર એક જુવાનને શરમાવે એટલી શક્તિ એકઠી કરી, એ પ્રયોગનો પ્રચાર કરી, અનુભવ એકઠો કરી તેમણે આ નાનું પુસ્તક તૈયાર કર્યું. શરૂથી એમણે આ પ્રયોગથી મને માહિતગાર રાખ્યો હતો. તેમ જ જોન ડબલ્યુ. આર્મસ્ટ્રોંગનું 'ધી વૉટર ઑફ લાઈફ' પુસ્તક પણ એમણે મને મોકલી આપ્યું. બીજી કોઈ પણ દવા ઉપર આધાર ન રાખતાં માત્ર મૂત્ર મારફતે અનેક રોગો સારા કરવાની ચિકિત્સાપદ્ધતિની કુદરતી ઉપચારમાં ગણતરી કરી શકાય. અલબત્ત સામાન્ય રીતે જેને કુદરતી ઉપચારપદ્ધતિ કહીએ છીએ તેમાં આ ઉપચારોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો નથી.

કોઈ પણ વૈજ્ઞાનિક બાબતમાં પ્રયોગોના અનુભવથી મેળવેલી સિદ્ધિઓ પર મુખ્યત્વે આધાર રાખવામાં આવે છે. એમાં કોઈ પણ જાતના ચમત્કાર કે ગૂઢ કારણ કે ભેદને સ્થાન ન હોઈ શકે. મૂત્રચિકિત્સા અંગે આર્મસ્ટ્રોંગના પુસ્તક ઉપરાંત બીજા કોઈ પુસ્તકની મને માહિતી નથી. આમ તો આયુર્વેદમાં માણસ ઉપરાંત જુદાં જુદાં પ્રાણીઓનાં મૂત્રનો દવા તરીકે ઉપયોગ વર્ણવ્યો છે અને તેનો સફળતાપૂર્વક ઉપયોગ પણ થયેલો જાણવામાં છે. પરંતુ હરકોઈ રોગમાં મૂત્રના ઉપયોગનો અનુભવ આ પુસ્તકમાં જે રીતે રજૂ થયો છે તે સર્વ કોઈનું ધ્યાન ખેંચે એવો છે. હજી વધારે પ્રયોગો થાય અને મળેલા અનુભવ ઉપરથી આખી ચિકિત્સાપદ્ધતિ વ્યવસ્થિત બને તો નજીવા ખર્ચે અનેક અસાધ્ય રોગોમાં સારી રાહત થાય.

આ ચિકિત્સામાં મુખ્ય મુશ્કેલી મૂત્રની સૂગ અંગેની છે. બીજી ગંધવાળી અને બેસ્વાદ દવાઓ જેટલી સહેલાઈથી મૂત્રનો ચોળવામાં અને

પીવામાં ઉપયોગ કરી શકાય એને માટે લોકોના માનસમાં પલટો આવવો જોઈએ. લેખકે આને માટે ખાસ મહેનત લીધી છે. પોતાના તથા પોતાનાં સ્વજનોના અનુભવ ઉપરાંત એમણે બીજાં કેળવાયેલાં અને એવાં ભાઈબહેનોના અનુભવ ટાંકચા છે. શ્રી બાપાલાલ વૈદ્યનો એમાં એક અનુભવસિદ્ધ લેખ પણ રજૂ થયો છે. માર્ગદર્શક, પ્રશ્નોત્તરીરૂપે પરિશિષ્ટમાં શ્રી રાવજીભાઈએ આ ચિકિત્સાનું હાર્દ રજૂ કર્યું છે, જે વાચકના ઘણા સંશયો દૂર કરવામાં મદદગાર થશે. મને આશા છે કે મોટા પાયા ઉપર બહાર પડતી ચિત્રવિચિત્ર સંખ્યાબંધ દવાઓના આ જમાનામાં આ સારી સરળ ચિકિત્સાપદ્ધતિ પોતાનું યોગ્ય સ્થાન મેળવશે.

તા. ૧૨–૧–'૫૯ મોરારજી દેસાઈ

બે બોલ

'ન જાણ્યું જાનકીનાથે પ્રભાતે શું થવાનું છે.' રાજ્યારોહણને બદલે વનવાસ જવાનું થયું ત્યારે એની એ જ મનની પ્રસન્નતા અને હૃદયના ઉલ્લાસ સાથે જાનકીનાથ વલ્કલ પહેરી વનવાસ સિધાવ્યા. આ પ્રકરણો લખવામાં એવું કંઈક બની ગયું. જીવનભર હું રાજકારણમાં રહ્યો અને સમાજસેવક તરીકે જીવ્યો. તે જીવન જીવવામાં મારાથી બને તેટલી મેં મારી જાત પર ચોકી રાખી છે. મનના ઘોડાની લગામ બને તેટલી સખત પકડી રાખી છે. એમાં મને સુખ અને આનંદ મળ્યો છે. આત્માનો સંતોષ એ જ સાચું સુખ છે. એ આત્મસંતોષ મેળવવાનાં મેં વલખાં માર્યાં કર્યાં છે. એ રીતે જીવીને એક નાનેરા માનવ તરીકે મારા જીવનની હકીકત 'જીવનનાં ઝરણાં'ના બીજા ભાગમાં સંપૂર્ણ લખી નાખી મેં સંતોષ માન્યો છે. અને જાણે હું જીવનથી પરવારીને પરમ મિત્ર મૃત્યુની રાહ જોતો બેઠો હોઉં એવી રીતે નિરાંતે બેઠો હતો.

પણ આપણું ધાર્યું થાય છે ખરું કે? એ તો "ધણીનું ધાર્યું એણી પેરે થાયે જેમ ગજ કોઠું ગરે, કૃષ્ણને કરવું હોય તે કરે." એવું થયું. મારા જીવનમાં કદી સ્વપ્ને પણ મેં નહીં કલ્પેલી એવી પ્રવૃત્તિમાં મૃત્યુની રાહ જોતા બેઠેલા મને પ્રભુએ નાખ્યો. પ્રવૃત્તિ સમજીને નહીં પણ પીડાહીન જીવન જીવવાના પ્રયત્નમાં અચાનક સહેજે કાર્ય આવી ઊભું. આયુર્વેદ, એલોપથી, હોમિયોપથી, નેચરોપથી, હાઈડ્રોપથી કે બાયોકેમિક, એવી કોઈ 'પથી'માં મારી ચાંચ ન ખૂંપે. મારો એ વિષય નહીં. તેનાં અટપટાં નામના ઉચ્ચાર પણ મને ન આવડે અને તેની પરવા પણ મને નહીં. એવા ક્ષેત્રમાં મને પ્રભુએ નાખ્યો. શાથી નાખ્યો? મને કાંઈ ખબર નહીં. છતાં હું એ દિશામાં કેમ આકર્ષાયો? કારણ કે તે સર્વાત્મા આપણા બધામાં ઓતપ્રોત છે. દુ:ખીઓની સેવા કરવાની તક મળતી હોય તો સ્વર્ગનો અનાદર કરીને પણ નર્કમાં જવાની તૈયારી

કરું એવી મારી વૃત્તિ અને હિંમત ખરી. ગાંધીજી પાસે ઘણું શીખવાનું હતું પણ તે બધું શીખવાની મારી લાયકાત ન હતી; છતાં આ લાયકાત જે નાનામાં નાના માણસમાં હોઈ શકે, તે લાયકાત હું તેમની પાસેથી શીખવા પ્રયત્નશીલ રહેતો કે કાંઈ નહીં તો માનવજાતની સેવા કરતાં કરતાં કાંટાળો તાજ પહેરી વધસ્તંભ પર પ્રસન્નચિત્તે શી રીતે ચઢવું. મૂઢ જેવા રહીને આટલું શિખાય તોપણ કાંઈક આત્મસંતોષ મળે. પ્રભુ તો અંતર્યામી છે. અને મને તેનું નિમિત્ત બનાવી મૂત્રચિકિત્સા જેવો સામાન્ય આમજનતામાં સુગાળો પ્રશ્ન મારી પાસે રજૂ કર્યો અને મને તેમાં પડવાને ધક્કો માર્યો. મૃત્યુને ભેટવાને દિવસો ગણતા મને જ્યારે આવો ધક્કો લાગ્યો ત્યારે એ પ્રેરણાત્મક કાર્યમાં હું પડ્યો; અને જાણે પ્રભુએ ગોઠવ્યું હોય તેમ મને જે દિશાનું ભાન નહોતું ત્યાંથી એક પછી એક સહાયકો મળવા લાગ્યા. પોતાના પુરાણા અનુભવો કહેવા લાગ્યા અને એને કારણે મારા હૃદયમાં શ્રદ્ધા પેદા થઈ. મેં આ પ્રશ્નને વૈદકીય દૃષ્ટિએ જોયો કે વિચાર્યો નથી. પણ જેમાં ગમે તેવા નિષ્ણાત ડૉક્ટરોના ગુરુવર્ય ગણાય તેવા ડૉક્ટર કે વૈદ્યની કે વૈજ્ઞાનિકની ચાંચ ન ખૂંપે એવી વિશ્વના કિરતારની રચેલી કુદરત પ્રત્યેની મારી શ્રદ્ધાથી હું પ્રેરાયો. આ કોઈ પણ પ્રચલિત વૈદ્યકીય વિષય નથી. છતાં જો કાંઈ હોય તો કુદરતી સંપત્તિના અભ્યાસે ઉત્પન્ન થયેલા આયુર્વેદનીયે પહેલાંની જીવમાત્રને બક્ષેલી ઈશ્વરદત્ત બક્ષિસ છે. તે સકારાત્મક બક્ષિસ છે, નકારાત્મક નથી. સૃષ્ટિની કરામતમાં જીવને તેના શરીરના સુરક્ષણ માટે કિરતારે આ સાધન પ્રથમથી બક્ષેલું છે. તે કોઈ રોગનો ઉપાય નથી પણ શરીરસ્વાસ્થ્યનું સાધન છે. આ શ્રદ્ધા મને હૃદયમાં વસી ગઈ. કેમ વસી? તેનો શો આધાર? તેવા પ્રશ્નો મારી જાતને પૂછીને હું દીર્ઘસૂત્રી બન્યો નથી. સૂર્ય છે. હું દેખું છું. તેને કાંઈ પુરવાર કરનારી દલીલની જરૂર ખરી કે? કિરતારે આ શરીરનું કે કોઈ પણ જીવજંતુનું શરીરસ્વાસ્થ્ય જાળવી રાખવા માટે વૈદ્યની રચના કરી નથી. પણ તે માટે દરેકને સાધન આપી દીધું. આ અચળ અને સાચી શ્રદ્ધાની વાત છે. પછી જીવ પોતાની મૂર્ખાઈથી ગમે તેમ વર્તે અને તેમાં માનવજાતે તો વિશ્વનાં બધાં નાનાંમોટાં

જીવજંતુઓ કરતાં વધુ મૂર્ખ બની પોતા માટે વૈદ્યોની સંસ્થા ઊભી કરી તો ભલે તેમ થયું; પણ તેથી મૂળ વાત શા માટે ભૂંસાવી જોઈએ? જે મનુષ્યના શરીરની રચના કરી કિરતારે હાથ ધોઈ નાખ્યા તે મનુષ્યજાતને તેણે પરાવલંબી બનાવી? અને બીજાં જીવજંતુ, જાનવર, પશુ, પંખી અને કીટકીડાને સ્વાવલંબી બનાવ્યાં! જીવમાત્રનું શરીર કિરતારે સંપૂર્ણ અને સ્વાયત્ત બનાવ્યું અને તે સંપૂર્ણતા તથા સ્વાયત્તતા કાયમ ટકી રહે તે માટે દરેકને પોતપોતાનું સાધન આપ્યું છે. આ વાત હાલના સંસ્કારી (કલ્ચર્ડ ઍન્ડ સિવિલાઈઝ્ડ) ગણાતા સમાજને ભલેને અરુચિકર લાગતી હોય પણ તે સત્ય છે, સૂર્ય સમ સ્વયંપ્રકાશિત છે. આ પ્રકાશને ક્યાં સુધી ઢાંકી રખાશે?

આવા આવા પ્રશ્નો અને વાતો મારી સામે આવી ઊભાં અને મારા દિલમાં વસી ગયું કે, જગતની પીડાતી માનવજાતની સેવા કરવાનું આ વિશાળ ક્ષેત્ર પડ્યું જ છે. હું શું કરી શકીશ તેની મને ખબર નથી. મારું ગજું નથી. મારી શારીરિક સ્થિતિ પણ નથી. છતાં પ્રભુએ જે ચિનગારી મારા હૃદયને આપી, તે મને પ્રભુએ જેને માટે આપી તેને હું આપું તો મને સંતોષ થાય એવા હેતુથી આ પ્રકરણો લખવાનો પ્રયત્ન મેં આદર્યો છે; પણ કેવળ એ પ્રયત્નમાત્રથી આ વિરાટ કાર્ય થવાનું નથી. આ કાર્ય સિદ્ધ થવામાં ભારે અનુકૂળતા છે અને તે સાથે પ્રતિકૂળતા પણ બહુ પ્રબળ છે. અનુકૂળતાઓ એ છે કે: (૧) તે ઈશ્વરપ્રેરિત છે. (૨) શરીરના સ્વાસ્થ્યની કોઈ પણ જાતની ઊણપને પૂરવાને માટે તે એક જ ચમત્કારિક અને વિજ્ઞાનની દૃષ્ટિએ સંપૂર્ણ દ્રવ્ય છે. (૩) તેનો ઉપયોગ કરવામાં શ્રદ્ધા અને સદ્‌વૃત્તિ સિવાય તેની બીજી કાંઈ કિંમત આપવાની નથી. (૪) પરિણામે તે કોઈ પણ દ્રવ્ય કરતાં વધારે અસરકારક છે. (૫) આયુર્વેદે તેને વિષઘ્ન અને રસાયન કહ્યું છે. વિષઘ્ન એટલે શરીર અંદરના કે શરીર બહારના કોઈ પણ વિષને હણનાર અને રસાયણ એટલે વૃદ્ધાવસ્થાને અટકાવી રોગ-રહિત યૌવન અવસ્થા આપે તેવું. (૬) તેના ઉપયોગથી કોઈ પણ પ્રકારનું નુકસાન નથી એટલે નિર્દોષ છે. આ છ ગુણોવાળું દ્રવ્ય પ્રજા પાસે હિંમતપૂર્વક મૂકવામાં આવે તો પ્રજાની અને આયુર્વેદની ભારેમાં ભારે

સેવા કરી ગણાય; કારણ કે આયુર્વેદ પ્રત્યે મને પક્ષપાત છે; છતાં હું એમ માનતો થયો છું કે મૂત્રચિકિત્સા એ આયુર્વેદનું જન્મસ્થાન છે. કોઈ આયુર્વેદના ભક્ત મારા આ કથનથી અકળાય નહીં. સમજે, વિચારે અને નિર્ણય કરે અને છતાં તેમને મારું એ કથન સ્વીકાર્ય ન હોય અને તેને આયુર્વેદનું એક અંગ ગણે તોપણ મને વાંધો નથી. વિશેષમાં આપણા દેશની ગરીબ પ્રજા ચાલુ તબીબી પદ્ધતિની દવાઓના બોજાઓ નીચે શારીરિક, માનસિક અને આર્થિક દૃષ્ટિએ એટલી બધી ચુસાઈને સત્ત્વહીન થઈ ગઈ છે અને અકળાઈ ગઈ છે કે દેશની ગરીબ અને રોગોથી પીડાતી જનતા તેને તુરત ગ્રહણ કરી લેવાની છે. એ પણ મોટામાં મોટી અનુકૂળતા છે.

ઉપરની અનુકૂળતાઓ સામે નીચેની પ્રતિકૂળતાઓ પણ છે: (૧) પેશાબ પ્રત્યે આપણા સમાજની સૂગ, તેના સ્વાદ અને ગંધ વિષેનો ખોટો ખ્યાલ. (૨) પેશાબ મારફતે શરીરમાંનું ઝેર નીકળે છે એવી આપણી ખોટી માન્યતા અને તેવો થતો પ્રચાર. (૩) સેંકડો વરસથી મૂત્રચિકિત્સાની સારવાર બંધ પડવાથી તેના ઉપયોગની શાસ્ત્રીય પદ્ધતિનું અજ્ઞાન. (૪) તે પદ્ધતિમાં પાળવી જોઈતી પરહેજી પાળવામાં આપણી બેદરકારી અને આહારવિહારમાં આપણો અસંયમ. (૫) મૂત્રચિકિત્સા એ ઉચ્ચ સાંસ્કૃતિક જીવનની વિરુદ્ધની ચિકિત્સા છે એવી આજના સમાજની સમજ. (૬) તે બધાં કારણોને પોષવા જેવો અને દૃઢ બનાવતો અન્ય વૈદકીય પદ્ધતિના ધંધાર્થીઓનો મરણિયો પ્રચાર; સ્વચ્છતાને નામે, સંસ્કારિતાને નામે, સભ્યતાને નામે, બીજા વૈદ્યકીય ધંધાનાં સ્થાપિત હિતોનો થતો અગર થનારો સામનો. જોકે ઘણા વૈદ્યો સ્વીકારે છે કે મૂત્રચિકિત્સા એ આયુર્વેદનું અંગ છે છતાં ધનલક્ષી વૈદ્યોનો વિરુદ્ધ પ્રચારમાં સાથ હોવાનો સંભવ છે. (૭) આ બધી હકીકતોનો વિચાર કરી પોતાના કલ્યાણ ખાતર સત્ય વર્તનને અમલમાં મૂકવા જેટલી આપણી, આપણા સમાજની નૈતિક હિંમતની ખામી. ઉપરની પ્રતિકૂળતાઓ પણ છે. છતાં મને શ્રદ્ધા છે કે આયુર્વેદના અભ્યાસીઓ સત્યનિષ્ઠાથી પ્રયત્ન કરે તો મૂત્રચિકિત્સા મારફત દમનકારી વૈદકપદ્ધતિને ભૂંસી નાખી હિંદી જનતાને તેની નાગચૂડમાંથી બચાવી શકે. આને માટે આયુર્વેદના અનુયાયીઓએ તપ

કરવું જોઈએ, સંશોધન કરવું જોઈએ અને તેમાં જ જીવનનું સ્વાર્પણ કરવું જોઈએ. પ્રચલિત વૈદ્યકીય પદ્ધતિએ હવે હદ વટાવવા માંડી છે. તેમાં ઘણા ઉત્તમ પુરુષો પડેલા છે. સેવાલક્ષી અને ચારિત્રશીલ સેવકો પણ તેમાં પડેલા છે. પણ તેવા જૂજનું શું ચાલે? હવે તો ઘણા ભલા અને નિખાલસ ડૉક્ટરો મુક્ત કંઠે કહી નાખે છે કે, શું કરીએ? ડૉક્ટરી ધંધો શીખ્યા એટલે ધંધો કરીએ છીએ. પણ અમે તો નિમિત્ત માત્ર છીએ. અમે ડૉક્ટરો કરતાં દવા બનાવનાર સ્થાપિત હિતોના એજન્ટો વધારે અંશે છીએ. કેટલાક ડૉક્ટરો ખાનગીમાં ભલા હૃદયથી એકરાર કરે છે કે, "તાવ કે શરદીમાં હું મારી જાત માટે કરિયાતાનો ઉકાળો અને હરડે વાપરું છું. અને દરદી મારે ત્યાં આવે તેને બાર આનાનું ઇંજેકશન આપી તેની પાસેથી પાંચ કે દસ રૂપિયા લઉં છું." ડૉક્ટરના પ્રમાણપત્રને શોભાવે અને દરદમાં દરદીને સાચે જ રાહત આપે એવા કુશળ ડૉક્ટરો હજારોમાં સો હશે. બાકીના બીજા બધા તે સો શક્તિશાળી ડૉક્ટરોની પાછળ પાછળ પોષાય છે. મળેલી છાપને આધારે ચરી ખાય છે. આમ છતાં શક્તિશાળી અને અશક્ત બંને એકબીજાના પોષક છે. એકબીજાના આધારથી સમાજ પર અપૂર્વ વર્ચસ્વ ભોગવે છે. સમાજનું કલ્યાણ કરીને કોઈ વર્ચસ્વ ભોગવે તેનું કાંઈ દુ:ખ ન હોય. પણ સમાજને શરીરે, મને અને સાધને પાયમાલ કરીને વર્ચસ્વ ભોગવે એ દુ:ખદ છે. સમાજનું કોઈ પણ અંગ પોતામાં ભૌતિક કે આધ્યાત્મિક શક્તિ હોય તેને કારણે વર્ચસ્વ ભોગવે તેમાં ફરિયાદ કરવાપણું ન હોય; પણ તેમ નહીં હોવા છતાં સંસારના ઉદ્ધારક અને દુ:ખહારક બનીને બેસી જાય અને સંસારને પાયમાલ કરે તો તે સામે ફરિયાદ કરવી એ ફરજ થઈ પડે છે. સંસારમાં આજકાલ તબીબી ધંધાનું એવું થઈ પડયું છે કે જગતના રોગોનો નાશ કરવાની તેની ઝુંબેશમાં તે નિષ્ફળ નીવડયો છે, એટલું જ નહીં પણ રોગો હતા તે વધારે તીવ્ર બન્યા છે અને જે નહોતા તે નવા ફૂટી નીકળ્યા છે. દિનપ્રતિદિન કોઈ પણ દેશનાં ગામો, કસબા કે શહેરો વધારે સુખસગવડવાળાં અને સ્વચ્છ બનતાં જાય છે છતાં, ત્યાં

રોગોનું અને તે સાથે ડૉક્ટર અને તબીબોનું પ્રમાણ અનેકગણું વધતું જાય છે, એ ચિંતાજનક હકીકત છે. એક જીવતી જાગતી હકીકત લઈએ. અમદાવાદમાં સને ૧૯૩૧–૩૨માં અને સને ૧૯૫૭–૫૮માં વસ્તી, મ્યુનિસિપાલિટીનું બજેટ અને તબીબી ધંધાર્થીઓની સંખ્યા નીચે આપું છું :

શહેરની વસ્તી	સને	મ્યુનિ. બજેટ	રજિસ્ટર્ડ ધંધાદારી તબીબો અને વૈદ્યોની સંખ્યા
૩,૮૨,૦૦૦	૧૯૩૧–૩૨	૩૦,૮૦,૦૦૦	૨૦૦ (આશરે)
૯,૭૦,૦૦૦	૧૯૫૭–૫૮	૩,૦૭,૦૦,૦૦૦	૮૦૦ (આશરે)

અમદાવાદ શહેરની પ્રગતિના આ આંકડા છે. છેલ્લાં પચીસ વર્ષમાં વસ્તી ૨૫૦ ટકા વધી છે. છેલ્લાં પચીસ વર્ષમાં શહેરની સ્વચ્છતા, રસ્તા, સેનિટેશન, ગીચ વસ્તીને બદલે વસવાટોના ખર્ચ માટે, ગટરો, નાના મોટા બગીચા વગેરે ખર્ચ સારુ શહેરની સુખાકારી માટે પચીસ વર્ષ પહેલાં મ્યુનિસિપાલિટી જે ખર્ચ કરતી હતી તે હાલ વધીને લગભગ ૯૦૦ ટકા વધ્યું છે. એટલે તે હિસાબે શહેરની વસ્તીની આરોગ્યસમૃદ્ધિ વધવી જોઈએ અને તેને કારણે પ્રજા પર બોજો ઓછો થવો જોઈએ. પણ હકીકત એવું કહે છે કે પચીસ વર્ષમાં તેનું ખર્ચ પણ આશરે ૪૦૦ ટકા વધ્યું છે. પ્રજાના તંદુરસ્ત જીવન માટે છેલ્લાં પચીસ વર્ષમાં મ્યુનિ. ખર્ચમાં ૯૦૦ ટકા ખર્ચ વધ્યું તો તે હિસાબે પ્રજા પર તંદુરસ્તીના ખર્ચનો બોજો ઘટવો જોઈએ. તેને બદલે ૪૦૦ ટકા વધે છે તેનું શું કારણ? આ પ્રશ્ન દરેક વિચારવંત માણસ માટે ગંભીરપણે વિચારવા જેવો છે. આમાં દોષ ક્યાં છે? પ્રજાનું સ્વાસ્થ્ય સુધરવાને બદલે ગજબનું બગડ્યું છે અને પ્રજામાં જે રોગો હતા તે વધુ તીવ્ર થયા છે અને અનેક નવા વધ્યા છે, એ નક્કર હકીકતનો કોઈનાથી ઈન્કાર થઈ શકે તેમ નથી. તેનું શું કારણ? આ સ્થિતિ એકલા અમદાવાદ શહેર માટે જ છે એમ નથી. પણ ભારતના કોઈ પણ નાના મોટા ગામડાની, કસબાની અને શહેરની

આવી જ ચિંતાજનક સ્થિતિ છે. આને માટે જવાબદાર કોણ? જે સંસ્થા કે વર્ગ એમ કહે કે અમે પ્રજાના સ્વાસ્થ્યના જવાબદાર છીએ, અમે તેનું રક્ષણ કરીએ છીએ, તેમને હું આ નક્કર હકીકત ભેટ આપું છું. કારણ કે આને માટે તેમને જ હું જવાબદાર ગણું છું. સને ૧૯૦૯માં મહાત્માજીએ 'હિંદ સ્વરાજ' લખ્યું તેમાં વકીલો-ડૉક્ટર અંગે કડક ટીકા કરેલી છે કે, વકીલ, ડૉક્ટર અને વેશ્યા એ ત્રણેયના ધંધા એક કોટીના છે. ૪૯ વર્ષ પર જ્યારે મેં તેમનો ચોંકાવનારો અભિપ્રાય 'હિંદ સ્વરાજ'માં વાંચ્યો ત્યારે મને લાગેલું કે ગાંધીજી જેવા સૌમ્ય અને સંત પુરુષ, જે પોતે વકીલ છે તે જ્યારે આવો કડક અભિપ્રાય આપે છે ત્યારે તેમાં કાંઈ વજૂદ હશે ખરું. વળી ગાંધીજી હંમેશાં સત્યની શોધમાં હતા તેથી તે તેમના પહેલાંના અભિપ્રાય કે વિચાર બદલતા તો તુરત તે જાહેર કરતા; પણ આ અંગે એવું કાંઈ બન્યું નથી. મારા અનુભવમાં પણ મને ગાંધીજીની એ માન્યતામાં સંપૂર્ણ તથ્ય લાગ્યું છે. વકીલ, ડૉક્ટર (વૈદ્ય) અને વેશ્યા એ ત્રણે માનવ તો છે જ. એટલે તેમની માનવતા તેમના ધંધા પર જેટલું વર્ચસ્વ ભોગવે તેટલાં તે સજ્જન અને સમાજને ઉપકારી છે. બાકી જીવનભરનો અનુભવ તો એવું કહે છે કે, ધનોપાર્જન અર્થે થતી વકીલાતે સમાજના સામાજિક અને નૈતિક સ્વાસ્થ્યનો નાશ કર્યો છે. અને તેવા જ વૈદ્યકીય ધંધાએ પ્રજાના શારીરિક સ્વાસ્થ્યનું સત્યાનાશ વાળ્યું છે. આ દીવા જેવી સ્પષ્ટ વાત તેમાં પડેલા સારા માણસો પણ સ્વીકારતા નથી, અને સમજતા હોય તો તે ઘરેડમાંથી, જૂથબંધીમાંથી નીકળતા નથી, એ દુઃખની વાત છે.

એટલા માટે પ્રજાએ પોતાએ જાગ્રત થવું જોઈએ. અને આ પ્રગતિના જમાનામાં સમાજનાં બૌદ્ધિક બળોના હાથે પોતાના સામાજિક, નૈતિક અને શારીરિક સ્વાસ્થ્યનું નિકંદન થવા માંડ્યું છે તેમાંથી બચવાને પ્રયત્નશીલ થવું જોઈએ.

કકળતા હૃદયે ઉપરનું અળખામણું નિવેદન કરવા માટે સહૃદયો મને ક્ષમા આપે અને તેમાંનું સત્ય જુએ. સુજ્ઞેષુ કિં બહુના?

અંતે મારી એક ફરજ બજાવવા ઇચ્છું છું કે, આ પુસ્તકનું આમુખ શ્રી મોરારજીભાઈ દેસાઈએ લખવાનું સ્વીકારીને મને ઘણો ઉત્તેજિત કર્યો છે તેથી મને ઘણો આનંદ થાય છે. સ્વજનનો ઉપકાર માનવાની જરૂર હોય નહીં.

તા. ૭–૧૨–'૫૮ રાવજીભાઈ મણિભાઈ પટેલ

અનુક્રમણિકા

[અનુક્રમણિકામાં લેખો ઉપર મૂકેલી ફૂદડી નવા ઉમેરાયેલા લેખો દર્શાવે છે. ફૂદડી સાથેનો આંકડો તે લેખ કઈ આવૃત્તિમાં ઉમેરાયો તે દર્શાવે છે.]

ભાગ ૨ : મૂત્રચિકિત્સાનું પુનરુત્થાન

ભાગ ૩ : સર્વાનુભવને પંથે

ભાગ ૪ : પરિશિષ્ટો

માનવમૂત્ર

ભાગ ૧

મૂત્રચિકિત્સા — તાત્ત્વિક દૃષ્ટિએ

મહાત્મા ગાંધીજીના આશ્રમની સવારની પ્રાર્થનામાં નીચેનો શ્લોક પણ બોલાય છે:

प्रातर्भजामी मनसो वचसामगम्यम्
वाचो विभान्ति निखिला यदनुग्रहेण ।
यन्नेति नेतिवचनैर्निगमा अवोचु:
तं देव देवमजमच्युतमाहुरग्र्यम् ।।

"જેનો તાગ મન અને વાણીથી પણ કાઢી ન શકાય (જે મન અને વાણીથી પણ પર છે), જેની કૃપાથી દરેક પ્રકારની વાણી પ્રકટ થાય છે, વેદો પણ 'તે આ નહીં,' 'તે આ નહીં' કહીને જ જેનું વર્ણન કરી શક્યા છે, ઋષિમુનિઓએ તેને દેવોના પણ દેવ, જન્મમરણથી રહિત અને સર્વનું મૂળભૂત તત્ત્વ કહ્યું છે તે બ્રહ્મનું હું પ્રાતઃકાળે ઊઠીને સ્તવન કરું છું."

૧

મન-વાણીથી પર અગોચર શક્તિ

તેવા બ્રહ્મ જે મારા હૃદયમાં પણ બિરાજમાન છે તે અંતર્યામીનું ભક્તિભાવે શ્રદ્ધાપૂર્વક સ્તવન કરી હું મારા આ કાર્યની મંગળ શરૂઆત કરું છું અને નમ્રભાવે પ્રાર્થું છું કે, તે કૃપાસાગર મારા જેવા વામનને ઉચ્ચ અને વિશાળ દૃષ્ટિ આપે. જેને માનવમનનો વેગ પણ માપી ન શકે, જે ચક્ષુઓમાં સમાય નહીં, એવા કિરતારની કરામતને કોણ સમજી શકે? માનવ ભલે ગર્વ કરે પણ એની દૃષ્ટિ કેટલી? તેની દૃષ્ટિ તો કૂવાના દેડકા જેટલી. તેણે એવી અગમ્ય, અગોચર શક્તિને પોતાની દૃષ્ટિના પરિઘ પ્રમાણે તે બ્રહ્મનાં જૂજવાં નામ આપ્યાં. એક ભક્તે યોગ્ય ગાયું છે કે:

ભાઈ, નામ સમજીને બેસી રહીએ,
રામ ને રહેમાન તમે એક કરી જાણજો,
કૃષ્ણ ને કરીમ એક કહીએ,
હરિ હક્ક તાલામાં ભેદ નથી ભાઈ.
અમે અલ્લા અલગ નવ કહીએ;
ભાઈ, નામ સમજીને બેસી રહીએ.

ઉપરના ભાવને વિકસાવીએ તો જગતમાં જે અગમ્ય શક્તિ ઓતપ્રોત પ્રવર્તી રહી છે તેના અંશાવતાર તરીકે કે તેના પયગંબર તરીકે, તેના દીકરા તરીકે કે તેના અચળ નિયમોના પ્રવર્તક તરીકે જગતભરની પ્રજા જુદા જુદા ધર્મને રસ્તે તે એક અગમ્ય શક્તિને જ શરણે જાય છે. શ્રીકૃષ્ણે આપેલી દિવ્ય દૃષ્ટિને પ્રતાપે અર્જુને જે વિશ્વદર્શન કર્યું તેમાં અનેક પ્રાણી અને પદાર્થોના સમૂહ સમાયેલા જોયા, તેમાં હજારો સૂર્યનું તેજ જોયું, પૃથ્વી અને આકાશની બધી કરામત તેમાં જોઈ.

વળી બ્રહ્માના પણ આદિ કર્તા, દેવાધિદેવ, સત અને અસતથી પર, આદિદેવ, વિશ્વના પરમનિધાન વગેરે વિશેષણોથી અર્જુને તે બ્રહ્મદર્શનની સ્તુતિ કરી; છતાં આ શક્તિના આદિ, મધ્ય અને અંત તે જોઈ શકયો નહીં. કયાંથી જુએ? જે અનાદિ છે તેનું આદિ ન હોય, આદિ ન હોય તેનું મધ્ય ન હોય અને મધ્ય ન હોય તેનો અંત પણ ન હોય. એવી અગોચર અગમ્ય શક્તિના શરણમાં અર્જુને પરમ શાંતિ મેળવી; કારણ કે એ અગમ્ય શક્તિનું શરણું લઈ તદ્રૂપ થઈ ગયો. એનો અર્થ એ થયો કે અગમ્ય શક્તિમાં પોતાનું સમર્પણ કરવાથી, તેનું જ શરણું શોધવાથી, અગમ્ય શક્તિ ગમ્ય થઈ શકી એ શી રીતે, તે આપણે વિચારીએ.

૨

કિરતારની કરામત

કિરતાર અગમ્ય, અગોચર, અનાદિ અને અવિનાશી છે એ બધું ખરું, પણ તેવા જ રહેવામાં અર્થ શો? તેમાં તેને પણ મઝા શી? આનંદ શો? તેણે ગોચર થવું જ રહ્યું, ગમ્ય થવું જ રહ્યું, નહીં તો આ વિશ્વરચનાનો કાંઈ અર્થ નહીં; એટલે તેણે કરામત કરી. કિરતારની કરામત તે કુદરત. કુદરતમાં બધુંયે આવી જાય. પૃથ્વી ઉપરાંત આકાશમાં અનેક બ્રહ્માંડો હોય, તારા હોય, ચંદ્ર હોય કે સૂર્ય હોય તે બધુંયે તેમાં આવી જાય. જળચર, ખેચર કે ભૂચર પ્રાણીમાત્ર તેમાં આવી જાય. સ્થાવર કે જંગમ નાનામોટા પદાર્થો તેમાં આવી જાય. કિરતારની આ કરામત. તેની મારફત અગોચર અને અગમ્ય કિરતાર ગોચર અને ગમ્ય બન્યો. જેમ કવિ તેની કવિતામાં છે, શિલ્પી તેના શિલ્પમાં છે અને ચિત્રકાર તેના ચિત્રમાં છે, તેમ કિરતાર તેની કરામતમાં અણુએ અણુમાં છે અને તે જેમ સંપૂર્ણ છે તેમ તેની કરામત–કુદરત કે તેનું નાનું મોટું અંગ સંપૂર્ણ છે. આપણી વામન દૃષ્ટિ તેની સંપૂર્ણતાને પામી શકતી નથી; કારણ કે આપણે અપૂર્ણ છીએ. આપણે કુદરતનું સાન્નિધ્ય સાધી શકયા નથી.

આપણે કુદરત સાથે તદ્રૂપ બની શકયા નથી. આપણે તેનાથી બહુ દૂર છીએ. જેટલા તેનાથી દૂર છીએ તેટલા તેનાથી અજાણ છીએ. જ્યાં અજાણપણું હોય ત્યાં દિલચશ્પી ક્યાંથી હોય? ત્યાં તન્મયતા ક્યાંથી હોય? દિલચશ્પી ન હોય અને તન્મયતા ન હોય તો કુદરત આપણને વ્યગ્ર લાગે, ભયંકર લાગે કે તુચ્છ લાગે એ સ્વાભાવિક છે. જ્યારે તેના કિરતારની સાથે આપણી શરણાગતિ હોય ત્યારે જ કુદરત પ્રત્યે આપણો વિશ્વાસ અને તદ્રૂપતા હોય. આપણા હૃદયમાં એવું વસી રહેલું હોવું જોઈએ કે કુદરતનું નાનું કે મોટું, રમ્ય કે ભયંકર અંગ એ આપણું અંગ છે. આવી શ્રદ્ધા સાથે તેવો અનુભવ પણ લેવાવો જોઈએ.

પણ 'યથા પિંડે તથા બ્રહ્માંડે'નો પાઠ ગોખી મારનાર આપણામાં તેવી શ્રદ્ધા નથી, તેમ તેનો અનુભવ લેવાની તાલાવેલી પણ નથી; તેથી આપણે પામર રહ્યા અને કુદરત સાથે એકતા ન સાધી શકયા; આપણે કહીએ ખરા કે વિશ્વના બધા જીવોમાં એક જ નિયંતા વસી રહ્યા છે; છતાં આપણા કહેવામાં આપણને વિશ્વાસ નથી અને તે માન્યતાને આપણે જીવનમાં અનુભવી નથી.

સન ૧૯૧૦ની સાલની વાત છે: હું મુંબઈથી એક જર્મન સ્ટીમરમાં દક્ષિણ આફ્રિકા જવા બેઠો. ભરદરિયે એક દિવસ હું સ્ટીમરના આગલા ડેક ઉપર પ્રભુલીલામાં રાચતો હતો તે વખતે મારી સાથે એક જર્મન ગૃહસ્થ બેઠો હતો. તેણે મને એકાએક પૂછ્યું: "તું તો હિંદુ છે ને?" મેં જવાબ આપ્યો: "હા, હું હિંદુ છું." તેણે પૂછ્યું: "તું માંસ ખાતો નથી?" "નથી ખાતો. હું તો સાવ શાકાહારી છું." "માંસ ન ખાવાનું કારણ શું?" તેણે પ્રશ્ન કર્યો. "કારણ કે જે જીવનું માંસ ખવાય છે તેનામાં પણ મારા જેવો જીવ છે અને મને જેમ સુખદુ:ખની લાગણી છે તેમ તે જીવને પણ સુખદુ:ખની લાગણી છે. મારામાં અને તેનામાં એક જ આત્મા ઓતપ્રોત છે એવું હિંદુ ધર્મ માને છે; હું એ માન્યતામાં માનનારો છું." મેં નિશ્ચયપૂર્વક જવાબ આપ્યો.

તે મારી માન્યતા સાંભળી કાંઈક મજાક કરી બોલ્યો: "ત્યારે તો તારે પણ કોઈક દિવસે પેલી માછલીનો અવતાર લેવો પડશે ખરોને?" મેં નિશ્ચયપૂર્વક કહ્યું: "માછલીરૂપે હું ભૂતકાળમાં હતો કે ભવિષ્યમાં હોઈશ

તેની મને ખબર નથી. હું એટલું જાણું છું કે મારામાં અને તેનામાં એક જ તત્ત્વ ઓતપ્રોત છે એમ મારો ધર્મ કહે છે અને હું તેમાં માનું છું."

આ પ્રકરણ લખતાં એ પ્રસંગ મને યાદ આવ્યો અને તે દૃષ્ટિએ માછલી કે મગરમચ્છ, સિંહ અને વાઘ જેવાં હિંસક જણાતાં પ્રાણી કે નાગ અને સાપ જેવાં ઝેરી જણાતાં પ્રાણી એક જ કોટીમાં ગણાય. તે સાથે સૃષ્ટિમાં આકાર પામેલા સ્થાવર કે જડ પદાર્થ પણ કુદરતનું એક અવિભાજ્ય અંગ ગણાય. આવું જાણનાર અને અનુભવનારને આ સૃષ્ટિ સુંદર, રમ્ય અને સત, ચિત, આનંદથી ભરપૂર લાગે.

આવા-વિચારમાં રમણ કરનારને એક વાત સ્પષ્ટ જણાશે કે, જેમ કુદરતનો કિરતાર સંપૂર્ણ છે તેમ તેણે રચેલી કુદરતનું દરેક અંગ સંપૂર્ણ અને સ્વાયત્ત છે. કળાકાર સંપૂર્ણ હોય તો તેની કલા પણ સંપૂર્ણ હોય; તેમ વિશ્વનો નિયંતા સંપૂર્ણ છે તો તેની કરામત—કુદરતનું દરેક અંગ સંપૂર્ણ હોવું જોઈએ.

જુઓ, શોધી કાઢો કે, સૃષ્ટિમાં એક પણ જીવ એવો છે કે તેના જન્મતાંની સાથે તેના જીવનની બધી જરૂરિયાતો તૈયાર ન હોય? કેટલીક વખત નવા જન્મ લેનારના અંગમાં કંઈ ને કંઈ ખામી જણાય છે, તે તો તેને જન્મ આપનાર જનેતા કે અન્ય પાર્થિવ દોષોને કારણે હશે. કુદરતી રચના તો એવી છે કે જીવમાત્રના શરીરની રચના તેના માટે સંપૂર્ણ અને સ્વાયત્ત હોય છે.

આપણે માનવજન્મની વાત કરીએ. પ્રભુએ બાળકને જન્મ આપ્યો તે સાથે તેના ખોરાક માટે માનાં સ્તનોમાં દૂધ આપ્યું. માના દૂધમાં વિકૃતિ ન હોય, મા સંયમી અને મિતાહારી હોય તો તેના નીરોગી—સ્વચ્છ દૂધથી બાળકનું પોષણ થયા કરે, તેનો વિકાસ થયા કરે. છતાં માબાપને પાપે દૂધમાં વિકૃતિ દાખલ થઈ અને તેને કારણે બાળકમાં કાંઈક વ્યાધિ પેદા થયો તો તેમાંથી મુક્ત થવાને કિરતારે તે બાળકને સાધન આપ્યું જ છે, અને તે છે બાળકનો પોતાનો પેશાબ. કુદરતે તેને આ અમૂલ્ય સાધન સાથે આ પૃથ્વી પર મોકલ્યો છે. એટલા માટે મેં લખ્યું છે કે, જેમ કિરતાર સંપૂર્ણ છે તેમ તેનું કુદરતનું નાનુંશું અંગ પણ સંપૂર્ણ રચાયેલું છે અને સ્વાયત્ત છે.

૩

કુદરત અને વિજ્ઞાન

કિરતારે જે કુદરત રચી તેમાં માનવી અગત્યનું અંગ છે. જીવ-સૃષ્ટિમાં માનવીનું સ્થાન સર્વોત્તમ ગણાય છે. એમ કહેવાય છે કે માનવજીવનમાં જ કુદરત સાથે તદ્રૂપ થઈ શકાય છે એટલે કે કિરતારના સ્વરૂપમાં એકરૂપ થઈ શકાય છે. એ સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવાને કિરતારે માનવીને બે મુખ્ય સાધન આપ્યાં છે: મન અને બુદ્ધિ. સામાન્ય રીતે મન એ માનવીમાં નિયામક શક્તિ છે અને બુદ્ધિ મનનો અંતિમ નિર્ણય કરનારી શક્તિ છે.

મનના નિર્ણયનો આધાર તેના આજુબાજુના સંજોગો, તેના સંપર્કો, તેનો પુરુષાર્થ અને તેના પૂર્વસંસ્કારો પર પણ રહે છે. બુદ્ધિનું કામ મને રચેલા સંકલ્પ-વિકલ્પોને શી રીતે પાર પાડવા તેની યોજના કરવાનું હોય છે. આજુબાજુના ભૂંડા સંસ્કારોથી ઘેરાયેલું મન સારી બુદ્ધિને પણ પોતાના પ્રત્યે ઘસડી જાય છે; કારણ કે મન સંકલ્પો ઘડનાર છે અને બુદ્ધિ એ સંકલ્પોને કાર્યમાં મૂકનાર શક્તિ છે. પણ મન તેના સંસ્કારોને કારણે કુદરતના નિયત નિયમોમાં શ્રદ્ધાવાન હોય, તેમાં પ્રીતિવાળું હોય તો બુદ્ધિ મનને કુદરતની રચનાને એટલે કે કુદરતના કિરતારની રચનાને સહાયભૂત થવામાં મદદગાર નીવડે છે અને મન તેના અવળા સંસ્કારો કે સંપર્કને કારણે કુદરતમાં શ્રદ્ધાવાન ન હોય તો બુદ્ધિ તેને કુદરત સામે મોરચો માંડવામાં અને કુદરતની સરસાઈ કરવામાં મદદરૂપ નીવડે છે. આ સંસ્કાર જેમ વ્યક્તિગત જીવનનો વિષય છે તેમ સમૂહજીવનનો પણ વિષય છે અને તે પરથી પ્રજાના જુદા જુદા સમૂહ પર જુદી જુદી સંસ્કૃતિની છાપ પડે છે. જેમ કે પૂર્વની સંસ્કૃતિ અને પશ્ચિમની સંસ્કૃતિ.

કુદરતના કિરતારના નામે ધર્મપ્રવર્તકોએ તો પોતાની ધર્માજ્ઞાઓમાં સ્પષ્ટ શબ્દોમાં આદેશ આપ્યો છે કે,

"તું તારો રોટલો તારા પરસેવાથી પેદા કરીને ખા. તને બે હાથ અને બે પગ આપ્યા છે. જે યજ્ઞ કરીને નવું પેદા કરીને ખાતો નથી તે ચોર છે અને તેવા યજ્ઞથી પેદા કરેલું અન્ન જે પોતાને માટે જ રાંધીને ખાય છે તે પાપ ખાય છે." દરેક ધર્મના ધાર્મિક વૃત્તિવાળા સત્પુરુષો એ આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તે છે, ત્યારે એક પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે માનવીને બે હાથ અને બે પગ જો મહેનત કરીને પોતાનું ગુજરાન ચલાવવા આપ્યા છે તો પછી બુદ્ધિનો શો ઉપયોગ?

જવાબમાં દરેક ધર્મના સંતપુરુષોએ એવું કહ્યું છે કે, બુદ્ધિ તો કુદરતના સહકારમાં વાપરવાને પ્રભુએ આપી છે. એટલે કે કોઈ પણ કારણે કુદરતનું કોઈ નજીવું અંગ અપંગ હોય તો તેને મદદ કરવા માટે પ્રભુએ માનવજાતને બુદ્ધિતત્ત્વની બક્ષિસ આપી છે. બુદ્ધિ પરભોગ્ય (પારકાની સેવા માટે) હોય તો સંસાર સુખી થાય. બુદ્ધિ આપભોગ્ય (સ્વાર્થ માટે) હોય તો આ સંસારને મરુભૂમિ બનાવી દે. આ રીતે જ કુદરત સમરૂપ રહે. એમ ન થાય તો કુદરત બદરૂપ બને અને બુદ્ધિ માનવજાત પર કે જીવમાત્ર પર આફત ઉતારે; પણ બુદ્ધિનો ઉપયોગ કેવો થશે તે મનના સંસ્કાર પર આધાર રાખે છે. મનના સંકલ્પમાં બુદ્ધિ સાધન છે. મન સંસ્કારોમાં કેળવાયેલું હોય, કસાયેલું હોય, તપ અને ત્યાગની ભૂમિકામાં પરિપક્વ થયેલું હોય તો બુદ્ધિનો ઉપયોગ માનવકુળના કલ્યાણના કાર્યમાં થશે. પણ મન સ્વેચ્છાચારી હોય, મહત્ત્વાકાંક્ષી હોય, સત્તાખોર હોય, તેમ જ કામી, લોભી અને ક્રોધી હોય તો તે પોતાની બુદ્ધિનો ઉપયોગ માનવકુળની સ્મશાનભૂમિનો રખેવાળ બનવામાં કરશે.

આમ વિચારતાં કુદરત અને કુદરતના કલ્યાણકારી નિયમોના નિયમનમાં રહી જે મન પોતાની બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરે છે તે બુદ્ધિ કુદરતને મદદગાર થાય છે, જીવમાત્રને ઉપકારી નીવડે છે અને સંસારની ઉત્તમ સેવા બજાવે છે. પણ હાલ આપણે શું જોઈએ છીએ? માનવમનની પ્રેરણાથી બુદ્ધિએ ખૂબ પ્રગતિ કરી છે, માનવજાતને આશ્ચર્યચકિત કરે એવી શક્તિ વિસ્તારી છે. તેણે કુદરતની શક્તિનો અભ્યાસ કરી, તેના ગુણદોષ જાણી, તેમાંથી નવી નવી શક્તિઓ કેળવી, તેમાંથી મેળવેલા

સામર્થ્યથી તેની જ સામે મોરચો માંડ્યો છે. તે સામર્થ્યને વિજ્ઞાનનું સામર્થ્ય કહીએ છીએ. આ સામર્થ્યમાં બુદ્ધિની કરામત છે. હાલ વિશ્વભરમાં આ રમ્ય કુદરત સામે આ બુદ્ધિએ રચેલા વિજ્ઞાને ભયંકર મોરચો માંડ્યો છે અને રામ જાણે તે રમ્ય કુદરતને ક્યારે રોળી નાખશે તે કહી શકાય નહીં. આ મોટી વાત જલદી ખ્યાલમાં આવે, મારું કહેવાનું મને સુગમ પડે અને વાચકને સમજતાં સુગમ પડે તે માટે હાલ ઊભા થયેલા અણુયુદ્ધના યુગમાં માનવ, પ્રાણી અને વનસ્પતિનાં કુળ કેટલાં બિનસલામત છે તેનો અને બુદ્ધિએ સર્જેલી દશા કેટલી કારમી છે તેનો કાંઈક ઉલ્લેખ મેં કર્યો છે. આ કરવામાં હું મારા વિષય બહાર નથી ગયો; કારણ કે આ ઊભી થયેલી વર્તમાન વિષમ પરિસ્થિતિના મૂળમાં પણ એ જ વિનાશક તત્ત્વ છે. આપણે આપણા રોજબરોજના જીવનમાં પણ તેને જ અપનાવીએ છીએ અને તેનાં પરિણામો પર રાચીએ છીએ. દિનપ્રતિદિન આપણે તે વિનાશક વિજ્ઞાનની દિશામાં આંધળી દોટે દોડીએ છીએ. તે નાની વસ્તુ જે હાલની કારમી પરિસ્થિતિના બીજરૂપે આપણા સામાન્ય વહેવારમાં પડી છે તે બતાવવાને માટે જ વિજ્ઞાને જે ભયંકર પરિસ્થિતિ ઊભી કરી છે તેનું વર્ણન મેં આપ્યું છે. હવે હું મૂળ વાત પર આવું. આ ઉપરના પ્રવાહમાં તણાઈને આપણે આપણો જીવનવ્યવહાર અને આપણું કીમતી સાધન જે શરીર તેનું સ્વાસ્થ્ય આપણે શી રીતે બગાડ્યાં અને તેમાં બુદ્ધિના સંચાલનથી વિજ્ઞાને કેવો ભાગ ભજવ્યો તે બતાવવાનો હું પ્રયત્ન કરીશ.

૪

શરીરસ્વાસ્થ્યનું સાચું સાધન—૧

બીજા પ્રકરણમાં જે મુદ્દો આપણે તારવ્યો તેને હવે આપણે સંભારીએ કે, કુદરત જેમ સંપૂર્ણ છે તેમ કુદરતના એક નાના સરખા એવા બાળકનું અંગ સંપૂર્ણ અને સ્વાયત્ત બનાવેલું છે. એ શરીરના સ્વાસ્થ્ય માટે પરાવલંબનની જરૂર નથી, કોઈ પણ વિજાતીય દ્રવ્યની જરૂર નથી. કુદરતના કિરતારે તેના શરીરની રચનામાં જ શરીરનું સંપૂર્ણ સ્વાસ્થ્ય જળવાઈ રહે તેવાં દ્રવ્યો મૂકયાં જ છે. શરીરને પોષણ આપે તેવા નિર્દોષ ખોરાકનું સેવન હરહંમેશ વિવેકથી થાય તો બાળક મોટું થાય અને તેનું મૃત્યુ થાય ત્યાં સુધી તેનું સ્વાસ્થ્ય બગડે જ નહીં. પણ આપણું મન ઓછું આપણા હાથમાં છે? આપણાં માબાપ, જેમના પર બાળકના ઉછેરનો આધાર છે, તેમને પણ ખબર હોતી નથી કે પોતાના બાળકના હિત ખાતર પોતે કેવું વર્તન રાખવું. ખબર હોવા છતાં નબળાઈને તાબે થાય અને બાળકનું સ્વાસ્થ્ય બગડે. આવી ભૂલ થઈ હોય તોપણ પ્રભુની કૃપાથી તે ભૂલ સુધારવા માટે તેને પૂરી સામગ્રી મળેલી છે અને તે છે બાળકનો પોતાનો પેશાબ. દરેક જીવ માટે પ્રભુની આ બક્ષિસ છે. ચોપગાં પશુઓ જે આપણા સંપર્કમાં જીવે છે તેને તો આપણે જોઈએ છીએ કે **હાથ વિનાનાં જાનવરોનાં શરીરની રચના જ કુદરતે એવી કરેલી હોય છે કે તેની જીભ તેની મૂત્રેન્દ્રિયને પહોંચી વળે.** અને તે જ રીતે દરેક જાનવર કુદરતી રીતે પોતાના મૂત્રનો ઉપયોગ કરી પોતાનું સ્વાસ્થ્ય સાચવવા પ્રયત્ન કરે છે.

માણસો પણ તેના ઉપયોગથી પોતાનું સ્વાસ્થ્ય સાચવતાં. માણસને કોઈ પણ રોગ અયુક્ત ખોરાકથી થાય, અસંયમથી થાય, માઠા વ્યસનથી થાય, અનિયમિત રહેણીકરણીથી થાય, અતિશય શ્રમ કે શ્રમ સિવાયના જીવનથી થાય અગર અન્ય કોઈ પણ કારણે થાય તો તે કારણ દૂર કરી, થયેલો રોગ મૂત્રપ્રયોગથી શમાવતાં. આ પ્રયોગ પ્રાચીન ભારતમાં

પ્રસિદ્ધ હતો. જેમ પચાસ વરસ પહેલાં આપણા દેશમાં ઘેરઘેર વૃદ્ધ દાદીઓ વનસ્પતિ કે ખનીજ ક્ષારોના સાધનથી ઘરનાં બાળકો કે મોટાનાં બગડેલાં શરીરસ્વાસ્થ્યને સુધારી લેતાં, તેમ પ્રાચીનકાળમાં પેશાબનો પ્રયોગ ઘરગથ્થુ હતો. પુરાણકાળમાં લખાયેલા સંસ્કૃત પુસ્તક 'શિવામ્બુ કલ્પ'માં પેશાબનું માહાત્મ્ય લખાયેલું છે. લખાણ પૌરાણિક પદ્ધતિનું છે અને શિવજી ને પાર્વતીના સંવાદરૂપે છે. તેમાંથી આપણા હેતુ પૂરતો થોડો ભાગ હું નીચે આપું છું:

"હે પાર્વતી, હવે હું તમને ક્રિયાની સિદ્ધિને આપનારાં પાત્રો વિષે કહીશ, કે જે પાત્રો શાસ્ત્ર જાણનારાઓએ પ્રયત્નપૂર્વક બતાવ્યાં છે. સોનાનું, ચાંદીનું, તાંબાનું, કાંસાનું, પિત્તળનું, લોખંડનું, માટીનું, શીશાનું અને કાચનું બનેલું, વાંસના વૃક્ષનું બનેલું, બીલાનું બનેલું, પાણીમાંનાં શંખલાંનું કે હાડકાં વગેરેનું બનેલું, ચામડાનું બનેલું અથવા પાંદડાંનું બનેલું—આમાંથી કોઈ પણ પ્રકારના પાત્રમાં શિવામ્બુને રાખવું, ધારણ કરવું; તેમાં પણ માટીનું અને તાંબાનું પાત્ર, હે દેવી, ઉત્તમ છે.

"ખારા અને તીખા પદાર્થોનો ત્યાગ કરનાર સાધક શ્રમરહિત (વધારે શ્રમ ન કરનાર) થઈ, અલ્પાહાર કરી, જિતેન્દ્રિય થઈને ભૂમિ ઉપર સૂએ; પછી જ્યારે ચોથો પ્રહર થાય ત્યારે બુદ્ધિમાન સાધકે ઊઠીને મૂત્રોત્સર્ગ કરવો. પૂર્વ દિશા તરફ મુખ રાખીને તે પરમ શુભ-ચિન્તકે પ્રથમની ધારાનો ત્યાગ કરીને તેમ જ અંતની ધારાનો ત્યાગ કરીને મધ્ય ધારાને ગ્રહણ કરવી એ શિવામ્બુ ગ્રહણનો ઉત્તમ પ્રકાર છે. જેમ સર્પના મોઢામાં અને પુચ્છમાં ઝેર હોય છે, તેમ જ તે ધારામાં પણ હે દેવી, એવો જ પ્રકાર પ્રસિદ્ધ છે. શિવામ્બુ એ દિવ્ય અમૃત છે. વૃદ્ધાવસ્થા તથા રોગનો નાશ કરનાર છે. તેને લઈને યોગી હંમેશાં સાધના કરે છે."

આગળ લખતાં શિવામ્બુપાનનો વિધિ અને ફળ બતાવે છે. તેમાં પૌરાણિક પદ્ધતિ પ્રમાણે ઘણી અતિશયોક્તિ જણાય છે. તેના મુદતી ઉપયોગથી થતા લાભનું વર્ણન કરતાં લખે છે કે,

"પ્રથમ મુખ શુદ્ધ કરીને આવશ્યક ક્રિયાઓને કર્યા પછી જન્મ-રોગનો નાશ કરનાર નિર્મળ શિવામ્બુનું પાન કરી એક મહિના સુધીનો પ્રયોગ કરવાથી અભ્યંતર નિર્મળ થાય છે."

પછી બાર મહિનાના પ્રયોગથી માંડી બાર વરસના પ્રયોગથી મળતી સિદ્ધિનો ઉલ્લેખ છે. એ બધી વિગતો અહીં લખવાની જરૂર નથી. આપણું કામ તો શારીરિક સ્વાસ્થ્ય માટેનું છે.

એ જ પુસ્તકમાં અન્યત્ર નીચે પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે: "રોજ સવારે શિવામ્બુ . . . નાકમાં લેવાથી કફનો રોગ નાશ પામે છે, વાયુના રોગો અને પિત્તના રોગો નાશ પામે છે, જઠરાગ્નિ પ્રદીપ્ત થાય છે અને બળવાન કાયાવાળો થાય છે.

"દિવસમાં ત્રણ વાર અને રાત્રે ત્રણ વાર જે માણસ શરીરને શિવામ્બુ મર્દન કરે છે તે દીર્ઘાયુષ્યવાળો થાય છે; મજબૂત સાંધાવાળો, રોગરહિત અને આનંદ મેળવનાર થાય છે. અહોરાત્ર ત્રણ વાર શિવામ્બુથી અંગનું મર્દન કરનાર સોના સરખી કાયાવાળો સુંદર બને છે.

"હે પાર્વતી! એક વાર પાન, એક વાર મર્દન શિવામ્બુથી જે કરે છે તે મહાપરાક્રમી શરીરવાળો, ત્રણ વર્ષમાં દેદીપ્યમાન શરીરબળ, કળા અને વિજ્ઞાનવાળો થઈને વાક્સિદ્ધિને મેળવનાર અને જ્યાં સુધી ચાંદતારા રહે ત્યાં સુધી જીવનારો થાય છે."

ઉપરનાં અવતરણોમાંથી આપણને જણાતી બધી અતિશયોક્તિ આપણે કાઢી નાખીએ તોપણ સર્વ કોઈ નીચેના મુદ્દાઓનો સ્વીકાર કરશે એવું હું માનું છું.

૧. પેશાબનો પ્રયોગ એ કંઈ નવી શોધ નથી.

૨. સેંકડો વર્ષ પહેલાં ભારતવર્ષમાં તે પ્રયોગ પ્રચલિત હતો.

૩. તેના ઓછાવત્તા સેવનથી સિદ્ધિઓ મેળવવાની વાતને ટાળીને એટલું સ્વીકારવું રહ્યું કે, તેના યોગ્ય ઉપયોગથી કોઈ પણ દોષથી ગુમાવેલું શરીરસ્વાસ્થ્ય પાછું મેળવી શકાય છે અને ચાલુ સ્વાસ્થ્યને સાચવી શકાય છે.

એ જ પુસ્તકમાં પેશાબને કેન્દ્ર દ્રવ્ય તરીકે રાખી જુદા જુદા અનુપાનથી જુદા જુદા રોગો મટી જાય છે એવી વિગત આપેલી છે;

તેની સાથે આપણને નિસ્બત નથી. પણ તેમાંથી એટલું તત્ત્વ ચોક્કસ તારવી શકાય કે બધા રોગોને શમાવવાની પેશાબમાં શક્તિ છે. આ પુસ્તકના ઉલ્લેખ ઉપરાંત આપણને સુવિદિત છે કે આપણા યોગીઓ કે જેમણે યોગ મારફત આત્મસ્થિતિ સિદ્ધ કરવાના હેતુથી યોગસિદ્ધિ મેળવી છે તેમણે તે સાધના કર્યા પહેલાં પોતાના શરીરનું સ્વાસ્થ્ય સંપૂર્ણ સુધારી લેવાના હેતુથી પેશાબનો જ ઉપયોગ કર્યો છે. હાલમાં દક્ષિણમાં વરસો સુધી યોગસિદ્ધ મહાત્માઓ પાસે રહીને યોગસિદ્ધ થનાર મારા એક સ્નેહીએ મારા સ્વાનુભવની કથાવાળો લેખ વાંચીને મને પત્ર લખ્યો છે. તેનો ભાવાર્થ એ છે કે, તેમણે પણ એ પ્રયોગ પોતાની સાધનાના કાળમાં કરેલો. તેનાથી શરીરની તંદુરસ્તી સારી થાય છે એટલું જ નહીં, પરંતુ મનાદિ ઇંદ્રિયોના વિકારો ટાળવામાં એ મદદરૂપ થાય છે. અલબત્ત આ પ્રયોગની સાથે સાથે ભગવાનનું સ્મરણ, તેની પ્રાર્થના અને ભગવાનની સાથેનું ભાવનાથી કરીને અનુસંધાન થયા કરેલું હોય તો તેવો પ્રયોગ પ્રભુકૃપાથી ફળદાયી નીવડે છે. તેમના સદ્‌ગુરુએ આ જાતનો પ્રયોગ કરવાની તેમને આજ્ઞા કરેલી અને તેમણે તે પ્રેમથી, કશા પણ સંકોચ વગર માન્ય કરેલી. શરૂઆતમાં તેમણે માનેલું કે ઘૃણામાત્ર મનમાંથી નીકળી જવી જોઈએ તેટલા ખાતર તેમને તે પ્રમાણે કહેવામાં આવ્યું હશે. . . . પણ એ સાથે એ પણ ખરું કે શરીરમાં સંપૂર્ણ તંદુરસ્તી ન હોય તો યોગસાધનામાં વારંવાર વિક્ષેપ પડે. માટે યોગસાધના કરતાં પહેલાં દરેક સાધકે પોતાનું શરીરસ્વાસ્થ્ય સંપૂર્ણ રીતે મેળવી લેવું જોઈએ. તેમણે કોઈ પણ જાતના ખોરાક વિના એકલા એ પ્રયોગથી સવા માસના ઉપવાસ કરી શરીરસ્વાસ્થ્ય મેળવ્યું અને સમભાવ સાથે સંયમ કેળવ્યો. અંતમાં તેઓ મને લખે છે કે, "આપને આપના પેશાબથી જે ફાયદો થયો ને તે આપે જગત સમક્ષ નિ:સંકોચપણે મૂકયો તેથી આપે એક ભારે લોકસેવાનું કામ કર્યું એમ મને પોતાને લાગે છે."

જૈન શાસ્ત્રોમાં પણ વિશેષ પ્રકારની પ્રતિજ્ઞા જેને પ્રતિમા કહેવામાં આવે છે, તેમાં ઉપવાસ કરીને મૂત્ર પીવાનું આચાર્યશ્રી ભદ્રબાહુ કૃત વ્યવહારસૂત્રમાં વિધાન છે. મૂળ પાઠ ૪૨.

ભાવાર્થ: દૃઢ સંકલ્પપૂર્વકની બે પ્રતિમાઓ બતાવી છે જેમાં ૧. નાની મોક (મૂત્ર) પ્રતિમા ૨ મોટી મોક પ્રતિમા. નાની મોક પ્રતિમા સ્વીકારનાર મુનિ (ચાદર, આસન, ધોતી, પેશાબદાની વગેરે લઈને) ગ્રીષ્મ ઋતુની શરૂઆતમાં અથવા અંતમાં અથવા શરદઋતુની શરૂઆતમાં પણ ગામ કે શહેરની બહાર, રાજધાનીમાં, જંગલમાં, ઝાડીમાં, પહાડ ઉપર, પહાડીઓમાં, ગુફાઓ, વગેરે એકાંત સ્થળે પ્રતિમા ધારણ કરે. અથવા જો તે મુનિ આધાર કરીને પ્રતિમા ધારણ કરે તો છ ઉપવાસ કરીને પારણા કરે અને જો આહાર કર્યા વગર ધારણ કરે તો સાત ઉપવાસ કરીને પારણાં કરે. મોટી મોકની પ્રતિમા પણ ઉપર જણાવેલાં સ્થળો પૈકી કોઈ પણ એક સ્થળે સ્વીકાર કરે. જો આહાર કરીને ધારણ કરે તો સાત ઉપવાસ કરી પારણાં કરે અને આહાર કર્યા વગર સ્વીકાર કરે તો આઠ ઉપવાસ કરી પારણાં કરે. અને ઉપવાસ ચાલુ હોય ત્યારે દિવસભરના પેશાબનું દિવસ દરમ્યાન પાન કરે.

હજી પણ ગામડામાં ડોશીમા બાળકોના રોગ માટે એ સાધન વાપરે છે. મૂત્ર એ કોઈ અમુક રોગની દવા નથી પણ બગડેલા શરીરનું સ્વાસ્થ્ય મેળવી લેવાની કુદરતે બક્ષેલી અમૂલી બક્ષિસ છે.

તિબેટમાં લામાઓ તો આનો સારી રીતે ઉપયોગ કરે છે. આ કાંઈ નવી વાત નથી પણ પુરાણી પ્રણાલી છે. તે પ્રણાલી કુદરતની રચનાને અનુસરીને હોઈ દોષરહિત છે અને ધર્મ્ય છે, કારણ કે તેથી યુક્ત વર્તનમાં સંયમ અને સાદાઈ કેળવાય છે.

પણ માનવી તે માનવી છે. તે અનેક ઊણપોથી ભરેલો છે. તે ઊણપોમાંથી ભાગ્યે જ કોઈ બચી જાય છે. અને બાકીના તો આ સંસારમાં બિનજવાબદાર બની અનેક નાનીમોટી બૂરી આદતોથી શરીર-સ્વાસ્થ્ય બગાડતા આવ્યા છે. સંસારમાં માનવી જેમ કુદરતી જીવનમાંથી દૂર દૂર ભાગતો જાય છે તેમ તેમ તેનું સ્વાસ્થ્ય પણ બગડતું જાય છે અને આ જમાનામાં તો કદાચ પરાકાષ્ઠાએ પહોંચ્યું હશે. આનાથી વિશેષ બદતર દશા કઈ હશે? આ બદતર દશાની શરૂઆત પણ એ રીતે જ થઈ હશે ને કે માણસે, કુદરતે શરીરસ્વાસ્થ્યને સાચવી રાખવા આપેલી સીધી સાદી બક્ષિસ—મૂત્રનો સીધો ઉપયોગ કરવાને બદલે તેણે

સાથે સાથે આજુબાજુની વનસ્પતિનો અનુપાન તરીકે ઉપયોગ કરવા માંડયો હશે અને ધીમે ધીમે તે અનુપાનનાં દ્રવ્યો જ તેનું મૂળ સ્થાન દબાવી બેઠાં હશે. અરણ્યમાં કુદરતની ગોદમાં રહેતા તે સમયના શરીરશાસ્ત્રીઓએ સંશોધક વૃત્તિથી અનેક અનુભવ કરી, અનેક સાધના કરી આયુર્વેદની રચના કરી છે. શરૂઆતમાં મૂત્રને મધ્યમાં રાખીને વનસ્પતિ દ્રવ્યોનો અનુપાન તરીકે ઉપયોગ કરવા માંડયો હશે. પછી અંતે મૂત્રને પણ તરછોડી પાણી, મધ, ઘી કે દૂધ વગેરેનો ઉપયોગ શરૂ થયો હશે એમ લાગે છે. અંતે મૂત્ર, મૂળરૂપે હતું તેને બદલે વનસ્પતિ દ્રવ્યો મૂળ દ્રવ્યો તરીકે બની બેઠાં. તેથી જ તેમાં મોટે ભાગે કુદરત સાથેનો સંબંધ સચવાઈ રહ્યો; પણ પરિણામે કુદરતની મૂળ કરામત સાવ વિસારે પડી ગઈ છે. જેમ હાલનું એલોપથી વિજ્ઞાનની દૃષ્ટિએ એટલું બધું આગળ વધ્યું છે અને સમાજ પર એની પકડ એટલી બધી જામી ગયેલી છે કે, આયુર્વેદને એની સાથે પરોવી દેવામાં આવશે તો આયુર્વેદ પણ ભૂંસાઈ જાય એવો પૂરો સંભવ છે; તે જ પ્રમાણે આયુર્વેદના પ્રચંડ વેગ સામે કુદરતનો મૂળ મુદ્દો વિસારે પડી ગયો હશે. આ વિસારે પડી ગયેલી દિવ્ય બક્ષિસની કાંઈક ઝાંખી ઝાંખી યાદનું દર્શન હજી પણ લોકજીવનમાં થાય છે. ગામડામાં વૃદ્ધ માતાઓ પોતાનાં બાળકોને બીમારીમાં તેમનું મૂત્ર પિવડાવીને તેમનું શરીરસ્વાસ્થ્ય સાચવે છે. મૂત્રના ઉપયોગથી ગમે તેવા ઘા પણ રુઝાઈ જાય છે તેવી પ્રચલિત માન્યતા હજી પણ આપણા સમાજમાં છે. 'એ માણસ તો વાઢી આંગળી પર પણ મૂતરે એવો નથી' એ ઉક્તિમાં એ જ અર્થ છે કે, વઢાયેલી આંગળીને દુરસ્ત કરવાની શક્તિ મૂત્રમાં છે. ગામડાની ભાગોળે ઘણા દિવસો સુધી મુકામ નાખી મજૂરી કરી ગુજરાન ચલાવતા લુહારિયાઓની કોમ પોતાના બળદને તેનું જ મૂત્ર ટીપેટીપું પાય છે, જેથી બળદને મૂત્રમાંનાં પોષણનાં દ્રવ્યો મળતાં અને બળદ માતેલા અને તેજદાર રહેતા. એ હકીકત મેં જાતે જોયેલી છે. આજે પણ તિબેટમાં મૂત્રનો ઉપયોગ સારા પ્રમાણમાં થાય છે. ત્યાંના લામાઓ તેના ઉપયોગના પ્રતાપે દોઢસો વરસ સુધી પોતાનું સ્વાસ્થ્ય સાચવી શકે છે. અને એ જ સાધનથી રણમાં મુસાફરો પોતાનાં ખોરાક-પાણી ખૂટી પડે ત્યારે પોતાનો જ પેશાબ પીને દિવસો સુધી મુસાફરી કરી સલામત રીતે રણને

વટાવી શક્યા છે. વહાણવટાનો ધંધો કરનારા ભરસમુદ્રમાં તોફાની હવામાં પોતાનું વહાણ અવળે રસ્તે ચડી જાય અને પોતાને પીવાના પાણીનો તથા ખોરાકનો જથ્થો ખૂટી પડે ત્યારે વહાણ પરના માણસોને પોતાના જ પેશાબથી ટકાવી શકતા હતા; અને એમ કરતાં થોડા દિવસોમાં બીજું વહાણ મળી જાય કે કિનારો મળી જાય એટલે છેવટે બચી જતા હતા એવો હેવાલ વહાણવટાના ઈતિહાસમાં છે. મરહૂમ મોરીસ વિલ્સન જેણે હિમાલયના પ્રખ્યાત શિખર એવરેસ્ટ પર ચડવાનો ભગીરથ પ્રયત્ન કરેલો, તેમણે ચડતાં ચડતાં પીવામાં અને શરીરે માલિસ કરવામાં પોતાના પેશાબનો ઉપયોગ કરી હરેક પ્રકારની નાનીમોટી માંદગીમાંથી પોતાના શરીરને બચાવ્યું હતું; અને તે જ સાધનથી ઉપવાસ અને માલિસ કરી પોતાનું ચેતન અને જીવન-શક્તિ ટકાવી રાખ્યાં હતાં. આ પ્રયોગ એવરેસ્ટ પર આરોહણ કર્યા પહેલાં તિબેટના લામાઓ પાસેથી તેમણે જાણી લીધો હતો.

૫

શરીરસ્વાસ્થ્યનું સાચું સાધન – ૨

આ મૂત્રપ્રયોગ પશ્ચિમના દેશોમાં ક્યારથી પ્રચલિત હતો તેની જરૂરી માહિતી મને હજી પ્રાપ્ત નથી થઈ. પણ ઈસુ ખ્રિસ્તના એક વાક્ય પરથી શ્રદ્ધાળુ ખ્રિસ્તીઓએ તેનો પ્રયોગ કરવા માંડ્યો હશે. 'ધી વૉટર ઑફ લાઈફ' નામનું પુસ્તક લખનાર જોન આર્મસ્ટ્રોંગે પણ બાઈબલના જૂના કરારમાંથી તેની પ્રેરણા મેળવેલી. જૂના કરારના પાંચમા અધ્યાયમાં આજ્ઞા છે કે "Drink waters out of thine own cistern." અર્થાત્ તારા પોતાના જ શરીરમાંથી નીકળતા પેશાબનું પાન કર. આ વાક્યના અનુસંધાનમાં શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગને ઘણી સ્મૃતિઓ તાજી થઈ અને તે પરથી તેણે પોતા પર એ પ્રયોગ કર્યો તેની વિગત આપણે આગળ વાંચીશું; પણ તે પરથી એવું તારતમ્ય કાઢી શકાય કે, પશ્ચિમના દેશોમાં પણ આ પ્રયોગ જાણીતો હતો અને લોકો તેનો લાભ લેતા હતા. વળી બાઈબલના નવા કરાર—(મિથ્યુ

૬–૧૭)માં એવો ઉલ્લેખ છે કે, "When thou fastest anoint thy head and wash your face". આ સૂત્ર વાંચતાં જ શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગને એવું સૂઝી આવ્યું કે તેમણે પેશાબ પીવા સાથે શરીર પર માલિસ કરવો જોઈએ અને તેમણે પોતાના શરીર પર પણ માલિસ પણ કરવા માંડ્યું; અને ખાસ કરીને ગળું, મોં અને માથા પર સારી રીતે માલિસ કર્યું. પરિણામે ધર્મપુસ્તક બાઈબલમાં કહેલા સૂત્રની યથાર્થતા તેમને સમજાઈ.

એ રીતે પશ્ચિમની પ્રજાએ ધર્મપુસ્તક બાઈબલમાંથી આ પ્રયોગની પ્રેરણા મેળવી છે; પણ તે પહેલાં આ પ્રયોગ પ્રચલિત હતો કે કેમ તેની કોઈ ચોક્કસ માહિતી નથી. બાઈબલના ઉપરના સૂત્ર પર શ્રદ્ધા રાખી ગુજરાતમાં રહી ગયેલા એક પ્રખ્યાત મિશનરી ડૉક્ટરે હજારો દર્દીઓનાં અનેક પ્રકારનાં દર્દો મટાડવામાં દવાના હિસ્સામાં જ તે જ દરદીના પેશાબનો પણ હિસ્સો નાખવાની પદ્ધતિ દાખલ કરેલી. દરદીના દરરોજના પેશાબમાંથી થોડો હિસ્સો તેને તપાસવાના નામે દરદીના નામવાળી શીશીમાં તે ડૉક્ટરનો મદદનીશ માણસ હંમેશાં લે અને તેની દવાની સાથે પેશાબ-નો એક હિસ્સો હંમેશાં ઉમેરે. પરિણામે ડૉક્ટરને ખાતરી થઈ કે તેના દરદીઓને સત્વરે આરામ થવા માંડ્યો. શ્રદ્ધાથી પ્રેરાઈને તેણે આ રીતે હજારો દરદીઓની સારવારમાં દવા સાથે પેશાબનો પણ ઉપયોગ કરી એક નિપુણાત ડૉક્ટર તરીકે ભારે ખ્યાતિ મેળવેલી. જોકે આ અખત્યાર કરેલી પદ્ધતિ સાવ છૂપી રાખવામાં આવેલી. ડૉક્ટર પોતે અને તેનો મદદનીશ બે જ જણ જાણે.

ગઈ સદીની શરૂઆતમાં ગ્રેટ બ્રિટનમાં એક અદ્‌ભુત પુસ્તક પ્રગટ થયું. તેનું નામ 'એક હજાર જાણવા યોગ્ય નુસખા' હતું. તેમાં નીચેની હકીકત આપેલી છે:

શરીરની અંદરની અને બહારની દરેક બીમારીનો વ્યાપક અને ઉત્તમ ઉપાય એ છે કે, "નવ દિવસ લાગલાગટ સવારમાં તમારું પોતાનું મૂત્ર પીઓ. તે રક્તપિત્ત મટાડે છે અને તમારા શરીરને હળવું અને પ્રફુલ્લિત બનાવે છે." "પેટનું જલંદર અને કમળો પણ એ જ પ્રમાણે મૂત્રનો ઉપયોગ કરવાથી મટે છે." "મૂત્રને ગરમ કરીને તમારા કાનને

નરમ પિચકારીથી ધોયા કરો તો તેનાથી કાનનું બહેરાપણું, તેમાં ચાલતી ધમણ અને કાનનાં અનેક દરદો નાબૂદ થશે." "તમારી આંખો દુખવા આવી હોય અને સૂજી ગઈ હોય તો તમારા મૂત્રથી તેને ધોયા કરવાથી તે દુખાવો અને સોજો મટી જશે, અને સાથે સાથે આંખ સ્વચ્છ અને તેજદાર દૃષ્ટિવાળી થશે." "તમારા હાથ જૂઠા પડી ગયા હોય, તેમાં ચીરા પડચા હોય અને ગરમીને કારણે ચાંદાં પડચાં હોય તો તેને તમારા મૂત્ર વડે ધોવાથી અને ચોળવાથી તે સારાં થઈ જશે." "તમને શરીર પર તાજો ઘા થયો હોય તો મૂત્રથી તે ધોયા કરવો. તેથી અસાધારણ સુધારો થશે. શરીર ઉપરના કોઈ પણ ભાગમાં તમને ચેળ કે બળતરા થતી હોય તો તે ભાગ પર મૂત્ર ચોળો એટલે તે બંધ થશે." "તમને હરસ થયા હોય અગર ગુદાના ભાગ પર અન્ય કોઈ દરદ થયું હોય તો ગુદાને વારંવાર મૂત્રથી ધોયા કરો તો હરસ અને અન્ય કોઈ પણ દરદ મટી જશે."

ઇંગ્લંડમાં અઢારમી સદીની શરૂઆતના સમયમાં પ્રસિદ્ધ થયેલા પુસ્તકમાં મૂત્રના અસરકારક ઉપયોગ વિષે ઉપરનો ઉલ્લેખ છે. તે ઉપરાંત સને ૧૬૯૫માં પ્રસિદ્ધ થયેલું પુસ્તક 'સેલમનનો અંગ્રેજ વૈદ્ય'માં મૂત્ર વિષે અજાયબીભરી હકીકત છે. તેમાં લખ્યું છે:

"માનવી અને મોટા ભાગનાં ચોપગાં જાનવરોનું મૂત્ર ઘણા ઉપયોગમાં આવે છે. તેમાંય માનવીનું મૂત્ર પદાર્થવિજ્ઞાનશાસ્ત્ર અને રસાયણશાસ્ત્રમાં વપરાય છે. તે લોહીમાંનો પાણી જેવો પારદર્શક ભાગ છે. તે વહેતી રક્તવાહિનીઓ મારફત મૂત્રપિંડમાં જાય છે અને તે પાણી જેવો પારદર્શક પદાર્થ તે સ્થાનમાં આથો થઈ મૂત્રરૂપે તૈયાર થાય છે. પુરુષ અગર સ્ત્રીનું મૂત્ર ઉષ્ણ છે, રૂક્ષ છે, જામી ગયેલા અંતરાયોને ઓગાળે છે અને કોઈ પણ જાતના સડાનું વિનાશક છે. જો તે શરીરની અંદર લેવામાં આવે તો યકૃત (લીવર), બરોળ, પિત્તાશયનાં દર્દો, જલંધર, સ્ત્રીઓના માસિક સ્રાવનું બંધ થવું, કમળો, પ્લેગ અને બધી જાતના ઝેરી તાવમાંથી બચવામાં બહુ ઉપયોગી છે.

"શરીરના બાહ્ય ભાગમાં મૂત્રનો ઉપયોગ કરવામાં આવે તો તે ચામડીને સ્વચ્છ કરે છે. અને જો તે તાજું અને હૂંફાળું હોય તો ચામડીને મુલાયમ કરે છે. ગમે તેવા ઝેરી હથિયારથી થયેલા ઘાને સ્વચ્છ કરે

છે, તેને રૂઝવે છે અને સૂકવે છે. ચામડીનાં ભયંકર દર્દોને મટાડે છે. તાવમાં શરીર પર માલિસ કરવાથી તાવની ગરમી ઓછી કરી નાખે છે. શરીરનો ધ્રૂજારો, શરીરના કોઈ ભાગનું જૂઠાપણું અને લકવા માટે તે ઉત્તમ ઉપાય છે અને બરોળના ભાગ પર ચોળવામાં આવે તો તેનું દુઃખ મટાડે છે. મૂત્રમાં રહેલા હવામાં ઊડી જાય એવા ક્ષારોમાં પણ અજબ ગુણ છે. તે ખટાશને ચૂસી લે છે અને માનવશરીરના રોગોને મૂળમાંથી નાબૂદ કરે છે. તે શરીરમાંની નસો, આંતરડાં અને ગર્ભાશયમાં જે કાંઈ અડચણ હોય તેને દૂર કરે છે. વળી ફેફરું, ચક્કર આવવાં, મગજની નસ તૂટવી, આંચકી કે તાણ આવવી, સુસ્તી થવી, આધાશીશી ચડવી, લકવા, પગનું રહી જવું, કાનનો બહેરાટ, કોઈ ભાગ નિરુપયોગી થઈ જવો, શરીરના કોઈ ભાગનું સુકાઈ જવું, વાયુ આવવું, ભારે શરદી અને માથું, મગજ, જ્ઞાનતંતુઓ, સાંધાઓ અને ગર્ભાશયના, શરદીના કારણે થતા રોગો તેમ જ પ્રદર જેવા રોગને મટાડવામાં મૂત્ર પ્રશંસાપાત્ર ભાગ ભજવે છે. તે રક્તવાહિની નળીઓમાં તેમ જ મૂત્રના માર્ગમાં જામી ગયેલા અટકાવોને સાફ કરે છે, તેમ જ તે માર્ગમાં જામી ગયેલા ક્ષારોને ઓગાળીને દૂર કરી કીડની માંહેની પથરી કે કાંકરીને તોડીને શરીર બહાર ફેંકી દે છે. મૂત્રરોગ વગેરે મૂત્રાશયના સર્વ રોગોનો તે ખાસ ઉપાય છે."

મૂત્રના ઉપયોગ વિષે ફ્રાન્સમાં પણ આવી હકીકત જાણીતી હતી. અઢારમી સદીની શરૂઆતમાં તો પૅરિસના દાંતના દાક્તરો પેશાબથી દાંતને ધોઈને દાંતના સઘળા રોગો દૂર કરતા. આમ પુરાણા કાળમાં શરીરસ્વાસ્થ્યમાં મૂત્રનો ઉપયોગ કરવાનું ઘણું પ્રચલિત હતું, પણ મધ્યકાળમાં તે વિસારે પડી ગયું. હવે એવો સમય આવ્યો છે કે જગત તેને વધાવી લેશે અને તેને પ્રાચીન કાળની પ્રતિષ્ઠા પ્રાપ્ત થશે. દિન-પ્રતિદિન તેના વિષેનું આપણું અજ્ઞાન દૂર થતું જાય છે. જ્યાં અદ્યતન વિજ્ઞાનની બોલબાલા છે ત્યાં પણ પ્રખ્યાત તબીબી નિષ્ણાતોએ માનવ-મૂત્રમાં શારીરિક સ્વાસ્થ્ય સાચવવાની જે શક્તિ છે તેનો સ્વીકાર કરવા માંડયો છે. વળી જીવશાસ્ત્રના પ્રખ્યાત અધ્યાપક જીન રોસ્ટેન્ડે માનવ-શરીરમાં રહેલી રસગ્રંથિઓની શોધ કરી અને તેમાંથી સ્રવતા જીવનરસો, જેમને હોરમોન્સ કહે છે તે, શરીરને ઉત્તમ ખોરાક પૂરો પાડે છે એવું

સાબિત કર્યું છે ત્યારથી મૂત્રની શક્તિ વિષે સાચો ખ્યાલ શરીરશાસ્ત્રીઓને વસી રહ્યો છે; કારણ કે તે રસગ્રંથિઓમાંથી સ્રવતા રસોનો કેટલોક ભાગ કીડનીમાં ગળાઈને પેશાબ સાથે બહાર નીકળે છે, જેનો પાછો ઉપયોગ કરવાથી માનવશરીરનું સ્વાસ્થ્ય મેળવી લેવામાં અસરકારક થાય તેમ છે. આ રીતે છેક છેલ્લી ઢબની જીવશાસ્ત્રની શોધથી સમજાય છે કે, મૂત્ર એ નકામી ચીજ નથી પણ એક અમૂલ્ય ચીજ છે. તે સર્વશ્રેષ્ઠ જાદુઈ દવાની અદ્‌ભુત કૂપી છે. એક અંગ્રેજ શરીરશાસ્ત્રી શ્રી એલીસ બારકર એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કરે છે કે, આપણું શરીર કોઈ પણ ઔષધિ દ્રવ્ય કરતાં વધુ ચમત્કારિક દ્રવ્ય બનાવે છે, જે સૌથી વધારે સંપૂર્ણ છે અને તેમાં શરીર માંહેનાં ઝેરી જંતુઓનો નાશ કરનાર વિરોધી તત્ત્વ રહેલું છે; તે દ્રવ્ય આપણો પોતાનો જ પેશાબ છે.

ઈંગ્લંડનો એક પ્રખ્યાત ડૉક્ટર ટી. વિલ્સન ડીચમાન, પી. એચ. સી. એમ. ડી. એક પત્રિકામાં લખે છે કે, **દરેક દરદીના શરીરની જુદી જુદી રોગી અવસ્થાને કારણે તેના પેશાબનું સ્વરૂપ જે પણ ભિન્ન ભિન્ન થાય છે તેને કારણે** ભાંગી ગયેલાં અગર કાંઈ ખામીવાળાં અંગોને લીધે થયેલા રોગો સિવાયના બધા રોગોને સુધારવામાં તે ઉપયોગી નીવડે છે. **ત્રણ હજારથી પણ વધુ દવામાંથી દરદીને અનુકૂળ આવતી દવાની પસંદગી કરવામાં થતી ભૂલમાંથી, પેશાબ વૈદને બચાવે છે;** કારણ કે શરીરની અંદરનાં બળોથી જે ન સુધરી શકે તે શરીરની બહારનાં અનેક બળોથી નહીં સુધરી શકે. આવા કારણે દેશદેશમાં જે ભટકતી કોમો છે તેને દવા-દારૂની જરૂર પડતી નથી. તેઓ પોતાના પેશાબનો ઉપયોગ કરવા ટેવાયેલી હોય છે. રેતીના અગાધ રણમાં કે દરિયાના પાણીમાં ભૂલા પડેલા મુસાફરો અને નાવિકો પણ તે જ સાધનથી પાણી અને અન્ન વિના પોતાના શરીરનું રક્ષણ કરી શકે છે. તો પછી વર્તમાન કાળમાં તેનો ઉપયોગ કેમ બંધ થયો છે એમ આપણને સહેજે પ્રશ્ન થાય છે. કારણમાં તો એટલું જ કહી શકાય કે આપણા જીવનનાં મૂલ્યાંકનો બદલાઈ ગયાં છે. આપણે એક દિશામાં જતા હોઈએ અને જે જે ઝાડ, મકાનો કે દૃશ્યો આપણી જમણી બાજુએ હોય તે બધાં પાછાં આવતાં જમણી બાજુએ નથી હોતાં. એ રીતે જીવવાના અને જીવવાની રીતિના આપણા ખ્યાલ જેમ

જેમ કુદરતથી દૂર દૂર ભાગતા ગયા, તેમ તેમ કુદરતી સાધનોનો ઉપયોગ આપણે વિસારી દીધો. એ પ્રગતિ વિજ્ઞાનવિભૂષિત જમાનાનું લક્ષણ છે; છતાં એવી પણ ઘણી વ્યક્તિઓ પડી છે કે જે તેનો લાભ પૂરેપૂરો ઉઠાવે છે. અહીં કે પરદેશમાં અનેક માણસો પડયા છે કે જે ચાલુ જમાનાના વિજ્ઞાનથી પૂર્ણ માહિતગાર હોવા છતાં તેનાં દૂષણોથી અને દરદથી તે દૂર રહી સાચાં કુદરતી સાધનનો પૂરેપૂરો લાભ ઉઠાવે છે. દેશમાં એવાં તો જાણ્યા-અજાણ્યા અનેક માણસો પડયા છે. યોગીઓ, સાધુ, સંતો, ઘણા સંન્યાસીઓ, યતિઓ, અને જે સત્ય વાત સમજાય તેને વળગી રહે તેવા અનેક છે અને પરદેશમાં પણ છે. ઇંગ્લંડના લીડ્ઝ અને હેરોગેટ શહેરના જે. પી. શ્રી ડબલ્યુ. એચ. બક્સટર પોતાના પેશાબનું નિયમિત પાન કરતા હતા, એટલું જ નહીં પણ તેમણે તે અંગે અનેક લેખો લખ્યા છે. તે વરસો સુધી—ઘણા વૃદ્ધ થયા ત્યાં સુધી જીવ્યા. તેમણે એવી જાહેરાત કરી છે કે, તેમને થયેલું કેન્સરનું ઘણું ભયંકર દર્દ તેના સોજા ઉપર પેશાબથી ભીંજવેલાં પોતાં મૂકીને તથા તાજો પેશાબ પીને મટાડયું છે. પોતાના આવા જ બીજા રોગો પણ એ જ સીધાસાદા ઉપચારથી મટાડયા છે. તેમનો સ્પષ્ટ અભિપ્રાય છે કે, જગતમાં કોઈ પણ સર્વોત્તમ જંતુનાશક દ્રવ્ય હોય તો તે મૂત્ર છે. આવી શોધ કર્યા પછી તેમણે દરરોજ ત્રણ ટંબલર મૂત્ર પીને કોઈ પણ ભાવી બીમારીના જોખમમાંથી પોતાની જાતને બચાવી છે. તેમનો એવો સ્પષ્ટ અભિપ્રાય હતો કે, જો આમ પોતાનો તાજો પેશાબ લેવાય તો તે સાવ નિર્દોષ દ્રવ્ય બને છે. તે હમેશાં પોતાની આંખમાં આંજીને આંખની શક્તિનું રક્ષણ કરતા. ઉપરાંત ઘા, સોજા અને ગૂમડાંનાં દરદોમાં તેનો ઉપયોગ કરી તે મટાડતા. શ્રી બક્સટરની આ હકીકત શ્રી સીરીલ સ્કૉટે પોતાના 'ડૉક્ટરો, દરદો અને તંદુરસ્તી' નામના પુસ્તકમાં આપી છે. વિજ્ઞાનપ્રધાન આ જમાનામાં દિનપ્રતિદિન દરદોના આ કુદરતી સાધનનો પ્રચાર થતો જાય છે. મારા પ્રયોગની વાત અમદાવાદના એક પ્રખ્યાત એફ. આર. સી. એસ. ડૉક્ટરે જાણી ત્યારે મને તેમણે જણાવ્યું કે, મૂત્રપ્રયોગની તમારી વાતમાં મને ઘણું તથ્ય લાગે છે, કારણ કે પેશાબમાં યુરિયા નામનો ક્ષાર છે તે શરીરનું સારું જતન કરે છે. તે યુરિયા પેશાબ મારફતે બહાર નીકળે છે. તેને શરીરમાં નાખવાથી તો તેની સારી અસર

શરીરસ્વાસ્થ્યમાં થાય. અમે ડૉક્ટરો, તે યુરિયાને દવામાં આપીએ છીએ. તે વૈજ્ઞાનિક બનાવટ હોય છે. તેનાથી યુરિયાની ખોટ તો પુરાય પણ બીજા કેટલા કીમતી ક્ષારો પેશાબ મારફતે બહાર નીકળે છે તેની કોને ખબર? અને તે ખોટ શી રીતે પૂરી શકાય?' અર્થાત્ પેશાબથી જ તે બધા ક્ષારોની ખોટ પુરાય. પેશાબના ક્ષારોમાંથી ઉત્તમ જાતના નાહવાના સાબુઓની અને પેશાબમાંના હોરમોન્સ નામના દ્રવ્યમાંથી મોં પર લગાવવાની ભારે કીમતી એવી ક્રીમની બનાવટ ઇંગ્લંડના કેમિસ્ટોની જાણમાં છે અને તે હજુ વેચાય છે. આમ આપણે જાણી ન શકીએ અને જોઈ ન શકીએ એવી રીતે માણસના મૂત્રનો ઉપયોગ થયા કરે છે. થોડા સમય પછી એવું પણ બનવા સંભવ છે કે તબીબો પોતે પોતાના દરદીઓ જાણે નહીં તે રીતે, મૂત્રના ઉપયોગથી તેમનું દરદ મટાડીને જશ અને ધન પ્રાપ્ત કરતા થાય.

૬

માનવમૂત્રનો મૂળ સિદ્ધાંત

પાછળનાં બે પ્રકરણો માનવમૂત્રને શરીરસ્વાસ્થ્યના સાચા સાધન તરીકે ગણીને આજ સુધી જગતભરમાં તેનો જે ઉપયોગ થતો હતો તે અને હજી પણ તેનો જે ઉપયોગ થઈ રહ્યો છે તે હકીકત મેં રજૂ કરી. જેને આપણે જનતા કહીએ છીએ, બીજા શબ્દોમાં લોકો કહીએ છીએ, તેઓની નીતિ, રીતિ, પદ્ધતિ અને ઉક્તિમાં સામાન્ય સમજનું તત્ત્વ ભરપૂર હોય છે. "તે તો મૂતર પીને તેની પાછળ પડયો છે," "તે તો વાઢી આંગળી પર પણ મૂતરે એવો નથી." ગામડાંમાં ગવાતાં લગ્નપ્રસંગનાં ગીતો સાથે મહેણાંટોણાં મારવાનો રિવાજ પણ પ્રચલિત છે. કન્યાપક્ષની ગાનારીઓ વરને ટોણો મારે કે "તારી માડીએ તને મૂતર પાઈને ઉછેર્યો પણ હવે તું ઘી દૂધ પીજે." નાના બાળકને મબારખી થઈ હોય તો તેની વૃદ્ધ દાદી બાળકની માતાને કહે છે કે, "જોતી નથી છોકરાને મબારખી થઈ છે? કોઈને શું પૂછવાનું? મૂતરે ત્યારે ઝીલીને ચાંગળું પાઈ દેને."

આ બધી વાતોમાં રહસ્ય છે, અને તેમાં સામાન્ય સમજ છે. તે સામાન્ય સમજ પેઢીઓના સંસ્કારથી ઘડાયેલી હોય છે. ભલે તેના પ્રાકૃત શબ્દો અને પ્રાકૃત ભાષા પોતાને સભ્ય ગણતા સમાજને રુચિકર ન લાગતાં હોય, પણ તેણે જ આપણા સમાજને ઘડ્યો છે. અને તેના રોજબરોજના જીવનમાં તે સામાન્ય સમજ ઓતપ્રોત છે. સામાન્ય આમજનતામાં ધર્મના કે અધ્યાત્મ વિચારશ્રેણીના મુખ્ય સિદ્ધાંત પ્રચલિત હોતા નથી. પણ જે સામાન્ય સમજ તેમનામાં હોય છે તેમાં એ સિદ્ધાંતો બોલીમાં વણાઈ ગયેલા હોય છે. વિશ્વપ્રેમની વ્યાખ્યા પ્રચલિત ન હોય પણ "પોતાના જેવા બીજાને ગણવા", "ભાઈ ભાઈ બનીને રહેવું," "પોતાને ન ગમે તેવું વર્તન સામા પ્રત્યે કરવું નહીં", "અવગુણ પર ગુણ કરવો" વગેરે પ્રચલિત સામાન્ય સમજ મૂળ વિશ્વ-પ્રેમના અને એકાત્મભાવના સર્વશ્રેષ્ઠ સિદ્ધાંતોનો પરિપાક છે. તે સામાન્ય સમજનું મૂળ વિશ્વપ્રેમના કે એકાત્મભાવના સિદ્ધાંતમાં છે. એ જ રીતે મૂત્ર વિષયની ઉક્તિ કે સામાન્ય સમજ પણ તેના મૂળ સિદ્ધાંતોનો પરિપાક છે. તે મૂળ સિદ્ધાંત કયો, તે આપણે જોઈએ.

આકાશ, વાયુ, પૃથ્વી, જળ અને અગ્નિ એ પંચમહાભૂતો છે. આ સૃષ્ટિ એ પંચભૂતોની બનેલી છે. માનવદેહ પણ એ જ પંચમહાભૂતોનો બનેલો છે. કિરતારે તો હરેક માનવીને સરખો દેહ આપ્યો છે, અને તે હરેક સ્વાસ્થ્યપૂર્ણ દેહમાં સરખા પ્રમાણમાં એ પંચમહાભૂતો હોય છે. માનવીના પોતાના દોષે તે પ્રમાણમાં વધઘટ થાય ત્યારે તેનું સ્વાસ્થ્ય બગડે છે. તે બગડેલા સ્વાસ્થ્યને પાછું પ્રાપ્ત કરવાને વધઘટ થયેલાં તત્ત્વોને પાછાં સપ્રમાણ કરી લેવાં જોઈએ.

આ કાર્ય કરવાની શક્તિ કેવળ સ્વમૂત્રમાં છે. પૃથ્વીને સમુદ્રનો જેટલો આધાર છે, તેટલો જ આધાર માનવ-શરીરને તેના મૂત્રનો છે. પૃથ્વીના ઘડતર અને જીવનમાં સમુદ્રનું જે સ્થાન છે તે સ્થાન માનવદેહમાં તેના મૂત્રનું છે. અને જેમ બધાંયે મહાભૂતોને આત્મસાત્ કરવાની શક્તિ જળમાં છે તેમ શરીરમાં રહેલાં બધાંયે તત્ત્વોને આત્મસાત્ કરવાની શક્તિ તેના મૂત્રમાં છે. આવા કારણે જ માનવ-શરીરનું બગડેલું સ્વાસ્થ્ય પાછું સંપાદન કરવાને જીવમાત્ર માટે તેનું પોતાનું મૂત્ર કુદરતી બક્ષિસ છે.

જે સત્ય માનવદેહને લાગુ પડે તે સત્ય જીવમાત્રના દેહને લાગુ પડે જ. ઉપરના સિદ્ધાંત અનુસાર આ મૂત્ર દ્રવ્યને હું સાધારણ ઔષધ નથી ગણતો. હું એને જીવનનું અમૃત ગણું છું. મારી આ વાત ઘણાઓને મૂર્ખાઈભરેલી અને વિચિત્ર લાગે છે. પેનિસિલિન, જેમાં માનવદેહને નુકસાન કરનારાં અનેક તત્ત્વો છે એવું હવે સાબિત થયું છે, તેને નવજીવન દાતા તરીકે આવકારતાં થાકતા નહીં, તેવા વૈજ્ઞાનિક વહેમીઓને આ જીવનના અમૃતનો અનુભવ કરવા હું વીનવું છું; અને તેમને ખાતરી આપું છું કે તેમને તેવા કર્તવ્ય માટે પશ્ચાત્તાપ નહીં કરવો પડે, કારણ કે કોઈ પણ દરદીને તેના યોગ્ય વપરાશથી નુકસાન તો નથી જ થતું, અને ફાયદો અચૂક થાય છે.

છતાં કોઈ પણ કારણે પૂર્વગ્રહ દાખલ થઈ ગયો હોય તેને કેમ ટાળી શકાય? આ યુગની દાક્તરી પદ્ધતિ એમ કહે છે કે મૂત્ર તો શરીરનો બગાડ છે અને તેમાં શરીરને નુકસાન કરે તેવાં તત્ત્વો હોય છે. તેનો ઉપયોગ કરવાથી શરીરને નુકસાન જ થાય છે. આ દેશમાં નૈસર્ગિક ઉપચાર પણ પાશ્ચાત્ય વિચારસરણીની પેદાશ છે. એ કારણે સામાન્ય આમજનતા તેનો લાભ લઈ શકતી નથી. દાક્તરો અને નૈસર્ગિક ચિકિત્સાના પ્રવર્તકો એમ માનતા જણાય છે કે મૂત્ર શરીરના બગાડનું અંગ હોવાથી તેને પાછું લેવામાં શરીરને નુકસાન છે. આવું માનવામાં તેઓ દોષ કરે છે એવું મારું કહેવું નથી, પણ હરેક વાતને વિજ્ઞાનની કસોટીએ ચઢાવવાની વાત કરનારા દાક્તરો કે વૈજ્ઞાનિકોએ સ્વમૂત્ર શરીરને નુકસાન-કર્તા છે એવું શાસ્ત્રીય રીતે સાબિત કર્યું છે?

સ્વાનુભવ થાય અને પછી એને અનેકોના અનુભવનું સમર્થન મળે તે કરતાં વધારે વૈજ્ઞાનિક શું હોય?

ચામડી ઉપર તેજાબ નાખવાથી ચામડી બળી જાય છે એવો અનુભવ બે ચાર અખતરામાં થાય તો પછી તે શાસ્ત્રીય રીતે સિદ્ધ થયેલું ગણાય કે નહીં? તેજાબ ચામડી ઉપર પડવાથી ચામડી બળી જાય, એ માટે સર્વા-નુભવ કરવાની જરૂર ખરી કે? તે પ્રમાણે મૂત્રનો ઉપયોગ અનાદિકાળથી થતો આવે છે, તેને માટે પૂર્વગ્રહ હોવા છતાં તેનાથી લગભગ સર્વને રાહત મળી છે. હું મારી જાણની વાત કરું તો સેંકડો ઉપચાર મારી જાણમાં

થયા છે, અને તેમાં કોઈનેય તે નુકસાનકારક નીવડયો નથી. અલબત્ત સૌને ફાયદો જ થયો છે. આ પ્રયોગો કરનાર સૂચવેલી પરેજી ન પાળે, કે વિજાતીય દ્રવ્ય પ્રયોગોના સમયમાં લે તો તેને નુકસાન થવાનો સંભવ છે. આમ અનુભવ હોવા છતાં એમ કહેવું કે, મૂત્ર શરીરમાંથી નીકળેલું નુકસાનકારક દ્રવ્ય છે અને તે શરીરમાં પાછું જવાને સર્જાયેલું નથી, એ વાતને વહેમ નહીં તો બીજું શું કહેવાય? જાતે અનુભવ્યું ન હોય અગર બીજા કોઈનો એવો અનુભવ જોયો ન હોય, છતાં પૂર્વગ્રહથી એમ માન્યા જ કરવું એનું જ નામ વહેમ.

ડૉક્ટર ફૅરોને સ્વસ્થ માણસોના પેશાબમાં કયાં કયાં દ્રવ્યો કેટકેટલાં છે તેની વિગત પોતાના વિશ્વપ્રસિદ્ધ પુસ્તક 'Introduction to Bio-chemistry' (જીવરસાયણશાસ્ત્રનો પરિચય) માં જણાવી છે. તેમાં એકંદરે આશરે ૩૪૦૦ મીલીગ્રામ પૈકી ૧૪૫૯ મીલીગ્રામ યુરિયા નામનો ક્ષાર હોય છે, જે માનવશરીર માટે બહુ પોષક છે. તે યુરિયા શરીરમાંથી પેશાબ વાટે જતો રહે તો તેને બદલે બનાવટી—રાસાયણિક બનાવટનો—યુરિયા ડૉક્ટરો શરીરમાં નાખે છે અને શરીરની સ્વસ્થતા ટકાવી રાખે છે. જો મૂત્ર શરીરને નુકસાનકર્તા હોય તો તેમાંનું વધારેમાં વધારે તત્ત્વ—યુરિયા—શરીરનું સ્વાસ્થ્ય સાચવવા માટે દાક્તરો કેમ આપે છે?

રાસાયણિક યુરિયા તો આયાના દૂધ જેવું. જો આયાનું દૂધ શરીરને લાભદાયક હોય તો પોતાની માના દૂધ જેવો પોતાનો પેશાબ શરીરને આપવામાં નુકસાન શી રીતે થાય? આવી બધી માન્યતામાં પૂર્વગ્રહ અને વહેમ વિના બીજું કાંઈ નથી.

ઉપરની હકીકત લખીને હું એમ કહેવા માગું છું કે સ્વમૂત્ર શરીરને નુકસાનકર્તા છે એવો અભિપ્રાય સત્યથી વેગળો છે; તેમાં કાંઈ વજૂદ નથી. બલ્કે સ્વમૂત્ર વૈદ્યકીય દૃષ્ટિએ પણ સજીવ દ્રાવણ living solution છે. તેમાં માંસ, લોહી અને નિર્જીવ ગ્રંથિઓને રચવાનાં, વધારવાનાં અને સજીવન કરવાનાં તત્ત્વો છે. જગતભરમાં એવી કોઈ પણ પ્રયોગશાળા નથી, કે જે મૂત્ર જેવું શુદ્ધ, વિષદન અને નિર્દોષ દ્રવ્ય બનાવી શકે. તે તો કુદરતે ઘડેલા દેહમાં જ બનાવી શકાય.

ઉપરની મારી સમજ મૂત્રના મૂળ સિદ્ધાંતના પરિપાકરૂપે છે, અને સામાન્ય સમજને આધારે બગડેલા શરીરસ્વાસ્થ્યને પાછું પ્રાપ્ત કરવાને મૂત્રની મદદમાં જુદી જુદી રીતે કયાં કયાં દ્રવ્યોને તેના સહાયક તરીકે લઈ શકાય તેનો વિચાર મને સૂઝયો છે. પંચમહાભૂતનું બનેલું શરીર અસ્વસ્થ થયું હોય તો તેને સ્વસ્થ કરવામાં પંચમહાભૂતોની મદદ લેવી એવી જ તેની મર્યાદા હોઈ શકે. તે મર્યાદા ચૂકીએ તો તે કુદરતી ક્ષેત્ર વટાવીને વૈજ્ઞાનિક ક્ષેત્રમાં જઈ પડીએ, જેનું પરિણામ તો આપણે જે હાલ ભોગવીએ છીએ તેમાં વધારો થાય. માટે મૂત્રપ્રયોગોમાં નીચેની સારવાર અપનાવીએ તો આપણે તેની મર્યાદામાં રહી શકીએ.

૧. પેશાબનું પાન.
૨. પેશાબનું માલિસ.
૩. પેશાબનાં પોતાં મૂકવાં.
૪. પેશાબ સાથે અગ્નિનો ઉપયોગ કરવો.
૫. પેશાબથી શેક કરવો.
૬. પેશાબને અને દરદીને સૂર્યનાં કિરણો આપવાં.
૭. પેશાબને હવામાં હલાવીને તેની ગુંજાશ વધારવી અને તેનો ઉપયોગ કરવો.
૮. પેશાબનો નાસ લેવો.
૯. પેશાબ અને પાણીના મિશ્રણનું વરાળ સ્નાન કરવું.
૧૦. ગોરમટી પેશાબમાં પલાળી તેની થેપલીનો પેટ ઉપર, પેઢા ઉપર કે માથા ઉપર ઉપયોગ કરવો.
૧૧. જરૂર પડે તો પેશાબ અને પાણીના મિશ્રણનો એનિમા લેવો.

દરદીની પ્રકૃતિ, વય, શારીરિક બંધારણ, દરદનો પ્રકાર વગેરે લક્ષમાં લઈ ઉપરનાં સાધનોનો ઉપયોગ કરવો. સંભવ છે કે ઉપરની જુદી જુદી રીતો ઉપરાંત બીજું સાધન હોય, પણ મૂળ મર્યાદા ચૂકવી નહીં.

કેટલાક દિલસોજ તબીબી મિત્રો મને સૂચવે છે કે મૂત્રનાં ગંધ અને સ્વાદમાં કાંઈ રુચિકર ફેરફાર થાય તો ઘણી સુગમતા થાય. જો તેમ થાય તો મને વાંધો નથી. પણ દ્રવ્ય—મૂત્રની મૂળ શક્તિ કાયમ

રહેવી જોઈએ. હું માનું છું કે મૂત્રનો સ્વાદ અને ગંધ બદલવા સાથે મૂત્રની શક્તિનો પણ નાશ થવાનો પૂરો સંભવ છે.

કેટલાક આયુર્વેદિક મિત્રો કહે છે કે, મૂત્ર સાથે કેટલાંક વનસ્પતિ-દ્રવ્યો અનુપાન તરીકે લેવાય તો બહુ લાભદાયક થાય.

એમાં પણ હું સંમત નથી. કારણ કે તેના મિશ્રણથી જે લાભ થયો તે કયા દ્રવ્યના પ્રતાપે? તેનો શું નિર્ણય? અને પછી તો બુદ્ધિની સાઠમારી ચાલે, અને આ દૈવી દ્રવ્ય પૈસા પેદા કરવાનું સાધન થઈ પડે. આપણે તો તેને લોકભોગ્ય કરવું છે. તે ઘરેઘરનું સાધન બનવું જોઈએ. અને તે જેવું છે તેવું જ રાખવામાં લોકભોગ્ય બને અને ઘરેઘરનું દ્રવ્ય થાય. જ્યારથી વૈદ્યનો ધંધો ધનપ્રાપ્તિનો વ્યવસાય થયો, દુકાનદારી થઈ, ત્યારથી માનવજાતની પીડા વધી પડી છે. તે પીડા ટાળવી હોય તો મૂત્રને સટોડિયાઓના બજારમાં નહીં મૂકવું એમાં જ લોકકલ્યાણ છે.

૭

એ જાતે જ વિજ્ઞાન છે

ચારેક માસ પર એક મોટરમાં હું બીજા બે સ્નેહીઓ સાથે બેઠો હતો. મારી હાલની મૂત્ર ઉપચારની પ્રવૃત્તિ અંગે વાત નીકળી. તે અંગે બે પૈકી એક બોલી ઊઠ્યા: "રાવજીભાઈ, પેશાબનું વૈજ્ઞાનિક સંશોધન તો કરાવવું જોઈએ ને?"

એ સાંભળી પાસે બેઠેલા સ્નેહી બોલી ઊઠ્યા: "કપાળનું સંશોધન? જે જાતે જ વિજ્ઞાન છે તેનું સંશોધન શાનું કરવાનું?"

હું આ નિશ્ચયાત્મક જવાબ સાંભળી ચોંકી ઊઠ્યો. "વિજ્ઞાન" વૈજ્ઞાનિક છે કે નહીં તેનું સંશોધન કરનાર "વિજ્ઞાન"ને સમજતા નથી એવો એનો અર્થ થયો. ઉપરનો જવાબ એક વિચારવંત અને જવાબદાર વ્યક્તિના દિલનો હતો. "મૂત્ર" દ્રવ્યમાં તે વ્યક્તિને કેટલો વિશ્વાસ છે તેનો મને ખ્યાલ આવ્યો. હું એ જવાબથી ઉત્સાહિત બન્યો એટલું જ નહીં પણ મારા માટે તે મનનનો પ્રશ્ન થઈ પડ્યો. જીવનની બાંતેર

શરદ ઋતુઓ વીત્યા બાદ હું નવો વિદ્યાર્થી થઈ બેઠો છું. મારી પાસે મૂત્ર અંગેનું કોઈ સાહિત્ય તો છે નહીં, જે થોડુંઘણું મળ્યું તેમાંથી મને આ કાર્યની પ્રેરણા મળી. હું માનું છું કે આયુર્વેદનાં જૂનાં પુસ્તકોમાંથી ઘણું મળી શકે તેમ છે, પણ આયુર્વેદના જાણકારો અને અભ્યાસીઓ પણ આધુનિક વિજ્ઞાનમાં ફસાયા છે અગર તેની વિરુદ્ધ પોતાનો વિચાર પ્રદર્શિત કરવાનું તેમનું ગજું નથી. ગમે તેમ હોય પણ અગ્નિ પર જેમ રાખ ઢંકાઈ જાય તેમ સત્ય વાત પર "વૈજ્ઞાનિક વહેમ" નો કાળો પડદો પડી ગયો છે અને સર્વોત્તમ તથા સર્વશુદ્ધ દ્રવ્યને મેલું, ગંદું, ઝેરી કહી પોતાના વિજ્ઞાનનું ટટ્ટુ નિભાવ્યા કરે છે.

ભલેને નિભાવે. મને તેનો દ્વેષ નથી. મને જે માનવ જાતના સુખને સારુ ઉત્તમ લાગ્યું છે તેનો ગમે તે જોખમે પ્રચાર કરવા હું ઉત્સુક છું. મારો તે પ્રચાર વૈજ્ઞાનિક હશે અને જ્ઞાનપૂર્વકનો હશે.

એવામાં એક પત્ર મને મળ્યો. રાંદેર (સુરત) ના રહીશ ૮૦ વર્ષના વયોવૃદ્ધ શ્રી ઝવેરીએ પંચમહાભૂતનાં તત્ત્વોનો ઊંડો અભ્યાસ કર્યો છે. તેના પર તેમણે અંગ્રેજી ભાષામાં એક મોટું પુસ્તક લખ્યું છે તેમ જ ઘણા લેખો લખ્યા છે. તેમણે મારી પ્રવૃત્તિ વિષે જાણીને મને પ્રેમભાવે ઉત્તેજ્યો અને લખ્યું કે "પંચમહાભૂતનાં તત્ત્વોનો વિચાર કરતાં મને ખાતરી થઈ કે સમુદ્ર ન હોય તો પૃથ્વીની હયાતી ન હોય. પણ તમારું "માનવ મૂત્ર" પુસ્તક વાંચતાં હું બીજું સત્ય સમજી શકયો—જે આજ સુધી હું નહોતો સમજી શકયો કે "જેમ પૃથ્વીનો આધાર સમુદ્ર છે તેમ માનવશરીર કે કોઈ પણ પ્રાણીના શરીરનો આધાર તેનું મૂત્ર છે. સમુદ્ર નહીં તો પૃથ્વી નહીં—મૂત્ર નહીં તો શરીર નહીં." આ સૂત્ર જાતે વિજ્ઞાન છે. સ્વયંસિદ્ધ છે. જ્ઞાન એટલે પોતાના સ્વાનુભવથી પોતાને જે સમજાયું તે. અને તે જ જ્ઞાન અનેકોના સ્વાનુભવમાં સિદ્ધ થયું તે વિજ્ઞાન. જ્યારે સૂર્ય જેવું સ્પષ્ટ છે કે પૃથ્વીના જીવનમાં સમુદ્રનું જે સ્થાન છે તે જ સ્થાન પ્રાણીના શરીરમાં મૂત્રનું છે. તો પછી મૂત્ર જાતે જ વિજ્ઞાન નથી એવું કયો વૈજ્ઞાનિક કહી શકશે? આ સૃષ્ટિ પંચ-મહાભૂતોની બનેલી છે. આકાશ, વાયુ, પૃથ્વી, જળ અને અગ્નિ. માનવ દેહ પણ તે જ પંચમહાભૂતોનો બનેલો છે અને બધાયે દેહમાં એ

પંચમહાભૂતો સરખા પ્રમાણમાં હોય છે. એ પૈકી જળ તત્ત્વ એવું શક્તિશાળી છે કે શરીરના બધાયે ભાગોને આત્મસાત કરી શકે છે. જેથી શરીરના હરેક નાના મોટા અવયવ સાથે તેનો સંપર્ક રહ્યા કરે છે. આવા જળ તત્ત્વ પર આખા શરીરનો આધાર છે. તે તત્ત્વ નિર્જીવ નથી પણ સજીવ છે એટલે કે શરીરના બધા કોશોમાં તેનો સંપર્ક હોઈ તેનું રક્ષણ કરવાની અને તેને વિકસાવવાની તેનામાં શક્તિ છે, ખરી રીતે કુદરતે આપણા શરીરનું અનેક રોગોથી રક્ષણ કરવાનું તેને સોંપેલું છે. અને તેથી હરેક પ્રાણીના શરીરનો વૈદ તેનો પેશાબ છે.

પણ વિજ્ઞાનને ઓથે રહીને એલોપથીના અનુયાયી અને હવે તો કેટલાક પ્રાકૃતિક ચિકિત્સકો પણ એમ કહે છે કે મૂત્ર તો શરીરે ફેંકી દીધેલું તેનું ઝેર છે. તે ત્યાગવા જેવી ચીજ છે. જોકે માનવ-જાતને કાંઈક મળતો ખોરાક ખાનાર જાનવરોનું મૂત્ર વૈદો કે ડૉક્ટરો દરદીના કેટલાક રોગો મટાડવાને વાપરે છે. તેમ કરવું કેટલે દરજ્જે વૈજ્ઞાનિક કે અવૈજ્ઞાનિક છે તેની ચર્ચામાં હું અત્યારે નહીં ઊતરું. પણ જો ગાય, બકરી, ઊંટ કે ગધેડાનું મૂત્ર દરદીને પાવામાં વાંધો નથી તો પછી માનવમૂત્ર માનવીને આપવામાં શો વાંધો એનો જવાબ આપવામાં બધાયે વૈદક ધંધાર્થી એક ઉટાંગ દલીલ એવી કરે છે કે માનવના શરીરનું બગડેલું તત્ત્વ તેના મૂત્રમાં હોય છે. ત્યારે શું ગાય, ઊંટ, બકરી કે ગધેડાના મૂત્રમાં તેમના શરીરનું અમૃત તત્ત્વ હોય છે? આખો દિવસ ઓખાર કરતી અને ગંધાતો બગદો ખાનારી રઝળતી ગાય જે ખાળમાં પેશાબ કરે તે ખાળમાં ભેગું થયેલું અસ્વચ્છ અને રગડો મૂત્ર દરદીને આપવું તેના કરતાં દરદી માણસનું પોતાનું મૂત્ર ગુણ કે સ્વચ્છતાની દૃષ્ટિએ હજારોગણું ઉત્તમ છે એવું આયુર્વેદ નિષ્ણાત શ્રી બાપાલાલ વૈદે પોતાના મૂત્રનો પ્રયોગ કર્યા બાદ સ્વાનુભવથી જાહેર કર્યું છે. આમ છતાં જે લોકોને જે ચીજનો બિલકુલ પરિચય ન હોય, જેમને સ્વાનુભવ ન હોય, જે તેનાથી દૂર ભાગતા હોય તેઓને પોતાના મૂત્રમાં શરીરનું ઝેર અને બગાડ છે એવું કહેવાનો શો અધિકાર? તેમને કેવા વિજ્ઞાની કહેવા?

આમ છતાં આ રીતે કેવળ સમાલોચના કરવાથી કાંઈ અર્થ સરતો નથી. માનવ મૂત્ર જંતુનાશક હોવા છતાં નિર્દોષ છે. ઘણાં દ્રવ્યો

જંતુનાશક છે. દાખલા તરીકે ટરપેન્ટાઈન, ટીંચર બેન્ઝોઈન, એસિડ. છતાં તે નિર્દોષ નથી. તેના પીવાથી માણસ મરી જાય છે. મૂત્ર પીવામાં તેવું કોઈ જોખમ નથી એટલે જંતુનાશક હોવા છતાં બીજી રીતે જે દ્રવ્યો જોખમકારક છે તેનાં કરતાં તે મૂત્ર હજાર દરજ્જે ઉત્તમ છે ને?

હવે બીજી વાત. સ્વાસ્થ્યપૂર્ણ શરીર કોઈ પણ કારણે બગડે ત્યારે તેમાં રોગ દાખલ થાય છે. તે રોગ શરીરનું સ્વાસ્થ્ય સાચવનાર તત્ત્વો જે ક્ષારો છે તેને ધક્કો મારી બહાર કાઢી તેનું સ્થાન રોગ લે છે. તે ક્ષારો મૂત્ર મારફતે સ્વાસ્થ્યપૂર્ણ શરીરમાંથી બહાર નીકળે છે. તેમાં યુરિયા નામનો ક્ષાર શરીરસ્વાસ્થ્ય માટે બહુ ઉપયોગી છે. તે વધુ પ્રમાણમાં હોય છે. અને તેની સાથે બીજા કયા ક્ષારો કેટલા પ્રમાણમાં પેશાબ મારફત નીકળ્યા તે કોણ કહી શકે? આ રીતે શરીરસ્વાસ્થ્ય માટેનું ઉપયોગી તત્ત્વ મૂત્રમાં બહાર નીકળે છે.

વળી મૂત્રમાં શરીરમાં ઘૂસી ગયેલા રોગને કારણે જે વિકૃતિ થઈ હોય તેવાં તત્ત્વો પણ નીકળે છે. એ બન્ને તત્ત્વ હરકોઈ રોગીના પેશાબમાં હોય છે એટલે રોગી માણસ પોતાનો પેશાબ પોતાના શરીરમાં માલિસ કરીને કે પીને દાખલ કરે તો તેમાં રહેલા શરીરસ્વાસ્થ્યના ઉપયોગી ક્ષારો પોતાની જગા લઈ લે અને તે સાથે રોગના બગાડવાળું તત્ત્વ હોય તે પાછું જવાથી હોમિયોપથીના સિદ્ધાંત પ્રમાણે કે વેક્સીનેશનના સિદ્ધાંત અનુસાર એન્ટી બોડી તરીકે કામ કરી રોગને મારે છે. હાલ જર્મન ડોક્ટરો રોગીને પેશાબનાં ઈન્જેક્શનો આપે છે. અરે હવે તો રોગીના નર્કમાંથી દ્રવ્ય મેળવી તેનાં ઈન્જેક્શનો તેને આપવા માંડયાં છે. જો આ પદ્ધતિ વૈજ્ઞાનિક ગણાય તો મૂત્ર ચિકિત્સા વૈજ્ઞાનિક કેમ ન ગણાય? આ બધી ચર્ચામાં એક મુખ્ય મુદ્દો ચૂકવો ન જોઈએ તે એ કે કોઈ પણ રોગીનું મૂત્ર તેના પોતાના રોગની નાબૂદી માટે વાપરવાની વાત છે. ગમે તેવા નીરોગી માણસનું મૂત્ર બીજા માણસને આપવામાં તેને નુકસાન થવાનો સંભવ છે. માટે તેનો નિષેધ છે. આવી પૂરી સમજ સાથે હું એવું સમજ્યો છું કે કોઈ પણ માનવ કે જાનવરનું મૂત્ર તેના પોતાના માટે સંપૂર્ણ વૈજ્ઞાની દ્રવ્ય છે.

૮

અનેક રોગોની એક દવા!!!

આ પુસ્તકમાં મેં વારંવાર ઉલ્લેખ કર્યો છે કે મૂત્ર કોઈ રોગની દવા નથી. પણ બગડેલા સ્વાસ્થ્યને સુધારવાનું કુદરતી સાધન છે. એટલા માટે આ પુસ્તકનું નામ "માનવમૂત્ર—અનેક રોગોની એક દવા" એવું નથી આપ્યું. મેં તો પ્રથમથી સમજપૂર્વક સ્પષ્ટતા મૂકી છે કે "શારીરિક તંદુરસ્તી માટેનો કુદરતી ઉપચાર". પણ કેટલાક પૂર્વગ્રહથી પીડાતા લોકો એવો પ્રશ્ન પૂછે છે કે "સેંકડો રોગોની એક દવા હોતી હશે?" રોગો ઊલટાસૂલટી ગુણદોષવાળા હોય. કફ, વાયુ અને પિત્તથી થયેલાં દરદો તેનો નાશ કરનાર દ્રવ્યોથી મટે. અને મૂત્રમાં એ ત્રણેય પ્રકૃતિને મિટાવનાર તત્ત્વ શી રીતે સંભવે! એમાં સામસામું ઘર્ષણ થાય અને શારીરિક પ્રકૃતિ ઊલટી જોખમમાં આવી પડે. ઉપરનો પ્રશ્ન સામાન્ય માણસો કે જેમને વૈદકની સામાન્ય સમજ ન હોય તે કરતા હોય ત્યારે તે સમજી શકાય. પણ વૈદકનો ધંધો કરનારા, ડિગ્રીઓ લઈને મોટા ડૉક્ટર હોવાનો દાવો કરનારા આવા પ્રશ્નો કરે ત્યારે એવો ભાસ થાય એ સ્વાભાવિક છે કે, તે પોતે જાણીબૂજીને મૂત્ર ઉપચારનો વિરોધ કરવા ખાતર અને તેનો પ્રચાર આગળ ન વધે માટે આમ જનતાના દિલમાં વસવસો પેદા કરવા ખાતર એવો ખોટો પ્રચાર કરે છે—અગર તો તે મોટા દાક્તર હોવા છતાં સાચી વસ્તુસ્થિતિનું તેમને ભાન નથી. તેમણે આ વાતને સમજવાનો જ પ્રયત્ન કર્યો નથી. અનેક રોગોની એક જ દવા હોઈ ન શકે. હું તો એમ કહેવાની હિંમત કરું છું કે ગાયના મૂત્રથી કેટલાક રોગ મટે છે અને તે વૈદો વાપરે છે. તેવી જ રીતે આયુર્વેદમાં આઠ કે નવ જાનવરોનાં મૂત્ર દવા તરીકે વાપરવાનો ઉલ્લેખ છે તે ભલે હોય. તેનો જેટલો લાભ લેવાય તેટલો ભલે લેવાય. પણ તેને શાસ્ત્રીય—વૈજ્ઞાનિક નહીં કહેવાય. કોઈ પણ જાનવરનું મૂત્ર તેના પોતા માટે શ્રેયસ્કર હોઈ તે વૈજ્ઞાનિક છે. પણ ગમે તેવા તંદુરસ્ત

જાનવરનું મૂત્ર પણ રોગી જાનવર કે રોગી પુરુષ માટે ખાતરીભર્યું શ્રેયસ્કર નથી અને તેથી તે શાસ્ત્રીય ન કહેવાય. વૈદરાજ બાપાલાલે 'મનુષ્ય મૂત્ર' નામના પોતાના લેખમાં (જે પુસ્તકના પરિશિષ્ટમાં આપેલો છે) પોતાની ઘોડીની ગરદને મોટો ઘા પડયો હતો. તે ઘરના માણસોનો પેશાબ એક કૂંડામાં એકઠો કરી તેમાં રાખ નાખી વારંવાર તે પર છાંટવાથી ઘા મટી ગયો તેવો ઉલ્લેખ કર્યો છે.

જેવી રીતે ગાયના કે બકરીના કે ઊંટના મૂત્રથી માણસના અમુક રોગો મટે છે તેવી જ રીતે માણસના પેશાબથી તે ઘોડીનો ઘા રુઝાઈ ગયો. કારણ કે માણસ અને જે જાનવરોનો ખોરાક લગભગ એકસરખો હોય તેમના મૂત્રમાં કેટલાંક તત્ત્વો એકસરખાં હોય છે. એટલે કેટલાંક ક્ષેત્રોમાં તે લાભદાયક થાય છે. વળી તે સાથે હું ખાતરીપૂર્વક કહી શકીશ કે તે ઘોડીનું પોતાનું મૂત્ર શ્રી બાપાલાલ વૈદે વાપર્યું હોત તો વધારે સત્વરે સારો લાભ થાત. પણ તે જ ઘોડીનું મૂત્ર એકાએક શી રીતે મેળવે? એટલે તેમણે માનવમૂત્ર વાપર્યું. જાનવરનું પોતાનું મૂત્ર તેના રોગના નિવારણ માટે વપરાય તો તે વધારે લાભદાયક થાય. ઘણા વૈદો માનવમૂત્રની ઉપયોગિતા સમજે છે પણ સમાજમાં તેના પ્રત્યે જે ઘૃણા ઊભી થઈ છે તેનો સામનો તેમનાથી થતો નથી અને તેમનાથી ખુલ્લી રીતે એમ કહી શકાતું નથી કે માનવમૂત્ર લાભદાયક છે. તે પણ હજી સમજતા નથી કે દરદીના પોતાના મૂત્રના ઉપયોગની આ વાત છે. તેથી આયુર્વેદના ગ્રંથમાં જણાવેલાં આઠ પશુઓના મૂત્રના ગુણદોષ આપ્યા છે જેથી માનવીના કોઈ રોગ માટે તેનો અનુકૂળ ઉપયોગ કરી શકાય. પણ જે તે જાનવરનું પોતાનું મૂત્ર પોતાના સ્વાસ્થ્ય માટે કેવું છે તે કોણ કહી શકે? એ તો જે તે જાનવર તેનો અનુભવ કહે ત્યારે સાચી વાત સમજાય. તે બિચારાં મૂગેમોંએ પોતાની બીમારી વખતે તેનો ઉપયોગ કરીને સાજાં થાય છે. ભૂખ્યા રહેવું અને પોતાનું મૂત્ર ચાટયા કરવું. એ જાનવર પોતે કહે કે તેનું મૂત્ર પોતા માટે ઉષ્ણ, પિત્તકર્તા, કફકર્તા કે વાયુ કરનાર છે તો તે સાચી વાત ગણાય. પણ તેમના મૂત્રનો ઉપયોગ માનવી પોતા માટે કરીને તેને દૂષિત ગણે તે વાજબી છે? મારી વાતમાં તે જાનવરોનું કે માનવીનું મૂત્ર કોઈ બીજા માટે શ્રેયસ્કર

છે એવું ક્યાંયે કહેવામાં આવ્યું નથી. હું તો માનું છું અને આ માનવ-મૂત્રનો સિદ્ધાંત જ એ છે કે દરદીનું પોતાનું જ મૂત્ર તેના સ્વાસ્થ્ય માટે વપરાય. બીજા ગમે તેવા નીરોગી માણસનું મૂત્ર દરદીને આપવાનો નિષેધ છે. તેવું જ જાનવરના મૂત્રના ઉપયોગ માટે હોઈ શકે.

ઉપરની વાતની સ્પષ્ટતા બાદ હવે આપણે સમજી શકીશું કે "મૂત્ર" બધા રોગની દવા નથી પણ રોગીનું મૂત્ર તેના પોતાના રોગની દવા છે. જો આમ છે તો પછી એમ શી રીતે કોઈ પણ બુદ્ધિવાળો માણસ પ્રશ્ન કરી શકે કે મૂત્ર એ અનેક રોગોની દવા છે? હરેક માણસના મૂત્રમાં તેની શરીરની પ્રકૃતિ પ્રમાણે દ્રવ્યો હોય. તે તેને જ લાગુ પડે, બીજાને લાગુ ન પડે. કદાચ બીજાને નુકસાન પણ કરે. તેમ કરવાથી બીજાનો રોગ તેનામાં દાખલ થવાનો ભય છે. તેથી દરદીનું પોતાનું મૂત્ર તેના માટે શ્રેયસ્કર છે અને વૈજ્ઞાનિક છે. આવી સ્પષ્ટ સૂર્યના પ્રકાશ જેવી વાત જે ન સમજે કે ન સ્વીકારે તેને માટે મારે વિશેષણ આપવાની જરૂર નથી.

ઉપરના નિરૂપણ પછી હવે હું એ જ પ્રશ્ન પૂછીશ કે આને અનેક રોગોની એક જ દવા કહેવાય? જેટલા જીવ તેટલી દવા ગણાય. કુદરતે હરેક જીવને તેના શરીરના સ્વાસ્થ્ય માટે અમૃતકૂપી આપી જ મૂકી છે. તે કૂપીમાંનું દ્રવ્ય એકસરખું નહીં જ હોય. હરેકમાં કાંઈ ને કાંઈ ફેર હશે જ. એટલે એનો અર્થ એવો થયો કે જેટલા જીવ તેટલી દવાની કૂપીઓ. હરેક જીવ પાસે પોતાનું ભાથું તૈયાર જ છે. તેને પોતાના જુદા જુદા દરદ પર ક્યારે, કેટલા પ્રમાણમાં અને કેવી રીતે વાપરવું તેની પદ્ધતિ જે કાળના ઘસારામાં ભૂંસાઈ ગઈ છે તેનું સંશોધન કરી અનેક દરદીઓના અનુભવથી નક્કી કરવાનું કામ આપણે કરવાનું છે. વૈદ કે દાક્તર જેને એમ વસી ગયું હોય કે તેની ફરજ દરદીનું સ્વાસ્થ્ય સુધારવાની છે તેઓ સદ્ભાવ અને સેવાભાવે આ કાર્ય હાથ ધરે તો સંસારની ભારે સેવા થઈ શકે.

ઉપરની સ્પષ્ટતા કર્યા પછી અને તે વાંચ્યા પછી હવે કોઈ કૃપા કરીને મૂત્રોપચાર અંગે ખોટો પ્રચાર ન કરે.

૯

મૂત્રપ્રયોગનાં ભયસ્થાનો

મૂત્રપ્રયોગ કરતાં તેની ક્રિયાવિક્રિયા થાય છે તે અંગે મેં આ પુસ્તકમાં સૂચના તો આપી છે જ, છતાં ઘણા દરદીઓ તે અંગે મને વારંવાર પૂછે છે. આપણને કોઈ કાર્ય એકાગ્રતાથી કરવાની ટેવ હવે રહી નથી. ચોકસાઈથી વાંચવાની પણ ટેવ નથી. જેથી પુસ્તકો વાંચ્યા છતાં અને તેમની શંકાઓના ખુલાસા પુસ્તકમાં હોવા છતાં મને પૂછ્યા કરે છે, જેથી આ પુસ્તકનું કદ મારે વધારવાનું નથી. છતાં આ પ્રકરણમાં આ પ્રયોગનાં ભયસ્થાનો છે, તેની હકીકત આપવી યોગ્ય ધારું છું.

૧. પેશાબથી માલિસની શરૂઆત થયા બાદ પાંચ સાત દિવસ બાદ શરીરે ખજવાળ આવે છે પણ તે ખજવાળ માલિસથી જ શમી જશે.

૨. કેટલીક વખત ગરમી નીકળે છે. અને સફેદ મોંવાળી લાલ ફોલ્લીઓ શરીર પર ફૂટી નીકળે છે. લોહીમાં જે પ્રમાણમાં ખોટી ગરમી હોય તે પ્રમાણમાં પેશાબના માલિસથી તે ખોટી ગરમી ઓછાવત્તા પ્રમાણમાં ફૂટી નીકળે. તે મૂત્રના પ્રયોગથી શરીરશુદ્ધિ થવાનું ચિહ્ન છે, માટે તેથી ગભરાવું નહીં. તે ફોલ્લીઓનાં મોં ભાંગી જાય, અને તેમાં મૂત્ર ઊતરે એ રીતે ભારે હાથે માલિસ કરવું અને ત્યાર બાદ દોઢ બે કલાકે હસેકા પાણીએ નાહી નાખવું. નહાતી વખતે સાબુ વગેરે કાંઈ લગાડવું નહીં.

૩. શરીરના રોગ જે બગાડથી હોય તે બગાડ શરીરમાંથી નીકળે તો જ રોગ નિર્મૂળ થાય. તે બગાડને બહાર નીકળવાના ત્રણ રસ્તા છે: મોં વાટે ઊલટીથી, ગુદા વાટે ઝાડાથી કે શરીરનાં છિદ્રો દ્વારા ગરમીથી. મૂત્રપ્રયોગમાં આ ત્રણ પ્રતિક્રિયાઓ થવાનો સંભવ છે. ઉધરસ દ્વારા કફ ધીમે ધીમે છૂટો થાય અને નીકળે તો ઊલટીઓ ન પણ થાય. વારંવાર જાજરૂ જવાથી તેની મારફત બગાડ નીકળી જાય તો તેને ઝાડા પણ ન થાય. પણ જો તે ન નીકળે તો પ્રયોગના ઉપવાસના દિવસોમાં ઝાડા અને

ઊલટી થવાનો પૂરો સંભવ છે. આમ થાય તો તેથી ગભરાવું નહીં. કુદરતને તેનું કામ કરવા દેવું. તે સારા માટે જ થાય છે. કોઈની સલાહ માનીને તે બંધ કરવાને કોઈ પણ પ્રકારની દવા કે ઇંજેકશન લેવાં નહીં. તેમ કરવાથી ભારે નુકસાન થશે. આ પ્રયોગથી જ તે આપોઆપ શમી જશે. કેટલાકના શરીરનું બંધારણ એવું હોય, પ્રકૃતિ એવી હોય, કે જેને કારણે ઉપર દર્શાવ્યા પ્રમાણે પ્રક્રિયા ન થાય, તેથી પણ મૂંઝાવું નહીં.

૪. કેટલાક મુખ્ય રોગને ઘણા ટેકેદાર રોગ હોય છે, તે વખતે કાળજી રાખવાની. એક દૃષ્ટાંત આપું. અમદાવાદ 'ગુજરાત સમાચાર'ના ચીફ રિપોર્ટર શ્રી કાંતિલાલ શાહને મસા થયેલા અને તેને કારણે ગુદાના કોમળ ભાગ ઉપર ચીરા પડેલા. તેને કારણે દુઃખ અને બળતરા અસહ્ય થાય. તેમણે આ પ્રયોગ શરૂ કર્યો. માલિસથી શરૂઆત કરી, પણ તેમનું શરીર એલર્જિક (શીળસ વારંવાર થવું તે) હતું, જેથી પગે માલિસ શરૂ કરતાં મોં ઉપર ઢીમણાં ઊપસી આવ્યાં. તે ગભરાયા. મને ફોન કર્યો. મેં માલિસ બંધ કરવાની સૂચના આપી અને ફક્ત દિવસમાં બે ત્રણ વખત પીવાની સલાહ આપી. તે પ્રમાણે કરવાથી એક અઠવાડિયામાં મસાનું દરદ મટી ગયું. હવે શીળસનું દરદ રહ્યું. તે પણ દરદ છે અને કબજિયાતને કારણે જ થાય છે. તેને પણ કાઢવું જ રહ્યું. તેમને મૂત્ર પીવાનો કાર્યક્રમ શરૂ રાખવાની સલાહ આપી. તેમણે તેમ કર્યું. પરિણામે પેટનો બધો બગાડ ટળવાથી, તથા હંમેશાં પેટ સાફ રહેવાથી એલર્જિક સ્થિતિ (શીળસ) પણ નાબૂદ થઈ.

ખેડા જિલ્લાના ગ્રામરક્ષક દળના વ્યવસ્થાપક શ્રી શામળભાઈને નાક ઉપર દરાજ થયેલી. તેમનું નાક લાલ થઈ ગયું. તેમણે મૂત્રપ્રયોગ આરંભ્યો. તેમને આખે શરીરે દરાજ હતી, ઉપરાંત શરીર ભારે એલર્જિક સ્થિતિવાળું હતું. વળી તેમને મધુપ્રમેહનો રોગ હતો. આ બધો ખ્યાલ તેમને રહ્યો નહીં. તેમણે માહિતી મેળવ્યા વિના પ્રયોગ કરવા માંડ્યો. તે સાથે ચામાં સેકેરિન લેતા હતા તે પણ ચાલુ રાખી. પરેજી તો પાળી જ નહીં. બે ત્રણ દિવસમાં આખા શરીરે શીળસ છવાઈ ગયું, અને ફોલ્લા પણ થયા. મને બોરસદથી એકાએક ખબર આપી. મેં તુરત તેમને જણાવ્યું

કે ધીરજ ધરજો. કોઈ દવા કે ઇંજેક્શન લેશો નહીં. પણ મૂત્રથી જ ભાર દઈ માલિસ કરી ફોલ્લા ફૂટી જવા દો. તે પ્રમાણે કરવાથી બે જ દિવસમાં તેમને રાહત મળી. પણ દુઃખી થયા. મૂત્ર રસાયન છે. સેકેરિન પણ રાસાયણિક બનાવટ. વિજાતીય તત્ત્વોનો મેળ શી રીતે જામે? અંતે પરિણામ સારું આવ્યું, પણ શ્રી શામળભાઈ દુઃખી થયા.

ઉપરનાં બે દૃષ્ટાંતો પૂરતાં છે, તે પ્રયોગ કરનારાઓને સાવચેતી પૂરતાં આપ્યાં છે.

૧૦

મૂત્રના ગુણદોષનું પૃથક્કરણ

આગળનાં પ્રકરણોમાં મેં મૂત્રના કેવળ ગુણ જ ગાયા છે. પણ મારી એ વાત બધાના માન્યામાં આવવી જ જોઈએ એમ માનવાનો મને શો હક્ક? મને કાંઈ જીવશાસ્ત્રનો, શરીરશાસ્ત્રનો, રસાયણશાસ્ત્રનો કે વિજ્ઞાનશાસ્ત્રનો અભ્યાસ નથી. છતાં એ પણ હું જાણું છું કે જીવ-શાસ્ત્રીઓ કે શરીરશાસ્ત્રીઓના અભ્યાસનો હજી કાંઈ છેવટનો નિર્ણય આવી શક્યો નથી. શરીરશાસ્ત્રીઓ અવનવું શોધી કાઢે છે અને જગતને મનાવે છે કે તેમની શોધ છેવટની છે. થોડાંક વરસમાં છેવટની મનાતી શોધને ઢાંકી દેતી બીજી શોધ બીજા શરીરશાસ્ત્રી કરે છે અને જૂની શોધનું નામનિશાન નથી રહેતું અને નવી શોધને સંપૂર્ણ શોધનું બિરુદ અપાય છે. આવું જ રસાયણશાસ્ત્રી અને વિજ્ઞાનશાસ્ત્રીઓની શોધનું છે. જે દ્રવ્ય ગઈ કાલે સર્વોત્તમ અને સંસારને કલ્યાણકારી લાગ્યું, તે દ્રવ્ય આજે નકામું અને પ્રતિષ્ઠા વિનાનું થઈ પડ્યું છે અને આજે જે ઉત્તમ અને પ્રતિષ્ઠાપાત્ર ગણાય છે એની આવતી કાલે દયાજનક દશા થવાની છે, એ ચોક્કસ છે; પણ મૂત્રનું એવું નથી. એ તો સનાતન અને અવ્યય છે. જેમ કિરતાર સંપૂર્ણ છે, તેમ તેની કુદરત પણ સંપૂર્ણ છે. અને મૂત્ર એ કિરતારની સંપૂર્ણ કરામત જે માનવશરીર, તેના સ્વાસ્થ્ય

માટે એણે બક્ષેલું સાધન છે. તેને શરીરસ્વાસ્થ્ય માટેના સાધન તરીકે હું સંપૂર્ણ માનું છું. કિરતાર અને કુદરત પ્રત્યેની શ્રદ્ધાની આ વાત છે. બુદ્ધિ પર રચાયેલા વિજ્ઞાનની આ વાત નથી. મૂત્રના આટલા બધા ગુણ ગાયા પણ તેનો એકેય દોષ મને જણાયો નથી, એટલે દોષ ક્યાંથી લખું? રસાયણશાસ્ત્રીઓ તેના ગુણ અને દોષ બંને ગાય છે; જોકે તેઓ પણ તેમાં એકમત નથી જ. સૌ સૌની બુદ્ધિમત્તાનાં ગુણગાન ગાય છે. દુનિયાને નવી શોધ આપી માનવીની ઉત્તમ સેવા બજાવ્યા બદલ પારિતોષિક મેળવે છે. પણ થોડા જ સમયમાં પછી એ શોધ જૂની વજૂદ વિનાની થાય છે. જેમ નાઈટ્રોજન બૉમ્બ હવે હાઈડ્રોજન બૉમ્બ આગળ વજૂદ વિનાનો થઈ પડયો છે તેમ; પણ જે વસ્તુ સત્ય છે તે કદી જૂની કે વજૂદ વગરની થઈ પડતી નથી. સત્ય જૂનું નહીં થાય, પ્રેમતત્ત્વ જૂનું નહીં થાય, આત્મતત્ત્વ જૂનું નહીં થાય, શ્રદ્ધાતત્ત્વ જૂનું નહીં થાય; કારણ કે તે શોધવાની કે વર્ણન કરવાની વસ્તુ નથી, પણ સ્વાનુભવ કરવાની વસ્તુ છે. અને તત્ત્વ પરની શ્રદ્ધા સિવાય સ્વાનુભવ થઈ શકતો નથી. શ્રદ્ધાને અંધશ્રદ્ધાનું, અજ્ઞાનતાનું વિશેષણ અપાય છે. પણ શ્રદ્ધા એટલે શ્રદ્ધા. તેને વિશેષણ ન હોય. અંધશ્રદ્ધા શબ્દ જ ખોટો છે. તેને આપણે વહેમ કહીએ. તેને અજ્ઞાનતા કહીએ. જે પ્રેમમાં સંયમ નથી, શ્રેય નથી તેવી પ્રેયસ ભાવના માટે મોહ શબ્દનો પ્રયોગ કરવો તે જ યોગ્ય છે. એટલે મૂત્રના ગુણ પ્રત્યેની મારી શ્રદ્ધા એ તર્કસિદ્ધ, અનુભવસિદ્ધ અને બુદ્ધિગમ્ય છે. તેના પરિણામમાં કાંઈ ન્યૂનતા જણાય તો તે મૂત્ર દ્રવ્યમાં નથી પણ તેના અયોગ્ય કે અશાસ્ત્રીય ઉપયોગમાં છે એમ હું માનતો થયો છું.

એ તો મૂત્રને કુદરતી બક્ષિસ માનીને તેના પ્રત્યેની મારી શ્રદ્ધાની દૃષ્ટિએ મારી માન્યતા થઈ. પણ વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિએ તેમાં શું તત્ત્વ છે તે પણ જાણવું જોઈએ. ડૉ. ફેરોંને સ્વસ્થ માણસોના પેશાબમાં સ્વાભાવિક સ્વરૂપે કયાં કયાં દ્રવ્યો કેટકેટલાં છે તેની વિગત પોતાના વિશ્વપ્રસિદ્ધ પુસ્તક Introduction to Bio-chemistry (જીવરસાયનશાસ્ત્રનો પરિચય)માં જણાવ્યું છે કે ૧૦૦ સી. સી. એટલે ૪ ઔંસ પેશાબમાં નીચેનાં દ્રવ્યો નીચે પ્રમાણે સરેરાશ મીલીગ્રામમાં હોય છે.

	મીલીગ્રામ		મીલીગ્રામ
યુરિયા એન.(નાઈટ્રોજન)	૬૮૨.૦૦	કૅલ્શિયમ	૧૯.૫૦
યુરિયા	૧૪૫૯.૦૦	મૅગ્નેશિયમ	૧૧.૩૦
ક્રીએટીનીન એન.	૩૬.૦૦	ક્લોરાઈડ	૩૧૪.૦૦
ક્રીએટીનીન	૯૭.૨૦	ટોટલ સલ્ફેટ	૯૧.૦૦
યુરિક ઍસિડ એન.	૧૨.૩૦	ઈનઑર્ગેનિક સલ્ફેટ	૮૩.૦૦
યુરિક ઍસિડ	૩૬.૯૦	ઈનઑર્ગેનિક ફૉસ્ફેટ	૧૨૭.૦૦
એમીનો એન.	૯.૭૦	પી. એચ. pH	૬.૪૦
એમોનિયા એન.	૫૭.૦૦	ટોટલ એસિડીટી એઝ.સી.સી. એન/૧૦ ઍસિડ	૨૭.૮૦
સોડિયમ	૨૧૨.૦૦		
પોટાશિયમ	૧૩૭.૦૦		

ઉપર પ્રમાણે એક તંદુરસ્ત માણસના પેશાબમાં રહેલા બધાયે ક્ષારો માનવશરીરના સ્વાસ્થ્ય માટે કીમતી છે. પણ એક તંદુરસ્ત માણસના પેશાબમાં બધી વખત એક જ પ્રમાણમાં ક્ષારો હોય છે એવું નથી. તંદુરસ્ત માણસ પણ અયુક્ત ખોરાક ખાય તો તે પ્રમાણે તેના પેશાબમાં આ ખનીજ પદાર્થોમાં ફેરફાર થાય છે. 'Water of lite' (જીવનનું જળ) નામના પુસ્તકના લેખક જેણે આખું જીવન મૂત્રચિકિત્સાના પ્રયોગોથી હજારો દરદીઓનાં દરદ મટાડયાં છે તે શ્રી જૉન આર્મસ્ટ્રૉંગે પોતે પોતાના શરીર પર અખતરો કરી સાબિત કર્યું કે, કેટલીક વખત કોઈ માણસના પેશાબમાં વધારેપડતી ખાંડનું પ્રમાણ દેખાય છતાં તે માણસને મધુપ્રમેહનું દરદ ન પણ હોય. શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગે પોતે એક દિવસ ખાંડની બનાવટનો ખોરાક ખૂબ ખાધો અને તે સાથે ગળપણવાળાં ઠંડાં પીણાં પણ ખૂબ પીધાં. ચૌદ કલાક પછી તેમના પેશાબમાં ખાંડનો ખૂબ જથ્થો જણાયો અને ડૉકટરે કહ્યું કે, તમને મધુપ્રમેહનો રોગ છે. પણ ખરી રીતે તો તેમને તેવો રોગ ન હતો. આવું ઘણી વખત બને છે. એનો અર્થ એવો નથી કે જેના પેશાબમાં ખાંડનો ભાગ હોય તેને મધુપ્રમેહ રોગ હોય. એ માન્યતા ખોટી છે. ઉપરનો દાખલો એટલા માટે તે ગૃહસ્થે ટાંકયો કે પેશાબનાં તત્ત્વોનો આધાર માણસના ખોરાક પર ઘણો રહે છે. ગળપણ ખાવાની, ઠંડાં પીણાં પીવાની જેને વધારે આદત હોય તેને

મધુપ્રમેહ જલદી થાય અને રોગ ન મટે ત્યાં સુધી તેના પેશાબમાં ખાંડ હોય છે. કેટલાક દરદીના લોહીમાં ખાંડ ભળી ગયેલી હોઈ પેશાબમાં નથી જણાતી. એટલે અયુક્ત ખોરાકથી તાત્કાલિક થયેલા ફેરફાર પરથી પેશાબનાં દ્રવ્યોનું પૃથક્કરણ ઘણી વખત ડૉક્ટરોને પણ ભૂલમાં નાખે છે. ઋતુના ફેરફારથી પણ પેશાબનાં દ્રવ્યોના પ્રમાણમાં વધઘટ થાય છે, એ મેં જાતે અનુભવ્યું છે. કેટલાક ડૉક્ટરો એમ કહે છે કે, પેશાબમાં શરીરમાંથી જે દ્રવ્યો બહાર નીકળે છે તે નકામાં અને શરીરને નુકસાનકર્તા હોય છે. એ અભિપ્રાય કેટલો અજ્ઞાનસૂચક છે, તે પેશાબમાં રહેલાં તત્ત્વોના ઉપરના પૃથક્કરણથી સમજાશે. તે બધાં દ્રવ્યો શરીર માટે ઉત્તમ છે. તેમ ન હોય તો ડૉક્ટરો તે જ દ્રવ્યો દવા મારફતે શરીરમાં પાછાં શા માટે દાખલ કરે છે? રાસાયણિક ક્રિયાથી બનાવેલાં ખનીજ દ્રવ્યો શરીરસ્વાસ્થ્ય માટે ઉત્તમ માની ડૉક્ટરો દવા મારફત દરદીને આપે છે. તેવાં દ્રવ્યો જે કુદરતે માનવશરીરમાં પેદા કરેલાં છે તે શરીરને નુકસાનકારક નીવડે છે એવી ડૉક્ટરોની કપોલકલ્પિત, સત્ય હકીકતથી વેગળી દલીલ સમજી શકાય તેમ નથી. હું એ દલીલનો અર્થ એવો માનું છું કે ડૉક્ટરી પ્રમાણપત્રના ઓઠા નીચે સાચુંજૂઠું કોઈ પણ નિવેદન કે દલીલ જનતા પાસે તેઓ રજૂ કરી શકવાની હિંમત કરી શકે છે. સાચી વાત તો એ છે કે, વૈદકીય દૃષ્ટિએ પણ પેશાબ નિર્જીવ વસ્તુ નથી પણ સજીવ દ્રાવણ (લીવિંગ સોલ્યુશન) છે. તેમાં માંસ, લોહી અને નિર્જીવ ગ્રંથિઓને પણ અનુક્રમે રચવાનાં, વધારવાનાં અને સજીવન કરવાનાં તત્ત્વો છે એવું સાબિત થયું છે.

મૂત્રમાં એક એવો દોષ જણાવવામાં આવે છે કે તેનો સ્વાદ એટલો વિચિત્ર છે કે તે મોં પાસે ધરતાં જ ધ્રૂજારી છૂટે છે. આ દલીલ મોટે ભાગે જેણે એવો કોઈ પણ પ્રયત્ન કર્યો ન હોય તેવાઓની હશે. મને પોતાને તો જાતઅનુભવ છે કે મેં દવાખાનામાં કેટલીયે દવાઓ એવી પીધી છે કે જે પીવાથી ધ્રૂજારી છૂટે. વીટાજેન નામની દવા, જે જમવાનું પચાવવા માટે જમ્યા પછી તુરત મને આપતા તે એવી ખરાબ, બેસ્વાદ અને દુર્ગંધ મારતી કે મને દવા આપનારને તેની ગંધથી ઊબકો આવે. તો મારી શી દશા થતી હશે? છતાં તે નિયમિત રીતે દિવસમાં બે વખત

પીવાથી મને કોઠે પડી ગઈ: મૂત્રનો સ્વાદ ખાસ કાંઈ વિચિત્ર નથી. વિલાયતી મીઠું પીનારને મૂત્ર પીતાં સહેજ પણ બેસ્વાદ ન લાગે. તંદુરસ્ત શરીરના પેશાબ, જેનું સ્વરૂપ વરસાદના તાજા પાણી જેવું હોય છે તેમાં સહેજ ખારાશ હોય છે. ગરમીના વાતાવરણમાં ઓછો પેશાબ થાય ત્યારે તેમાં પેશાબના પ્રમાણમાં દ્રવ્યો વધારે ઘટ્ટ હોવાથી પેશાબ વધારે પીળાશ પડતો હોય. તેવો પેશાબ સ્વાદમાં કંઈક આકરો લાગે ખરો. તેમાં ખારાશ, ખટાશ, તૂરાશ અને કડવાશ પણ હોવાથી તે પીતાં સહેજ વસમો લાગે ખરો; છતાં આપણે દવાખાનાની ઘણી દવાઓ પીએ છીએ તેનાથી વધારે બેસ્વાદ તો હોતો નથી. સ્વાદ તો જીભનો વિષય છે. તે જીભલડીને બહેકાવીને આપણે આપણા શરીરનો નાશ નોતરી રહ્યા છીએ. એમ ન થાય તે આપણા હિતની વાત છે. જીભને એક ક્ષણ સમજાવીને ગળે ઉતારેલી વસ્તુ આખા શરીરને ગુણ કરતી હોય તો તે વસ્તુને અવગણવામાં આપણા પોતાના શરીરનો દ્રોહ છે. એવી જ દલીલ મૂત્રની ગંધ વિષે છે. પહેલી વાત તો એ છે કે જે ન્યાય જીભને માટે નક્કી કર્યો તે જ ન્યાય નાકને આપવો રહ્યો. ગંધ એ વ્યક્તિગત ઘ્રાણેન્દ્રિયનો વિષય છે. કોઈ ચીનાને નરકની ગંધ નહીં લાગે; કારણ કે તેનો સદુપયોગ કરવામાં નરકની ગંધથી તે ટેવાઈ ગયો છે. મને પોતાને ગુલાબના ફૂલની ગંધની ખબર નથી પડતી, પણ મોગરો કે ચંપાની સુગંધ સારી રીતે અનુભવી શકું છું. દક્ષિણ આફ્રિકાની ઝૂલુ બાઈ આપણને સુગંધ આપતું ઠરેલું ઘી સૂંઘીને 'નુગાગાબી'—ખરાબ ગંધાય છે એમ કહી નાક ચડાવે છે. પણ તે જ ઝૂલુ બાઈ રાતદિવસ દિવેલ-માં તરબોળ કરેલું કાપડ કે ચામડાનો ઘાઘરો પહેરે અને ઉનાળાના પર-સેવામાં તેની પાસે પણ ઊભવાનું મન ન થાય એવી ગંધ મારે; તો પછી સુગંધ, દુર્ગંધ કોને કહેવી! એટલે તે પણ ઘ્રાણેન્દ્રિયની રોજ-બરોજની આદતનો વિષય છે. ઘ્રાણેન્દ્રિયને પણ આપણે કહી શકીએ કે આખા શરીરના શ્રેય ખાતર તું તારી સારી કે બૂરી આદતનો ભોગ આપ.

મૂત્ર માનવમાત્રના શરીરસ્વાસ્થ્ય માટે કુદરતી બક્ષિસ છે, એવા મારા મુદ્દા સામે એક દલીલ એવી કરી શકાય કે, તો પછી માણસંના જન્મ સાથે તેનો ઉપયોગ કરવાની તેનામાં કુદરતી પ્રેરણા કેમ ન મૂકી? મારો

જવાબ એ છે કે, "જીવમાત્રમાં એ પ્રેરણા મૂકેલી જ છે. જાનવરો પોતાના રોગ માટે એ જ પ્રેરણાથી પ્રેરાઈને તેનો ઉપયોગ કરે છે. જાનવરોમાં બીજી પણ પ્રેરણા છે કે તે બીમાર પડે કે તુરત ખાવાનું ત્યજશે. ગમે તેવી સારી વસ્તુ તેના મોં આગળ મૂકી હશે પણ તે તેને અડકશે નહીં. તેની બીમારી મટ્યા પછી જ તે ખાશે. પણ કુદરતે માણસ-ને સારાસારનો વિવેક કરવાની બુદ્ધિ આપી છે, તેથી કુદરતે આપેલી પ્રેરણા પ્રમાણે તે નથી વર્તતો અને ઈન્દ્રિયોથી વશ થયેલા મનથી સંચાલિત બુદ્ધિ તેને કુદરતથી દૂર ધકેલ્યા કરે છે. દારૂડિયાઓને દારૂના પ્રથમ પ્રસંગથી તો ઘૃણા છૂટે છે. તે ઘૃણા તેની કુદરતી પ્રેરણા જ. પણ મન અને મનથી સંચાલિત બુદ્ધિના જોરે તેની કુદરતી ઘૃણા ધીમે ધીમે ઓછી થતી જાય છે અને પરિણામે તે અઠંગ દારૂડિયો બને છે. એ જ રીતે બુદ્ધિના બળે માનવે વનસ્પતિનાં વૈજ્ઞાનિક દ્રવ્યો શોધી કાઢ્યાં. તેમાં કાંઈક સુગમતા લાગી હોય ને ઈન્દ્રિયોને અનુકૂળ લાગ્યાં હોય, એટલે પ્રેરણાને વિસારી દીધી અને વિજ્ઞાનની ગડમથલમાં પડ્યા. અને હવે તો માનવ-જાત વિજ્ઞાનની નાગચૂડમાં ભચડાઈ પડી છે."

બીજી બાજુ જે વૈજ્ઞાનિકો જે દલીલ મૂત્રના ઉપયોગ વિરુદ્ધ કરે છે, તે જ વૈજ્ઞાનિકો વનસ્પતિશાસ્ત્રમાં તે દલીલને અવલંબે છે. ખેતીમાં અનાજનો વધારે સારો પાક થાય તે માટે કોઈ પણ વૈજ્ઞાનિક ખાતર કરતાં વનસ્પતિ કે ધાન્યના ખોરાકવાળાં જાનવરોનું છાણ વધારે ઉત્તમ ગણે છે. વળી તે કરતાં બારે માસ લીલું ઘાસ ખાતા ઊંટનાં મળમૂત્ર વધારે કીમતી ગણાય છે. મને એક સ્મરણ તાજું થયું. સંવત ૧૯૫૬ના દુષ્કાળમાં હું અગિયાર બાર વરસનો હોઈશ ત્યારે ઊંટ બેસાડેલા મારા એક ખેતરમાં કુવેતર બાજરી કરી હતી. એક જગ્યાએ જ્યાં ઊંટનાં મળ અને મૂત્ર વધારે પડેલાં ત્યાં બાજરીનો એક છોડ ઊગેલો. તેને ૧૦૫ ડૂંડાં મેં જાતે ગણ્યાં છે. અત્યારે પણ ખેતીશાસ્ત્રના નવા અખતરામાં લીલું ખાતર અને કમ્પોસ્ટ ખાતર વધારે કીમતી ગણાય છે. કોઈ પણ ફળઝાડનાં સૂકાંલીલાં પાન તે ઝાડના થડમાં દાટ્યાં હોય તો તેના ખાતરથી તે ઝાડનાં ફળ વધારે જથ્થામાં, મોટાં અને વધારે મીઠાં થાય છે એ સિદ્ધ થયેલી બીના છે. કુદરતનો નિયમ તો કુદરતનાં બધાંયે અંગોને સરખી રીતે

લાગુ પડે છે, તો પેશાબ જે શરીરનું પોષક તત્ત્વ છે તેને પાછું શરીરમાં નાખવાથી શરીરને નુકસાન થાય છે એવી દાક્તરોની દલીલ વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિએ પણ કેટલી હાસ્યાસ્પદ છે? **કુદરતનું જે અંગ બુદ્ધિને આશ્રયે જઈ પોતાની જાત સામે મોરચો માંડે છે તે બદલ તેને સહન કર્યે જ છૂટકો. વર્તમાનકાળમાં માનવ જીવનમાં શરીરસ્વાસ્થ્ય સંબંધે આપણે કુદરતનો જેટલે અંશે અનાદર કરીએ છીએ તેટલે અંશે તેનાં માઠાં ફળ આપણે ભોગવ્યે જ છૂટકો છે.**

મરહૂમ જૉન આર્મસ્ટ્રૉંગે તો ઘણો અનુભવ લીધો છે અને મને પણ તેવો જ સ્વાનુભવ થયો છે કે, મૂત્ર પીવાથી તે શરીરની બધી ગ્રંથિઓમાં પસાર થઈ ગળાય છે અને જેમ જેમ વધારે ગળાય છે તેમ તેમ વધારે સ્વચ્છ થાય છે. નળના પાણી અને મૂત્ર સાથેના એક દિવસના ઉપવાસમાં પણ હરકોઈને એ અનુભવ થશે. પ્રથમ તે શરીરને સ્વચ્છ કરે છે અને પછી જ્યાં જ્યાં શરીરમાં અવરોધ જામી ગયો હોય તે દૂર કરે છે. અને છેવટે દરદના હુમલાથી શરીરનો જે આવશ્યક ભાગ કે ઈન્દ્રિય છિન્નભિન્ન થયાં હોય તેને પુનર્જીવન આપે છે. સત્ય વાત કહીએ તો તે કેવળ ફેફસાં, પિત્તાશય, જઠરાગ્નિ, મગજ, હૃદય વગેરે દુરસ્ત કરે છે, એટલું જ નહીં પણ અનેક અસાધ્ય રોગો પણ મટાડે છે. ટૂંકમાં મૂત્ર અને નળના પાણીના ઉપવાસથી જે અદ્‌ભુત પરિણામ આપણે મેળવી શકીએ છીએ તે નૈસર્ગોપચારકો પાણી અને ફળના રસ સાથેના ઉપવાસોથી કદી મેળવી શકતા નથી. આ સત્ય હકીકત, આ પુસ્તકનાં પાછલાં પ્રકરણો કે જેમાં સ્વ. આર્મસ્ટ્રૉંગે સુધારેલ દર્દોના અનેક કેસો પૈકી થોડાકનો, અને અહીં ગુજરાતમાં તેવાં દર્દો સુધર્યાંનાં જે દૃષ્ટાંત છે તેનો, સત્ય હેવાલ આપ્યો છે તે વાંચવાથી વાચકવર્ગને માલૂમ પડશે.

૧૧

મૂત્રપ્રયોગની પદ્ધતિ

મૂત્રના માહાત્મ્ય વિષે વધારે લખવાની જરૂર નથી. આજ સુધીના જીવનમાં મૂત્ર વિષે આપણા મનમાં જે પૂર્વગ્રહ ભરાઈ બેઠો છે તેને દૂર કરવા માટે મેં આટલો પ્રયત્ન કર્યો, પણ મૂત્રપ્રયોગથી કેવા અદ્ભુત લાભ આપણને થાય છે તેનાં અનુભવસિદ્ધ દૃષ્ટાંતો જે હું હવે પછી રજૂ કરવાનો છું, તેનાથી ગમે તેવા વહેમ કે પૂર્વગ્રહના પહાડોના પણ ભાંગીને ભુક્કા થઈ જશે. લાખો મણ દલીલો કરતાં એક અધોળ અનુભવ વધારે કીમતી છે. એટલે હવે હું તેની શરૂઆત કરું તે પહેલાં મૂત્રપ્રયોગની પદ્ધતિ વિષે મારે વિગતે લખવું જોઈએ.

કોઈ પણ દરદ માટે પેશાબનો પ્રયોગ કરવાની ચાર રીત છે:

૧. પેશાબ વતી શરીર પર માલિસ કરવું.

૨. પેશાબનું પાન કરવું.

૩. માત્ર પેશાબ અને સ્વચ્છ પાણી એ બે સાથે ઉપવાસ કરવા.

૪. દરદવાળી જગાએ પેશાબનાં પોતાં મૂકી દરદ શમાવવું.

ઉપરની ચાર રીતે આ પ્રયોગ કરવાનો છે. અંગ્રેજી પુસ્તક 'વૉટર ઑફ લાઈફ'ના લેખક અને નિષ્ણાત અનુભવી સ્વ. જોન આર્મસ્ટ્રૉંગે પોતાના પુસ્તકમાં જુદા જુદા સ્થળે પેશાબના પ્રયોગની જે સ્પષ્ટતા આપી છે તે એકત્રિત કરીને હું અહીં આપીશ. વળી તેમાં મને તેમ જ બીજાઓને જે અનુભવ થયો છે તે પણ જણાવીશ.

પેશાબ માલિસ કરવાની પદ્ધતિ : મોટાં ગૂમડાં, ચામડીના સોજા અગર કૅન્સર જેવા રોગથી શરીર પર ઊપસેલાં પાઠાં, ઘાયાં તથા દાઝવાથી થતાં દરદ સિવાયનાં અન્ય સર્વે દરદોની સારવાર કરતાં પ્રથમ પેશાબથી શરીર પર માલિસ કરવાની શરૂઆત કરવી. માલિસ કરવા માટે જૂનો પેશાબ વધારે અસરકારક જણાય છે. 'શિવામ્બુકલ્પ'માં

૩૬ કલાકનો જૂનો પેશાબ વાપરવાનું લખ્યું છે, જ્યારે અંગ્રેજ લેખકે પાંચ સાત દિવસનો જૂનો પેશાબ વાપરવાની સલાહ આપી છે. આ છેલ્લી સલાહ વધારે લાભદાયક છે એવું હું એવા કારણે સમજ્યો છું કે, પાંચ સાત દિવસના પેશાબમાં એમોનિયા નામનું દ્રવ્ય વધારે પ્રમાણમાં જામે, તેની ગંધ વધારે તીવ્ર હોય પણ તે સાથે તેમાં વિશેષ ફાયદો પણ થાય છે; એટલે એમોનિયાને કારણે આપણા શરીરનાં છિદ્રોમાં પેશાબ જલદીથી વધારે પ્રમાણમાં દાખલ થાય છે. આ માલિસની શરૂઆત કરતાં પહેલાં ત્રણ ચાર દિવસનો પેશાબ જુદી જુદી શીશીઓમાં ભરી મૂકવો. શીશીમાં ભરી તેને બંધ કરવી કે જેથી અંદર જીવજંતુ પડીને મરી ન જાય. પેશાબ જાતે જ જીવનાશક છે, એટલે તેમાં જીવતાં જીવજંતુ હોય જ નહીં. દરરોજ સામાન્ય કદના માણસને માલિસ માટે આઠ દસ ઔંસ પેશાબ જોઈએ. તે હિસાબે સાત દિવસનો જૂનો પેશાબ વપરાશ પૂરતો માલિસ વખતે મળી રહે એવા હિસાબે પેશાબની શિલક રાખવી. માલિસ શરૂ કરતાં પહેલાં પેશાબને ગરમ કરવો અને ઊકળે તે પહેલાં લઈને એનેમલની સપાટ થાળીમાં નાખવો. દરરોજ બે કલાક માલિસના રાખવા. બે વખત થઈને માલિસ કરો તો દરેક વખતે સવા કલાક રાખવો અગર સામટા બે કલાક રાખવા. માલિસનું કામ ગમે ત્યાંથી શરૂ કરો. છેક પગને તળિયેથી અગર છેક માથેથી. બધોય પેશાબ થાળીમાં ન નાખવો પણ અડધો નાખવો; કારણ કે માલિસ કરતાં કરતાં તેમાં મેલ વધી જાય છે. એટલે પગના તળિયેથી માલિશ શરૂ કરી પેટ અને પેઢા સુધી વપરાય એટલો પેશાબ પ્રથમ નાખવો. ત્યાર પછી કચરાવાળો પેશાબ કાઢી નાખી સ્વચ્છ પેશાબ નાખી મોં, માથું અને ગળાના ભાગથી માલિસ શરૂ કરવું. આમ શરીરના બધા ભાગમાં બહુ ભારથી નહીં પણ દરદી સહન કરી શકે અને તેને સહેજ પણ તકલીફ ન પડે તેવી રીતે માલિસ કરવું. માલિસ કરવામાં ચઢતા-ઊતરતા હાથે માલિસ કરવું. માલિસમાં પગનાં તળિયાં અને માથું, ગળું અને મોં એ અંગો પર વધારે માલિસ કરવું. એટલે કે એકંદરે બે કલાક માલિસ થાય તેમાં ૧૫ મિનિટ પગના તળિયા પર અને ૩૦ મિનિટ માથું, મોં અને ગળું—એમ ૪૫ મિનિટ તે ભાગ માટે રાખવી.

કોઈ પણ રોગમાં માલિસથી શરૂઆત કરવાથી પહેલા જ અઠવાડિયામાં તેનો લાભ જણાશે. સંભવ છે કે પાંચેક દિવસના માલિસના પરિણામે શરીરની ખોટી ગરમી બહાર નીકળવા માંડશે, શરીર પર ચેળ આવશે, અને કદાચ સફેદ મોઢાની નાની નાની ફોલ્લીઓ દેખાવા માંડશે; પણ તેથી ગભરાવું નહીં. તેની બીજી કાંઈ દવા કરવા લલચાવું નહીં. પેશાબથી જ તે ફોલ્લી પર ભારથી માલિસ કરવું. માલિસથી શરીરનાં છિદ્રો મારફત પેશાબ અંદર ગયો એટલે નાના નાના રોગો ભાગવા માંડે છે. તેની આ પ્રથમ પ્રક્રિયા છે. શરીરની ચામડીના ખસ, લીલું ખરજવું, દરાજ વગેરે અને શરીરની અંદરના સામાન્ય રોગો કેવળ દશ પંદર દિવસના માલિસથી જ ભાગવા માંડશે. પણ ગંભીર દરદ હોય, ઘણા દિવસનું ઘર કરીને બેઠું હોય, દવાનાં પડીકાં કે દવાના ઘૂંટડા કે અનેક જાતનાં ઈન્જેક્શનો લઈને નાજુક શરીરને ઝેરી દ્રવ્યોથી ભરી દીધું હોય તો તે મટાડવા માટે પેશાબ અને નિર્દોષ પાણી લઈને ઉપવાસ કરવા સિવાય છૂટકો નથી. માલિસ કરવાની બાબતમાં એક અગત્યની સૂચના એ છે કે, માલિસ કર્યા બાદ એકથી દોઢ કલાક પછી નાહવું. નાહવામાં કોઈ પણ પ્રકારનો સાબુ વાપરવો નહીં અને દરદીને અનુકૂળ હોય તેવા ઠંડા નવસેકા ગરમ પાણીથી નાહવું.

શરીર પર પેશાબ ચોળવા સંબંધે શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે બહુ ચોકસાઈથી લખ્યું છે. આ પ્રયોગને એણે બહુ અગત્યનું અંગ ગણ્યું છે. પેશાબ અને પાણી લઈને ગમે તેટલા ઉપવાસ કર્યા હોય છતાં શરીર પર પેશાબથી નિયમિત માલિસ ન થતું હોય તો ઉપવાસની અસર મારી જાય છે અને જોઈતો સુધારો થતો નથી. કોઈ પણ બે વસ્તુનું ઘર્ષણ ઉષ્મા પેદા કરે છે. અને માલિસ કરવાથી જે ઉષ્મા પેદા થાય તેથી શરીરની ચામડીનાં છિદ્રો ઊઘડે છે. કોઈ એમ દલીલ કરે કે પાણી વડે પણ શરીર પર માલિસ કરવાથી ઉષ્મા પેદા થાય અને ચામડીનાં છિદ્રો પણ ઊઘડે તો પછી પેશાબથી જ માલિસ કરવાનો શો અર્થ? તેનો જવાબ બહુ સ્પષ્ટ છે. પેશાબ સાથેના ઉપવાસમાં પેશાબ પીધા પછી હૃદયને અને કીડની(મૂત્રપિંડ)ને વધુ કાર્ય કરવું પડે છે તેથી હૃદયના ધબકારા વધે છે. શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગને તેનો અનુભવ તેમના પહેલા ઉપવાસમાં

થયો. પેશાબ લીધા પછી હૃદયના ધબકારા વધી પડયા અને તે ધબકારા લગભગ બમણા થયા. પેશાબને અપનાવી લેવા માટે હૃદયને વધારે કામ કરવું જોઈએ અને વધારે કામ કરતાં લોહીની ગતિ વધવી જોઈએ. લોહીની ગતિ ન વધે તો જેમ પમ્પમાં પાણી ન આવતું હોય તો એન્જિનની ગતિ વધે અને ખાલી પાઈપ વધારે અવાજ કરે તેમ હૃદયના ધબકારા વધી પડે. આ પ્રસંગે શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગના ચિંતનમાં ધર્મપુસ્તક બાઈબલનું નીચેનું સૂત્ર યાદ આવ્યું: "જ્યારે તું ઉપવાસ કરે ત્યારે તારા માથાને ચોપડ અને તારા મોંને ધોયા કર." (નવો કરાર, મેથ્યુ, ૬-૧૭) એ સૂત્ર વાંચતાં તેનો એવો જ અર્થ ઘટાવ્યો કે તેમણે પોતાના માથામાં, મોં પર અને ગળા પર પેશાબથી માલિસ કરવું. જોકે મરડી મચડીને એવો અર્થ ઘટાવ્યો એમ કહેવાય. તેમ છતાં પરિણામે તે અર્થ સાચો ઠર્યો. તેમ કરવાથી એટલે કે પેશાબથી માથા પર, મોં પર, ગળા પર અને આખા શરીર પર માલિસ કરવાથી લોહીની ગતિ વધી અને પરિણામે હૃદયના ધબકારા ઓછા થયા, એટલું જ નહીં પણ ઉપવાસના દિવસોમાં માલિસને કારણે નિત્યનો કાર્યક્રમ તે નિયમિત કરી શકતા. વિશેષમાં પેશાબના માલિશમાં ચામડીને જોઈતું પોષણ મળવાથી ચામડી રોગહીન, સુંવાળી અને તેજસ્વી થઈ.

અગત્યની સૂચના: આ પ્રયોગમાં પેશાબ પીવાનો હોય તો પોતાના જ પેશાબનો ઉપયોગ થવો જોઈએ. પીવામાં બીજાના પેશાબનો ઉપયોગ ન થવો જોઈએ. અને ઉપવાસમાં દિનભરનો એટલે ચોવીસે કલાકનો ટીપેટીપું પેશાબ પીવાનો છે. એને કારણે માલિસ માટે એટલે શરીરે ચોળવા માટે પોતાનો પેશાબ ન જ હોય ત્યારે કોઈ તંદુરસ્ત માણસનો પેશાબ શરીર પર ચોળવાના ઉપયોગમાં લેવાનો કાંઈ વાંધો નથી.

ઉપવાસ કરવાની રીત: ઉપર પ્રમાણે માલિસ કરતાં જ આપોઆપ ખબર પડશે કે દરદીનું દરદ ઊંડું અને ગંભીર પ્રકારનું છે અને કેવળ માલિસ કરવાથી તે નાબૂદ નહીં થાય, પણ ઉપવાસ કરવા પડશે. ઉપ-વાસ કરવામાં મુખ્યત્વે પેશાબ પીવાનો હોય છે. પેશાબ પ્રત્યે સમાજમાં ધૃણા હોવાને કારણે તેમ જ તેના સ્વાદ અને ગંધ પ્રત્યે આપણા મનમાં

પૂર્વગ્રહ વસી ગયેલો હોવાથી કેટલાકને તે કાર્ય વસમું લાગે છે. એ તો પેલા ભક્ત પ્રીતમ કવિએ ગાયું છે તેમ થયું:

"સિંધુ મધ્યે મોતી લેવા, માંહી પડયા મરજીવા જોને;
તીરે ઊભા જુએ તમાસો, તે કોડી નવ પામે જોને."

એવી વાત છે. જેણે હિંમતથી, સમભાવથી, શ્રેય સમજીને શરૂ કર્યું તેને મન કાંઈ નથી. જે દૂર બેઠા બેઠા નાક ચઢાવે છે તેમને કમકમાં છૂટે છે. છતાંય કલ્યાણ સાધવું હોય તો બીજો રસ્તો નથી. તેણે માલિસના દિવસોમાં ટેવાઈ જવું જોઈએ. દાંત ધોવાથી કે પેશાબના કોગળા કરવાથી શરૂઆત કરવી, તેથી દાંત હાલતા હશે તો બંધ થઈ મંજબૂત થશે અને બીજી બાજુ સૂગ પણ જતી રહેશે. પછી દિવસમાં એક વખત સવારે ઊઠીને મોં સાક ફરીને ચાર અધોળ પેશાબ પીવો. પણ જે મોંમાં નાખ્યો તે ગળે ઉતારી જવો; પછી જગ જીત્યા. બીજી વખત તમને વસમું લાગશે નહીં. આમ શરૂઆત થાય કે નિયમિત ઉપવાસ કરવાનો નિર્ણય કરવો. ઉપવાસની સાથે સાથે રોજના નિયમ પ્રમાણે માલિસ તો કરવું જોઈએ. માલિસ વિનાના ઉપવાસ નકામા જાય છે. ઉપવાસ માટે પેશાબ તાજો જોઈએ. દિવસનો બધો પેશાબ એટલે રાત્રિ અને દિવસ એમ ચોવીસેય કલાકનો જેટલો પેશાબ થાય તે ટીપેટીપું પી જવો. રાત્રિદિવસનો પેશાબ ન પીવો હોય અને ફક્ત દિવસનો પેશાબ પીવાનું રાખો તો તેમાં હરકત નથી, પણ તે પૂરતો ઉપવાસની મુદતમાં વધારો કરવો પડશે. એ રીતે કરતાં રાત્રિનો પોતાનો પેશાબ માલિસના ઉપયોગમાં લેવો. પેશાબ પીધા પછી તુરત કે પાછળ જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે અગર જ્યારે તરસ લાગે ત્યારે પાણી પીવું. પાણી નળનું અગર જે કૂવાનું પાણી દોષરહિત અને પીવા યોગ્ય છે એવો અભિપ્રાય હોય તે પીવું. સંભવ છે કે કેટલાકને પેશાબ પીતાં પીતાં ઊબકો આવે. ઊબકો આવે તો તે શમાવી દઈ, બે ચાર ક્ષણો થોભી બાકીનો પી જવો. પેશાબ લઈને ઉપવાસ કરવાથી હૃદયના ધબકારા વધે છે અને નાડી જોરથી ચાલે છે; પણ તેથી ગભરાવું નહીં. તે આપમેળે શમી જશે. માલિસ કરવામાં ખામી નહીં આવે તો હૃદયના ધબકારા વધશે પણ નહીં. પેશાબ સાથે ઉપવાસ કર્યાથી દરદીને બહુ અશક્તિ નહીં લાગે; કારણ કે

ખોરાકમાં રહેલા જે ક્ષારોથી આપણા શરીરનું પોષણ થાય છે તે ક્ષારો તેના સાચા સ્વરૂપમાં પેશાબમાં હોવાથી દરદીનું પોષણ થાય છે અને તેને ભૂખની અશક્તિ લાગતી નથી. જેમ પેશાબ વધારે લેવાય તેમ તેને ખોરાક વધારે મળે.

પણ આ ઉપવાસના દિવસોમાં દરદીએ કાળજી અને ધીરજ રાખવાની હોય છે. શરીરમાં જામેલો કચરો કે નુકસાનકારક દ્રવ્યોનાં પડ કે આંતરડાંમાં વળગી રહેલો નુકસાનકારક પદાર્થ, છાતીમાં, પેટમાં અને ફેફસાં વગેરે અંગોમાં જામી ગયેલો કફ અને અન્ય અટકાવો—એ બધાને શોધી શોધીને બહાર કાઢવાનું કામ મૂત્રને શરીરમાં કરવાનું હોય છે. એટલે ઉપવાસમાં ઝાડા, ઊલટી વગેરે જે જે ક્રિયાપ્રક્રિયા થાય તેથી ગભરાવું નહીં. તે શરીરની સફાઈ માટે જ થાય છે એવું માની લેવું. તેને શમાવવા કોઈ દવા કે અન્ય બહારની વસ્તુ શરીરમાં નાખવી નહીં. આ વાત સમજાય અને તેના ખરાપણા વિષે વિશ્વાસ બેસે એ ખાતર એક અનુભવેલું દૃષ્ટાંત આપું.

મારી એક પુત્રવધૂને દશબાર વરસથી ભારે દમ હતો. ઘણી સારવારોથી પણ તે મટયો નહીં. આ પ્રયોગ કર્યો. ચાર દિવસના માલિસ પછી આઠ દિવસના ઉપવાસ કર્યા. ઉપવાસના ત્રીજા અને ચોથા દિવસોમાં ઝાડા થયા. એકંદરે બાર ચૌદ ઝાડા થયા. એ દ્વારા પેટનો અને આંતરડાંનો બગદો તથા જૂનો કફ નીકળી ગયો. ચોથે દિવસે સાંજે ઝાડા આપોઆપ બંધ થયા. પાંચમા અને છઠ્ઠા દિવસે ઊલટીઓ થઈ તેમાં નર્યો કફ નીકળ્યા કર્યો. તે ઊલટીઓ પણ છઠ્ઠા દિવસની સાંજે આપોઆપ બંધ થઈ. એ રીતે છાતી, પાસાં વગેરે ભાગનો કફ નીકળી ગયો. સાતમા દિવસે સવારે છીંકો આવવા માંડી. મને લાગ્યું કે શરદીની છીંકો આવી કે શું? પણ તે છીંકો શરદીની નહોતી. અજાયબ રીતે તે છીંકોથી ગળાની ઉપરના ભાગમાં જે કફ હશે તે છૂટો થઈ મોં મારફતે નીકળી ગયો. આઠમા દિવસની સાંજે શરીર હળવું અને દરદમુક્ત લાગ્યું અને નવમા દિવસે સવારે ઉપવાસ છોડયો. ત્યાર પછી આ વર્ષાઋતુની શરદીમાં પણ તેનો દમ જણાતો નથી. હવે તો તે સાવચેતી ખાતર પેશાબ પીતી નથી તેમ જ અઠવાડિયાનો એક ઉપવાસ પણ કરતી નથી. એ રીતે બે સખત

ચોમાસાં અને એક સખત શિયાળો વીતી ગયો છતાં તેને દમની સહેજ પણ અસર નથી અને શરીર તેજસ્વી છે.

ઉપરનું દૃષ્ટાંત દશ-બાર વરસના જૂના દમનું આપ્યું. તે પ્રમાણે ઓછી કે વધારે ગંભીરતાવાળા દરેક દરદના દરદીને ઉપવાસ કરતાં આવા અનુભવ થવાના; છતાં ગભરાવું નહીં. જાણે સ્થિતપ્રજ્ઞ દશા ધારણ કરી હોય તેમ તે બધી ક્રિયાપ્રક્રિયાને જોયા કરવી. **કુદરતને તેનું કામ કરવા દેવું. દરદીએ ગભરાઈને બહારનું કોઈ દ્રવ્ય અંદર નાખવું નહીં.** દૃઢતા ન રહે, **વિશ્વાસ ઊઠી જાય તો પ્રયોગ બંધ કર્યા પછી** જે કરવું હોય તે ભલે કરો; પણ માલિસના અને ઉપવાસના પ્રયોગ દરમ્યાન કોઈ દવા અજમાવવી નહીં.

ઉપવાસ કરતાં જેટલી કાળજી રાખવાની છે તેથી વધારે કાળજી ઉપવાસ છોડયા પછી એક અઠવાડિયા સુધી રાખવી જોઈએ. આઠ, દશ કે વીસ ઉપવાસ પછી પારણું કરવામાં કાળજી રાખવી. **જેટલા વધારે ઉપવાસ તેટલા પ્રમાણમાં વધારે દિવસ ખાવાપીવામાં સંભાળ રાખવી.** સામાન્ય રીતે ઉપવાસ મોસંબીનો રસ પીને છોડવાની પ્રણાલી છે. પણ મોસંબી કમોસમી હોય અને સહેજ પણ ખાટી હોય તો તેનો રસ ન લેવો. પણ મધુપ્રમેહ સિવાયના અન્ય દરદીઓએ તેને બદલે ખજૂરની પાંચ પેશીઓને અગર નવટાંક કાળી દ્રાક્ષને રાત્રે ફોલીને કાચના વાસણમાં પલાળી મૂકી સવારે તેને મસળી સ્વચ્છ લૂગડે ગાળી આઠ અધોળ પાણી લેવું. બપોરે ફળ અને તેનો રસ લેવો, સાંજે પપૈયું વગેરે ફળ લેવાં. બીજે દિવસે સવારે પહેલા દિવસના કરતાં વધારે પ્રમાણમાં તે જ ચીજો લેવી. ત્રીજે દિવસે મોસંબીનો રસ, બપોરે સહેજ મીઠાવાળું મગનું પાણી, સાંજે ગાયનું દૂધ. એ રીતે રુચિ પ્રમાણે ખોરાકમાં આગળ વધવું. સંભવ છે કે દશેક કે વધારે દિવસના અલૂણા ખોરાક પછી મીઠું ખાવાથી મોં પર સહેજ સોજા જણાશે, પણ તેથી ગભરાવું નહીં; આપમેળે તે બેસી જશે. ખોરાક માટેની જે સામાન્ય ચેતવણી છે તે ચીજો જેવી કે મેંદાની કોઈ બનાવટ, ખાંડ, મશીનથી પૉલિશ કરેલા ચોખા, પેશ્ચ્યુરાઈઝ્‌ડ દૂધ, ટિનમાં બંધ કરેલાં ફળ કે ખોરાક, તળેલી વાનીઓ, મરીમસાલાવાળો ખોરાક પ્રયોગના સમયમાં કે તે પછી દરદીએ ખાવો નહીં.

શરીર સાચવનાર માણસે આવા ખોરાકથી દૂર રહેવું. ઉપરાંત તમાકુનું વ્યસન—ખાવાનું, પીવાનું કે સૂંઘવાનું—ત્યજવું જોઈએ. તેમ જ અન્ય કેફી ચીજોનું વ્યસન પણ ત્યજવું જોઈએ. વનસ્પતિ ઘી વાપરવું નહીં.

અગત્યની ચેતવણી : કોઈ પણ પ્રયોગમાં ઉપવાસ કરવાની જરૂર તો હોય છે. પણ ઘણી વખત ઉપવાસ કરવાનું દરદી માટે જોખમકારક પણ થઈ પડે છે; માટે જાતઅનુભવથી હું આ પ્રયોગ કરનારને ચેતવણી આપું છું કે, જેને લોહીનું દબાણ ઓછું હોય અને જેનું હૃદય નબળું હોય એટલે બરાબર કામ ન આપી શકતું હોય તેવા દરદીએ ઉપવાસ કરવા નહીં. તેમાં જોખમ છે. તેવો દરદી ઉપવાસ કરે તો તેનું લોહીનું દબાણ વધારે ઓછું થતું જાય અને જેમ જેમ લોહીનું દબાણ જોઈએ તેના કરતાં ઓછું થતું જાય તેમ તેમ દરદીની અશક્તિ વધતી જાય છે, તેના હૃદય પર તેની માઠી અસર થાય છે; તેથી તેના લીવર પર તથા કીડની પર પણ અસર થાય છે; માટે એવા દરદીએ ઉપવાસ કરવા નહીં પણ માલિસ તથા જેટલો પચી શકે તેટલો પેશાબ પીવા સાથે એક ટંક હળવો—પથ્ય ખોરાક લઈને પોતાની શક્તિ જાળવી રાખવી. આમ કરવાથી દરદીને વધારે સમય આ ઉપચાર કરવો પડશે એટલે કે ઉપવાસ સાથેના ઉપચારથી પંદર દિવસમાં આરામ થાય તો વિના ઉપવાસથી પ્રયોગ ચાલુ રાખતાં એક દોઢ માસ થશે અને તેને સંપૂર્ણ આરામ થશે; માટે લોહીના ઓછા દબાણવાળા તેમ જ હૃદય નબળું હોય તેવા દરદીએ ઉપવાસ કરવા નહીં.

પેશાબનાં પોતાં મૂકવાની રીત : મૂત્રપ્રયોગમાં ત્રીજી રીત પેશાબનાં પોતાં મૂકવાની છે. શરીરના ભાગ પર એવી પીડા હોય કે જ્યાં માલિસ ન થઈ શકે; જેમ કે મોટાં ગૂમડાં, મોટાં નાનાં ઘાયાં, દાઝવાથી થયેલા ફોલ્લા કે શરીરનો બળી ગયેલો ભાગ, સોજા અને કેન્સરના કારણે શરીરનો કોઈ ઊપસી આવેલો ભાગ. શરીરના તેવા ભાગ પર ઉપવાસના દિવસોમાં અગર ઉપવાસ ન હોય ત્યારે પણ સારા સ્વચ્છ કપડાને ચોવડું કરી પેશાબમાં પલાળીને દરદવાળા ભાગ પર મૂકવું અને વારંવાર તેના પર પેશાબનાં ટીપાં નાખી ભીંજાયેલું રાખવું. આ ક્રિયા જરૂર લાગે તો સતત ચાલુ રાખવી. આમ કરવાથી મૂત્રમાંનાં રોગનાશક તત્ત્વો દરદીના શરીરમાં તે

પોતાં મારફતે દાખલ થઈ દરદીને અંદરથી અને બહારથી ફાયદો કરશે. આમ પોતાં મૂકવામાં અને તેને સતત ભીંજાયેલાં રાખવામાં મૂત્રનો જથ્થો વધારે જોઈએ અને દરદીને તેટલો પેશાબ થતો ન હોય તો પુરુષના દરદ પર સારા નીરોગી પુરુષનું મૂત્ર અને સ્ત્રીના દરદ પર સ્ત્રીનું મૂત્ર વાપરવામાં વાંધો નથી. માલિસ કરવામાં પણ જો દરદીનો પોતાનો પેશાબ પૂરતો ન હોય તો બીજાં નીરોગી સ્ત્રી-પુરુષનો પેશાબ વાપરવામાં વાંધો નથી; પણ પીવામાં બીજાનો પેશાબ વાપરવો નહીં. તેમાં તો દરદીનો પોતાનો જ પેશાબ જોઈએ. જોકે અંગ્રેજ લેખક આર્મસ્ટ્રોંગે પોતાનો પેશાબ એક ગંભીર દરદી કે જેને પોતાનો પેશાબ બિલકુલ થતો ન હતો તેને શરૂમાં આપેલો કે જેથી પેલા દરદીને પેશાબ થાય; પણ એ કાર્ય પૂરતો જ.

શરીરના સોજા મોટે ભાગે પૂરતો પેશાબ દરદીને નહીં થવાથી થાય છે. આ દરદીને પેઢા પર પેશાબનાં પોતાં, ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે, સતત મૂકવાથી પેશાબ વધવાનો પૂરો સંભવ છે.

હરસ થયા હોય તો તેના પર પેશાબનાં પોતાં મૂકવાથી તે દૂઝતા હશે તો લોહી બંધ થઈ મટી જશે.

આંખ સૂજી ગઈ હોય તોપણ વારંવાર તાજા પેશાબથી આંખ ધોઈ (આંખ ધોવાની પ્યાલી આવે છે તેમાં પેશાબ ભરી તેમાં આંખને બંધ બેસતી કરી આંખનો ડોળો ફેરવ્યા કરવો) તેના પર પોતાં મૂકવાથી સોજો ઊતરી જશે અને દુખાવો મટી જશે; પણ મોતિયો કાચો કે પાકો દૂર કરવામાં આંખ ઉપર પેશાબનાં પોતાં મૂકવા સાથે પેશાબ સાથેના લાંબા ઉપવાસની જરૂર છે.

આ કુદરતી પ્રયોગ કરનારે—

૧. લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે શાસ્ત્રીય ઢબે પ્રયોગ કરવો.

૨. પ્રયોગના સમયમાં ડૉકટરે આપેલી કે વૈદે આપેલી કોઈ પણ દવાનો ઉપયોગ કરવો નહીં.

૩. પ્રયોગમાં કુદરતની જરૂરી ક્રિયાપ્રતિક્રિયા (શરીરમાં કેટલીક વખત આપણને ખ્યાલ ન હોય તેવી થાય છે)—જેવી કે ઝાડા થવા, ઊલટી થવી વગેરે—થાય તો તેથી ગભરાવું નહીં. સમજી લેવું કે શરીરની અંદર જે

સાફસૂફી થાય છે તે પૈકીની એ આવકારલાયક ક્રિયા છે. તેની જરૂર હશે તેટલો સમય રહીને આપોઆપ તે પોતાની મેળે વિરમશે. આવે સમયે ગભરાઈ જઈ કોઈ જાતની બહારની દવા કે તત્ત્વ શરીરમાં નાખવું નહીં, હિંમત કે દૃઢતા ન રહે તો પ્રયોગ બંધ કરવો. પણ બહારની દવા લેવી નહીં.

૪. તમાકુ, દારૂ, અગર એવું કોઈ વ્યસન હોય તે ત્યજ્યા પછીથી જ આ પ્રયોગ કરવો.

૫. મરીમસાલાવાળો અને તળેલો ખોરાક ત્યજવો.

૬. સફેદ ખાંડ—જેને આપણે રિફાઈન્ડ સુગર કહીએ છીએ તે—ત્યજવી, ગોળ વાપરવો.

૭. મેંદો અને તેની બનાવટનો કોઈ ખોરાક લેવો નહીં.

૮. ટિનમાં પેક કરી સંઘરી રાખેલાં ફળ કે ખોરાક લેવાં નહીં.

૯. મશીનમાં પૉલિશ કરેલા ચોખા લેવા નહીં. કોદરી કે હાથછડના ચોખાનો જ ઉપયોગ કરવો.

૧૦. પેશ્ચુરાઈઝ્ડ દૂધ વાપરવું નહીં.

૧૧. ડાલ્ડા ઘી (વનસ્પતિ ઘી) વાપરવું નહીં.

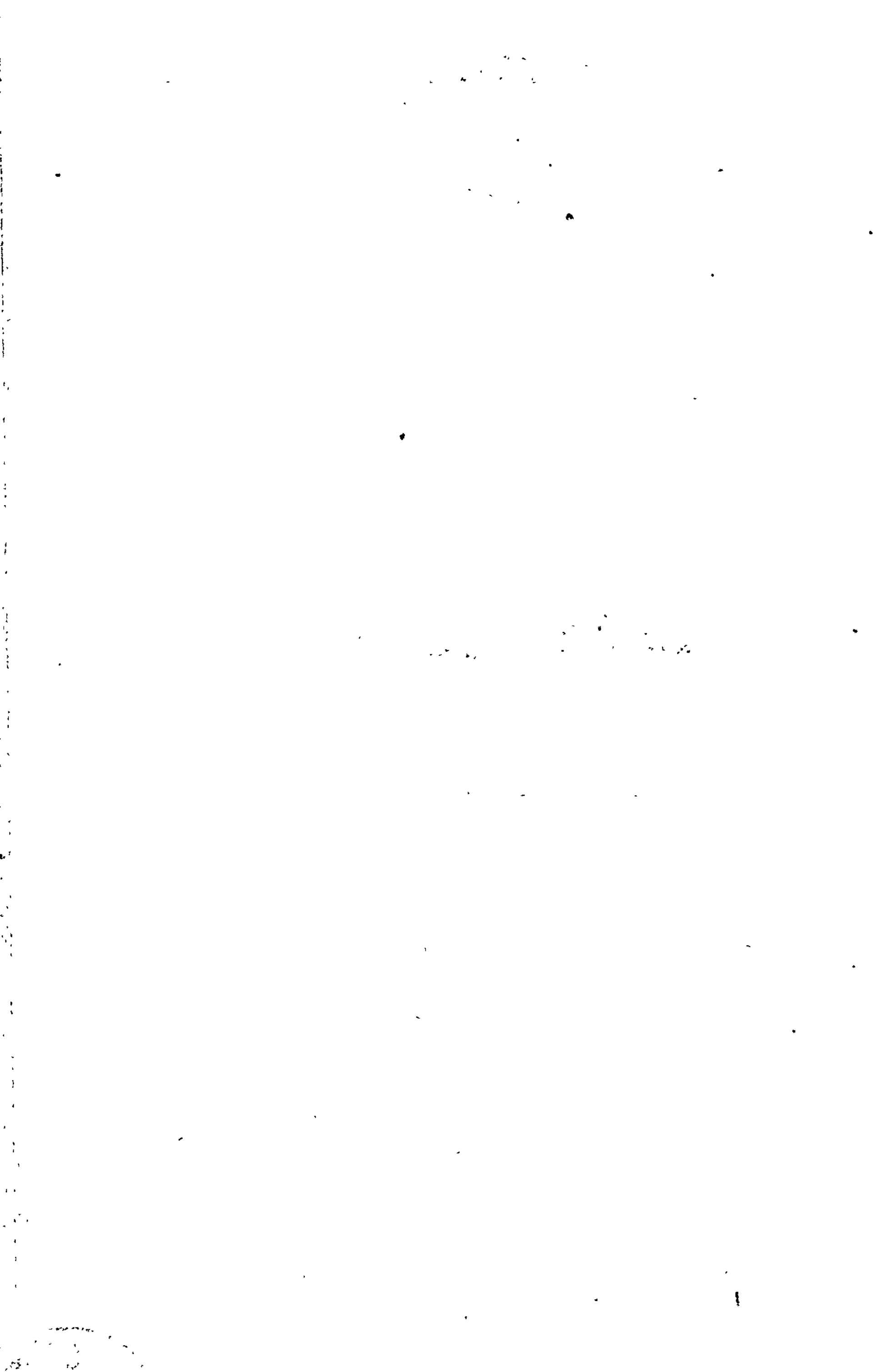
૧૨. વધારે ખાટા, ખારા અને તીખા પદાર્થ ખાવા નહીં.

ઉપરના નિયમો સાથે શ્રદ્ધાપૂર્વક જે આ પ્રયોગ કરશે તેને કુદરત આપોઆપ મદદ કરશે, એવી મને પૂર્ણ શ્રદ્ધા છે.

માનવમૂત્ર

ભાગ ૨

મૂત્રચિકિત્સાનું પુનરુત્થાન

૧

મૂત્રપ્રયોગના નિષ્ણાત અને પ્રચારક સ્વ. આર્મસ્ટ્રૉંગ

આધુનિક કાળમાં મૂત્રપ્રયોગના નિષ્ણાત સ્વ. જૉન આર્મસ્ટ્રૉંગની જીવનકથા મળવી મુશ્કેલ છે. જેમ બીજા લેખકોને પોતાને વિષે જાહેરાત કરવાની સ્વાભાવિક ઇચ્છા હોય છે તેવી ઇચ્છા તેમને નહોતી. તેમણે પોતાને જે હિતકર લાગ્યું તે પોતાના શરીર પર અજમાવીને પછી હજારો દરદીઓનાં દુ:ખ દૂર કર્યાં છતાં તેવો પોતાનો અનુભવ પુસ્તકરૂપે જાહેર કરવાની પણ તેમને તાલાવેલી નહોતી. પણ અનેકોના દબાણથી પુસ્તક રૂપે લખ્યું. પુસ્તક વાંચતાં ખબર પડે છે કે ગમે તેવી ગંભીર વાતનું પણ ઓછામાં ઓછા શબ્દોમાં વર્ણન કર્યું છે. એટલે મૂત્રપ્રયોગના સાહિત્યમાં તેમનું 'વૉટર ઑફ લાઈફ' પુસ્તક સૂત્રરૂપે છે. તેથી તેમની વાતને સારી રીતે સમજવાને જેમ વધારે વાંચીએ તેમ તેમની વાત વધારે સ્પષ્ટ સમજી શકાય. તેમણે હજારો દરદીઓને મૂત્રપ્રયોગ દ્વારા ભારે રાહત આપી. કુષ્ઠરોગ ઇંગ્લંડમાં જવલ્લે જ હોય છે. એટલે તે રોગ સિવાયના બધા રોગીઓ તેમની સેવા લેવા ગયા અને તે બધાને મૂત્રપ્રયોગથી જ આરામ થયો. તેઓ એક સાધારણ સ્થિતિવાળાં માબાપના ફરજંદ હતા. તેમના પુસ્તકમાંથી એવું મળી આવે છે કે તેમના પિતા ઘણી વખત ગાય, ઘોડા, કૂતરાં વગેરે જાનવરોનાં દરદો તે જાનવરોના મૂત્રના પ્રયોગથી મટાડતા. તેમનો એ વ્યવસાય નહોતો. પણ તેમને એવો શોખ હતો. ગાય કે ઘોડાને તેનો પેશાબ પાવો હોય ત્યારે આપણે વાંસની નાળ વાપરીએ છીએ તેને બદલે તે શીંગડું વાપરતા. પોતાના પિતાની એ પ્રવૃત્તિની સ્મૃતિ પર નિર્ભર રહી, શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગે જાનવર અને પક્ષીઓનાં દરદો મટાડયાનું વર્ણન પણ પોતાના પુસ્તકમાં આપેલું છે.

શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગે આ પ્રયોગ શરૂ કરવામાં અને શરૂ કર્યા પછી તેમાં સફળતા મેળવવામાં જે સમભાવ, ધીરજ, નૈતિક હિંમત, કુદરત પ્રત્યેની અડગ શ્રદ્ધા, તેમ જ ધન કે પ્રતિષ્ઠા પ્રત્યેની નિ:સ્પૃહ વૃત્તિ દાખવ્યાં છે

અને તે ઉપરાંત તેમના ઉપચારોમાં દરેક ક્ષણે ધર્મ પ્રત્યેની શ્રદ્ધા વ્યક્ત થઈ છે તે જોતાં એક સામાન્ય કક્ષાના જણાતા માણસમાં સાધુતાની અને યોગીની જે અજબ શક્તિ હતી તેનો સહજ ખ્યાલ આવે છે. ઉપરાંત તેમના સામાન્ય જ્ઞાનભંડારનાં તો પુસ્તકને પાનેપાને તેનાં દર્શન થાય છે. હું માનું છું કે આ પુરુષના જીવનપ્રસંગો પ્રાપ્ત થાય તો કોઈ પણ સમાજને માટે હિતકર નીવડે. પણ હાલ તો આટલેથી જ આ વાત પતાવવી રહી.

શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગે મૂત્રપ્રયોગ પ્રથમ પોતાની જાત પર અજમાવ્યો. તેમનો છેવટની શ્રેણીનો ક્ષય નાબૂદ થયો તેના વર્ણનનું પ્રકરણ તેમના જ શબ્દોમાં—તેમના વર્ણનનો ભાવ કાયમ રહે તેવા ગુજરાતી અનુવાદમાં હું નીચે આપું છું:

"આ પુસ્તકની અંદર પહેલો પુરુષ સર્વનામ (મારા નામ)નો ઉપયોગ ટાળવાનું હું ઈચ્છતો હોવા છતાં મને એમ લાગે છે કે તેમ કર્યા સિવાય છૂટકો નથી; કારણ કે અખતરાના સ્વાનુભવનું વર્ણન હજારો દલીલો કરતાં વધુ અસરકારક છે.

મારો પ્રથમ દરદી હું જાતે બન્યો. એવું બન્યું કે છેલ્લા વિશ્વયુદ્ધ (એટલે કે સને ૧૯૧૪ના અરસામાં) મારી ૩૪ વરસની ઉંમરે સૈનિકોની ભરતી માટેની ડર્બીયોજના અનુસાર હું તબીબી પરીક્ષકો પાસે મારી જાતને સૈનિક તરીકે યોગ્ય ઠરાવવા ગયો. પણ મને તપાસનારા ચાર તબીબી અમલદારોએ મને ક્ષયનું દર્દ લાગુ પડેલું છે એવું કારણ આપી મને લશ્કરી સિપાહી તરીકે નાપસંદ કર્યો. વધુમાં કોઈ હોશિયાર ડૉક્ટરની સારવાર લેવાની સૂચના મને કરવામાં આવી. તેમની સૂચના અનુસાર મેં ક્ષયના એક નિષ્ણાત ડૉક્ટરની સલાહ લીધી. તેમને મારી સ્થિતિ કાંઈ એટલી બધી ચિંતાજનક લાગી નહીં, અને મને કહ્યું કે તમને ક્ષય જેવું કાંઈ નથી. પણ સળેખમ—શરદીનો વ્યાધિ છે. તેથી તેમણે મને સલાહ આપી કે, મારે એવા સ્થળે રહેવું કે જ્યાં ખૂબ તાજી હવા મળે, પૂરતો સૂર્યપ્રકાશ મળે અને પૌષ્ટિક ખોરાક મળે. મેં તે નિષ્ણાત ડૉક્ટરની સૂચનાનો અમલ કર્યો. અને એક વરસમાં મારું વજન ૨૮ રતલ વધ્યું. છતાં મારા શરીરની સ્થિતિથી મને સંતોષ નહીં થવાથી મેં ક્ષયના બીજા નિષ્ણાત

ડૉક્ટરની સલાહ લીધી. તેમણે તો એવું કહ્યું કે મારાં બંને ફેફસાંને ક્ષય લાગુ પડયો છે અને પહેલા નિષ્ણાતે ગમે તે કહ્યું હોય પણ મને ક્ષય જ થયો છે. તેથી મારે ખાંડ અને સ્ટાર્ચથી ભરપૂર ખોરાક લઈને મારા શરીરની શક્તિ સંઘરી રાખવી જોઈએ. પરિણામે મધુપ્રમેહ મારા શરીરમાં દાખલ થયો. તેમાંથી મુક્ત થવા માટે મારે આકરા પ્રયોગમાં મુકાવું પડયું. તે પ્રયોગ એવો હતો કે અઠવાડિયામાં ચાર દિવસ દરરોજ દશદશ ઔંસ ઠંડા પાણીના છ પ્યાલા પાણી ધીમે ધીમે પીને રહેવું અને બાકીના ત્રણ દિવસ જેનાથી મારો જઠરાગ્નિ સહેજ તેજ થાય એવો થોડો મુકરર ખોરાક આપવામાં આવ્યો. હું તેનો દરેક કોળિયો સ્વાદથી ચાવી ચાવીને ખાતો હતો પણ તેને પરિણામે મોઢાની અંદર ચાંદીઓ પડી. દાંતમાં દરદ થવા માંડયું. મોઢાનાં પેઢાં સૂજી ગયાં અને જીભને સોજો આવી ગયો. આ દુ:ખમાં વળી વધારો એ થયો કે મને અનિદ્રા અને અજંપો પેદા થયો. મારા જ્ઞાનતંતુઓ ક્ષીણ થયા અને મારું મગજ વારંવાર ઉશ્કેરાઈ જતું. આવી પરિસ્થિતિ સોળ અઠવાડિયાં કાયમ રહી. જોકે મારી ઉધરસ, મારી શરદી, દુ:ખદાયક રાંઝણ જેનાથી હું પીડાતો હતો તે બધું મટી ગયું. તેમ છતાં રામ જાણે શાથી તેની રાહત મને તે દરદો કરતાંય વધારે અકારી લાગી. છેવટનો અંજામ એ થયો કે બે વરસની મારી આ સારવારને અંતે ડૉક્ટર પ્રત્યેની મારી શ્રદ્ધા નષ્ટ થઈ અને તેમની સલાહ અને સાવચેતી વિરુદ્ધ વર્તી મેં મારી જાત પર અખતરા કરવા માંડયા.

હવે હું આ અંગેની નાની નાની વિગતો આપીને આ વાતને લંબાવીશ નહીં. એટલું જ કહેવું બસ છે કે જ્યારે હું ઘણો અશક્ત અને બીમાર થઈ પડયો ત્યારે મને પવિત્ર બાઈબલના પાંચમા અધ્યાયની આજ્ઞાની સ્મૃતિ થઈ આવી. તે આજ્ઞા એ છે કે, 'તું તારા પોતાના શરીરની બહાર નીકળતાં પાણી પી.' આ આજ્ઞાની યાદ આવતાં મને એક કિસ્સો યાદ આવ્યો કે એક નાની છોકરી ગળામાં શ્વાસની નળીના સોજાના રોગથી પીડાતી હતી ત્યારે તેના પિતાએ તેને તેનો પેશાબ પીવા આપ્યો હતો. તેને પરિણામે તે ત્રણ દિવસમાં રોગમુક્ત થઈ હતી. એવી જ રીતે કમળાથી પીડાતા માણસનું દરદ પણ એ જ સાધનથી મટી ગયું

હતું. એટલાથી બધું પત્યું નહીં. મને બીજી હકીકતો પણ યાદ આવી. મારા ડૉક્ટરે થોડાં વરસ પર મારો પેશાબ તપાસેલો. પેશાબ તપાસ્યા પછી તેણે મને જણાવેલું કે મારાં ફેફસાં અને માંસગ્રંથિઓ બગડેલાં છે અને તે દિનપ્રતિદિન ગળતાં જાય છે. ડૉક્ટરનું આ નિદાન સાંભળી તે વખતે મેં અજ્ઞાનભાવે તેને પ્રશ્ન કરેલો કે, **જો હું પેશાબ દ્વારા મારા શરીરની અગત્યની માંસગ્રંથિઓ અને ખાંડનું તત્ત્વ ગુમાવતો હોઉં તો મારે તે જ દ્રવ્યોને મારો પેશાબ પીને શરીરમાં પાછાં કેમ ન નાખવાં જોઈએ?** મારા આ પ્રશ્નના જવાબમાં તેમણે કહ્યું કે, "શરીર આવાં મૃત દ્રવ્યોને આત્મસાત્ નહીં કરી શકે." ડૉક્ટરનો આ જવાબ કેવળ કપોલકલ્પિત અને સત્યથી વેગળો હતો. ખરી રીતે એમણે આવો જવાબ આપી ગપ જ ઠોકી હતી.

હવે આપણે મૂળ વાત પર આવીએ. હું સ્વીકારું છું કે ઉપર ટાંકેલા ધર્મપુસ્તક બાઈબલના સૂત્રનો અમુક અર્થ હોવો જોઈએ એવો દાવો કરવો એ ડહાપણભર્યું નથી; કારણ કે ઘણા માણસોને બાઈબલમાંથી પોતાની ભાવના પ્રમાણે જે જોઈતું હોય છે તે પણ મળી રહે છે. તેમ છતાં હું માનતો હતો, અને હજી પણ માનું છું કે, જે સૂત્ર મેં ટાંક્યું છે તે અને બીજાં અનેક સૂત્રોનો ઉલ્લેખ આપણા પોતાના શરીરમાંથી નીકળતા કીમતી પ્રવાહી ઝરણાને જ ઉદ્દેશીને છે, તેવી દૃઢ માન્યતા સાથે હું તે પ્રમાણે વર્ત્યો. અને અંતે મને ખાતરી થઈ કે તે જ મારા શરીરનું મુક્તિદાતા નીવડ્યું. આ રીતે ધર્મપુસ્તકમાંનાં સૂત્રોનો મારો અર્થ સાચો જ છે એવી શ્રદ્ધાના કિલ્લાથી રક્ષાયેલા મેં કેવળ મારા મૂત્ર અને નળના પાણી પર નભીને પિસ્તાળીસ દિવસના ઉપવાસ કર્યા. જોકે ડૉક્ટરોનો એવો સ્પષ્ટ અભિપ્રાય હતો કે માણસનું શરીર ખોરાક વિના અગિયાર દિવસથી વધારે નભે જ નહીં. છતાં તે અભિપ્રાયની અવગણના કરીને મેં તે ઉપવાસ કર્યા. ઉપરાંત મેં મારા શરીર પર મારા પેશાબથી માલિસ કર્યું. આ પ્રયોગમાં આ ક્રિયા પણ ઘણી અગત્યની છે. (જેને વિષે પાછલા પ્રકરણમાં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.) પિસ્તાળીસ દિવસના મારા ઉપવાસો મેં અપક્વ માંસ લઈને છોડ્યા. જોકે તેનાથી મને આકરી ભૂખ સિવાય બીજી કાંઈ અવકળા જણાઈ નહીં. કેટલીક મુદત સુધી

ખોરાક લેવામાં હું સાવચેત રહ્યો અને મારું પોતાનું મૂત્ર પીવાનું ચાલુ રાખ્યું. તે પીતાં પીતાં તેના જથ્થામાં, સ્વાદમાં, દેખાવમાં વગેરે જે ફેરફાર થયા તેનો ઠીક ઠીક અનુભવ મને થયો. મૂત્રમાં આવો ફેરફાર મુખ્યત્વે કરીને હું જે ખોરાક ખાતો, જે પીણું પીતો અને જે પ્રમાણમાં શ્રમ કરતો તેના હિસાબે થતો.

આ પ્રયોગને અંતે મને લાગ્યું કે જાણે મને નવજીવન મળ્યું. મારું વજન ૧૪૦ રતલ થયું હતું. હું ચેતનાથી ભરેલો હતો. મારી ખરેખર ઉંમર હતી તેનાથી ૧૧ વર્ષ નાનો હોઉં એવો હું દેખાતો હતો. મારી ચામડી નાની છોકરીની ચામડી જેવી સુંવાળી અને તેજસ્વી થઈ હતી. મારી ઉંમર તે વખતે ૩૬ વર્ષની હતી. અને આ પ્રકરણ લખું છું ત્યારે ૬૦ કરતાં વધારે ઉંમરનો છું. પણ મારા પેશાબનું ટીપેટીપું પીવાથી, તે સાથે યુક્ત ખોરાક ખાવાથી અને શરીરને જોઈએ તે કરતાં વધુ ખોરાક કદી નહીં ખાવાથી મારી ઉંમરનાં માણસો કરતાં ઘણી નાની ઉંમરનો હોઉં તેવો હું દેખાઉં છું અને મને તેવું લાગે છે. ઉપરાંત શરીરને લાગુ પડતી નાની કે મોટી બીમારીમાંથી મારી જાતને હું મુક્ત રાખી શકું છું.

મારા ક્ષયના દરદમાંથી હું શી રીતે મુક્ત થયો અને તે મુક્તિ શી રીતે સાચવી શક્યો તેની સત્ય વિગત આપ્યા પછી હું એટલું જ કહેવા માગું છું કે, આપણને મળેલું જ્ઞાન સ્વાર્થવૃત્તિથી પીપમાં પૂરી નહીં રાખતાં માનવજાતના ભલા ખાતર બીજાઓને પણ તેમાં ભાગીદાર બનાવવા જોઈએ. આવી પ્રતીતિ મને થવાથી મેં જે રસ્તે મારું સ્વાસ્થ્ય મેળવ્યું તે જ રસ્તે મૂત્રચિકિત્સાથી બીજા પણ પોતાનું સ્વાસ્થ્ય મેળવે એવા હેતુથી બીજાઓને મેં તેવી સલાહ આપવા માંડી, એટલું જ નહીં પણ તેમના પ્રયોગ પર જરૂરી દેખરેખ પણ રાખવા માંડી. આવા કારણે આ પુસ્તકના બાકીના ભાગમાં જે જે દરદીઓ જુદાં જુદાં દરદોથી પીડાતા હતા, તેમાં આ પ્રયોગથી શું શું પરિણામ આવ્યું તેની વિગત આપવામાં આવી છે, જેમાં ડોક્ટરોએ કેન્સરના દરદનું નિદાન કરેલું તેનો તથા શરીરના કઈ ભાગનું નકામું થવું વગેરે દરદો, જેને હાલની તબીબી પદ્ધતિ અસાધ્ય રોગ તરીકે વર્ણવે છે તેવાં દરદોનો પણ સમાવેશ થાય છે."

૨

ગેન્ગ્રીન (મૃત અંગોનો રોગ)

સ્વ. આર્મસ્ટ્રોંગે પોતાની જાત પર પ્રથમ મૂત્રપ્રયોગ કરી પોતાના શરીરમાં જામી ગયેલા ક્ષયના દરદને નાબૂદ કર્યા પછી સ્વાનુભવથી પોતાને થયેલું જ્ઞાન અન્યને આપવાના તેમના મિત્રોના આગ્રહને વશ થઈ તેમણે તેનો પ્રચાર કરવા માંડયો, એટલું જ નહીં પણ પોતે સારવારનું કાર્ય ઉપાડી લીધું તેમ જ દોરવણી પણ આપી. પોતે સારવાર કરીને જે દરદોને નાબૂદ કર્યા તેનાં કેટલાંક દૃષ્ટાંતો વાચકવર્ગને બહુ ઉપયોગી થઈ પડશે. દરદોનાં અંગ્રેજી નામો માટે ગુજરાતી ભાષામાં એક શબ્દ યોજાયેલો નહીં જણાતો હોવાથી અને કદાચ કોઈએ યોજ્યો હોય તો તે ગુજરાતી ભાષામાં પ્રચલિત નહીં હોવાથી કેટલાંક પ્રકરણોના મથાળે દરદોનાં અંગ્રેજી નામો મૂકયાં છે.

ગેન્ગ્રીન એ વૈદકની દૃષ્ટિએ કેટલાંક અસાધ્ય દરદો પૈકીનો રોગ ગણાય છે. શરીરનો જઠરાગ્નિ મંદ થઈ જવાને કારણે શરીરના કોઈ છેવટના અંગને લોહીનું પોષણ નહીં પહોંચી શકવાથી તે ભાગ લોહી વિનાનો મૃત—નિર્જીવ થઈ સુકાઈ જાય છે અગર સડવા માંડે છે. તેવા દરદને ગેન્ગ્રીન કહે છે. તેવો દરદી ભાગ્યે જ બચે છે. તે દરદનું મૂળ ઊંડું હોય છે. પગનો અંગૂઠો નિર્જીવ થઈ ગયો હોય તો તેને કાપવાથી પતી જતું નથી. તેને કાપ્યા છતાંય પગની નિર્જીવતા વધતી જાય છે અને છેવટે અસાધ્ય થઈ પડે છે. આ ભયંકર રોગના મૂળ સાથી તરીકે બીજા રોગો સંકળાયેલા હોય છે. (૧) શીતળાની રસી મુકાવ્યા પછી પક્ષાઘાતના દરદમાંથી ગેન્ગ્રીનનું દરદ થાય છે. (૨) મધુપ્રમેહના રોગ સાથે તે સંકળાયેલો હોય છે. (૩) શરીરનો કોઈ ભાગ ભારે વજનના ઘાથી કચરાયેલો હોય તો તેમાંથી આ રોગ પેદા થાય છે. (૪) કોઈ માણસના લોહીનું પાણી થતું હોવાથી 'એનીમિક' દશા થાય તેમાંથી પણ ગેન્ગ્રીન લાગુ પડે છે. (૫) હાથપગનો કોઈ ભાગ કપાઈ ગયા પછી

શરીર અંદરના કોઈ દરદના કારણે પણ તે ભાગને ગેન્ગ્રીન લાગુ પડે છે. (૬) ક્ષયવાળા દરદીને કેટલીક વખત ગેન્ગ્રીન લાગુ પડે છે. (૭) અતિશય ગરમ પ્રવાહી પદાર્થથી દાઝેલા ભાગને પણ કેટલીક વખત ગેન્ગ્રીનનો રોગ લાગુ પડે છે.

આ રોગ ડૉકટરી આલમમાં અસાધ્ય ગણાય છે. પણ સ્વ. આર્મ-સ્ટ્રૉંગના અનુભવ પ્રમાણે મૂત્રપ્રયોગથી આ રોગના દરદીઓ જલદીથી સાજા થઈ ગયા છે. તેની વિગત નીચે પ્રમાણે તે આપે છે:

સને ૧૯૨૦ની સાલમાં આ રોગના પહેલા દરદીની તેમણે સારવાર કરી. તે ૫૩ વરસની ઉંમરની બાઈ હતી. તે બાઈ બ્રેડફોર્ડના પ્રખ્યાત ડૉક્ટર, જે ઉપવાસ અને યુક્ત ખોરાકના પ્રશ્નમાં નિષ્ણાત હતા તેમની સારવારમાં હતી. એનીમિયા તેના શરીરમાં જામ્યો હતો. ફેફસાંની સ્થિતિ પણ ગંભીર હતી. તેનો એક પગ સુકાઈને નિર્જીવ બની ગયો હતો અને બંને પગની નીચેના ભાગ પર નાના મોટા કદનાં ચાંદાં ઊપસી આવ્યાં હતાં. વળી તેને કમળો થવાને કારણે જાણે કે તે યુરેઝિયન જાતની હોય એવો તેના મોં અને આંખનો દેખાવ થઈ ગયો હતો. તેની સારવાર કરનાર ડૉકટરની તો ઈચ્છા હતી કે એ બાઈના રોગ પર વધારે નહીં તો એક મહિનાની મુદત સુધી મૂત્રનો પ્રયોગ અજમાવવો. પણ આર્મસ્ટ્રૉંગને લાગ્યું કે તેની સારવારમાં ઓછામાં ઓછા સાઠથી સિત્તેર દિવસ તો લાગે જ; છતાં આનાકાની સાથે તે કેસ હાથમાં લીધો. મૂત્રપ્રયોગની સારવાર કરવાથી રોગ પર એટલી અસર થઈ કે રોગ જેટલો ભયંકર ગણાય છે તેવો જણાયો નહીં. દરદીને તેને પોતાનો જ પેશાબ પાઈને ઉપવાસ કરાવવા માંડચા. દિવસમાં જેટલો પેશાબ થાય તેટલો પેશાબ અને તરસ લાગે તો નળનું પાણી પીવા માંડ્યું. સાથે સાથે પેશાબથી શરીર પર માલિસ કરવા માંડયું અને દરદવાળા ભાગ પર પેશાબથી ભીંજવેલાં પોતાં મૂકયાં. દશ દિવસને અંતે આંતરડાં અને મૂત્ર-પિંડે સારી રીતે કામ આપવા માંડયું. જોકે ઊપસેલાં ચાંદાં શરૂઆતમાં વધવા માંડયાં પણ તેનો દુખાવો ઓછો થવા લાગ્યો, શ્વાસોચ્છ્વાસ સરળ અને નિયમિત થયો અને દરદવાળો ભાગ દુરસ્ત થવાનાં નિશાન દેખાયાં. અઢાર દિવસના ઉપવાસને અંતે પગની સ્થિતિ સ્વાભાવિક થઈ

ગઈ. પેશાબે નવી ચામડી બનાવી અને દરદની કોઈ પણ નિશાની પગ પર રહી નહીં; એટલું જ નહીં પણ પગ પર ચાંદાનું ચાઠું પણ રહ્યું નહીં.

ઉપરનો દરદી સુધરી જવાથી ગેન્ગ્રીનનો બીજો દરદી આવી ઊભો. તે ૪૦ વરસની ઉંમરની બાઈ હતી. તેનો જમણો પગ એટલો બધો સડવી હતો કે ડૉક્ટરોએ તે ભાગને કાપી નાખવાની તેને સલાહ આપી હતી. આ દરદ પગની ઘૂંટીના સોજાથી શરૂ થયેલું. તે બાઈને પોતાનો ધંધો સખત જમીન પર ઘૂંટણિયે પડીને કરવાને કારણે આ રોગ લાગુ પડેલો. તેણે બધા વૈદ્યો અજમાવ્યા; પણ પરિણામે તેનું દરદ વધવા લાગ્યું. તેને સખત બંધકોશ હતો, હરસનું દરદ હતું, ખરજવું હતું, પાંડુ રોગ હતો, અનિદ્રાનો વ્યાધિ હતો વગેરે અનેક દરદો હતાં. ઉપરાંત પગના સડામાં ઊંડાં ઘાયાં હતાં. આવી બધી પીડાઓ હોવા છતાં તે બાઈ હિંમતવાન હોવાથી પેશાબ અને પાણી ઉપર ઉપવાસ કરવાનું તેણે સ્વીકાર્યું. દિવસમાં જેટલો પેશાબ થાય તેટલો ટીપેટીપું તે પીતી; તેમ જ દરરોજનું ત્રણ પિન્ટ (પોણાચાર રતલ) પાણી પીતી. પાંચ દિવસના તપથી પગ પરના ચીરા શમી જવા લાગ્યા અને તેના શરીરના બધા ભાગની ચામડીની તંદુરસ્તી દેખાવા માંડી. મોં પરનાં ગમગૂમડ તો બીજે જ દિવસે શમી ગયાં. અઠવાડિયાંઓની અનિદ્રા પછી ત્રીજી જ રાત્રે સારી નિદ્રા આવી અને પહેલા અઠવાડિયાને અંતે તેનાં આંતરડાં અને મૂત્રપિંડે સારી રીતે કામ કરવા માંડયું. તેના હરસ મટી ગયા. પખવાડિયાને અંતે તો ગેન્ગ્રીનની નિશાની પણ નહોતી રહી અને જ્યાં ઘાયાં હતાં ત્યાં નવી ચામડી આવી ગઈ હતી. દરદવાળો પગ જે સારા પગ કરતાં બમણો જાડો થઈ ગયો તે સારા પગ જેવો સમધારણ થઈ ગયો અને આ ભયંકર રોગની એક પણ નિશાની રહી નહીં. પંદર દિવસના ઉપવાસ પછી પ્રથમ અઠવાડિયે દરદીને દ્રાક્ષ, કેળાં અને કાચાં ટામેટાંના ખોરાક પર રાખી, બીજા અઠવાડિયાના ખોરાકમાં પેશ્ચૂરાઈઝ્ડ નહીં કરેલું એવું સાદું દૂધ અને ફળનો ઉમેરો કર્યો; અને ત્રીજે અઠવાડિયે તેને સામાન્ય ખોરાક લેવાની રજા આપી.

શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગના અનુભવ પ્રમાણે અસાધ્ય અને ભયંકર ગણાતા રોગોમાં આ ગેન્ગ્રીનના રોગ પર મૂત્રપ્રયોગ ઘણો અસરકારક નીવડયો

અને તે પણ ધાર્યા કરતાં થોડી મુદતમાં. તેનું કારણ વૈદિક દૃષ્ટિએ એ છે કે, **મૂત્ર એ નિર્જીવ વસ્તુ નથી પણ સજીવ દ્રાવણ (લીવિંગ સૉલ્યુશન) છે, જેમાં માંસ, લોહી અને મુડદાલ ગ્રંથિઓને સજીવ કરીને વિકસાવનારું તત્ત્વ છે.** તેણે આવા ઘણા કેસોની સારવાર કરી. તે બધા રોગીઓને તેમના ડૉક્ટરોએ રોગવાળા ભાગ કપાવી નાખવાની સલાહ આપ્યા પછી મૂત્રપ્રયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. આવા જુદા જુદા કારણે થયેલા આ રોગવાળા દરદીઓની હકીકત થોડી નીચે આપવામાં આવી છે.

શ્રીમતી ઈ. ને શીતળા ટંકાવ્યા પછી પક્ષાઘાત લાગુ પડયો અને તેમાંથી પગે અને અંગૂઠે ગેન્ગ્રીન લાગુ પડયો. ૪૮ દિવસના ઉપવાસ પેશાબ અને પાણી સાથે કર્યા અને બિલકુલ આરામ થયો.

શ્રીયુત ડી. નામના ગૃહસ્થને મધુપ્રમેહમાંથી તેમના ડાબા હાથના કાંડાને ગેન્ગ્રીન લાગુ પડયો. ૪૮ દિવસના ઉપવાસ મધુપ્રમેહ માટે કરવા પડયા. અને ત્યાર બાદ ૧૮ દિવસમાં તેમનો હાથ હતો તેવો સરસ થયો. કોઈ ચિહ્ન પણ રહ્યું નહીં.

શ્રી જે. ડબલ્યુ. બી. નામના ૬૦ વર્ષની ઉંમરના ગૃહસ્થને લુહારી કામ કરતાં અંગૂઠા પર હથોડી વાગવાને કારણે અંગૂઠાના પહેલા અને બીજા સાંધાને ગેન્ગ્રીનનો રોગ લાગુ પડયો હતો. અઢાર અઠવાડિયાં સુધી બીજી સારવાર કરાવી પણ છેવટે મૂત્રપ્રયોગથી હાથ પર પેશાબનાં ભીનાં પોતાં મૂકયા કર્યાં. એક અઠવાડિયામાં આરામ થઈ ગયો.

કુમારી સી. એ., ઉંમર ૧૦ વરસ. તેને પાંડુરોગ હતો. પગની બંને પિંડીઓ પર સડાને કારણે ચામડી પર માંસના લોચા ઊપસી આવ્યા હતા. ડૉક્ટરોએ તો ખસ કે ખરજવાળ સમજી દવા કર્યા કરી. તેને ૧૮ દિવસના મૂત્ર સાથે ઉપચારથી બિલકુલ આરામ થયો. પાંડુરોગ ન રહ્યો, ખસ કે ખંજવાળ ન રહી કે એક ચાઠું પણ ન રહ્યું. ઉપવાસના દિવસોમાં તે છોકરી ૧॥ ઇંચ ઊંચી વધી.

શ્રી જે. આઈ., ઉંમર વર્ષ ૫૪. અંગૂઠો મચ્છીના હાડકાથી કપાઈ ગયેલો. તે જ દિવસે ડૉક્ટરે તપાસ્યું. ગેન્ગ્રીન લાગુ પડયો હતો. અંગૂઠો કાપી નંખાવવાની સલાહ ડૉક્ટરોએ આપી પણ તેમને તે ન માની. ત્યાર બાદ ૧૪ દિવસના પેશાબ સાથે ઉપવાસથી અને પેશાબથી શરીર પરના

માલિસથી તેમ જ અંગૂઠા ઉપર જૂના પેશાબના ભીંજાવેલા પાટાથી ત્રણ દિવસમાં સુધારો જણાયો અને બાર દિવસ પછી તો તદ્દન આરામ થયો.

શ્રીયુત એન., ૫૫ વરસની ઉંમર. ક્ષયની અસરવાળાં, તેનાં બંને ફેફસાંને ગેન્ગ્રીન લાગુ પડેલો. ડૉકટરોએ બંને ભાગોનું ઑપરેશન કરવાનું સૂચવ્યું પણ તેમની પત્નીએ વિરોધ કર્યો. દરદીની સ્થિતિ બહુ કમજોર હતી. બહુ દવાઓ પછી નિરાશા ઊપજેલી. ૪૨ દિવસના ઉપવાસ પછી તે સારા થઈ ગયા.

શ્રીમતી એલ., ૪૮ વરસની ઉંમર. બંને પગ પર ઊકળતા પ્રવાહી પદાર્થથી ભરેલું વાસણ પડવાથી બંને પગ દાઝી ગયેલા. ડૉકટરોએ ત્રણ અઠવાડિયાં સુધી પ્લાસ્ટર અને પાટાપિંડી કર્યાં પણ દશા વધુ ભયંકર થઈ પડી. તેમને ૨૮ દિવસના મૂત્રપ્રયોગથી બિલકુલ આરામ થઈ ગયો.

ઉપર પ્રમાણે ગેન્ગ્રીન જેવા ભયંકર રોગનાં ઘણાં દરદીઓને મૂત્રપ્રયોગથી આરામ થયો છે. ઉપર આપેલી હકીકતથી વધારે હકીકત આપવાની મને જરૂર લાગતી નથી. એટલે આપણે હવે કૅન્સરના રોગથી પીડાતા રોગીઓને મૂત્રપ્રયોગથી આરામ થયેલો તેવા કેટલાક નમૂના જોઈએ.

૩

ગ્રોથ અને કૅન્સર

માનવશરીરનાં બધાં દરદ તેના અયુક્ત ખોરાકમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. માણસ શરીરને પોષક એવો ખોરાક સંયમપૂર્વક લે તો તેને કોઈ પણ દરદનો ભય રાખવાની જરૂર નથી; એટલું જ નહીં પણ તેનું શરીર એટલું પ્રાણવાન હોય છે કે બહારના પ્રચલિત રોગવાવરની અસર પણ તેને થાય નહીં. કૅન્સર અનેક પ્રકારનાં છે. શરીરના જુદા જુદા ભાગોમાં તે લાગુ પડે છે. કૅન્સર ભયંકર અને અસાધ્ય રોગ ગણાય છે. એની ગાંઠ શરીરના અંદરના ભાગમાં થાય છે. તેવી જ ગાંઠ શરીર ઉપર ઊપસી આવે છે તેને ગ્રોથ (ગાંઠ) કહે છે. પણ આવી શરીર ઉપર ઊપસી આવેલી બધી ગાંઠો ઝેરી કે અસાધ્ય નથી હોતી. જેમ કે રસોળી. શરીર અંદરની કે

શરીર બહારની ઝેરી ગાંઠોના રોગને, જેને ગ્રોથ અને કૅન્સર કહે છે તેનાથી તો માનવજાત આ જમાનામાં ત્રાસી ગઈ છે. કૅન્સર લાગુ પડયો છે એટલે એમ મનાય છે કે, "હવે તો રામ બોલો ભાઈ રામ." ડૉકટરોનો એવો અભિપ્રાય છે કે ખોરાકમાં કુદરતી ક્ષારોના અભાવે કૅન્સર કે ગાંઠ જેવાં દરદો થાય છે. લંડનના એક પ્રખ્યાત ડૉકટર ફૉર્બ્સ રોસે કૅન્સર અંગે પોતાના પુસ્તકમાં પોતાના પચીસ વરસના અનુભવ પછી ચોકસાઈપૂર્વક જાહેર કર્યું છે કે, પોટાશ ક્ષારો કુદરતી રીતે સામેલ હોય એવો ખોરાક આપવાથી કૅન્સરનો ભયંકર રોગ નાબૂદ થાય છે. આવા સેંકડો દરદીઓને તે ડૉકટરે સાજા કરેલા છે તેવી હકીકત તેણે લખેલા 'કૅન્સર, તેની ઉત્પતિ અને ઉપાય' એ નામના પુસ્તકમાં જાહેર કરી છે. અને તેમણે આવાં કૅન્સરનાં અનેક દરદો આવા ખોરાકના ફેરફારથી મટાડયાં છે; છતાં દાક્તરી ધંધામાં જુનવાણી અને સ્થાપિત હિતો આવી સત્ય હકીકતને પ્રકાશમાં આવવા જ દેતાં નથી અને ફક્ત વાઢકાપ અને કિરણો આપવાના રસ્તા સિવાય બીજો કોઈ ઉપાય તે સ્વીકારતાં નથી. વાઢકાપ અને કિરણો આપવાથી કૅન્સરના દરદીને આરામ થતો હોય, વધારે નહીં, ૩૦ ટકાને આરામ થતો હોય તોપણ એમાં અસંતોષ રાખવાપણું ન હોય, પણ ગ્રોથ અને કૅન્સરનાં ૫૦૦ દરદીઓનાં જેણે ઑપરેશન કર્યાં હશે એવા બ્રેડફૉર્ડના મરહૂમ ડૉકટર રાબાગ્લીઆટીએ એવો એકરાર કર્યો છે કે, "કૅન્સર અને ગ્રોથના દરદમાં ઑપરેશન કર્યા પછી ભાગ્યે જ કોઈ દરદી બચ્યો હશે." એક અનુભવી નર્સ જેણે આવાં ૫૦ દરદીઓની સારવાર કરેલી, તેને ઝેરી ગાંઠ થઈ અને ડૉકટરે ઑપરેશન કરવાનો નિર્ણય કર્યો, ત્યારે તેણે ધસીને ના પાડી; કારણ કે તેણે એવું નજરે જોયું હતું કે ગ્રોથ, કૅન્સરના દરદમાં ઑપરેશન પહેલાંના દરદ કરતાં ઑપરેશન પછી તે દરદ અનેકગણું વધી જાય છે અને દરદીને પહેલાં કરતાં વધારે પીડા ભોગવવી પડે છે. ઑપરેશન કર્યા પછી કૅન્સરની ગાંઠ પછી ફરીથી ઊપસી આવે છે ત્યારે એ બહુ ત્રાસદાયક નીવડે છે. એવા અનેક દાખલા છે કે કૅન્સરનું ઑપરેશન કર્યું કે થોડા દિવસ પછી તે જ દરદીને બીજે ઠેકાણે કૅન્સરની ગાંઠ જણાય અને તેનું ઑપરેશન કર્યા પછી ત્રીજે ઠેકાણે ગાંઠ જણાય. પરિણામે દરદીનો ત્રાસ વધ્યે જ જાય

છે. આવી ભારે નિષ્ફળતા કૅન્સરની પ્રચલિત સારવારમાં સાબિત થઈ છે, છતાં તે સિવાય બીજી કોઈ સારવાર ડૉક્ટરી આલમમાં માન્ય થતી નથી, એ પણ એક તાજુબીભરેલી અને નોંધપાત્ર હકીકત છે. કૅન્સર અને ઝેરી ગાંઠોનાં દરદીઓને ઑપરેશન અને કિરણોથી સાજા કરવાના પ્રયાસોમાં સાવ નિષ્ફળતા મળી છે. છતાં કૅન્સર અંગેનું સંશોધન કેન્દ્ર તેના જૂથ બહારના કોઈ સંશોધક તબીબની નવી અસરકારક પદ્ધતિનો સ્વીકાર કરતું જ નથી, એવો કેટલાક તબીબી નિષ્ણાતોનો અસંતોષ છે.

પણ આ પ્રકરણોની સાથે એ વાતને કાંઈ નિસબત નથી. ઝેરી ગાંઠો અને કૅન્સર જેવા ભયંકર રોગ અંગેની પ્રચલિત માવજતથી શી સ્થિતિ થાય છે એ જણાવવાની ખાતર ઉપરની હકીકત જણાવી. હવે શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે પોતાના પ્રયોગથી આવા અસાધ્ય ગણાતા રોગના દરદીઓનું દરદ કેવી રીતે નાબૂદ કર્યું તેનાં કેટલાંક દૃષ્ટાન્તો જોઈએ.

શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગ લખે છે કે, કૅન્સરના દરદીની સારવાર કોઈ અપ્રમાણિત તબીબ હાથ ન ધરી શકે એવો સરકારી કાયદો હોવાથી પેશાબના પ્રયોગથી કૅન્સરનું દરદ મટ્યું હોય છતાં તેમનાથી એમ ન કહેવાય કે તેમણે કૅન્સરના દરદીની સારવાર કરી હતી. પેશાબના પ્રયોગમાં કયું દરદ છે તેનું નિદાન કરવાની પણ કાંઈ જરૂર હોતી નથી. તે કોઈ દરદનો ઉપચાર નથી પણ સ્વાસ્થ્ય મેળવવાનું સાધન છે. એટલે પ્રમાણિત ડૉક્ટરોએ કૅન્સરનો સિક્કો મારેલાં દરદીઓ બધી બાજુએથી નિરાશ થઈ તેમની પાસે જતાં, ત્યારે સામાન્ય દરદી તરીકે તેમને પેશાબનો પ્રયોગ કરાવવામાં આવતો અને તેનાથી તેમને સંપૂર્ણ આરામ થતો. એવાં અનેક દૃષ્ટાંતો શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે આપ્યાં છે. ખરેખર કૅન્સરનો દરદી હોય, પણ જો તેના પર ડૉક્ટરની છાપ ન વાગી હોય તો એવા દરદીનું દરદ કૅન્સર નહીં હોય પણ સામાન્ય ગાંઠનું દરદ હશે એવી ગણના થતી. આવી સ્થિતિમાં પેશાબના સાધનથી કૅન્સર કે ગાંઠનાં ભયંકર દરદ નાબૂદ થયાં હોય તેવાં કેટલાંક દૃષ્ટાંતો નીચે પ્રમાણે છે:

શ્રીમતી આર., ૪૦ વરસની ઉંમર (સન ૧૯૨૩). પાંડુરોગ થયો હોય એવું પીળાશ પડતું અને ફિક્કું શરીર. ઊંચાઈમાં સામાન્યત: નીચી, સરેરાશથી ઓછું વજન. મરઘીના ઈંડાના કદની ગાંઠ તેની છાતી પર

ઊપસી આવેલી. કૅન્સરના નિષ્ણાત ડૉક્ટર રાબાગ્લીઆટીએ કૅન્સર હોવાની ચિકિત્સા કરેલી, પણ તેમણે તુરત જ ઑપરેશન કરવાની સૂચના આપી. દરદીએ મક્કમતાથી ઑપરેશનનો વિરોધ કર્યો. તેણે પેશાબ સાથે ઉપવાસ કર્યા અને દરરોજ આશરે પોણા ચાર શેર પાણી પીધું. તેના ધણીએ પોતાના પેશાબથી દરરોજ બે કલાક પગના તળિયેથી માથા સુધી તેને માલિસ કર્યું અને છાતીના બંને ભાગ ઉપર પેશાબથી ભીંજાયેલાં પોતાં રાતદિવસ મૂકચા કર્યાં. દશ દિવસમાં આરામ થયો. અને બારમે દિવસે તે દરદી બાઈ ડૉક્ટર રાબાગ્લીઆટી પાસે ગઈ. ડૉક્ટરે પોતાની જૂની દરદીને તપાસી અને તેની છાતી પર ગ્રોથની ગાંઠની કાંઈ નિશાની સરખી પણ જણાઈ નહીં. પાંડુરોગ પણ મટી ગયો અને તે દરદી બાઈ સંપૂર્ણ તંદુરસ્તીમાં આવી ગઈ.

આવો જ બીજો કેસ (૧૯૨૫ માં) મધ્યમ વયની એક બાઈનો છે. બગલની પાસે ગાંઠ ઊપસી આવેલી. બે શસ્ત્રવૈદોએ વાઢકાપ કરવાની સલાહ આપી. પણ તે બાઈની પુત્રીની વિનવણીથી દરદીને થોડા દિવસનો આરામ અને સહેજ શક્તિ આવે એવો ખોરાક આપ્યા પછી શસ્ત્રક્રિયા કરવાનો નિર્ણય થયો. તે પ્રમાણે અઠવાડિયા પછી તેનું ઑપરેશન એક હૉસ્પિટલમાં ગોઠવામાં આવ્યું. પણ દરદીની દીકરીને પેશાબના પ્રયોગનો ઘણો સારો અનુભવ થયેલો હોવાથી પોતાની માને ઑપરેશન થાય તે પહેલાં તેણે તે પ્રયોગ કરવાને સમજાવી અને પ્રયોગ શરૂ કર્યો. પાંચ જ દિવસમાં ઊપસેલી ગાંઠની નિશાની પણ ન રહી. બે દિવસ પછી તો દરદીને ઑપરેશન માટે દવાખાનામાં દાખલ થવાનું હતું. કુટુંબના તબીબે તેને બોલાવી; અને તબીબે પોતે કરેલી ગોઠવણ કોરે મૂકીને દરદીએ સ્વતંત્ર રીતે જે વર્તન કર્યું તે માટે ગુસ્સે થયો. પણ જ્યારે તેણે પોતાના દરદીને સંભાળપૂર્વક તપાસતાં તેની શારીરિક સ્થિતિ સારી રીતે તંદુરસ્ત જણાઈ ત્યારે તેને કાંઈ કહેવાનું રહ્યું નહીં; એટલું જ નહીં પણ ઑપરેશન કરનારા સાથી ડૉક્ટરોને બોલાવ્યા. તેઓ પણ દરદીને જોઈને આશ્ચર્ય પામ્યા. લેખકે પોતાનું પુસ્તક સને ૧૯૫૨ ની સાલમાં લખ્યું. તે વખતે ૨૭ વર્ષ સુધી તો તે બાઈ તદ્દન તંદુરસ્ત દશામાં જીવતી હતી.

એક કેસ, એક દરદી બાઈનો, લેખક ટાંકે છે. તે સન ૧૯૨૭માં લેખક પાસે ગઈ. તે એટલા માટે જાણવા યોગ્ય છે કે ઑપરેશનથી

ફક્ત દરદની અસર નષ્ટ થાય છે પણ દરદનું મૂળ જતું નથી અને દરદનું કારણ નષ્ટ થતું નથી. દરદી બાઈ ૪૫ વર્ષની મજબૂત બાંધાની હતી. તેની ડાબી છાતીમાં ગાંઠ ઊપસી આવેલી. આવી જ ગાંઠ બે વર્ષ પર તેની જમણી છાતી ઉપર હતી. તે ઑપરેશનથી કાઢી નાખવામાં આવી હતી. તે બાઈએ બીજી વખત ઑપરેશન નહીં કરાવતાં પેશાબનો પ્રયોગ કર્યો. ૧૯ દિવસના ઉપવાસ તથા માલિસથી તે ગાંઠ સદંતર નાબૂદ થઈ. ગાંઠ નાબૂદ થઈ પણ તેના શરીરે મેદ બહુ હતો. શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગે તેને ઉપવાસ ચાલુ રાખવાનું કહ્યું. ૨૮ દિવસને અંતે તપાસવામાં આવતાં તેના દરદની નિશાની પણ રહી નહીં તેમ જ તેનું શરીર સામાન્ય બાંધાનું અને સુંદર દેખાવનું થયું.

નીચેના કેસનો હેવાલ નોંધપાત્ર છે. જુદાં જુદાં દરદો એક દરદીને લાગુ પડતાં હોય, જેને એકબીજા સાથે કાંઈ સંબંધ ન હોય તે પણ પેશાબના પ્રયોગથી સાથે સાથે સુધરે છે. એક યુવતી જમણી બાજુ સૂજી ગયેલી છાતી પર વચ્ચે ખરાબ અને શંકા પડતા ગૂમડા સાથે લેખક પાસે ગઈ. તે સાથે તેની બગલમાં પણ બે મોટાં ગૂમડાં હતાં. તેના કુટુંબના દાક્તરે આની શાસ્ત્રીય તપાસ માટે દવાખાનામાં જવાનું સૂચવ્યું, પણ તેણે ના પાડી; કારણ કે તેની માતાને આવા જ દરદ માટે શસ્ત્રક્રિયા એ જ ડૉક્ટરે કરી હતી અને પરિણામે તેને માટીમાં દાટવી પડી હતી. વળી આ બાઈને તો વધારામાં જૂનો આંતરડાંના દુખાવા (Perinonities)નો રોગ હતો. તેણે આંતરડાનું ઑપરેશન પણ કરાવેલું પણ દુખાવામાં કાંઈ સુધારો થયો ન હતો. આ બાઈએ પેશાબ સાથે ઉપવાસ શરૂ કર્યા. પણ તેના સ્વજનોના આગ્રહથી ચાર દિવસ પછી ઉપવાસ તોડયા. પણ પોતે નિશ્ચયી હોવાથી પોતાનાં સ્વજનોને સમજાવી પાછા ઉપવાસ શરૂ કર્યા. તેણે ઓગણીસ દિવસના ઉપવાસ કર્યા. ૧૦ દિવસના ઉપવાસમાં જ દેખીતો સુધારો થયો અને ઓગણીસ દિવસને અંતે તો છાતી ઉપરની કે બગલની અંદરની ગાંઠોની અસર સરખી પણ રહી નહીં. પણ ઍપેન્ડિક્સના ઑપરેશનની કોઈ કચાશને લીધે આંતરડાનું દરદ તો હતું તેવું રહ્યું. એટલે તે બાઈએ બીજા પાંત્રીસ ઉપવાસ કર્યા. એનાથી તેને સંપૂર્ણ આરામ થયો. આ કેસની હકીકતથી એમ સાબિત થાય છે કે કહેવાતાં વૈજ્ઞાનિક સાધનો કરતાં કુદરત દરદો મટાડવામાં વધારે અસરકારક

અને નિપુણ છે. લેખકની સૂચના છે કે કોઈ પણ માણસને શરીરના કોઈ પણ ભાગ પર શંકા પડતું ગૂમડું કે ગાંઠ કે સોજો ઊપસી આવ્યાં હોય તો સમય વિતાવ્યા વિના તુરત પેશાબની કુદરતી પદ્ધતિ અખત્યાર કરવાથી તેને મટાડવામાં કુદરત નિષ્ફળ નહીં નીવડે. પણ લાંબી મુદત રાહ જોયા પછી છેલ્લી ઘડીએ પેશાબનો પ્રયોગ કરશે તો વધારે સમય પ્રાયશ્ચિત્ત કરવું પડશે.

ઉપરના કેસોનું વિગતે વર્ણન કર્યા પછી હવે તે ને તે વર્ણન વારંવાર કરવાની જરૂર નથી. એટલે બીજા અનેક કેસો પૈકી થોડા અહીં હું ટાંકું છું કે જે જાણવાથી આપણને ખાતરી થાય.

એક ૨૮ વરસના યુવાનને વીર્યનો રોગ પેટના મુખનો રોગ હોવાના દાક્તરી અભિપ્રાય હતો. ત્રણ દિવસમાં તેના મૃત્યુ માટે મુદત આપવામાં આવી હતી. તેને બિલકુલ આરામ થઈ ગયો અને ત્યાર પછી તે ઘણાં વરસ જીવ્યો.

૬૨ વરસની એક વૃદ્ધ બાઈને આંતરડાનું કૅન્સર હતું. દાક્તરી ધંધાએ વાઢકાપની સલાહ આપી હતી. પણ તે બાઈએ માન્યું નહીં. તે બાઈનું વજન ૮૪ રતલ સુધી હતું અને દિનપ્રતિદિન ઘટતું જતું હતું. ત્રણ અઠવાડિયાંમાં આરામ થયો અને ૮૪ વરસની ઉંમર સુધી તે જીવતી હતી.

૪૨ વરસની ઉંમરની બાઈને છાતીનું કૅન્સર હતું. શસ્ત્રક્રિયા થવી જોઈએ એવી સખત ચેતવણી મળી; છતાં તેથી આરામ થશે કે નહીં તેની કાંઈ આશા દાક્તર આપી શક્યા નહીં. દરદીએ વાઢકાપની ક્રિયાની ના પાડી. પેશાબ સાથે ઉપવાસ કરવાના પ્રયોગથી સંપૂર્ણ આરામ થયો. ત્યાર પછી ૨૧ વરસ સુધી તો તે દરદી બાઈ જીવતી હતી.

૪૦ વરસની એક દરદી બાઈ. સને ૧૯૩૫ની સાલમાં તેને રોપ કૅન્સર નામની ગાંઠ ઊપસી આવેલી. શસ્ત્રવૈદોએ તાત્કાલિક વાઢકાપ કરવા માટે દબાણ કર્યું; પણ તેથી મૂળમાંથી દરદ જશે કે કેમ તેની ખાતરી દરદીને મળી નહીં, એટલું જ નહીં પણ એવું કહેવામાં આવ્યું કે કૅન્સરના ઓપરેશન પછી ફરીથી કૅન્સર થવું અને ગાંઠનું વધવું એ સામાન્યતઃ અનિવાર્ય ગણાય છે. આ દરદીએ ઓપરેશન ન કરાવ્યું, પણ મૂત્રપ્રયોગથી

ત્રેવીસ દિવસમાં તેને સંપૂર્ણ આરામ થયો. તે ૫૭ વરસની થઈ ત્યાં સુધી જીવતી હતી, એટલું જ નહીં પણ પ્રમાણમાં જુવાન અને સુંદર દેખાતી હતી.

હવે આટલાં દૃષ્ટાંતોથી વધારે આપવાની કાંઈ જરૂર નથી; પણ આ રોગનાં દરદીઓ મૂત્રપ્રયોગથી સાજાં થયાં તે અંગે ડૉ. રાબાગ્લીઆટી જેવા સમર્થ ધંધાર્થીઓ કે જેમણે કૅન્સરનાં સેંકડો ઑપરેશન કર્યાં હતાં તેમણે કૅન્સર ને ગ્રોથ જેવા ભયંકર રોગથી પીડાતાં દરદીઓને મૂત્રપ્રયોગથી સંપૂર્ણ આરામ થયો, તે સંબંધે જે જાહેર એકરાર કર્યો છે તેનો સાર આપણને આનંદપ્રદ નીવડશે.

"મેં એવી ઘણી સ્ત્રીઓને તપાસી છે કે જેઓનાં પ્રચલિત દાક્તરી સારવાર પ્રમાણે તો એક અગર બંને સ્તનોને કાઢી નાખવામાં આવ્યાં હોય. આ ભલી અને ભાગ્યશાળી બાઈઓએ મારી સલાહની અવગણના કરવાની હિંમત કરી અને મૂત્રચિકિત્સાની સારવાર અપનાવી. પછી તેઓ મારી પાસે આવ્યાં ત્યારે મેં જોયું કે જ્યાં અસાધ્ય ઝેરી ગાંઠો હતી તેની જગાએ એક ચાંદું સરખું પણ નહોતું. કેટલીક સ્ત્રીઓની ગાંઠો એક પખવાડિયામાં જ નાબૂદ થઈ ગઈ હતી. કેટલીક તો ચાર જ દિવસમાં અદૃશ્ય થઈ હતી. આ બધા કેસો ઉપરથી મને શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગનું કહેવું સંભવિત લાગ્યું કે, જે ગ્રોથ અર્થાત્ ગાંઠો થાય છે તેમાંથી મોટા ભાગની ગાંઠો જ્યાં સુધી તેને ગમે તેવાં દ્રવ્યો આપીને છૂરીના કાપ મૂકીને છંછેડી ન હોય ત્યાં સુધી ઝેરી કે અસાધ્ય હોતી નથી. અને તેમાં પ્રાથમિક દશામાં જ તાત્કાલિક અને કાળજીપૂર્વક યોગ્ય સારવાર કરી હોય તો આ કહેવાતા અસાધ્ય અને ભયંકર દરદોના રાજાને સાધ્ય કરવો મુશ્કેલ નથી. તે યોગ્ય સારવાર એ જ છે કે તે ગાંઠ કે ગૂમડું કે ચાંદા અને કૅન્સરરૂપે ઊપસી આવેલા શરીરના ભાગને ઓગાળી દઈને વહેતા લોહીમાં ભેળવી દેવા. ડૉક્ટરી ઉપાધિ વિનાનો કોઈ સામાન્ય માણસ કોઈ પ્રકારના ઉપાયોથી, હજારો દર્દીઓને આરામ પહોંચાડવાનો દાવો કરે, અને સાબિતી પૂરી પાડે, તો પણ મને શંકા છે કે, મારા ધંધાર્થીઓ (ડૉક્ટરો) તે વસ્તુને કદાપિ કબૂલ કરશે નહિ. કૅન્સરના દરદીઓની પોતાનાં દરદ મટયાની કબૂલાત પણ હસી કાઢવામાં આવે છે અગર તેની અવજ્ઞા કરવામાં આવે છે. આમારા ધંધા પર એ એક દુ:ખદ કલંક છે કે તે

રોગો ઉપર જીવે છે તેમ જ વ્યવસ્થાપૂર્વકના અને સત્તાવાહક અમાનુષિક પ્રચારથી પ્રગતિ કરે છે."

ઉદાર અને સાચાબોલા નિખાલસ ડૉક્ટર રાબાગ્લીઆટીનો ઉપરનો એકરાર સ્પષ્ટ છે. જેને બુદ્ધિ હોય તે સમજે, આંખ હોય તે જુએ અને કાન હોય તે સાંભળે!

૪

મૂત્રપિંડના રોગો

આ રોગોને અંગ્રેજીમાં 'બ્રાઈટ ડીઝીઝ' કહેવાય છે. તે મૂત્રપિંડમાં થયેલા બગાડને લીધે થાય છે. જલોદર જેવા રોગનો મૂત્રપિંડના બગાડ સાથે ખાસ સંબંધ છે. કેફ કરનારાં અને શરીરતંત્રને ઉશ્કેરનારાં દ્રવ્યો, સ્કારલેટ ફીવર જેવા ઝેરી તાવ અને ઠંડી તથા ભીનાશના કારણે પણ આ રોગો થાય છે. આવાં દરદો શરીરમાં જોઈતા ક્ષારોવાળા ખોરાકના અભાવથી પેદા થાય છે.

આવા રોગથી પીડાતાં ઘણાં દરદીઓને મૂત્રપ્રયોગથી આરામ થયો છે. તે બધા કેસો અહીં નહીં નોંધું; પણ તે પૈકી જે દરદીઓ માટે ડૉક્ટરોએ હાથ ધોઈ નાખેલા અને થોડા જ સમયમાં મૃત્યુ પામશે એવો ચુકાદો આપેલો તેવાં બે ત્રણ દરદીઓને આરામ થયો તેની હકીકત શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગે આપેલી છે તેનો સાર નીચે પ્રમાણે છે:

એક દરદી બાઈ, શ્રીમતી સી., ૪૦ વરસની ઉંમરની. બે દિવસથી વધારે નહીં જીવે એવો અભિપ્રાય ડૉક્ટરોએ આપેલો. સરળતાથી શ્વાસ ન લેવાય, પેશાબ થોડો, રગડા જેવો અને લોહી તથા પરુમિશ્રિત થતો હતો. એક વરસ પહેલાં તે બાઈ બહુ તંદુરસ્ત અને દેખાવડી જણાતી હતી, તેની ઊંચાઈના પ્રમાણમાં તેનું વજન ૧૪૪ રતલ હોવું જોઈએ પણ બીમારી પછી તેનું વજન ૨૮૦ રતલના આશરે હતું. ડૉક્ટરોએ તો તેને માટે આશા છોડી હતી. પણ શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગે તેને જોયા પછી પણ આશા ન છોડી; અલબત્ત તેની શારીરિક સ્થિતિ ઘણી ગંભીર અને દુ:ખદાયક

હતી. સદ્ભાગ્યે તેની સાથે તેની સારવારમાં જે નર્સો હતી તેમને દવાદારૂથી દરદીઓની માવજત કરવાનો પોતાનો વ્યવસાય હોવા છતાં તે સાધનોમાં વિશ્વાસ નહોતો. દરદીને એટલી બધી દવાઓ અવળાસવળી અને ઊલટી-સૂલટી અપાઈ હતી કે સારવાર કરનાર નર્સોને પણ દવામાંથી વિશ્વાસ ઊઠી ગયેલો અને દવાની શીશીઓની મોટી હાર જોઈને એમ થાય કે એ દરદી પર દવાઓની અજમાયેશ જ કરવામાં આવી હતી. પણ તેની સ્થિતિની ચિકિત્સા કરતાં એમ લાગ્યું કે તેને જલદી સારું થઈ જવું જોઈએ. તેનો ઉપચાર શરૂ કર્યો. પ્રથમ પેશાબ બે ઔંસ થયો. તે ગરમ, ઘટ્ટ, ડહોળાયેલો અને લોહી-પરુ મિશ્ર હતો. પણ તે બે ઔંસ પેશાબ ગમે તેવો ખરાબ અને વિચિત્ર હતો; છતાં તે પીવાથી તેના શરીરમાં એવી અસર થઈ કે ચોવીસ કલાકમાં ૨૦૦ (બસો) ઔંસ પેશાબ તે બાઈને થયો. **આ એક નવાઈની વાત છે અને સાચી વાત છે કે પોતાના પેશાબમાં એવી શક્તિ છે કે તે પીવાથી શરીરના કોઈ પણ ભાગમાં નુકસાનકારી દ્રવ્યોના થર જામી ગયા હોય તેને સાફ કરીને બહાર કાઢી નાખે છે.** પછી તો જેમ જેમ તે બાઈને વધારે પેશાબ થવા માંડયો તેમ તેમ તેનો પેશાબ સ્વાદરહિત, ગંધરહિત, અને વરસાદના તાજા પાણી જેવો, કોઈ પણ પ્રકારે વાંધા પડતો રહ્યો નહીં.

પેશાબ ઉપરાંત તે બાઈને રુચિ પ્રમાણે ઠંડું પાણી ધીમે ધીમે પીવાની રજા આપવામાં આવી હતી. ૨૪ કલાકમાં તેણે ૧૦૮ ઔંસ પાણી પીધું હતું, જોકે ત્રણ દિવસ પછી તેની તરસ પણ છીપી હતી. ચાર દિવસ પછી તો તે બાઈ માટે ચિંતા કરવાપણું રહ્યું જ નહીં. પેલી બે પરિચારિકા-ઓએ જ તેને સંભાળી લીધી. પણ તેવામાં એક મુશ્કેલી આવી ગઈ. ઉપવાસના ત્રેવીસમા દિવસે એક પરિચારિકા બાઈની વિનવણીથી તે દરદી બાઈને એક નાના ગાજરને છીણીને તેનો રસ લીંબુના રસ સાથે આપવામાં આવ્યો. તેના પરિણામે ભારે પ્રત્યાઘાત થયો. બે કલાકમાં તો દરદીના બંને હાથો પર ચકામાં ઊપસી આવ્યાં અને હાથ પર ભારે ખંજવાળ થવા માંડી. વળી સાથે પેશાબ બંધ થયો અને પેઢા (પેડુ) પર સોજો દેખાયો. તુરત જ એક પરિચારિકાના પેશાબથી ભીંજવેલાં પોતાં પેઢા પર મૂકવા માંડયાં અને બંને હાથ પર હળવા હાથે પેશાબ ચોળવા માંડયો. થોડા કલાકમાં

પેશાબનાં પોતાંમાંથી પેઢાએ ભીનાશ ચૂસી લેવાથી પેશાબ શરૂ થયો અને ધીમે ધીમે દરદી બાઈ મૂળ સ્થિતિ પર આવી ગઈ.

પેશાબ ચિકિત્સાનો જરૂરી મુદ્દો એ છે કે, દિવસમાં બે કલાક તેના શરીર પર લાગલાગટ પેશાબ ચોળવો. પણ તેમ કરતાં એટલી કાળજી રાખવી જોઈએ કે દરદી શ્રમ ઉઠાવી શકે તેવી શક્તિવાળો હોવો જોઈએ. તે પ્રમાણે આ દરદી બાઈને તેની પરિચારિકા દરરોજ પોતાના (પરિચારિકાના) પેશાબથી માલિસ કરતી. ૪૮ દિવસના ઉપચાર પછી દરદી બાઈ એટલી સારી થઈ હતી કે તેણે બીજે દિવસે મોસંબીનો રસ લઈ પોતાના ઉપવાસ છોડયા અને અઠવાડિયા પછી તેનું વજન ૧૧૯ રતલ થઈ જવાથી એક વરસ પહેલાંનાં જૂનાં વસ્ત્રો પહેરીને તેણે ઓરડામાં ઘૂમવા માંડયું. તેને આરામ થઈ ગયો છતાં તેણે પોતાનો પેશાબ પીવાનું અને શરીર પર પેશાબથી માલિશ કરવાનું ચાલુ રાખ્યું. તેનાથી તેની ચામડી, વાળ, મુખાકૃતિ અને સામાન્ય દેખાવમાં અજબ જેવો ફેરફાર થઈ ગયો.

આ કેસના સુધરવાથી સામાન્ય આમજનતાનું ધ્યાન વધારે ખેંચાયું પણ તબીબી ધંધાર્થીઓનું રૂંવું ફરકયું નહીં. છતાં આમજનતાનું તો માનસ એવું હોય છે કે એમને જે માનવું હોય છે તે માને છે અને નથી માનવું હોતું તો ગમે તેવી સાબિતીઓ મૂકો તોપણ માને નહીં. વળી તૂટીફૂટી વિચારશક્તિને લીધે આપણે કોઈ અસાધ્ય કે સાધ્ય દરદથી લાંબા વખતથી પીડાતા દરદીને કહીએ કે તમે મૂત્રપ્રયોગથી તમારું દરદ મટાડી શકશો તો તે આપણને હા કહેશે. અને પછી તુરત ડૉકટરને ત્યાં જશે અને તેને પૂછશે. **ડૉકટર કદી હા કહે ખરો કે?** આપણું માનસ પણ એવું હોય છે કે એક ડૉક્ટરે કહ્યું કે તમને અમુક દરદ થયું છે. તેમાં તમારે અમુક ખોરાકની પરહેજી પાળવી જોઈએ. તેને પરહેજી પાળીશ એમ કહીને બીજા ડૉકટરને પૂછીએ અને જો તે ડૉકટર એમ કહે કે, “પરહેજી ના પાળો તોપણ ચાલે.” એટલે પહેલાની સલાહ લાભદાયક છે, પણ તે પ્રમાણે વર્તીએ નહીં. આપણી મનોદશા આવી કંઈક છે. તેથી ગંભીર પ્રશ્નોની ગંભીરતા સમજી શકતા નથી તેમ જ તે સમજવાને પ્રયત્ન કરતા નથી, તેથી જ્યાં સુધી મૂત્રચિકિત્સા જેવાં ભૂંસાઈ ગયેલા વિજ્ઞાન માટે કેટલાક સેવાભાવી

સેવકો તરફથી દરદીઓમાં અને મુખ્યત્વે ગરીબ દરદીઓમાં રાહતના હેતુથી પૂરતો પ્રચાર અને સક્રિય કામ કરવામાં આવે નહીં ત્યાં સુધી આમજનતા આપોઆપ આ વિજ્ઞાનને અપનાવી લેશે નહીં.

છતાં ઉપરનો શ્રીમતી સી. નો કેસ એટલો જાણીતો થયો કે તેવાં બીજાં અનેક દરદીઓ શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગ પાસે ગયાં. તેમાંના એક બે કેસના અહેવાલ ટૂંકમાં આપવા જેવા છે.

શ્રીયુત બી. ને તીખાંતમતમતાં અને સ્વાદવાળાં એવાં શરીરને પોષણ આપનારાં તત્ત્વોથી રહિત એવો ખોરાક ખાવાની બહુ ખરાબ ટેવ અને સાદા સ્વાદિષ્ટ ખોરાકમાં પણ મરીમસાલો વધારાનો મેળવીને ખાવાનો શોખ. દિવસના આઠ દસ પ્યાલા ચા પીએ અને રોજ સરેરાશ પચીસ સિગારેટ પીએ. તે શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગ પાસે બીમાર થઈને સને ૧૯૨૦માં ગયો તે પહેલાં તે બે ડૉક્ટરોની સારવાર નીચે હતો. તે દરમ્યાન તેનું વજન ૨૮૦ રતલથી વધીને ૪૨૦ રતલ થયું હતું અને ડૉક્ટરોએ તેને પણ ચુકાદો આપી દીધો હતો કે તમારે હવે બે દિવસમાં રામશરણ થવાનું છે. સને ૧૯૨૦ ના જૂન માસમાં તેણે ૪૯ દિવસના ઉપવાસ શરૂ કર્યા. ચોથે જ દિવસે તેમનો પેશાબ સ્વાદરહિત અને વરસાદના જળ જેવો સ્વચ્છ થવા માંડ્યો અને શરીર પરના સોજા જાદુ થાય તેમ ઝપાટાભેર ઊતરવા લાગ્યા. તેને પાંડુરોગ થયો હતો. પણ સાત અઠવાડિયાંમાં તેનો પાંડુરોગ અદૃશ્ય થઈ ગયો હતો અને ઉપવાસને અંતે એનું વજન ૪૨૦ રતલથી ઊતરીને ૧૦૫ રતલ થયું. બીમારી મટયા પછી વીસ વર્ષ પહેલાં જેવો તંદુરસ્ત અને જુવાન હતો તેવો દેખાયો. તે ભાઈએ પણ જેમ બીજાં દરદીઓએ આ પંથમાં દીક્ષા લીધી હતી તેવી દીક્ષા લઈ લીધી. સ્વાદિષ્ટ ખોરાક ખાવાની અને જીભના ભસકાને તાબે થવાની બૂરી ટેવો છોડી દીધી, વ્યસનો છોડી દીધાં અને હંમેશાં પોતાનો પેશાબ પીવાનું ચાલુ રાખ્યું, જેનાં સુંદર પરિણામ તેણે જીવનભર ભોગવ્યાં.

હવે આ પ્રકારનો એક વધુ કેસ અહીં નોંધીને આ પ્રકરણ બંધ કરીશ. સાઠ વરસની ઉંમરના એક ગૃહસ્થ લાગલાગટ બે વરસ ડૉક્ટરની સારવાર નીચે રહ્યા. તે સમયમાં ડૉક્ટરોએ તેમના હૃદયના રોગની સારવાર કરી. હૃદયરોગ તો ન મટયો, પણ તેમાંથી જલોદર જેવો ભયંકર રોગ

ઊભો થયો. છેવટે જૂના બે ડૉક્ટરોને છોડી દીધા અને નિષ્ણાત ડૉક્ટરને શરણે ગયા. તેમણે પોતાના દરદીની આંખો ખેંચાતી જોઈ. તેમની જીભ અસાધારણ સૂજી ગઈ હતી અને મોંની બહાર નીકળી આવી હતી અને તેના હોઠ સાધારણ હોય તેના કરતાં ત્રણ ગણા સૂજી ગયા હતા. નિષ્ણાત ડૉક્ટરે કહ્યું કે કેસ માટે આશા રખાય તેમ નથી, જેથી કંઈ કરવાની જરૂર નથી. આવો કેસ શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગે હાથમાં લીધો. આ દરદીને પાંચ દિવસમાં ચાળીસ પિન્ટ એટલે પચાસ રતલ પેશાબ થયો. સાવ તંદુરસ્ત થઈ ગયો અને છ અઠવાડિયાંમાં પોતાના ધંધે વળગી ગયો.

૫

હૃદયરોગ

સામાન્ય રીતે દાક્તરી આલમ એમ માને છે કે હૃદયરોગનો દરદી કાળજીથી પથ્ય ખોરાક સાથે રહે તો તે નેવું વરસથી લાંબું આયુષ્ય ભોગવી શકે પણ હૃદયરોગમાં સુધારો ન થાય; કારણ કે હૃદયરોગ અસાધ્ય છે. પણ શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગ પોતાના અનુભવથી હિંમતપૂર્વક કહે છે કે પેશાબ-ચિકિત્સાની પદ્ધતિથી હૃદયરોગ પણ સંપૂર્ણ સુધારી શકાય છે. નીચેના કેસની હકીકત જાણવા જેવી છે.

મધ્યમ વયના શ્રીયુત પી. એક વરસથી હૃદયરોગના દરદી તરીકે એક ડૉક્ટરની સારવાર નીચે હતા અને ડૂંટીના અગત્યના ભાગ એવા સોલર પ્લેક્સસનું ઑપરેશન કરાવવાના હતા. કેટલીયે વાર લંડનની શેરીઓમાં થઈ પોતાની ઑફિસે જતાં તે રસ્તામાં બેભાન થઈને પડતા અને તેમને વટેમાર્ગુઓ પાસેની કોઈ દવા વેચનારની દુકાને લઈ જતા, જ્યાં તેમને પોતાના ખિસ્સામાં રાખેલી અનેક જાતની ટીકડીઓ આપવામાં આવતી હતી. તેમના પોશાક પર હંમેશાં એક કાગળની પટ્ટી લગાડેલી કાયમ રહેતી. તેમાં સૂચવેલું હતું કે હૃદયરોગના હુમલાથી કોઈ તેમને રસ્તામાં બેભાન પડેલા જુએ તો તે લોકોએ શું કરવું. પાછળથી તેમને હૃદયરોગના હુમલા વારંવાર થવા લાગ્યા, તેને કારણે શહેરના તે ભાગમાં તો 'બિચારા મિસ્ટર પી.' એ નામે તે જાણીતા હતા.

આ સ્થિતિમાં તે શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગ પાસે ગયા. પહેલી વાત તેમને એ કરવામાં આવી કે તે જેટલો પેશાબ કરે તેટલો બધો પીવો. પ્રથમ તો તેને તે વાત વિચિત્ર અને કમકમાટી ઉપજાવે તેવી લાગી. વળી તે સાથે કેવી રીતે પેશાબથી શરીર પર માલિસ કરવું તે સમજાવ્યું, એટલું જ નહીં પણ બે કલાક સુધી આર્મસ્ટ્રૉંગે પોતાના જ પેશાબથી તેના શરીરને માલિસ કર્યું. માલિસ કરવામાં પગનાં તળિયાં, મોં અને માથું બહુ અગત્યનાં છે. તેમાં વધારે સમય લેવો જોઈએ. પછી તેને ગરમ પાણીથી નવરાવ્યો. બીજે દિવસે પણ તે જ સારવાર ચાલુ રહી. તે ભાઈએ નર્સિંગ હોમમાં જવાનું અને ઑપરેશન કરાવવાનું માંડી વાળ્યું. રાત-દિવસનો જેટલો પેશાબ થાય તે પીવા સાથે દિવસમાં એક ટંક ખોરાક પણ તેને આપવા માંડયો. તે ખોરાક હળવો અને સાદો હતો. એક માસ સુધીની આવી સારવારથી તેની શારીરિક સ્થિતિ એવી સારી થઈ કે પોતાની ઑફિસે તે જઈ શકતો. બાર અઠવાડિયાંમાં તેને સંપૂર્ણ આરામ થયો અને હૃદયરોગની તેમ જ હૃદયના ભાગ પર શંકાશીલ ગૂમડા જેવી કોઈ પણ નિશાની રહી નહીં. તેના ડૉક્ટરોએ પણ તેને તપાસીને આ હકીકતની ખાતરી કરી જોઈ અને વિના આનાકાનીએ હૃદયરોગ સંપૂર્ણ મટી ગયો એવું સ્વીકાર્યું. તેણે આ પ્રયોગ શરૂ કર્યો ત્યાર પછી કોઈ દિવસ તેને હૃદયનું દરદ થયું નથી અને તે એટલો બેફિકર થયો કે હૃદયરોગ માટે તેની પાસે જે ટીકડીઓ હતી તે બધી તેણે અગ્નિને સ્વાધીન કરી દીધી.

શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગના મૂત્રપ્રયોગથી હૃદયરોગથી પીડાતા બીજા દરદીને આરામ થયેલો તેની હકીકત જાણવા જેવી છે. તે દરદીની સારવાર તેમણે પોતે નહોતી કરી, પણ બીજા એક નૈસર્ગિક વૈદ્યે કરી હતી. શ્રી આર. નામના ગૃહસ્થને જલોદર સાથે હૃદયનો રોગ હતો. તેનાં પગ અને પેઢુ સૂજી ગયેલાં. હૃદય બહુ વધેલું. ડૉક્ટરે આ સ્થિતિને બહુ ગંભીર ગણી દરદીને પરખાવી દીધું કે, હવે તારે એક મહિનો જ જીવવાનું છે. તે દરદી એક પ્રખ્યાત નૈસર્ગિક ઉપચાર-કેન્દ્રમાં દાખલ થવા લલચાયો. ત્યાંનો ઉપચાર એટલો બધો નિષ્ફળ નીવડયો અને દરદી એવી કટોકટી દશામાં આવી પડયો કે તેને ત્યાંથી વિદાય કરવામાં આવ્યો. એવી શંકાથી વિદાય કરવામાં આવ્યો કે એક પખવાડિયામાં તે રામશરણ થશે. ત્યાર બાદ દરદી શ્રી આર.

હેરો શહેરના શ્રી ઑલિવર વૅારનોક ફિલ્ડન નામના હિમ્મતવાન નૈસર્ગિક વૈદ્ય પાસે ગયો, જેણે મૂત્રચિકિત્સાના પ્રયોગથી છ અઠવાડિયાંમાં તે દરદીને સાજો કર્યો. તેનું વજન પહેલાં ૧૬૮ રતલ હતું તે ઉપવાસના સમય દરમ્યાન ઘટીને ૧૦૯॥ રતલ થયું. દરદી બહુ સિગારેટ પીનારો હતો. તેણે સારવારના સમય દરમ્યાન પણ કેટલોક વખત બીડી પીવાનું ચાલુ રાખેલું. તેને કારણે આરામ થતાં વિલંબ થયો. તેના જૂના ડૉકટરો તેને સંપૂર્ણ આરામ થયો છે તે જાણી આશ્ચર્ય પામેલા. હાલ લોકોમાં એવી પરિસ્થિતિ પ્રવર્તે છે કે પોતાનો પેશાબ પીવાના જેવું સામાન્ય ચાલુ માન્યતાથી વિરુદ્ધનું વર્તન કરવામાં લોકોની ટીકાથી ઘણા ડરે છે. આવું બીકણપણું સમજી શકાય નહીં તેવું છે, એટલું જ નહીં પણ પીડાતી માનવજાતને રાહત આપનારી મૂત્રચિકિત્સાના પ્રચારને આડખીલીરૂપે છે. આ પ્રકરણ બંધ કરતાં શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગ કહે છે કે હૃદયરોગ થવાના મૂળમાં કેટલાંક ઝેરી દ્રવ્યોનાં ઈન્જેકશનો અને શીતળાની રસી છે.

૬

તાવનાં દરદ

તાવના ઘણા પ્રકાર છે. મોટે ભાગે તાવ આવકારદાયક ગણાવો જોઈએ. માણસની અયુક્ત ખોરાક ખાવાની આદતને કારણે શરીરમાં પેદા થયેલા ઝેરને શરીર બહાર કાઢવાને ખાતર માણસને તાવ આવે છે. શરીરનાં ઝેર નિવારવાની તે એક કુદરતી પ્રક્રિયા છે. તે તાવને કુદરતી રીતે નિવારવો જોઈએ: એટલા માટે જ અનુભવી આયુર્વેદે તાવમાં લાંઘણ—ઉપવાસ કરવાનું સૂચવ્યું છે. જે મહેમાન આપણા ઘરની સાફસૂફી કરવા આવે છે તેને ઝાડુ મારીને કાઢવો નહીં, પણ સાફસૂફી કરી રહે એટલે એ વધુ વખત ન રહે એવી તરકીબથી કાઢવો અને તેનો એક જ ઉપાય છે, તે ઉપવાસ છે. પણ ધનલક્ષી વૈદ્યો અને ડૉકટરોને તે રસ્તો પાલવે નહીં. એમને પણ પેટ છે એવું તે કહે છે એટલે તે બગલાને ડહોળે પાર. દરદીનું દરદ જેટલું લંબાય તેટલો તેમને લાભ. એવી વૃત્તિ રાખનારા વૈદ્ય-ડૉક્ટરોનો પાક આજકાલ આપણા સમાજમાં બહુ પાકે છે એટલે જ સામાન્ય તાવ

શરીરની સાફસૂફી માટે આવ્યો હોય અને તેને કેવળ એક બે ઉપવાસથી સાફસૂફીના કચરા સાથે કાઢી શકાય તેને બદલે બીજી રીતે શરીરને નુકસાન કરે તેવાં તીવ્ર દ્રવ્યો, દવાઓ, ગોળીઓ, ઈન્જેક્શનો વગેરે આપીને સામાન્ય તાવને દબાવવાના ઉપાય થાય. પરિણામે તાવ દબાય છે ખરો. આપેલાં દ્રવ્યોના પરિબળે તે થોડો સમય સુષુપ્ત રહે છે; પણ આપેલાં વૈજ્ઞાનિક દ્રવ્યોની ઝેરી અસરથી તે સાદો તાવ વધુ ભયંકર થઈને હુમલો કરે છે. તેવા અનેક દાખલા છે કે સાદો તાવ કુદરતી રીતે ઈન્જેક્શન કે કિવનાઈનના ડોઝ વિના ઉપવાસથી તરત મટયો છે, અને તેની વિરુદ્ધ તીવ્ર દ્રવ્યોથી તેને છંછેડવાથી તે વિષમ થઈ પડયો છે. દાખલા તરીકે અમુક અદ્‌ભુત દવાથી ન્યૂમોનિયા તાવને તાત્કાલિક ઉતારી દેવાના ઘણા બનાવોથી આપણે વિસ્મય પામીએ છીએ. પણ તે જ દવાની અસરથી તે જ તાવના દરદીઓને હૃદયરોગ લાગુ પડવાના કારણે દરદીઓ મૃત્યુ પામેલાના બનાવોની આપણને ખબર પડતી નથી. એક દુ:ખદ દાખલો આપું.

અમદાવાદમાં એક બાઈને સાધારણ શરદી અને તેને લીધે તાવ પણ અવારનવાર આવે. તેના કુટુંબના ડૉક્ટરે તેને વિષમ જ્વરને દબાવે તેવાં ઈન્જેક્શનોનો કોર્સ આપ્યા જ કર્યો અને તેને પરિણામે તે બાઈને શરદી તો ન ગઈ, પણ લોહીનું દબાણ વધવા માંડયું. છ માસની સતત આવી સારવારથી થાકીને અન્ય ડૉક્ટરોને બતાવવામાં આવ્યું. તપાસ્યું અને ચાળીસ પિસ્તાળીસ વર્ષની તે બાઈને ૨૮૦ લોહીનું દબાણ જણાયું. ગજબ કહેવાય! આમ શી રીતે થયું? પછી કારણ સમજાયું. આમ ઘણી વખત હાલની તબીબી પદ્ધતિ રજનું ગજ કરી નાખે છે. અને તાવનું તો એ રીતે ઘણા કેસોમાં બને છે. તાવ વિષે આટલી સામાન્ય વાત લખ્યા પછી હવે હું શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે ગમે તેવા ઝેરી તાવને મૂત્રપ્રયોગની કુદરતી બક્ષિસથી શી રીતે નિર્મૂળ કર્યા તેના કેટલાક કેસો પોતાના પુસ્તકમાં આપ્યા છે, તેમાંથી એકાદ બે કેસો આપીશ:

દરદી એક સત્તર વર્ષની યુવતી તાવમાં સપડાયેલી. બહુ અશક્ત. ૧૦૫ ડિગ્રી તાવ. એક એમ. ડી. ડૉક્ટરને બોલાવ્યો. તેમણે કહ્યું કે જો તેને કર્મસંજોગે મટે તોપણ દરદી છ માસ તો બીમાર રહેશે અને ત્યાર બાદ

નવ માસ માંદા જેવી દશા રહેશે. દરદીનો પિતા મૂત્રચિકિત્સામાં માનનારો હતો. તેણે શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગને બોલાવ્યા. પ્રથમ તો દરદી સાથે કામ પાડવું મુશ્કેલ લાગ્યું; પણ છેવટે તેણે પેશાબ અને પાણી સાથે ઉપવાસ કરવાનું સ્વીકાર્યું. તે બાઈને તાવ લાગુ પડ્યો. તે પછી છ દિવસને અંતે પણ તેને ૧૦૫ ડિગ્રી તાવ હતો. અને દિનપ્રતિદિન તે ક્ષીણ થતી જતી હતી. તેનો પેશાબ ઘટ્ટ, ગંદો અને મિશ્ર હતો; પણ મૂત્રપ્રયોગ શરૂ થયાને ચોવીસ કલાક પૂરા થયા એટલામાં તેનો તાવ ૧૦૫ ડિગ્રીથી ઊતરીને ૧૦૧ ડિગ્રી પર આવી ગયો અને પેશાબ સ્વચ્છ થવા માંડ્યો. ત્રણ દિવસમાં ટેમ્પરેચર ૯૭ ડિગ્રી અને પાંચ દિવસમાં ૯૫ ડિગ્રી થયું. દરદી બાઈ તેજસ્વી અને સુંદર દેખાવા લાગી. ડૉક્ટરો તો આવા જાદુઈ ફેરફારથી મૂંઝાયા. અઢાર દિવસના અંતે ઉપવાસ છોડ્યા. દરદીની ચામડી તો નાના બાળકની ચામડી જેવી કોમળ થઈ ગઈ. ઉપવાસ છોડ્યા પછી તેણે થોડા દિવસમાં તો દોડાદોડ કરવા માંડી અને સંપૂર્ણ આરામ થઈ ગયો. તેણે હંમેશાં પોતાનો પેશાબ લેવાનો ચાલુ રાખ્યો અને તેના પર નિર્ભર રહી. ત્યાર પછી તે પરણી અને બાળકોની માતા થઈ.

મલેરિયા: આ તાવ ચેપી ગણાય. તે આવે છે ત્યારે દરદીની સ્થિતિ ત્રિવિધ થાય છે. શરૂઆતમાં ઠંડી, મધ્યમાં ગરમી અને અંતે પરસેવો. એ ત્રણે ચિહ્નોમાં રોગના હુમલા વખતે દરદી સાધારણ ઠીક લાગે છે. આ તાવ લોહીની અંદર રહેલાં ઝેરી જંતુઓને લીધે જ થાય છે. મચ્છરો તેના દલાલ છે. તે દરદીને કરડે છે. તેનાં જંતુ તેને લાગુ પડે છે અને બીજાને કરડીને બીજાના લોહીમાં તે જંતુ નાખે છે. અત્યારે તો કિવનાઈન આ તાવનો એકમાત્ર ઉપાય મનાય છે. પણ તે સાથે એવો પણ અનુભવ થાય છે કે તેથી મલેરિયા દબાય છે પણ પાછો ઊભો થાય છે; મૂળ મૂકીને જતો નથી. શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગ જણાવે છે કે મૂત્ર-ચિકિત્સાથી મલેરિયાનો તાવ મૂળમાંથી નાબૂદ થાય છે. વળી તે એવો દાવો કરે છે કે તેમની પાસે મલેરિયાનો એકેય એવો કેસ નથી આવ્યો કે જેમાં મૂત્રપ્રયોગથી દસ દિવસની અંદર દરદી હંમેશ માટે મલેરિયામાંથી મુક્ત થયો ન હોય.

એક શ્રીયુત ક્યૂ. કસરતબાજ જુવાન, બહુ જ સાદા, સંયમી અને બહુ પથ્ય ખોરાક ખાનારા. પૂર્વમાંથી તેમને મલેરિયાનો ચેપ લાગ્યો. ત્રણ વર્ષ સુધી પીડાયા. સને ૧૯૨૦માં તેમને જોયા તે પહેલાં મલેરિયાના ૩૬ હુમલા થયેલા. તે નિયમિત કિવનાઈનના ઘૂંટડા પીધા કરતા હતા. છેવટે દસ દિવસ પેશાબ અને પાણી સાથે ઉપવાસ કરવાથી તેમને આરામ થયો. પછી તેમને કિવનાઈન લેવું ન પડયું. તેમને પછી કદીયે મલેરિયાનો હુમલો થયો નહીં, અને પોતાની સંયમી આદત અને સાથે સાથે જીવનજળ પેશાબના નિયમિત સેવનથી તે જીવનભર સુંદર સ્વાસ્થ્ય રાખી રહ્યા.

કાળજ્વર : એક લશ્કરી અમલદારને દક્ષિણ આફ્રિકામાં ત્યાંના વતનીઓએ કાળજ્વરના કારણે બેભાન થયેલો અને લવરી કરતો જોયો. તે લોકોએ આ અમલદારને સમજાવીને પેશાબનાં પોતાં શરીર પર મૂકીને તથા તેના પેશાબ અને પાણી સાથે દસ દિવસના ઉપવાસ કરાવી તેને સાજો કર્યો. આ દાખલો ટાંકી ડૉ. આર્મસ્ટ્રૉંગ એવું સૂચવે છે કે, મૂત્રચિકિત્સાના શોધક તે નથી, પણ તે ચિકિત્સા અનાદિ કાળથી ચાલી આવે છે.

શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગ હિંમતપૂર્વક એવો દાવો કરે છે કે, કોઈ પણ જાતનો તાવ હોય છતાં મૂત્રચિકિત્સાના શાસ્ત્રીય પ્રયોગથી તેની સારવાર કર્યા બાદ ૩૬ થી ૭૨ કલાકના સમય દરમ્યાન ટેમ્પરેચર ઓછું કરવામાં તે નિષ્ફળ નીવડયા નથી, અને ત્યાર બાદ થોડા દિવસમાં દરદી સાવ તંદુરસ્ત થયો જ હોય. મલેરિયાથી દરદી પર જે ખતરનાક અસર થાય છે તે બધામાંથી બચવાનો એક જ ઉપાય છે અને તે કેવળ પેશાબનો પ્રયોગ અને તેનું નિયમિત સેવન; કારણ કે તેનાથી તાવ અગર અન્ય કોઈ બીમારીથી શરીર અંદરની નાશ પામેલી ગ્રંથિઓ પાછી રચાય છે. શ્વાસનળીનો સોજો, અછબડા, સ્કાર્લેટ ફીવર નામનો ઝેરી તાવ, ઈન્ફ્લુએન્ઝા, આમવાતનો તાવ અને બીજાં તીવ્ર દરદો જેમાં તાવ અતિશય હોય છે તેવા કેસોમાં પણ એવો જ અનુભવ છે.

શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગે ઉપરની હકીકત પુસ્તકો વાંચી નથી લખી; પણ જાતે તેનો અનુભવ કરી-કરાવીને લખી છે. છતાં જેને બુદ્ધિ હોવા છતાં તે ન વાપરે અને જાગતા હોવા છતાં ન બોલે તેનો શો ઉપાય?

૭

વધરાવળ (વૃદ્ધિદોષજ)

વધરાવળનો રોગ ભારે ત્રાસદાયક છે. તેમાં વૃષણને સોજો આવે છે અને કેટલીક વખત તેના પર ચાંદાં પડી જાય છે. કેટલીક વખત તેને ઈજા થવાથી તેમ થાય છે. કેટલીક વખત પ્રમેહ (Gonorrhoea)થી થાય છે અને કેટલીક વખત ગાલપચોરિયાના હુમલાથી થાય છે.

આ દરદનો ઓગણીસ વરસનો એક જુવાન દરદી સારવાર માટે એક ડૉક્ટર પાસે ગયેલો. દાક્તરને આ દરદીનું દરદ અત્યંત ભયંકર લાગ્યું અને અભિપ્રાય આપી દીધો કે, તેણે થોડા દિવસ જ આ દુનિયામાં જીવવાનું છે. તે પછી તે જુવાન શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગ પાસે ગયો. તેનાં આંતરડાં એક અઠવાડિયાથી કામ નહોતાં આપતાં અને મૂત્રપિંડ (કીડની) બોતેર કલાકથી નિષ્ક્રિય હતા. એના શરીરની એક બાજુએ એટલો બધો સોજો હતો કે જાણે અડધો ફૂટબૉલ માંસની નીચે મૂકી દીધો હોય! તેના બંને વૃષણો ટેનિસ બૉલ જેવાં સૂજી ગયેલાં. તેની ઇન્દ્રિય સીસાની પેન્સિલ જેવી કઠણ થઈ લંબાઈમાં ૧૪ ઇંચની થઈ ગઈ હતી. અને તે કાંક સ્ક્રૂ જેવી વળાંકવાળી થઈ ગઈ હતી. વળી તે સાવ કાળી પડી ગઈ હતી. દુ:ખને કારણે દરદીની ભયંકર ચિચિયારીઓ હૃદયદ્રાવક હતી. તેણે ત્રણ દિવસથી કાંઈ ખાધું ન હતું અને ફક્ત પાણી જ પીધું હતું; તોપણ સોજો અને ઇન્દ્રિયનો વળ વધ્યો હતો. તે પોતે પેશાબ કરી નહોતો શકતો. જેથી આર્મસ્ટ્રૉંગને પોતાનું મૂત્ર તેને પીવા આપવું પડ્યું.

પેશાબ લીધા પછી બે કલાકે તેની ઇન્દ્રિય કંઈક સમધારણ થઈ અને ટીપેટીપે તેને થોડો પેશાબ થવા માંડ્યો. આશરે બેએક ઔંસ જેટલો પેશાબ થયો. તે ઘટ્ટ, રગડો અને લોહીમિશ્રિત રાબડી જેવો હતો, સાથે ખૂબ દુર્ગંધવાળો પણ હતો. તોપણ મોં બગાડ્યા વિના કે આનાકાની કર્યા સિવાય તે પી ગયો. ચાર કલાક પછી તે જ જાતના દેખાવ

અને દુર્ગંધવાળો પેશાબ આશરે સવાશેર થયો. તે પણ તેણે કંઈ મોં બગાડયા સિવાય પીધો. ઉપચાર શરૂ થયા પહેલાં એસિડિટીને કારણે જીભ ઉપર છારી બાઝી ગઈ હોવાથી જીભને બેસ્વાદ પેશાબનો કંઈ સ્વાદ જણાયો જ નહીં. બે કલાક પછી દરદીને કમકમો ઉપજાવે તેવો એટલો બધો ઝાડો થયો કે શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગે સત્તાવીસ વર્ષ સુધી અનેક દરદોનાં હજારો દરદીઓની સારવાર કરી તે દરમ્યાન કદીયે એવો ઝાડો જોયો ન હતો. જે પેશાબ ઝીલી લેવામાં આવ્યો હતો તે પણ તેણે પીધો. તેને પાછો પથારીમાં સુવાડતાં તે પથારીમાં આરામથી સીધો સૂઈ ગયો. પહેલાં તો તે ઍપેન્ડિસાઈટિસના કે આંતરડાના સોજાવાળા દરદીઓ ટૂંટિયાં વાળીને જેમ સૂઈ જાય છે તેમ સૂતો હતો. પ્રથમ પેશાબ પીધા પછીના આઠ કલાકમાં તેનો દુખાવો લગભગ શમી ગયો હતો. તેની છાતી, પેઢુ અને માથા ઉપર જૂના પેશાબનાં પોતાં મૂકવામાં આવ્યાં અને તેના પગ અને હાથ પર જૂના પેશાબનાં પોતાં બાંધવામાં આવ્યાં. તેને વધારે ને વધારે પેશાબ થવા માંડયો, તે બધો તેણે પીધો. તેનાં આંતરડાંઓએ પણ આ કુદરતી ઉપચારને સાથ આપ્યો અને આંતરડાં કોઈ પણ દુ:ખ વગર છૂટથી કામ કરવા લાગ્યાં. ચોથે દિવસે બાવીસ પિન્ટ એટલે સાડીસત્તાવીસ શેર પેશાબ ચોવીસ કલાકમાં થયો. તે બધો તે પી ગયો.

આમ સુંદર પ્રગતિ થઈ હતી તેવામાં એક મુશ્કેલી ઊભી થઈ. શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગને બહારગામ જવાનું થયું. તેની ગેરહાજરીમાં એક મિત્ર ડૉક્ટરે તે દરદીને એક ચમચા લોટની રાબ લેવાને લલચાવ્યો. તેની અસર ભયંકર થઈ. પેશાબનો પ્રવાહ બંધ થયો અને સોળ કલાકમાં બીમારીનાં મૂળ ચિહ્ન બધાં ઊભાં થયાં. જોકે પહેલાં કરતાં કંઈક ઓછા પ્રમાણમાં દુ:ખદ હતાં. આના નિવારણ માટે પાછી એની એ સારવાર શરૂઆતથી કર્યા સિવાય છૂટકો ન હતો. સત્તરમા દિવસના ઉપવાસને અંતે દરદીએ મોસંબીના રસ સાથે ઉપવાસ છોડયા. આઠવાડિયા સુધી તેનાથી જીરવી શકાય તેવો હળવો ખોરાક આપ્યો. અને તે પછી તે પોતાના રોજિંદા કામે વળગે તેવો સંપૂર્ણ સાજો થઈ ગયો.

શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે પોતાનું પુસ્તક લખ્યું, ત્યારે તે યુવક ચાળીસ વરસની ઉંમરનો હતો અને પથ્ય ખોરાક સાથે દરરોજ પોતાના પેશાબના પાણીથી સુંદર સ્વાસ્થ્ય ભોગવતો હતો.

ઉપરના દરદીને આરામ થયા અંગે એક બીના નોંધવા યોગ્ય છે. ત્યાંના પ્રખ્યાત ડૉક્ટર શ્રી રાબાગ્લીઆટી આવા ભયંકર રોગની મુક્તિની વાત જાણીને અને તે વિષે ખાતરી કરીને આશ્ચર્યમુગ્ધ થયા. તેમણે જાદુઈ પરિણામની સત્ય ઘટના ઇંગ્લંડ અને અમેરિકાનાં ચાર મેડિકલ જર્નલમાં પ્રસિદ્ધિ માટે લખી મોકલી. પણ એકેય પત્રે તે પ્રસિદ્ધ ન કરી! દુઃખની વાત! કાગડા બધેય કાળા! સ્થાપિત હિતો — પછી ભલે તે લક્ષ્મીનાં હોય, વિજ્ઞાનનાં હોય, બુદ્ધિનાં હોય કે પ્રતિષ્ઠાનાં હોય, — પણ તેમની વૃત્તિ બધેય સરખી. એમાંથી આપણે બચીએ તો જ નવો પ્રકાશ સંસારને મળે.

૮

ઊંડા ઘા અને દાઝવું

કુદરતની એવી ઇચ્છા હશે કે આ મૂત્રપ્રયોગ ઊંડા ઘા માટે પણ સફળ ઉપાય છે તેવી ખાતરી શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગને થાય તેવો એક પ્રસંગ બન્યો. કેટલાક સમય પહેલાં તેમને એક અકસ્માત થયો. તેથી પોતાના પગના અંગૂઠાને, પગને અને ઘૂંટણને ગંભીર ફાટ પડી અને ઈજા થઈ. અંગૂઠાનો નખ સાવ ઊખડી ગયો અને અંગૂઠો પગના ભાગમાં પેસી ગયો. સ્વાભાવિક રીતે તેમને ભારે ધ્રાસકો લાગ્યો અને દુઃખ પણ થયું; છતાં તબીબી મિત્રોની મદદ તેમણે ન લીધી. તેમણે હાડવૈદ્ય પાસે અંગૂઠાને અને ઈજા પામેલા ઘૂંટણ અને પગને દુરસ્ત કરાવ્યો અને ત્યાર બાદ ચાર દિવસના પેશાબ અને પાણી સાથે ઉપવાસ કર્યા. તેમ જ જૂના પેશાબે ભીંજેલા કટકાથી ઈજા થયેલા ભાગ પર પાટા બાંધ્યા. આ પાટાને પેશાબથી વારંવાર સીંચવામાં આવતા. પાંચ દિવસ સુધી તે પાટા છોડ્યા નહીં; પણ જ્યારે

તે છોડયા ત્યારે જોઈને નવાઈ લાગી. ઈજાની બધી નિશાનીઓ અદૃશ્ય થઈ હતી અને પગ પહેલાં હતો તેવો થઈ ગયો. તે સાથે પગની કણી ઘણી પીડા આપતી હતી, તે કણી પણ સંજોગવશાત્ આ પ્રયોગમાં ખોવાઈ ગઈ. આવી રીતના અકસ્માતના કે બીજી રીતે ઘવાયેલા ઘણા કેસો કે જે બીજી કોઈ સારવારથી મટયા ન હતા, તેમ જ તેવા કેસોમાં ઑપરેશન કરવા વિષે ગંભીરપણે ડૉક્ટરોમાં ચર્ચા થયેલી તેવા કેસો પણ સુધરી ગયા છે. તેવા ઘણા કેસોમાં એક કેસનો હેવાલ અહીં આપવો પૂરતો છે. તે સને ૧૯૧૮ ની સાલનો છે.

એક જુવાનને તેના હાથના આગલા ભાગમાં બંદૂકની ગોળી વાગેલી. તે દર અઠવાડિયે સારવાર માટે એક સ્થાનિક સારવારગૃહમાં જતો હતો. તે ગોળી તેને વરસ પહેલાં વાગેલી. હાથ ઉપર તેનો ઘા ૧૦ ઈંચ લાંબો અને આશરે અડધો ઈંચ પહોળો હતો. કેટલીક વખત તેના પર ફોલ્લા ઊપસી આવવાથી ડૉક્ટરોને ભય લાગતો હતો કે કદાચ તે ભાગને ગૅન્ગ્રીન લાગુ પડે. તે ભય ટાળવાને ઝેરી મલમ અને પાટાપટ્ટી બાંધવાં પડયાં. આવી બધી સારવારથી તે છેવટે કંટાળ્યો. દરદીએ બીજી પદ્ધતિઓની સારવાર પણ અજમાવી. છતાં તેનો ઘા સંપૂર્ણ રુઝાયો નહીં. તેથી તેની પત્નીનો વિરોધ હોવા છતાં તે શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગ પાસે ગયો. પ્રથમ તો તેના હાથના ઘા પર બાંધેલા પાટાપટ્ટી કાઢી નાખી લેપબેપને ધોવા માંડયો. દિવસમાં ત્રણ વખત જૂના પેશાબથી ધોવા માંડયો. સાથે સાથે શરીરના બાકીના ભાગને પેશાબથી હળવા હાથે માલિસ કરવા માંડયો. તેમ જ દરદીને પેશાબ અને પાણી સાથે ત્રણ દિવસ ઉપવાસ કરાવ્યા. બીજા સાત દિવસને અંતે હાથ પરના લાંબા ઘાને બદલે સોનાના પાતળા વાળના આકાર જેવી નિશાની રહી. ટૂંકમાં એક વરસની હાથની ચૂંથામણ પછી કુદરતી ઉપચારના પ્રતાપે દસ દિવસમાં ઘા સંપૂર્ણ રુઝાયો. આ દરદીને આરામ થયા પછી તો ઘવાયેલા માણસોના સંખ્યાબંધ કેસો શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગ પાસે જઈ પડયા અને તે બધાને આ ઉપચારની ચમત્કારિક અસર થઈ. સાદા કે ઝેરી ઘામાં ફાયદો થવામાં પણ બહુ દિવસ નથી લાગતા એવો અનુભવ થયો છે. પણ આ કુદરતી ઉપચાર પહેલાં દાક્તરી સારવારમાં ચૂંથાયેલા અને પરિણામે તેને ગૅન્ગ્રીન લાગુ પડેલા. ઘા રૂઝવતાં દસ વીસ દિવસ થતા. અગ્નિ

અગર ગરમ પ્રવાહી પદાર્થથી દાઝેલા દરદીનો અમેરિકાનો ઈતિહાસ જાણવા જેવો છે.

એક અમુક વરસમાં આશરે આઠ હજાર માણસો દાઝી જવાથી મરી ગયા. પાંચ વરસથી નાની ઉંમરના છોકરાની સંખ્યા અડધી હતી. હજારો અમેરિકનો જેઓ દાઝયા પછી મૃત્યુમાંથી બચે છે તેઓના શરીર પર ચિત્રવિચિત્ર ખોડો રહી જાય છે. આવા દાઝવા ઉપર ચાનાં લીલાં પાંદડાંને બાફીને તેનો લેપ લગાવવામાં આવતો હતો. ત્યાર બાદ ૧૯૨૫માં એક ડૉક્ટરે વિજ્ઞાનનો ઉપયોગ કરી તેમાંથી ટૅનિક ઍસિડ તૈયાર કરી તેના સાધનથી બળેલા ભાગને દુરસ્ત કરવા માંડયો. પણ તેમાં જ શરીરના ભાગ પર ઘા રુઝાયા બાદ પણ ઘણી ખોડખાંપણ રહેતી. આ ટૅનિક ઍસિડના ઉપચાર પછી પિકરિક ઍસિડનો ઉપયોગ થવા માંડયો. પછી શસ્ત્રવૈદ્યોએ પોતાની કારીગીરી અજમાવી. તેમણે બીજા તંદુરસ્ત શરીરની ચામડી લઈ તેને બહુ સારી રીતે તૈયાર કરી માણસના દાઝેલા ભાગને દૂર કરી તેના પર તે ચામડી બેસતી કરી દેવા માંડી. પણ તેમાંથી કેટલીક વખત કમનસીબ પરિણામ એ આવતું કે તંદુરસ્ત ચામડી લીધા બાદ તે ભાગ ઉપર પાકી જવાથી કોક વાર પાછળથી સડો પેદા થતો અને તેથી પાછળની દરદીની પીડાનો પાર રહેતો નહીં. જે આ કુદરતી સાધનોથી સહેલાઈથી રુઝાઈ જાય તેના પર ઑપરેશન અજમાવી શસ્ત્રક્રિયાના વિજ્ઞાનના દુરુપયોગને કારણે દરદીને ઘણું પીડાવું પડે છે.

આ ઉપાય સંબંધે અમેરિકાના એક પ્રખ્યાત ડૉક્ટર જ્યૉર્જ એસ. સ્કૉટને પત્ર દ્વારા પોતાનો અભિપ્રાય શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગને જણાવ્યો કે પેશાબની ચિકિત્સા વિષેનું સાહિત્ય વાંચ્યા બાદ તે ડૉક્ટરે પોતે તે ચિકિત્સાને સારી રીતે રોગોમાં ચકાસી જોતાં તેની અસર ચમત્કારિક જણાઈ છે. ઘા વગેરેના ઉપચારમાં મૂત્રચિકિત્સાને કોઈ બીજી ચિકિત્સા હટાવી શકશે નહીં. શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગને તે જણાવે છે કે, "**મને લાગે છે કે તમે અનુપમ સત્ય** ઉઘાડું પાડયું છે, જે પીડાતી માનવજાતને ઘેરઘેર પહોંચાડવું જોઈએ."

૯

બીજા નાનામોટા રોગો

શરીરનો કોઈ રોગ નાનો ગણવો એ આપણા મનની ફસામણી છે. કોઈ પણ રોગ નાનો નથી. તેની તાત્કાલિક માવજત ન થાય અને તેને જલદીથી નિવારે તેવાં પગલાં ન લેવાય તો તે ઝેરી સાપનો નાનો કણો સમય જતાં વિષધર નાગ થાય છે અને શરીરનો નાશ કરે છે. એટલે જે રોગને શરૂઆતથી સંભાળવામાં આવે અને થોડા દિવસમાં તે નિર્મૂળ થાય, તેને આપણે નાનો રોગ કહીએ છીએ. એવા અને બીજા ગંભીર રોગો પણ મૂત્રચિકિત્સાથી નાબૂદ થયા છે, તેનું વર્ણન શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગે પોતાના પુસ્તકમાં કર્યું છે તેનો જરૂરી સાર હું નીચે આપીશ.

માસિક અટકાવ અંગે દરદ: એક દરદી બહેન બે વરસથી આ દરદથી પીડાતાં હતાં. તેમને અનિયમિત અટકાવ આવતો. કેટલીક વખતે બહુ લાંબો સમય અટકાવ આવે. કેટલીક વખતે થોડે દિવસે વારંવાર અટકાવ આવે. આ માટે તેમણે બધી પદ્ધતિના ઉપચાર અજમાવ્યા. તેનાથી તેમને કાંઈક ફાયદો જણાતો; પણ દિવસે દિવસે તેમનું શરીર ક્ષીણ થવા માંડ્યું અને તે દરદના પરિણામે તેમના મન પર અસર થવાથી ચિત્તનું સમતોલપણું પણ ભયમાં આવી પડ્યું. તેના લાંબા હપતા પૈકીના એક હપતામાં, જેમાં પંદર દિવસ વીતી ગયા હતા, તેમાં તેણે મૂત્રચિકિત્સા અજમાવવાનો સંકલ્પ કર્યો. જોકે શરૂઆતમાં તેનો પેશાબ માસિક સ્રાવના લોહીથી મિશ્ર હતો, છતાં તે પેશાબ પી જવા જેટલી હિંમત તેણે કરી. ઉપવાસ દરમિયાન દરરોજ બેથી ત્રણ પિન્ટ ઠંડું પાણી તે ધીમે ધીમે પી જતી. ત્રણ દિવસમાં તેનો પેશાબ સ્વચ્છ—સામાન્ય થઈ ગયો. તેણે ૨૮ દિવસ સુધી ઉપવાસ ચાલુ રાખ્યા. તે દરમ્યાન ગમે તે તંદુરસ્ત માણસના પેશાબથી તેના શરીર પર દરરોજ કેટલાક કલાકો સુધી માલિસ કરતી. આ દરદીને તદ્દન આરામ થયો. તેના માસિક સ્રાવ અંગેનું દરદ એકલું જ નહીં પણ તે સાથે નાકમાં મસાને કારણે

શરદી હતી તે પણ ગઈ અને દિનપ્રતિદિન કાનનો બહેરાટ વધતો હતો તે પણ નાબૂદ થયો.

મૂત્રપિંડનો સોજો: એક દરદી બાઈને મૂત્રપિંડના સોજા સાથે બીજી કેટલીક પીડા હતી. કેટલાંક અઠવાડિયાં સુધી બે ડોકટરોની દેખરેખ નીચે તેની સારવાર થતી હતી અને રોગના નિષ્ણાતની સલાહ લીધેલી. તેમણે દરદી બાઈની માને કહી દીધેલું કે, દરદીને આરામ થાય એવી કોઈ આશા નથી અને મોટે ભાગે આવાં દરદીઓ અને ખાસ કરીને આ દરદી બાઈ નાતાલના દિવસો ન દેખે. આવો અભિપ્રાય મળ્યા પછી તે બાઈને શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગ પાસે લઈ જવામાં આવી. તે બાઈ મૂત્રચિકિત્સાનો પ્રયોગ કરે તે માટે લલચાવવા શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગે, તે બાઈના ચીતરી ચઢે એવા દેખાવવાળા પેશાબમાંથી થોડો પોતે પી લીધો. પછી દરદીએ ઉપવાસ શરૂ કર્યા. મૂત્ર અને સારા ઠંડા પાણી સાથે ત્રીસ દિવસના ઉપવાસ અને તે સાથે તંદુરસ્ત પેશાબના આખા શરીર પર માલિસ થયા પછી દરદી બાઈ પોતાની દુ:ખદાયક બીમારીમાંથી મુક્ત થઈ અને તેને કોઈ પણ પ્રકારનો વ્યાધિ પછીથી થયો નહીં. પહેલાં તેનું વજન ૧૦૬ રતલ હતું. ચાર માસ સુધી દરરોજ પેશાબ પીવાનું ચાલુ રાખ્યું અને શરીર પર ચોળવાનું પણ કાયમ રાખ્યું. સાથે સાથે દિવસમાં બે ટાણાં પથ્ય ખોરાક ખાય. પરિણામે તેનું વજન તેના બાંધા અને ઊંચાઈના હિસાબે જોઈએ તેટલું—૧૩૬ રતલ થયેલું.

મ્યુકસ કોલાઈટિસ, આંખની અંદર થયેલી ઈજા, શરીર ઉપરની ખંજવાળને કારણે ચામડી ઊપસી આવવી, ખસ, દરાજ, ખરજવું—સૂકું અને લીલું, ઇન્ફ્લુએન્ઝાને કારણે સંધિવાનો તાવ, વૃષણનું સૂજી જવું, હાથ પર ગરમી ફૂટી નીકળવી, વાળ ઊતરી જવાનો રોગ, એપેન્ડિસાઈટિસ, સંધિવા, આંખના મોતિયા, આંખનું દરદ, આર્થરાઈટિસ, મૂત્રપિંડની બીમારી વગેરે અનેક દરદો શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગે હજારો દરદીઓનાં મટાડ્યાં હતાં; તે પૈકી નમૂના દાખલ નોંધ કરવા જેવા કેસો હું નીચે આપું છું.

મેદ ઓછો કરવો: ત્રીસ વરસની પરણેલી સ્ત્રી જેનું વજન ૧૭૪ રતલ હતું તેને કોઈ સંતાન ન હતું. સામાન્યપણે અયુક્ત ખોરાક ખાતી. અકરાંતિયું ખાનારી નહોતી, બરોબર ચાવીને ખાનારી હતી; તેમ જ

જમતાં કે જમ્યા પછી કેવળ પાણી પીતી. પહેલાં તો પોતાનું વજન ઓછું કરવા જુદા જુદા ખોરાક બદલ્યા કર્યા પણ કાંઈ વળ્યું નહીં. તેણે કેવળ પાણી પીને ઉપવાસ કર્યા. પણ તે ખાવા માંડે તો પાછું બહુ ઝડપથી તેનું વજન વધ્યે જાય. છેવટે તે બાઈએ શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગની સલાહ લીધી. મૂત્ર અને નળના પાણી સાથેના ઉપવાસ કરવાની અને મૂત્રથી શરીર પર માલિસ કરવાની સલાહ મળી. તે સલાહનો તેણે અમલ કર્યો. ૧૪ દિવસના ઉપવાસને અંતે તેનું વજન ઘટીને ૧૪૦ રતલે આવ્યું. પછી શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે તેના ખોરાકમાં ફેરફાર કરાવ્યો. શરીરને પોષક એવા યુક્ત ખોરાક પર તેને મૂકી દિવસમાં બે જ ટંક ખાવાનું સૂચવ્યું. આ રીતે જીવન ગાળવાથી તેમ જ રોજ પોતાનો પેશાબ લેવાથી તેનું વજન ૧૪૦ રતલની આસપાસ રહ્યું; અને તે પચાસ વરસની થઈ છતાં ૩૩ વરસની જુવાન દેખાતી.

એક ભેદભર્યો કેસ: ૫૮ વરસનો પુરુષ કેટલાંય અઠવાડિયાંથી ચિકિત્સા અને સારવાર માટે દવાખાનામાં હતો. પણ તેની મુદતને અંતે તેને કહેવામાં આવ્યું કે, દરદ અસાધ્ય છે. અને તેને મૃત્યુને શરણે થવાને તેને ઘેર મોકલવામાં આવ્યો. તે દરદીએ ઘેર રહીને એક સ્થાનિક દાક્તરના સંપર્કમાં રહી તેની પાસેથી ખાધેલો ખોરાક પચાવવાની દવા લેવા માંડી. એક સદ્‌ગૃહસ્થની ભલામણથી શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે તે દરદીની સારવાર હાથમાં લીધી ત્યારે તેમણે દરદીને જોઈને સમજી લીધું કે દરદી જો મરી જવાનો હોય તો રોગને કારણે નહીં, પણ તેને જે ઝેરી દ્રવ્યો દવા તરીકે આપવામાં આવતાં તેનાથી જ મરી જશે. તેની આંખોના ડોળા મોટા થઈ ગયા હતા. તે શરીરે એકવડા બાંધાનો હતો પણ ક્ષીણ શરીરવાળો ન હતો. તે ખાવામાં ચીવટવાળો હતો. ખૂબ કામ કરનારો હતો. તેને કદી શરદી થઈ નહોતી. તેને બંધકોશ ન હતો કે ઝાડા નહોતા થતા. તેનામાં એક જ કુટેવ હતી અને તે અતિશય તમાકુ સૂંઘવાની. તે પણ એક વરસથી બંધ કરી હતી. શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગ શરૂઆતમાં થોડી જ મિનિટ તેની પાસે રહ્યા અને સૂચવ્યું કે રાતદિવસનો જેટલો પેશાબ થાય તેટલો અને ઠંડું પાણી પીવું. વળી તેને અને તેની સ્ત્રીને સૂચના આપવામાં આવી કે એ પ્રયોગ દરમ્યાન જે કાંઈ

ક્રિયાપ્રક્રિયા થાય તેથી મૂંઝાવું નહીં. તેમ જ તેનો ઝાડો તેમ જ ઊલટી થાય તે જોવા માટે સંઘરી રાખવાનું કહ્યું. દરદીએ મૂત્રપ્રયોગ શરૂ કર્યો. પહેલો કોગળો પેશાબનો લીધા પછી તેને ઊલટીઓ શરૂ થઈ અને ચોવીસ કલાકે બે બાલદીઓ ભરીને ગંધાતો જથ્થો નીકળ્યો. તેનાં આંતરડાં-માંથી બહુ કચરો નીકળ્યો તેમ જ તેના નાકમાંથી ચીકણો પદાર્થ નીકળ્યો. તેણે આશરે ડઝનેક રૂમાલ નાક સાફ કરવામાં બગાડયા. તે સાફ થયેલા પદાર્થમાં લીંટ કે ચીકણા પદાર્થ સાથે છીંકણીનો પણ ભાગ હતો. ઉપવાસ તો ચાલુ રહ્યા અને એક અઠવાડિયામાં આ બધું બંધ થઈ ગયું. દસ દિવસને અંતે તેણે ઉપવાસ છોડયા અને દરદીને સાચી રીતે આરામ થયો. ત્યાર પછી બાર વર્ષે તે માણસ સિત્તેર વરસની ઉંમરે પણ જીવતો હતો.

આ કેસ બહુ રસપ્રદ છે, કારણ કે એનાથી આપણને એવી ખાતરી થાય છે કે મૂત્રચિકિત્સાથી દરદીઓની સારવાર કરવામાં તેને શું દરદ થયું છે તે પણ જાણવાની જરૂર નથી. વળી વધારે રસપ્રદ તો એ છે કે આ કેસથી આપણને પણ એવી ખાતરી થાય છે કે શરીરમાં તેની બહારનો કોઈ પણ પદાર્થ, દાખલા તરીકે આ કેસમાં છીંકણી, મહિનાઓ પહેલાં લીધો હોય તે પણ શરીર અંદર માંસની ગ્રંથિઓમાં ભરાઈ રહે છે અને શરીરને નુકસાન કર્યા કરે છે. તે નુકસાનકારક પદાર્થ ઉપવાસથી શરીરને સાફ કરવાની ક્રિયા થાય ત્યારે જ બહાર નીકળે છે.

કમળો: કમળો એ સ્વતંત્ર રોગ નથી પણ લીવર(યકૃત)માં લાંબી મુદતનો કે તાત્કાલિક કાંઈ બગાડ થયો હોય તેની અસરથી માણસને કમળો થાય છે. શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગ પાસે કમળાનો કેસ સને ૧૯૧૯માં પ્રથમ આવ્યો. તે સમયમાં જ તેમણે મૂત્રચિકિત્સાની પદ્ધતિની શરૂઆત કરેલી. આ કમળાનું દરદ પેશાબ અને નળના પાણીના ઉપવાસથી દસ દિવસમાં નાબૂદ થયું. તેમણે આવા કમળાના સંખ્યાબંધ દરદીઓ પૈકી કેટલાકની સારવાર કરી છે. અને તેમાં નોંધપાત્ર હકીકત એ છે કે મૂત્રપ્રયોગના પહેલા બે ત્રણ દિવસમાં જ દરદીનો રંગ બદલાતો જણાય છે. અને જેમ જેમ પ્રયોગ લંબાય છે તેમ તેમ મૂળ તંદુરસ્ત માણસના જેવો રંગ થઈ છેવટે તંદુરસ્ત

સુંદર યુવતીના રંગ જેવો તેજસ્વી થાય છે. લીવરને કૅન્સરનો રોગ લાગુ ન પડ્યો હોય એવા દરદીનો કમળો ૧૦ દિવસમાં નાબૂદ થાય છે.

આંખનો મોતિયો: ઇંગ્લંડમાં તો એવો કાયદો છે કે જે દાક્તર ન હોય તે આંખનો મોતિયો કાઢી શકે નહીં અને જો કોઈ કાઢે તો ગુનેગાર ગણાય. આપણા દેશમાં એવો કાયદો નથી. પણ અહીં એવું છે કે કોઈ આંખના દાક્તરના કે શસ્ત્રવૈદના પ્રમાણપત્રવાળા આંખનું ઑપરેશન કરે અને નિષ્ફળ નીવડવાથી નુકસાન થાય તો દરદી તેની નુકસાનીનો દાવો કરી શકે અને સામેનાને સજા થાય.

શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગ કાંઈ પ્રમાણિત દાક્તર નહોતા. તેમનાથી મોતિયા જેવા આંખના દરદીનો કેસ લેવાય જ નહીં; પણ તેમને ક્યાં ઑપરેશન કરવાનું હતું? તેમની મૂત્રચિકિત્સામાં ઑપરેશન કર્યા વિના આંખના મોતિયા કાઢવાની કરામત હતી. આંખને તો અડવાનું પણ નહીં, કારણ કે આંખ એ શરીરનો ભાગ છે અને આંખનો કોઈ પણ રોગ સમગ્ર શરીરની કોઈ નાદુરસ્ત દશાને કારણે ઉદ્‌ભવે છે, એ જ મુદ્દો સાચો છે. શરીરના એક અંગના નિષ્ણાત હોવાનો દાવો કરનારા જે તે ભાગની રચનાના માહિતગાર બીજાઓ કરતાં વધારે ભલે હોય; પણ **આંખ, કાન, નાક, માથું, દાંત વગેરે શરીરના ભાગોના રોગો સ્વતંત્ર નથી હોતા. તેનો આધાર તો સમગ્ર શરીરની તંદુરસ્તી કે નાદુરસ્તી પર છે.** તેમ આંખને સોજો આવ્યો કે તેનું તેજ ગયું કે તેને મોતિયો આવ્યો તે સમગ્ર શરીરની અનારોગ્ય સ્થિતિને કારણે થાય છે. આંખને અડ્યા વિના આંખનો મોતિયો કાઢવાની કરામત મૂત્રચિકિત્સામાં છે. શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગ દાવો કરે છે કે ઘણા દાખલાઓમાં આંખની કીકી પર જે મોતિયો બાઝે છે તેને ઓગાળી નાખવા માટે પેશાબ અને ઠંડા પાણી સાથેના દસ દિવસના ઉપવાસ પૂરતા છે. તેમના અનુભવમાં એક કેસમાં લાંબામાં લાંબો સમય અઠ્ઠાવીસ દિવસના ઉપવાસનો હતો.

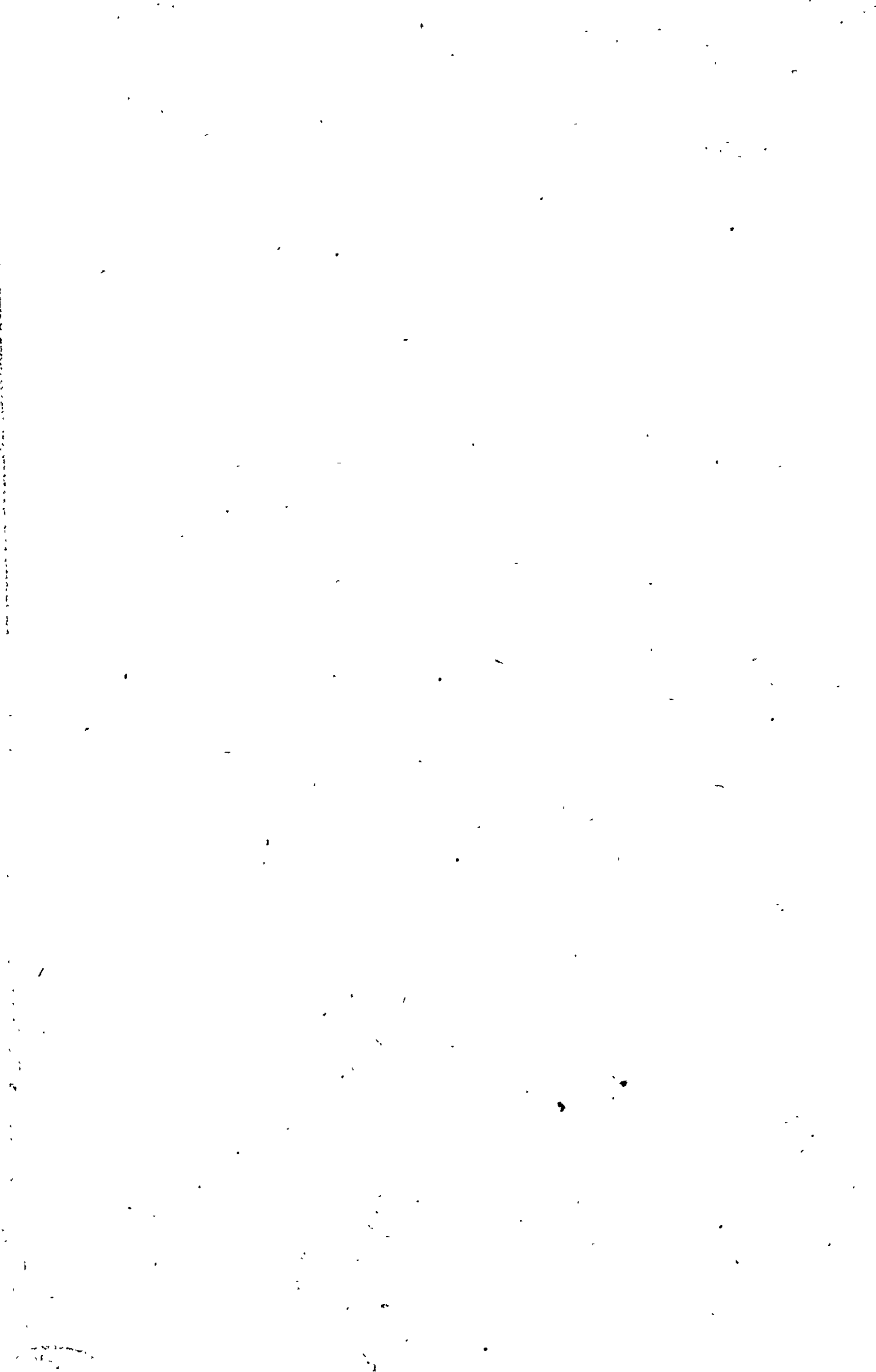
મૂત્રપિંડમાં બગાડ: શ્રી જી. ડી. નામના એક ગૃહસ્થ સને ૧૯૪૪ની સાલમાં તેમની જમણી બાજુની કીડની (મૂત્રપિંડ)માં બગાડ હોવાને લીધે દાક્તરની સલાહથી ઑપરેશનથી તેને દૂર કરાવવાને હૉસ્પિટલમાં દાખલ થયા. તેમણે અતિશય પીડા સહન કરી. પેશાબ લાલ રંગનો

થતો અને એક્સ-રેથી એવું માલૂમ પડ્યું કે મૂત્રપિંડની અંદર મોટી પથરી છે. દાક્તરનું એવું કહેવું હતું કે બગડેલી કીડનીને ઑપરેશનથી કાઢી નાખવામાં નહીં આવે તો જીવન જોખમમાં છે. પણ દરદી ગૃહસ્થે ઑપરેશનની ના પાડી અને શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગ પાસે ગયા. તેમની પાસે તો એક જ સમર્થ સાધન હતું. તે કાંઈ છૂપું ન હતું. તેને તેમણે સલાહ આપી. દરદીએ પેશાબ અને પાણી સાથેના ઉપવાસ કરવા માંડ્યા. થોડાંક અઠવાડિયાંમાં દરદીની સ્થિતિમાં સુધારો થયો. દુખાવો બંધ થઈ ગયો અને પેશાબ પણ સામાન્ય રંગનો થવા લાગ્યો. ત્રણ માસની સારવારથી તદ્દન આરામ થયો. તે પોતાના શરીરની તપાસ માટે હૉસ્પિટલમાં ગયો. અને જે એક્સ-રેથી પથરી દેખાતી હતી તે એક્સ-રેએ સાક્ષી પૂરી કે પથરી ઓગળી ગઈ છે, અને દાક્તરોએ નિર્ણય આપ્યો કે કીડની હવે સાવ સારી થઈ ગઈ હતી.

સમાજમાં કેટલાક પ્રચલિત ઝેરી રોગોથી પીડાતા દરદીઓએ મૂત્રચિકિત્સાની સારવારથી પોતાનું સ્વાસ્થ્ય કેવી રીતે મેળવ્યું તે મેં શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગના 'વૉટર ઑફ લાઈફ' નામના પુસ્તકમાંથી સાર રૂપે આપ્યું છે. વધારે આપવામાં કાંઈ વધુ ઉપયોગી નીવડે એવું મને ન લાગ્યું, જેથી આટલાથી હું સંતોષ માનું છું. શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગે પશુઓ અને પક્ષીઓનાં દરદ પણ મૂત્રચિકિત્સાથી મટાડ્યાં છે. કેટલાંક ગાય, ઘોડા જેવાં પશુઓના ઘા રૂઝવ્યા છે, તેની હકીકત મેં નથી આપી.

હું માનું છું કે ઉપરની હકીકતથી જ ગુજરાતની જનતાને સંતોષ થશે. પુનરુક્તિનો દોષ કરીને પણ આ પ્રકરણને અંતે જણાવું છું કે, કુષ્ઠરોગ (લિપ્રસી)ના દરદી સિવાય બધા રોગના દરદીઓએ મૂત્રપ્રયોગથી પોતાનું શરીરસ્વાસ્થ્ય મેળવ્યું છે. કુષ્ઠરોગના રોગી ઇંગ્લંડમાં ભાગ્યે જ હોય છે અને તેમની પાસે એવો કોઈ દરદી નહીં આવેલો તેથી તેવા દરદીની સારવાર કરવાનો મોકો જ તેમને મળ્યો નહોતો.

ઉપર જે કેસો વર્ણવ્યા તે દિવેલના દીવા જેવો ઝાંખો પ્રકાશ નથી પણ સૂર્યનો ઝળહળતો પ્રકાશ છે. છતાં જેને પ્રકાશ દેખાતો ન હોય તે સૂર્ય સામે પોતાની આંખો બંધ કરી ફરે છે એમ ન કહેવાય?

માનવસૂત્ર

ભાગ ૩

સર્વાનુભવને પંથે

૧

મૂત્રચિકિત્સાનો સ્વાનુભવ

મૂત્રચિકિત્સા વિષે મારી માંદગી દરમ્યાન મેં જાણ્યું, વાંચ્યું, મનન કર્યું; પણ મને લાગ્યું કે સ્વાનુભવ સિવાય વાંચેલું, લખેલું કે ઉપદેશેલું કોડી કિંમતનું નથી. આત્મા અમર છે અને સર્વત્ર વ્યાપ્ત છે એમ વાંચીએ, તેના પર તેવા લેખો લખીએ અને પ્રવચનો કરીએ પણ જ્યાં સુધી તેનો જાતે અનુભવ ન કરીએ ત્યાં સુધી તેની કેવળ માહિતી શા કામની? માટે મારે સ્વાનુભવ કરવો રહ્યો. જ્યાં સુધી તટસ્થ દૃષ્ટિએ કોઈ પણ સત્યનો જાતઅનુભવ ન થાય ત્યાં સુધી તેને વિષે કોઈ પ્રચાર કરવાનો અર્થ નથી, એવું સમજી મેં તેનો પ્રયોગ કર્યો. તે શી રીતે તે નીચેના વર્ણનથી સમજી શકાશે.

સને ૧૯૫૪ના ઉનાળામાં હું આરામ માટે આબુ ગયેલો. ત્યાં મને હૃદયરોગનો પ્રથમ હુમલો થયો. હૃદય નબળું પડવાને કારણે તે જોઈએ તેવા જોસથી કામ ન કરી શકે; તેથી શ્વાસની નળીઓમાં પાણી ભરાય. જેમ પાણી ભરાય તેમ તે હાંફતા ઍંજિનની જેમ વધારે ઝડપ કરે અને અંતે તેનું જોર તૂટી જાય. કુદરતે માનવશરીરરચનામાં હૃદયની રચના એવી કરી છે કે માણસ જાતે આરામ લે પણ હૃદયને તો ચોવીસે કલાક કામ કરવાનું રહ્યું. તે અટકે તો જીવન ખતમ થાય, એટલે પ્રાણીના શરીરમાં બીજાં અંગો પૈકી કોઈને જન્મ સાથે કોઈ રોગ હોય, પણ હૃદય તો નીરોગી જ હોય છે. માણસની અનેક બૂરી આદતોથી, સંયમના અભાવથી કે ખાવાપીવાના અવિવેકથી પેટના જે રોગો થાય તેની અસર હૃદયને થાય; તેથી તેની શક્તિ હણાય. મારા આવા કોઈ પણ દોષને કારણે તીવ્ર અમ્લપિત્ત (હાઈપર ઍસિડિટી)ની પીડા પેદા થયેલી અને તેણે હૃદયને અસર કરી એમ મારું માનવું છે. અમ્લપિત્તના દરદને તો મેં ટાળ્યું. પણ હૃદયની નબળાઈ ઊભી રહી.

એ હૃદયરોગનો હુમલો ગયા વરસે ફેબ્રુઆરી માસમાં વધારે તીવ્ર થયો. એવો થયો કે દાક્તરોએ અને સ્નેહીઓએ મારી આશા છોડી

દીધેલી. પણ ધાર્યું તો ધણીનું થાય; તેની ઇચ્છાથી હું બચ્યો. છતાં હૃદયની નબળાઈને કારણે શ્વાસ, કફ અને ઉધરસ તો ચાલુ જ રહ્યાં. દાક્તરો એને હૃદયનો દમ કહે છે. એમાં વધારે પડતો શ્રમ કરવાથી, ખાવા-પીવામાં સંયમ ન રાખવાથી અને લાગણીવશ થઈ વિવશ થવાથી એકાએક હૃદયનું હલનચલન વધે અને એકાએક તૂટી પડે; એટલે દાક્તરો મને ચેતવણી આપતા કે મારે હવે કોઈ જાહેર પ્રવૃત્તિમાં પડવું નહીં. હું તેમની સૂચના અનુસાર કાળજીથી વર્તતો પણ કફ અને ઉધરસે મને હેરાન કરવા માંડયો.

તા. ૮મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૫૮ને દિવસે મેં મારા ડૉક્ટર શ્રી જસુભાઈ ભટ્ટને ફોન કર્યો અને મારી સ્થિતિ જણાવી.

હું તા. ૯મી ફેબ્રુઆરીને દિવસે મણિનગર શેઠ લલ્લુભાઈ ગોરધનદાસ દવાખાનામાં ગયો. તેમણે મને તપાસ્યો. મારા હૃદયનું, ફેફસાંનું સ્ક્રિનિંગ કર્યું અને જણાવ્યું કે, "જમણી બાજુના ફેફસામાં ભીનાશ છે અને તેથી ઉધરસ અને કફનું જોર છે. સ્થિતિ ચિંતાજનક નથી. માટે મારે નેપ્થોલનું એક ઇંજેકશન લેવું, જેથી શરીરમાંથી ૬૦–૭૦ ઔંસ પાણી પેશાબ મારફત નીકળી જાય તો ફેફસાં કોરાં થાય અને ઉધરસ કે કફ થાય નહીં. હૃદયની સ્થિતિ ચિંતાજનક નથી." તા. ૧૦મી ફેબ્રુઆરીએ મેં નેપ્થોલનું ઇંજેકશન લીધું અને ખરેખર ઇંજેકશન લીધા બાદ ચોવીસ કલાક દરમ્યાન ૮૦ ઔંસ પાણી પેશાબમાર્ગે નીકળી ગયું; છતાં મારી ઉધરસ અને કફમાં કાંઈ ફેરફાર થયો નહીં.

એવામાં એક અણચિંતવ્યો પ્રસંગ બન્યો. સાબરમતી હરિજન આશ્રમમાં રહેતા ભાઈ શ્રી જૂઠાભાઈ અમરશી શાહ મને મળવા આવ્યા. વાતવાતમાં તેમણે પેશાબના અખતરાની વાત કરી. ગયા ફેબ્રુઆરી માસમાં જ્યારે હું દવાખાનામાં બીમાર પડયો હતો ત્યારે મારા એક સ્નેહીએ મને પત્ર લખી સૂચવ્યું હતું કે, હું પેશાબનો પ્રયોગ કરું તો મને આરામ થાય. પણ તે વખતે હું લાચાર હતો. હું ભરદરિયે ડૂબકાં મારતો હતો અને મારા સ્વજનો કે ડૉકટરો કોઈ આ વાત સ્વીકારે નહીં, જેથી હું ચૂપ રહ્યો. ત્યાર પછી દસ માસે મારી પાસે આ વાત આવી અને તેના સંબંધમાં એક અંગ્રેજી પુસ્તક જેનું નામ 'ધી વૉટર ઑફ લાઈફ'

(જિંદગીનું જળ) છે, તે શ્રી જૂઠાભાઈએ મને આપ્યું અને તેમણે આ અંગે જે કાંઈ અખતરો કરેલો અને તેમાં સફળતા મળેલી તે મને કહ્યું. એ પુસ્તક મેં વાંચવા માંડ્યું. જેમ જેમ વાંચતો ગયો તેમ મને વધારે રસ પડ્યો. મારા હૃદયની વાતો તો જાણે એમાંથી વાંચતો હોઉં તેમ મને લાગ્યું. પેશાબ અંગેની મારી કેટલીક સ્મૃતિ તાજી થઈ. ગાયના પેશાબથી આપણા ઘણા રોગો મટે છે તેમ આયુર્વેદ કહે છે અને આધુનિક ડૉક્ટરો પણ માને છે. આપણા યોગીઓ હઠયોગના અભ્યાસમાં શરીરને નીરોગી રાખવામાં પેશાબનો ઉપયોગ કરતા હતા એવું જાણ્યું છે. આવી બધી સ્મૃતિઓ તાજી થઈ અને મનમાં વસી ગયું કે આ હકીકતમાં ભારે તથ્ય હોવું જોઈએ. પણ હાલ તેનો ઉપયોગ અમલમાં નથી અને આપણાથી તે ન થાય એવી દૃઢ માન્યતા હોવાથી આપણે તે કરતા નથી, એટલું જ નહીં પણ સ્વચ્છ અને સભ્ય ગણાતા લોકોમાં તો તેવી વાત કરવાની પણ કોઈ હિંમત ન કરે. વાત કરનારો અઘોરીમાં કે જંગલીમાં ગણાઈ જાય તેનો તેને ડર લાગે, એટલે કોઈ વાત કરવાની પણ હિંમત ન કરે. આ વાતાવરણમાં મેં નિર્ણય કર્યો કે મારે તે હિંમત કરવી. પણ મારી હિંમતને આંધળાંની હિંમતનું બિરુદ મારે નહોતું આપવું. મારે જે કાંઈ કરવું હતું, તે શાસ્ત્રીય રીતે કરવું હતું. એટલે મેં એક ડૉકટરને કે જેમની ખેલદિલી વિષે મને વિશ્વાસ હતો, તેમને બોલાવ્યા. મેં પેશાબના પ્રયોગો વિષે તેમને વાત કરી. તેમની સાથેની વાતચીત પછી મેં ઉપચાર શરૂ કરવાનો નિર્ણય કર્યો.

આ ઉપચારનાં ત્રણ અંગ છેઃ (૧) શરીરની અંદરના રોગો માટે પોતાનો જ પેશાબ પીવો. તે ઉપરાંત જરૂર લાગે તો પાણી લઈ ઉપવાસ કરવા. (૨) ઉપવાસ દરમ્યાન દરરોજ બે કલાક આખા શરીરે પોતાનો પેશાબ ચોળવો. ધીમે ધીમે માલિસ કરવું. (૩) શરીરના ઉપરના દરદ અગર ઘા માટે આ ઉપરાંત પેશાબનાં પોતાં મૂકવાં. પીવામાં પોતાના પેશાબનો ઉપયોગ થવો જાઈએ. આખા દિવસનો એટલે ચોવીસેય કલાકનો પેશાબ પીવાના કામમાં લેવો. ત્યાં સુધીમાં જેટલો પેશાબ થાય તે બધો પી જવો. રાત્રીનો પેશાબ પીવાના કામમાં ન લેવાનો હોય તો તે જૂનો થાય ત્યાર બાદ તે પેશાબ શરીર પર ચોળવાના કામમાં લેવો. તે પેશાબ

૫–૭ દિવસનો વાસી હોય તો વધારે ફાયદાકારક છે. ગડગૂમડ કે ઘા પર પણ તે પેશાબ વધારે અસરકારક છે. ચોવીસેય કલાકનો પેશાબ પીવાના કામમાં લેવાનો હોય ત્યારે માલિસ માટે બીજા તંદુરસ્ત માણસનો પેશાબ વાપરવામાં વાંધો નથી. પેશાબ ચોળતાં પહેલાં ગરમ કરવો પણ ઊકળવા ન દેવો. એ પેશાબને સપાટ થાળીમાં નાખી બંને હાથ બોળી હળવે હાથે માલિસ કરવું.

પેશાબ અને પાણી લઈને ઉપવાસ કરવાનો અખતરો મેં શરૂ કર્યો નહીં. એકદમ એ અખતરો કરવાનું જોખમ ખેડવા કોઈ પણ અનુભવીની દોરવણી વિના મેં આગ્રહ રાખ્યો નહીં. પરંતુ પાંચ સાત દિવસના વાસી પેશાબથી શરીર પર માલિસ કરવાની મેં તા. ૧૮મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૫૮થી શરૂઆત કરી. મારા ચિ. શશિકાંતે પ્રેમભાવે સેવા બજાવી અને જાણે ચંદનના તેલથી માલિસ કરતો હોય તે પ્રમાણે કોઈ પ્રકારની સૂગ સિવાય માલિસ કરવા માંડ્યું. દરરોજ દોઢ કલાક માલિસ થાય તેમાં જુદાં જુદાં અંગોના માલિસમાં નીચે પ્રમાણે સમય જતો:

(૧) પગનાં તળિયાં માટે ૧૦ મિનિટ. (૨) બાકીના બે પગ માટે ૨૦ મિનિટ. (૩) બંને હાથ માટે ૧૨ મિનિટ; હાથના પંજામાં વધારે સમય લેવાતો. (૪) છાતી, પેટ અને પેઢુ ૧૫ મિનિટ. (૫) બરડો, કમર અને બંને પાસાં ૧૩ મિનિટ. (૬) માથું, ગળું અને મોં ૨૦ મિનિટ; આમ કુલ ૯૦ મિનિટ માલિસ ચાલતું. અનુભવે મને લાગ્યું કે આ માલિસ કે પેશાબ ચોળવાનું કામ અંગત પ્રેમભાવે થાય તે ઉત્તમ છે. ઉપર પ્રમાણે માલિસનો કાર્યક્રમ સવારના ૭॥ થી ૯ વાગ્યા સુધી ચાલે. વાસી પેશાબ ગંધ વધારે મારે તે સાથે ફાયદો વધારે કરે. સૂગ કે દુર્ગંધ વ્યક્તિગત ઘ્રાણેન્દ્રિયનો વિષય છે. કેટલાકને અમુક ગંધ સારી લાગે. કેટલાકને અમુક ગંધ સારી ન લાગે.

આ પેશાબના માલિસથી મારા શરીર પર નીચે પ્રમાણે અસર થઈ:

(૧) તા. ૨૦મીથી છૂટથી પેશાબ થવા માંડ્યો, જે માટે ઉપચાર પહેલાં ડાયમોક્સની ટીકડી લેવી પડતી અને તેની અસર બે જ દિવસ રહેતી. ઇંજેક્શન સામટો પેશાબ શરીરની ગ્રંથિઓને નિચોવીને ખેંચી કાઢતું એથી નબળાઈ પણ દાખલી જાય અને ગ્રંથિઓને પાછી દુરસ્ત થતાં

દિવસો થાય. તેને બદલે કેવળ પેશાબના માલિસથી આરોગ્યની દૃષ્ટિએ નીકળવા જેટલું જ પાણી પેશાબ મારફતે નીકળવા માંડ્યું.

(૨) સાત દિવસમાં બીજો એક ફેરફાર જણાયો. પહેલાં મારી કમ્મર એવી દુખે કે બેઠો હોઉં ત્યાં સુધી ધીમે રહીને ટેકા સાથે ઊઠું. કમ્મર પર બે-ચાર મુક્કા મારું, ટટ્ટાર થાઉં અને પછી ધીમે ધીમે પગલાં માંડું. તેને બદલે વિના ટેકે એકાએક ઊભો થઈ ચાલતો થયો.

(૩) તેવી જ રીતે બરડો ખૂબ ફાટતો હતો તે મટી ગયો. એટલે કમ્મર કે બરડો દબાવરાવી રાહત મેળવવાની જરૂર ન રહી.

(૪) નવમે દિવસે નવાઈ સાથે બીજું પરિણામ અનુભવ્યું. મારા બંને પગના ઉપરના ભાગમાં અમુક અમુક ભાગમાં ચળ આવે, ખૂજલી આવે, સણકા નાખે, ધીમે ધીમે તેના પર જાણે અંગાર ચાંપ્યો હોય તેવી પીડા થાય અને તેટલી જગાની ચામડી જુઠ્ઠી થઈ ગઈ હતી. મને ભય હતો કે આખા શરીરનો લોહીબગાડ ત્યાં જમા થશે અને છેવટે ખરજવું અગર એવી પીડા પેદા થશે. તે બધો દુખાવો, ચળ, અંગારા ચાંપ્યાના સણકા બંધ થયા અને ચામડી પણ પાછી સતેજ થઈ.

(૫) બાર-ચૌદ દિવસમાં ભારે ચમત્કાર થયો. મારી ઉધરસ બંધ થઈ ગઈ. મારો કફ બંધ થઈ ગયો. પેશાબ નિયમિત થતાં આપોઆપ ફેફસાં કોરાં રહેવા માંડ્યાં. આખો દિવસ મોં ચીકણા થૂંકવાળું રહેતું, ગળું પણ કફમિશ્રિત થૂંકવાળું રહેતું. તેને કારણે વારંવાર થૂંકવું પડે, ઉધરસ આવ્યા કરે, કફ કાઢવો પડે. તે બધું તાત્કાલિક દૂર થયું અને મોં સ્વચ્છ ને કોરું રહેવા માંડ્યું. મારા મનથી આ ફેરફાર ચમત્કારિક હતો. ઓશીકા પર નિરાંતે છ-આઠ કલાક ઊંઘવા માંડ્યું.

(૬) આ ઉપરાંત મારા શરીરની ચામડી પર જે ચળકાટ આવ્યો, સુંવાળાપણું આવ્યું અને શરીરમાં જે સ્ફૂર્તિ આવી, મોં ઉપર જે તેજ આવ્યું તેથી તો બધાં તાજુબ થયાં. ડૉક્ટર પણ વિસ્મય પામ્યા. આમ મારા હૃદયરોગના ટેકામાં જે જે દરદ હતાં તે નાબૂદ થયાં. મને મારું શરીર હળવું જણાયું. મારું દિલ અને શરીર સ્ફૂર્તિવાળું લાગ્યું. હવે મને આગળ ધપવાનો ઉત્સાહ આવ્યો. મારી હિંમતને આંધળાની હિંમતનું બિરુદ મારે નહોતું આપવું. એટલે આગળ ધપતાં પહેલાં ડૉક્ટર

શ્રી જસુભાઈ ભટ્ટ પાસે રજૂ થઈ શરીર તપાસરાવી તેમની સલાહ પ્રમાણે આગળ પગલું ભરવાનો મેં નિર્ણય કર્યો.

તા. ૭ મી માર્ચના રોજ હું પાછો મણિનગર હૉસ્પિટલમાં ડૉક્ટર પાસે ગયો. મેં અખતરો શરૂ કર્યો. ત્યાર બાદ પેલું પુસ્તક 'ધી વૉટર ઑફ લાઈફ' મેં તેમને વાંચવા મોકલેલું અને તેમણે તે વાંચી લીધેલું પણ ખરું. તેમણે મારું શરીર તપાસ્યું: તેની વિગત નીચે પ્રમાણે હતી: (૧) હૃદય પહેલાં વધેલું હતું તે કાંઈક સંકુચિત થયેલું જણાયું. (૨) ફેફસાં કોરાં અને સ્વચ્છ હતાં. (૩) કફ કે ઉધરસ બિલકુલ ન હતી. (૪) હૃદયના ધબકારા ૮૦ હતા. (૫) નાડીના ધબકારા ૭૨ ગણાતા હતા. (૬) લોહીનું દબાણ ૧૪૦ હતું. (૭) ટેમ્પરેચર નોર્મલ હતું.

હૃદયના ધબકારા ૮૦ હતા પણ તે અનિયમિત હતા. તે હૃદય-રોગની નિશાની હતી. વળી કામ કરતાં મને શ્વાસ ચાલુ થાય એ પણ હૃદયરોગની નિશાની હતી. આ તપાસથી ડૉક્ટરસાહેબને સંતોષ થયો. અને તેમણે મને જણાવ્યું કે શારીરિક સ્થિતિ સારી ગણાય. હૃદયની નબળાઈ તો હજી છે. છતાં સતત કફ અને ઉધરસને કારણે હૃદયને જે તકલીફ થતી હતી તે હવે નહીં થાય. એટલે હૃદયને આરામ મળશે અને તેને લાભ પણ થશે.

આવો અભિપ્રાય સાંભળીને મેં મારા દિલની વાત ડૉક્ટરસાહેબને કહી. જે પ્રયોગ મેં કર્યો તેની વિગત તેમને કહીને જણાવ્યું કે, પંદરેક દિવસના મૂત્રના માલિસથી આ પરિણામ આવ્યું છે, એટલે મારે આગળ વધવું છે; હૃદયના દરદમાંથી મુક્ત થવાના હેતુથી હવે મારે પેશાબ અને પાણી લઈને પાંચ ઉપવાસ કરવા છે; મને ખાતરી છે કે આવા પાંચ ઉપવાસથી હૃદયનું દરદ નાબૂદ થશે; પણ તે તમારી મંજૂરી સિવાય નથી કરવા. મારા આ પ્રયોગની સફળતાનો યશ આપને ફાળે જશે, કારણ કે ઉપવાસ હું આપની સંમતિથી કરવાનો છું. આવી ડૉક્ટર સાથેની ખૂબ જ ચર્ચા પછી તેમણે મને પાંચ દિવસની નહીં પણ માત્ર બે દિવસની સંમતિ આપી અને તે પણ એ શરતે કે પહેલા દિવસના અંતે તેમને મારી પરિસ્થિતિનો અહેવાલ રાત્રે નવ વાગ્યે આપવો. અને તે અહેવાલ સંતોષ-

કારક હશે તો બીજા દિવસે તેઓ મને રજા આપશે. આ શરત કબૂલ કર્યા પછી મને ઉપવાસની રજા મળી.

મેં પ્રયોગ શરૂ કર્યો અને બીજા દિવસથી સવારના સાત વાગ્યે પ્રથમ પેશાબ ત્રણ ઔંસ થયો તે મેં પીધો. ત્યાર બાદ જે સમયે જેટલા પ્રમાણમાં પેશાબ થયો તે હું ટીપેટીપું પી ગયો. સવારે ઉપવાસની શરૂઆત ડૉક્ટર શ્રી પુષ્પેન્દ્ર ભટ્ટની ડૉક્ટરી તપાસ પછી શરૂ કરી. રાત્રે દસ વાગ્યે તેમણે મને ફરી તપાસ્યો અને એ અહેવાલ ડૉક્ટર શ્રી ભટ્ટને મોકલ્યો. તેમણે મને બીજે દિવસે ઉપવાસ કરવાની રજા આપી. બીજા ઉપવાસે સવારના સાત વાગ્યે પેશાબની હાજત ન થઈ પણ તરસ લાગી; એટલે પાણીથી ઉપવાસ શરૂ કર્યો. તે પછી પેશાબ થયો તે મેં લીધો અને જ્યારે પાણી પીવાની જરૂર જણાઈ ત્યારે પાણી લીધું. રાત્રે ડૉક્ટરે તપાસ્યો અને તે અહેવાલ ડૉક્ટર ભટ્ટને આપ્યો. મેં ત્રીજા દિવસના ઉપવાસની માગણી કરી. પણ તેમણે ના કહ્યું એટલે ત્રીજે દિવસે મેં સવારે મગનું પાણી લઈ ઉપવાસ છોડયો. ત્યારથી પેશાબ શરીરે ચોળવાનું પણ બંધ કર્યું. ફક્ત સવારે ઊઠતાં જે પ્રથમ પેશાબ આશરે ત્રણ ચાર ઔંસ થાય તે પીવાનો મેં ચાર દિવસ માટે જારી રાખ્યો.

ઉપવાસના ચારેક દિવસ પછી હું ફરી હૉસ્પિટલમાં ગયો. બે દિવસના ઉપવાસની શી અસર થઈ તે જાણવાની મને તેમ જ શ્રી ભટ્ટને ઇંતેજારી હતી. તેમની રૂમમાં દાખલ થતાં મને જોઈને જ તે બોલી ઊઠ્યા: "તમને તપાસ્યા પહેલાં હું કહી શકું કે તમારા પ્રયોગથી તમારા શરીરની કાંતિ પલટાઈ ગઈ છે અને ચામડી તો એવી તેજસ્વી થઈ છે કે હું તે જોઈને તાજુબ થાઉં છું. હું પ્રમાણપત્ર આપવા તૈયાર છું કે તમારો પ્રયોગ સફળ થયો છે." મેં કહ્યું કે, હજી પ્રયોગ પૂરો થયો નથી. મારો હૃદયરોગ નિર્મૂળ થાય ત્યારે જ મારો પ્રયોગ સફળ થયો એમ હું માનું. પૂરો પ્રયોગ કરવા દીધો હોત તો કામ પતી ગયું હોત.

તેમણે મને ફરી તપાસ્યો. કાર્ડિયોગ્રામ લીધો તો હૃદયમાં થોડો ફેર જણાયો. મેં ચારેક દિવસ માટે તેમની પાસે બહારગામ જવાની રજા માગી અને તેમણે તે ખુશીથી આપી. ગામ જતાં કે પાછાં આવતાં મને બિલકુલ શ્રમ જણાયો નહીં.

મારા પ્રયોગનો આ પ્રથમ ભાગ છે. તેને પૂરો થયો હું માનતો નથી; પણ જેટલો પ્રયોગ કર્યો તેટલો સફળ નીવડયો એટલું હું કહી શકું. આ કોઈ દવા નથી. આ તો કુદરતની સંપૂર્ણ કરામત છે. એટલું તો હું આગ્રહપૂર્વક કહેવા માગું છું કે આ પ્રયોગ જેને કરવાની ઈચ્છા હોય તેણે તે શાસ્ત્રીય રીતે કરવો જોઈએ. કુદરતનો સહારો લેવો હોય તો કુદરતના પવિત્ર નિયમને અનુસરવું જોઈએ. આપણો નિત્ય નિયમ, આપાણું વર્તન, આપણો ખોરાક અને આપણી જરૂરી ખાસિયતો કુદરતને અનુકૂળ હોવી જોઈએ. મને જે જલદી લાભ જણાયો તેનું કારણ હું એમ સમજું છું કે મારા સ્વાસ્થ્યને નુકસાન કરતી તમામ ચીજો પર મેં કાબૂ મેળવ્યો હતો તે છે.

ઉપર પ્રમાણે જેટલા પ્રમાણમાં મેં પ્રયોગ કર્યો તેટલા પ્રમાણમાં તે સફળ નીવડયો છે. આ લખતી વખતે આઠ માસ વીતી ગયા; પણ સાંપડેલા શુભ પરિણામમાં કાંઈ ફેરફાર થયો નથી. મારી મહત્ત્વાકાંક્ષા તો હૃદયરોગને નાબૂદ કરવાની છે અને તે માટે એક માસ સુધી પેશાબ અને પાણી સાથે ઉપવાસ કરવા જોઈએ. પણ મારી સિત્તેર વર્ષથી પણ વધારે ઉંમર, છેલ્લાં ચાર પાંચ વર્ષની બીમારીથી ક્ષીણ થયેલું શરીર, સાથે લોહીનું નીચું દબાણ, વજનમાં પહેલાં કરતાં ૬૦ રતલનો ઘટાડો, આવી સ્થિતિમાં મારા પ્રયોગ પ્રત્યે સહાનુભૂતિવાળા ડૉક્ટરોની સલાહ છે કે મારે માટે ચાર પાંચ દિવસથી વધારે ઉપવાસ કરવામાં જોખમ છે; કારણ કે લોહીનું દબાણ અશક્તિને કારણે બહુ ઓછું થઈ જાય તો કારમી સ્થિતિ ઊભી થાય. મને પણ તેવો અનુભવ થયો છે. આવા કારણે સ્વજનો જોખમ ખેડવામાં ભારે વિરોધ કરે છે અને હું તેમની લાગણીને વશ થયો છું.

છતાં આજ પણ હું પેશાબનો એ રીતે ઉપયોગ—પીવામાં અને જરૂર પડે તો માલિસ કરવામાં કરું છું. તેથી મારું હૃદય અને કીડની (મૂત્રપિંડ) એટલું સારું કામ આપે છે કે વરસાદના પાણી જેવો સ્વચ્છ અને સ્વાદ વગરનો પેશાબ છૂટથી થાય છે. કોઈ પણ જાતની બેચેની શરીરમાં નથી. કાંઈ દરદ જેવું નથી. શરીરે સ્ફૂર્તિ અને તાજગી રહે છે. ઝાડો સાફ આવે છે અને કબજિયાત રહે તો દશ પંદર દિવસમાં એક વખત પાણી અને પેશાબ મિશ્ર કરી તેનાથી એનિમા લઉં છું એટલે પેટ સાફ

થાય છે. ભૂખ નિયમિત લાગે છે. રાતદિવસ થઈ છ સાત કલાક ઊંઘું છું અને સારી રીતે લખવાનું અને વાંચવાનું કામ કરું છું. હાલ દિવસમાં બે વખત સવારે પાંચ છ ઔંસ અને સાંજના પાંચ છ ઔંસ પેશાબ પીઉં છું. વચ્ચે વચ્ચે થોડા દિવસ માલિસ કરાવું છું. ખોરાક એક દિવસ મીઠા-વાળો અને એક દિવસ મીઠા વગરનો એમ હળવો છતાં પૌષ્ટિક લઉં છું. અને એવી આશા છે કે રામજી જિવાડે ત્યાં સુધી કામ કરતાં કરતાં જીવવું અને

પ્રભુને ગમે તે સમે સહુ સહેવું,
સદા રાજી રાજી રૂદેમાં રહેવું.

આમ છતાં હું હજી એમ નહીં કહી શકું કે મારો હૃદયનો રોગ નાબૂદ થયો છે. મેં ક્યાંયે તેવો દાવો પણ કર્યો નથી; પણ મને શ્રદ્ધા છે કે આ પ્રયોગથી જ મારો હૃદયરોગ નાબૂદ થઈને મારું હૃદય સારા હૃદય જેટલું કામ આપી શકે એવું શક્તિશાળી થશે. તે માટે મેં જોખમ વહોરીને પણ બે વખત ઉધામા માર્યા પણ હું નિષ્ફળ નીવડ્યો, એટલું જ નહીં પણ જીવના જોખમમાં આવી પડ્યો. પાછો સાજો થયો. મારા દાક્તર મિત્રો તરફથી બુદ્ધિ વિનાનો, મૂર્ખ, ખોટો પ્રચારક વગેરે વિશેષણો મળ્યાં. છતાં મને જે સાચો અનુભવ થયો, તેની વિરુદ્ધ મોટો દાક્તર હોવાનો દાવો કરનાર કે નિપુણાત ગણાતા વૈજ્ઞાનિક મને કહ્યા કરે તેથી હું ચલિત થયો નહીં. મેં મારી શ્રદ્ધા ખોઈ નહીં. સાચા સાધનના ઉપયોગમાં કાંઈ ખામી હોવી જોઈએ, નહીં કે સાધનમાં, એવું મને લાગ્યા કર્યું; તેથી મેં મારા શરીર પર પ્રયોગ કરવા માંડ્યા. છેલ્લો પ્રયોગ મેં સને ૧૯૫૯ની શરૂઆતમાં કર્યો. રાત અને દિવસનો પેશાબ પીને ત્રણ દિવસનો ઉપવાસ કર્યો તેમાં મારું લોહીનું દબાણ ૧૩૫ હતું તે ત્રણ દિવસના ઉપવાસથી ઘટીને ૧૦૮ સુધી નીચું ગયું. મને અશક્તિ બહુ જ આવી ગઈ. હૃદયની ગતિ ધીમી થઈ ગઈ તેને કારણે લીવરમાં સોજો આવ્યો અને તે ચાર આંગળ વધ્યું. તેની અસર કીડની પર થઈ. તેણે પણ બરોબર કામ ન આપ્યું. પરિણામે પેશાબ શરીરમાં મરવા માંડ્યો અને કેડથી નીચેના ભાગે સોજા આવી ગયા. મેં મારો પ્રયોગ બંધ કર્યો. મૃત્યુ તો ભગવાનના હાથમાં છે. મરાયું તો નહીં પણ પીડા પામ્યો અને જૂની દાક્તરી સારવારથી પાછો હતો તેવો થઈ ગયો. અર્ધબીમાર

દશામાં પથારીમાં પડ્યો પડ્યો જીવવા જીવતો રહ્યો. આ દશા મને અસહ્ય લાગી. મને ચેન ન પડ્યું છતાં લાચારી સ્વીકારી ગમ ખાધી. મારી છેલ્લી બીમારી પરથી વિચાર કર્યા જ કરું. એકાએક મારી ભૂલ જણાઈ. મારું હૃદય નબળું છે એટલે ઉપવાસ કરી તેને વધારે નબળું ન બનાવવું. મારે મારી શક્તિ જાળવી રાખવી જોઈએ. પછી તો મને યાદ પણ આવ્યું કે અંગ્રેજ લેખક ડૉક્ટર આર્મસ્ટ્રૉંગે પણ હૃદયના દરદીનો હૃદયરોગ મૂત્ર-પ્રયોગથી ચોવીસેય કલાકનો પેશાબ પાઈને અને તે સાથે માલિસ કરાવીને બાર અઠવાડિયાંમાં મટાડ્યો હતો; પણ તેને દિવસમાં એક ટંક ખાવાની રજા આપી હતી, ઉપવાસ કરાવ્યા નહોતા. બધા રોગો માટેના પ્રયોગ કરતાં આ હૃદયરોગ માટે તેણે આટલો અપવાદ રાખ્યો હતો. ઉપરની હકીકત યાદ આવતાં મેં ખાતરી કરી જોઈ અને વળી તે પ્રમાણે કરવાનો નિર્ણય કર્યો. હું દરરોજ ડીજોક્શનની (ડીજીટાલીસની) બે ટીકડી લઈ મારા હૃદયની ચાલુ સ્થિતિ નિભાવી રાખતો હતો. હવે મેં ધીરજથી લાંબો પ્રયોગ શરૂ કરવા માંડ્યો. ઉપવાસ કરવાનો વિચાર બંધ કર્યો. શરૂઆતમાં દિવસમાં બે વખત ટીકડી લેતો હતો: એક સવારે અને બીજી સાંજના. એને બદલે સવારની ટીકડી બંધ કરી તેને બદલે નિયમિત પેશાબ લેવા માંડ્યો. એક ટીકડી સાંજની જ લેવા માંડી. બે માસ લાગલાગટના અનુ-ભવથી જણાયું કે મારા હૃદયની દશા કાયમ રહી. એટલે કે તેનું હલન-ચલન રાબેતા મુજબ ચાલુ રહ્યું. એક ટીકડીની જગા પેશાબે લીધી છતાં તેની આ કાર્યશક્તિ હતી તેના કરતાં ઘટી નહીં. આમ બે માસના અનુભવ પછી મેં બીજી ટીકડી પણ બંધ કરી અને તેની જગા પેશાબને આપી. તેને પણ હવે ચાર માસ થઈ ગયા. છતાં મારું શરીર સારું રહ્યું છે. વૈદ્ય કે ડૉક્ટરની કોઈ પણ દવા લેતો નથી છતાં મારા હૃદયની સ્થિતિ નભી રહી છે. ડીજોક્શન જે હૃદયને ચાલુ સ્થિતિમાં રાખવા માટેનું એક જ અસરકારક દ્રવ્ય છે એવું દાક્તરી આલમમાં મનાય છે, તેને સદંતર બંધ કરી તેની જગા મેં પેશાબને આપી, છતાં મારું હૃદય પહેલાં કરતાં સારું કામ આપી રહ્યું છે એમ હું અનુભવું છું. આ ચોમાસામાં ત્રણ માસ ભારે વરસાદ અને ભારે શરદીના ગયા અને તેથી ભલભલા શરીરને શરદી થઈ છતાં મને શરદી સરખી પણ થઈ નથી. મારું હૃદય પોતાની

શક્તિ ટકાવી રહ્યું, એટલું જ નહીં પણ છેલ્લાં ત્રણ વરસમાં હતાં તેના કરતાં મારામાં વધારે સ્ફૂર્તિ અને શક્તિ છે એ હું એકલો નહીં પણ બધાયે જુએ છે. આમ છતાં મારો પ્રયોગ પૂરો થયો છે એમ નહીં કહું. હજી મારો હૃદયરોગ નિર્મૂળ થયો નથી. પણ છેલ્લા ચાર છ માસથી મને જે અનુભવ થયો તે પરથી મારો વિશ્વાસ વધ્યો છે કે મારો હૃદયરોગ આ પ્રયોગથી જ નિર્મૂળ થશે. છતાં એટલું તો ચોક્કસ કહી શકું છું કે મારી પ્રવૃત્તિમાં હવે મારું દરદ જે કાંઈ હજી બાકી છે તે વચ્ચે આવનું. નથી. ધીમે ધીમે હું મારી પ્રવૃત્તિ મારી શારીરિક સ્થિતિ સાચવીને આગળ ધપાવતો જાઉં છું.

આટલી સ્પષ્ટતા એટલા માટે મેં કરી કે જેને હૃદયરોગ એટલે હૃદયની નબળાઈનો રોગ હોય તેમણે આ પ્રયોગમાં ઉપવાસ કરવા નહીં —શરીરની શક્તિ સાચવીને પ્રયોગ કરવો. અને બીજી વાત એ સાબિત થઈ કે દાક્તરી આલમમાં હૃદયની નબળી હાલત વધારે ન બગડે તે માટે ડીજીટાલીસ અગર જેનું બીજું નામ ડીજોકશન છે જે શુદ્ધ વનસ્પતિદ્રવ્ય છે, તે દ્રવ્યનો વ્યાપક ઉપયોગ થાય છે, અને મને પણ એવો અનુભવ છે કે તે હૃદયરોગમાં ભારે રાહત આપનાર છે, તે દ્રવ્યની જગા પેશાબે એટલી જ સફળતાથી સાચવી છે. હવે તેના વિશેષ પ્રયોગથી કેવી સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે તે પ્રભુકૃપાથી ભવિષ્યમાં જોઈશું.

૨

બાર વરસનો દમ ગયો

મેં સ્વાનુભવ તો કર્યો પણ તેટલું બસ નહોતું. મારી ઇંતેજારી તો એ છે કે મારા અનુભવનો લાભ ઘેર ઘેર લેવાય. ઘરની વૃદ્ધ દાદીઓ અને માતાઓ પોતાનાં નાનાંમોટાં છોકરાંનું શરીરસ્વાસ્થ્ય આ અમૂલ્ય સાધનથી સાચવી રાખતાં થઈ જાય. બધાં શરીર પ્રભુએ એક જ સરખાં તત્ત્વોથી બનાવેલાં છે અને તેના સ્વાસ્થ્ય માટે એક જ દ્રવ્ય તે જ શરીરમાં કુદરતે આપેલું છે, તો પછી તે દ્રવ્ય બધાંય શરીરના બધાય દોષોને નિવારવાને શક્તિમાન હોય જ. એટલે મને જે સ્વાનુભવ થયો તેવો જ સ્વાનુભવ જે જે તેનો પ્રયોગ કરે તે બધાને થવો જ જોઈએ, એવી મારા દિલમાં પ્રતીતિ થઈ. અલબત્ત કાંઈક અંશે પ્રકૃતિમાં કે દોષની ગંભીરતામાં વધુઓછું પ્રમાણ હોય તો તે પ્રયોગની રીતમાં, તેના સમયમાં અને તેથી થતી ક્રિયાપ્રક્રિયામાં તફાવત હોય; પણ પરિણામ તો એક જ હોય. છતાં એક વાત વિચારવા જેવી છે કે, કોઈએ એક સત્ય વસ્તુનો સ્વાનુભવ કર્યો તે પ્રમાણે તે જ સત્ય વસ્તુનો સર્વાનુભવ પણ ન થઈ શકે અને તેથી એમ કહેવું કે સત્યનો સર્વાનુભવ ન થયો માટે 'સત્ય' તત્ત્વ ખોટું છે તે યોગ્ય નથી. સત્યનો સ્વાનુભવ મહાત્મા ગાંધીજી જેવા સંત પુરુષોને થાય, આત્માના અમરત્વનો અનુભવ શ્રી રામકૃષ્ણ પરમહંસ જેવા પરમ જ્ઞાનીને થાય, તેવો અનુભવ સંસારમાં થોડા જ પુરુષોને પ્રાપ્ત થાય છે. આવા અનુભવ સર્વને થતા જ નથી; કારણ કે બધામાં એવી અધ્યાત્મશક્તિ હોતી નથી. તેને કારણે આવા અનુભવો સર્વાનુભવી ન જ બને. આમ માણસોની આધ્યાત્મિકતાની અને શ્રદ્ધાની ખામીને કારણે સત્ય અને આત્માના અમરત્વનો અનુભવ થાય નહીં તો તેમાં સત્ય કે આત્માના અમરત્વની ખામી છે એવું માનવામાં અજ્ઞાનતા છે અને એવું માનનારની બુદ્ધિ ભ્રામક ગણાય. સંસારમાં કેટલાંક કાર્ય એવાં હોય છે કે જે શ્રદ્ધાથી જ સિદ્ધ થઈ શકે. અલબત્ત જો વિજ્ઞાન તેની મદદમાં હોય તો કદાચ તે કાર્ય જલદી સિદ્ધ થાય એ વાત હું સ્વીકારી લઉં છું.

મૂત્રને શારીરિક સ્વાસ્થ્યના એક સંપૂર્ણ સાધન તરીકે સ્વીકારવામાં મારો એ જ મદાર છે. તે સંગીન પાયા પર જ મારી વિચારસરણીનો અને તેના પ્રયોગનો મહેલ ચણાયો છે. અંગ્રેજ લેખક સ્વ. જોન આર્મસ્ટ્રોંગે પણ પોતાના ધર્મપુસ્તક પ્રત્યેની શ્રદ્ધાનો જ મૂળે આશરો લીધો હતો અને તે જ શ્રદ્ધાના બળે તેણે હજારો દરદીઓને રાહત આપી અને મૂત્રપ્રયોગના પ્રાબલ્યનાં દૃષ્ટાંત આપ્યાં છે. દૂધ અને દહીંમાં પગ રાખનાર અર્ધશ્રદ્ધાળુ, ધીરજ વગરના અને અસંયમી માણસોનું આ પ્રયોગમાં કામ નહીં. તેમણે કૃપા કરીને આ પ્રયોગ કરવો નહીં એવું હું વારંવાર કહું છું. "સ્વાનુભવ જેનો થયો હોય તે જ સાચું" એ વિચાર કેવો ભ્રામક છે તે ઉપરની લીટીઓમાં જણાવીને હવે હું આગળ ધપીશ.

મારો આ પ્રયોગ કર્યા પછી બીજો પ્રયોગ ક્યાં કરવો, તેના વિચારમાં હું પડ્યો. 'આપ મૂઆ વિના સ્વર્ગે ન જવાય.' ઘરમાંના દરદીને મૂકીને હું બહાર દરદી શોધવા જાઉં તે યોગ્ય ન હતું. પ્રભુએ એવો મોકો પણ મને આપ્યો જેથી બીજો પ્રયોગ મારી પુત્રવધૂ માટે કર્યો. તેને છેલ્લાં બાર વરસથી દમનો વ્યાધિ હતો. ચોમાસું આવે અને વાદળાં ચઢી આવે એટલે તેની દુર્દશા બેસે. ચોમાસામાં અને શિયાળામાં તેનું દરદ અમારાથી જોયું જાય નહીં. ઘરનાં બધાંયે વારાફરતી તેની સારવારમાં બેસીએ. દમમાં છાતીએ અમૂંઝણ થાય ત્યારે તો અવધિ થાય. ઘણી દવાઓ કરી. સોમલનાં ઇંજેક્શનો ઘણાં આપ્યાં. બીજાં ઇંજેક્શનો, ટીકડીઓ અને શીશીઓનો પાર ન હતો. દોઢેક વરસ તો હોમિયોપથીની દવા કરી. આયુર્વેદ પણ અજમાવ્યો. પણ તેનું દરદ ગયું નહીં.

ગયા મે માસમાં તે મુંબઈ ગઈ. ત્યાંની ભેજવાળી હવાને કારણે ખરા તાપમાં પણ ત્યાં દમનાં ચિહ્નો જણાયાં. તા. ૭મી જૂન, ૧૯૫૮ને રોજ તે અમદાવાદ આવી ત્યારે અમદાવાદમાં ૧૧૧°–૧૧૨° ગરમી હતી. તેવા ગરમ દિવસોમાં અહીં તેને અસહ્ય દમ ઊપડ્યો. તા. ૯મીએ બપોરે તેને ભારે અમૂંઝણ થઈ. મને સૂઝી આવ્યું અને ચિ. શશિકાન્તને બોલાવી તેની પાસે તેની છાતી પર માલિસ કરાવ્યું. અર્ધા કલાકના મૂત્રના માલિસથી અમૂંઝણ શમી ગઈ. તુરત મેં નિશ્ચય કર્યો કે તા. ૧૦મીથી

તેણે પ્રયોગ શરૂ કરવો. ઘરમાં મારો પ્રયોગ ચાલેલો અને તે પણ મારી સારવારમાં વારંવાર હાજર રહેતી એટલે તેની સૂગ ટળી ગઈ હતી. તા. ૧૦મી જૂનથી તેનો પ્રયોગ શરૂ થયો. અહીં એક સ્પષ્ટતા કરવા માગું છું. પેશાબનું માલિસ કરવામાં ભાડૂતી માણસ બહુ અસરકારક નથી નીવડતા. તેમનામાં જડતા હોવાથી, ભલેને ગંદકીમાં રહે પણ પેશાબથી માલિસ કરવા માટે તૈયાર નથી હોતા અને કોઈ હોય તોપણ જેમ માલિસ કરનારની શક્તિનો સંચાર સામાના શરીરમાં થાય છે તેમ તેના હૈયાના હેતનો પણ સંચાર થાય, તો પરિણામ અદ્ભુત આવે છે. એક ભાઈએ મને પૂછ્યું કે, મારી પત્નીને આ પ્રયોગ કરવો છે પણ તેને માલિસ કરનાર કોઈ બાઈ મળતી નથી. મેં તેમને કહ્યું, પ્રભુએ તેમને તમારા જેવા ધણી આપ્યા છે ને? તમારા હાથપગનો વા તો ગયો છે. તમે જ માલિસ કરોને? તમારા જેવું રસાળું માલિસ તેમને બીજું કોણ કરશે? અને તેમણે કરવા માંડ્યું. તેની અસર થયા વગર રહે ખરી કે? તેવા હેતુથી ચિ. શશિકાન્તને ધંધામાંથી સમય મેળવીને પણ તેની પત્નીની સારવારમાં રહેવાનું મેં કહ્યું અને તેણે તે સ્વીકારી લીધું.

સૌ. કુમુદને સૂગ નહોતી એટલે તા. ૧૦મીથી દરરોજ સવારમાં એક વખત પેશાબ પીવાનું શરૂ કર્યું અને તા. ૧૪મીથી ઉપવાસ શરૂ કર્યા. ઉપવાસ કેટલા કરવા પડશે તેની મને ખબર નહોતી. પણ મને ખાતરી હતી કે કુદરત એની અવધિ પણ બતાવશે. પેશાબ અને પાણી પર ઉપવાસ શરૂ કરવામાં મૂત્રપિંડ (કીડની) બરોબર કામ કરતી હોય અને પેશાબ જોઈતા પ્રમાણમાં થતો હોય તો પેશાબમાં પૌષ્ટિક તત્ત્વો હોવાથી ઉપવાસીને નબળાઈ દાખવતી નથી; છતાંય તેની શક્તિ જાળવવાની ખાતર શરૂઆતના બે દિવસ સાંજ-સવાર ખજૂરનું પાણી આઠ આઠ ઔંસ મેં તેને આપ્યું. (મધુપ્રમેહના દરદવાળો આવો પ્રયોગ કરે તો તેને ખજૂરનું પાણી ન અપાય તેની નોંધ લેવી) તા. ૧૬ અને ૧૭ બે દિવસો દરરોજ તેને સાત આઠ ઝાડા થયા અને તેની મારફતે તેના પેટનો અને પેડુનો અને આંતરડાંમાં રહેલો કફમિશ્રિત મળ નીકળી ગયો. તા. ૧૭મી સાંજે ઝાડા આપોઆપ શમી ગયા. તા. ૧૮મીની સવારથી ઊલટીઓ થવા માંડી. ઊલટીઓમાં કફ અને ચીકણો પદાર્થ નીકળ્યો.

થૂંકદાનીઓ ભરાવા માંડી. જેમ જેમ ઊલટીઓ થાય તેમ તેમ શાંતિ થાય. તા. ૧૯મીની સાંજે ઊલટીઓ તેની મેળે શમી ગઈ. એમ બે દિવસની ઊલટીઓમાં છાતી, ફેફસાં અને પડખાંનો કફ સાફ થયો. હવે શું થશે તેની શી ખબર? પણ ૨૦મીએ સવારે છીંકો શરૂ થઈ. છીંકો કેમ આવે? તે તો સળેખમની હોય. પણ તેણે મને કહ્યું કે સળેખમની છીંકો સાથે નાકમાંથી પાણી ઝરે. આ છીંકો કોરી આવે છે. તેનું પરિણામ તુરત જ જણાયું. ગળાની ઉપરના ભાગમાં તાજો કે જૂનો જે કફ પડયો હશે તે છીંકોથી છૂટો પડી ગળા દ્વારા નીકળવા માંડયો. આખો દિવસ છીંકો રહી. તા. ૨૦મીએ છીંકો પણ આપોઆપ બંધ થઈ ગઈ. તા. ૨૧મીએ બપોરે મને સૌ કુમુદે કહ્યું કે, 'કાકા, હવે મારું શરીર સારું થયું હોય એમ મને લાગે છે અને દમનું મૂળ ગયું. તમે કહો તો કાલે સવારે ઉપવાસ છોડું. ઉપવાસ છોડવા છતાં પણ હું લાંબી મુદત સુધી સવારે રોજ એક વખત પેશાબ લઈશ અને અઠવાડિયામાં એક દિવસ ઉપવાસ કરીશ એટલે નિર્ભય થવાશે.' મેં સંમતિ આપી. આઠ દિવસના ઉપવાસ કર્યા પછી તા. ૨૨-મીએ સવારે તેણે ઉપવાસ છોડયા. સવારે ખજૂરનું પાણી, બપોરે ચીકુ અને દાડમનો રસ તથા પપૈયું, સાંજે મગનું પાતળું પાણી, બે દિવસ પછી ફળ અને પ્રવાહી ખોરાક આપ્યા પછી તા. ૨૬મીના દિવસથી સાદા અને પથ્ય ખોરાક પર તે આવી ગઈ.

આ રીતે તેનો દમ ગયો. વજન ૧૪૦ થી ૧૨૦ પર આવ્યું પણ તે તો સારું લાગ્યું. શરીરમાં સ્ફૂર્તિ વધી છે. ચામડી તેજસ્વી થઈ છે. પ્રયોગ પછી તો અમદાવાદમાં ભારે વરસાદ પડયો. ગાજવીજ થઈ, અઠવાડિયા સુધી વાદળાંની ભીનાશ રહી અને તેવા વાતાવરણમાં પણ તે મોટરમાં ડાકોરની મુસાફરીએ જઈ આવી. બહાર ફરવા તો દરરોજ જાય છે. અને ઉપવાસ છોડયા પછી બે ચોમાસાં ને બે શિયાળા વીતી ગયાં છતાં દમનો હુમલો તેના પર થયો નથી. હવે તે નિર્ભય થઈ છે; છતાં તે હુમલા સામે ફતેહમંદ જીત મેળવવાને તેની પાસે તેનું હથિયાર તૈયાર છે. કુદરતની આવી વાત છે. તેને જગતભરની ફાર્મસીની દવાઓ શી રીતે પહોંચી વળે? તેમાં જગતભરના ડૉક્ટરોની ચાંચ શી રીતે ખૂંપી શકે? છેલ્લાં દશબાર વર્ષમાં સેંકડો ખર્ચ્યા અને હજારો ખર્ચાત છતાં તેની

પીડામાંથી કોઈ કમી ન કરી શકત, તે પેશાબે દશ દિવસમાં કર્યું. આ કુદરતનો પ્રતાપ! તેના સહકારથી સંસાર સુખપ્રદ અને રમ્ય બને! તેની સામે બાખડી બાંધવાથી સંસાર મરુભૂમિ બને. હાલની તબીબી ચિકિત્સા સંસારને દિનપ્રતિદિન મરુભૂમિ બનાવી રહી છે. પ્રભુ તેનાથી આપણને બચાવે!

૩

મુંબઇગરા દમને દેશવટો

આ પુસ્તકની પ્રથમ બે આવૃત્તિમાં દમની બીમારી મૂત્રપ્રયોગથી નાબૂદ થઈ છે એવાં દૃષ્ટાંત આપ્યા પછી મુંબઈગરા દમ માટે જુદું લખાણ લખવાની મને જરૂર નહોતી લાગી, પણ મારી પુત્રવધૂનું દમનું દર્દ મૂત્રપ્રયોગથી ગયું છે એવી હકીકત સાંભળી મુંબઈમાં રહેતા મારા એક દાક્તર મિત્રે ઉદ્‌ગાર કાઢ્યા કે, "એમાં શી નવાઈ? મુંબઈમાં રહેતા આદમીને થયેલો દમ મૂત્રપ્રયોગથી મટે તો ખરું!" તેમની વાત સાચી છે. મુંબઈમાં રહેતા દમના દરદીઓનો દમ અસાધ્ય થઈ પડ્યો છે. ત્યાંની ભેજવાળી હવાથી દમ થાય છે, તે પોષાય છે અને મૃત્યુ પર્યંત ઘર કરી બેસે છે.

આ દુઃખ દાક્તર મિત્રે પોતે જોયેલું—અને અનેક દવાઓથી પણ મટેલું નહીં, એટલે તેમનો ઉપરનો ઉદ્‌ગાર સ્વાભાવિક હતો. આ અંગે મારે તો કંઈ પ્રયત્ન કરવાનો નહોતો, કર્યો પણ નહીં. હું આ બાબતમાં નિરારંભી રહ્યો છું. જે કાંઈ આવી પડે તે સ્વીકારવું. કાંઈ પામવા પ્રયત્નશીલ ન થવું. એટલે હું તો નિશ્ચિંત બેઠો હતો. તેવામાં અચાનક મને સ્વપ્નેય ખ્યાલ નહીં એવો એક ઉત્સાહજનક પત્ર મારા પર આવ્યો, જે હું શબ્દેશબ્દ નીચે આપું છું. સંપૂર્ણ પત્ર આપવામાં થોડીક હકીકત બિનજરૂરી લાગે તો વાચક મિત્રો દરગુજર કરે. પણ પત્રની સ્વાભાવિકતા સચવાઈ રહે તેટલા માટે શબ્દેશબ્દ પત્ર ઉતારું છું.

મધુકર ગોપાળ દાતે,
ઈન્દુબાગ નં. ૨, સનમિલ લેન,
લોઅર પરેલ, મુંબઈ ૧૩,
૧૩–૧૨–'૫૯

શ્રી રા. રા. રાવજીભાઈ પટેલ,

સા. ન. વિ. વિ. મેં આપે છપાવેલ પુસ્તક 'માનવમૂત્ર' વાંચીને મારા દમ માટે આપે તેમાં બતાવ્યા પ્રમાણે આઠ દિવસના ઉપવાસ કરીને નવજીવન પ્રાપ્ત કર્યું, તે હકીકત આપને જણાવતાં મને અનહદ આનંદ થાય છે.

મારું નામ મધુકર ગોપાળ દાતે. હાલ મુ. મુંબઈ. જન્મ તથા અભ્યાસ સૌરાષ્ટ્રમાં, ભલગામ, અમરેલી. હાલ મારી ઉંમર ૪૫ વર્ષની છે. નાનપણથી જ કસરતનો વધારે શોખ. તેથી શારીરિક બાંધો બહુ જ મજબૂત. પણ જ્યારે હું પચીસ વર્ષનો નવજુવાન હતો, ત્યારે પણ કદાચ બપોરના એકાદ કલાક સૂતો, તો મને ઉધરસ આવે અને કફ સાથે જરા લોહી જતું, ત્યારે મેં તે તરફ દુર્લક્ષ કરેલું; પરંતુ કફ પ્રકૃતિ તો મને બચપણથી જ હતી એ મને યાદ હતું. પછી વધતાં વધતાં ઉધરસ ખૂબ વધી ગઈ અને ઘણા દેશી વિદેશી ઈલાજ કર્યા. છતાં ઉધરસ મટી નહીં. પણ તેનું રૂપાંતર દમમાં થયું, અને છેલ્લાં પાંચ સાત વરસમાં દમે તો મારો દમ જ કાઢી નાખ્યો. લગભગ બે હજાર રૂપિયા ખર્ચ કર્યા હશે. છતાં તે જવા તૈયાર નહીં. મારા ડૉક્ટરે પણ મારા માટે ઘણા ઈલાજ કરેલા પણ દમ વધતો જ ગયો. અને છેવટે મને જણાવવામાં આવ્યું કે કોઈ પણ દેશે દમ મટાડવાની દવા હજી સુધી શોધી નથી, દમ બેસાડવાની જ દવાઓ મળે છે; ત્યારે બહુ જ હતાશ થયો.

પછી તો હું બહુ જ પરેજીમાં રહેતો. અને છતાં દમે ભૂતની જેમ, ગમે તે વખતે એકદમ આવીને મને ત્રાસ આપવા માંડયો. ત્યારે મને પછી તો રોજ એક જ ચિંતા થવા લાગી કે મારા જેવો અભાગી અને પાપી આ દુનિયામાં બીજો કોઈ નથી. અને હતાશાએ મને કાયમનો ઘેરી લીધો!

એ દરમ્યાનમાં મારા પ્રિય મિત્ર તથા પાડોશી શ્રી ખેતશી માલશી સાવલાએ આપે લખેલું પુસ્તક મારા હાથમાં મૂક્યું, અને મને વાંચી જવા કહ્યું. હું તે બે વખત વાંચી ગયો અને મને વિશ્વાસ બેઠો. રોજ સવારમાં હું મારો પેશાબ એક વખત પી જતો. એક મહિના સુધી એમ કર્યું. પણ એનાથી મને કંઈ જ ફાયદો દેખાયો નહીં. હું થોડો નિરાશ થયો. પણ પછી નક્કી કર્યું કે, આઠ દિવસના ઉપવાસનો પ્રયોગ પૂર્ણ કરવો; કારણ કે તેમાં જુલાબ, ઊલટી, છીંકો વગેરે થાય જ એમ લખેલું. તેથી મને તે પ્રયોગ કરી જવા માટે પ્રોત્સાહન થયું. મેં ૧૮–૧–'૫૯થી પ્રયોગ શરૂ કર્યો. આખા દિવસ અને રાતનો બધો પેશાબ પીતો. તેમ જ જૂનો પેશાબ રાખેલો તે, મારી પત્ની રોજ ગરમ કરીને દિવસમાં બે વખત થઈને ત્રણ કલાક માલિસ કરતી. આમ બેચાર દિવસ થયા પણ જુલાબનું નામ નહીં. તેથી હું ગભરાયો. છેવટે પાંચમે દિવસે મેં કડવા લીમડાનાં પાન ઉકાળીને પછી તે પાણીનો એનિમા લીધો. પણ પેટમાંથી તે પાણી સિવાય કંઈ જ ન નીકળ્યું. છતાં પ્રયોગ ચાલુ જ રાખ્યો. કીધું ઊલટીઓ તો થશે જ. પણ આઠ દિવસમાં ન તો ઝાડા થયા ન ઊલટી કે ન છીંક આવી! નવમે દિવસે એટલે તા. ૨૬મી નવેમ્બરે મેં ઉપવાસ છોડચો. ઉપવાસ પહેલાં મેં મારું વજન કરેલું ત્યારે ૧૩૫ પાઉંડ હતું અને ઉપવાસ પછી તે ૧૧૬ પાઉંડ થયું.

હું તે જ દિવસે મારા કાયમના ડૉક્ટર પાસે ગયો. તેણે મારું આખું શરીર તપાસ્યું અને કહ્યું: "તારા શરીરમાં જરા પણ કફ નથી." મેં તેમને કહ્યું કે જોઈએ તો હું (ફેફસાનો) ફોટો પડાવી આવું, પણ તેમણે મને ના કહી. કંઈ જરૂર નથી. આજ દસ વરસ થયાં તેઓ મારો ઇલાજ કરતા હતા. અને મારે માટે ખૂબ મહેનત લીધેલી. તે ખુશ થયા. મેં તેમને આ પ્રયોગ વિષે કહ્યું. તે જાણીને તે ખુશ થયા, અને કહ્યું: "બેચાર મહિનામાં જો તમોને પાછો દમ ન જ થાય તો આપણે આ પ્રયોગ બીજાને પણ કરવાનું કહેશું."

મને તો પૂર્ણ વિશ્વાસ છે કે મને હવે કફ કે દમ નહીં જ થાય. પરંતુ જુલાબ, ઊલટી, છીંક વગેરે ક્રિયા થયા સિવાય આ દમ ગયો તેથી શંકા રહે છે. તો આપ એ શંકાનું નિરાકરણ જરૂર કરશો, એ પ્રાર્થના.

બીજું મારા શરીરને મેં ખાસ તાલીમ આપીને તૈયાર કરેલું, પણ આ દમે તેને ઘણું જ હલકું કરી નાખેલું. પણ હવે હું રોજ પ્રાણાયામ આસનો વગેરે કરીને પાછું મજબૂત બનાવી શકીશ, એમ મને પૂર્ણ ખાતરી છે. હવે આપ પણ મારા દમ જવા માટે કારણભૂત થયા તે બદલ આપનો અત્યંત આભાર માનું છું! પરમકૃપાળુ પરમેશ્વર વિષે શું કહેવાય, જેણે આ અમૂલ્ય દ્રવ્ય જે શરીરના દરેક રોગ માટે સર્વ પ્રાણીમાત્રને કાયમનું આપી રાખેલું છે. એવી તો પ્રભુની લાખો કરામતો છે. જેમાંથી આપણને એકાદ માલૂમ પડે તેમ પરમકૃપાળુ પાસે હું રોજ પ્રાર્થના કરું છું અને ઈચ્છું છું કે મારો રોગ જેવી રીતે તેણે મટાડયો છે તે જ રીતે મારા તન-મનને એવી રીતે તૈયાર કર કે હું કાયમ ગરીબ માણસોની સેવા કર્યા જ કરું. અને તેનો બધો યશ તેમને અર્પણ કરું. એવી બુદ્ધિ મને આપે કે મને તે બાબતનું કદી જ અભિમાન ન થાય કે ન આળસ આવે. ઈશ્વરે ખરેખર આ દૈવી ચીજ આપેલી છે તેનો વિશ્વાસપૂર્વક ઈલાજ કરવાનું હવે હું ઘણાને સમજાવું છું. તેઓમાંના હજી કેટલાકને સૂગ છે. જ્યારે કેટલાક અંધશ્રદ્ધાથી તેનો ઉપયોગ કરતાં ડરે છે. ઈશ્વર તેમને સદ્‌બુદ્ધિ આપો. ઈશ્વર મને મારી જિંદગી ગરીબ માણસોની સારવારમાં, ઉપયોગમાં લેવરાવે એવી મારી રોજની અને બધાથી પહેલી માગણી છે. અને એ જ મારી મોટામાં મોટી અભિલાષા છે. મને આશા છે કે ઈશ્વર મારી અભિલાષા પૂર્ણ કરશે.

હવે ઉપવાસ દરમ્યાન મને જે મારા સ્નેહીઓ જોવા આવતા તે મને મારા ઉપવાસ પરથી, તેઓએ જોયેલા અને ઘણાં વરસો પહેલાં સાંભળેલા અહેવાલો કહેતા, જેમાંના કેટલાક આપની જાણ સારુ લખી મોકલું છું.

પહેલો પ્રસંગ: શ્રી જાધવ માસ્તર મારા સહાધ્યાયી છે અને મારી ઉંમરના જ છે. તેઓ જ્યારે આઠ દસ વરસના હતા ત્યારના એક પ્રસંગની તેમણે વાત કીધી. એક ખૂબ જ મજબૂત બાંધાના સાધુ પુરુષ અમારા ગામમાં રહેતા હતા. તેમના જેવું શરીર બહુ જ થોડા માણસનું આજે જોવામાં આવે છે. તેમના શરીરની તંદુરસ્તી અંગે તેમને કુતૂહલ થયું. અને જ્યારે પૂછયા વગર તેમનાથી ન રહેવાયું ત્યારે જાણવા મળ્યું કે તેઓની તંદુરસ્તી તેઓ પોતે પોતાનું મૂત્ર નિયમિત પીતા હતા તેને આભારી હતી.

બીજો એક પ્રસંગ : અમારી પડોશમાં એક જૈન સાધુ આવેલા. હંમેશાં તેઓના ઉપવાસ ચાલુ જ હોય. તેમની આકર્ષક કાંતિ અને તંદુરસ્તી અંગે પૂછવામાં આવ્યું ત્યારે જાણવા મળ્યું કે તેઓ ઉપવાસ દરમિયાન પોતાના જ મૂત્રનો પીવામાં ઉપયોગ કરતા.

ત્રીજો પ્રસંગ ઉત્તર પ્રદેશના એક ભૈયાજીનો છે. જ્યારે મેં મારા મૂત્રપ્રયોગની ચમત્કારિક અસર વિષે તેને વાત કરી ત્યારે તેની પાસેથી જાણવા મળ્યું કે નાગા બાવાઓ પોતાનું જ મૂત્ર પીને પોતાની તંદુરસ્તી જાળવી રાખે છે, જેથી મારા પ્રયોગથી તેને કાંઈ નવાઈ ન લાગી.

મારા મિત્ર બાવકર પાસેથી એક 'દાદા' વિષે વાત જાણવા મળી. પચ્ચીસ વર્ષ પહેલાંની વાત છે. તે વખતે મારામારીમાં ચાકુનો ઉપયોગ ન હતો. પણ લાઠી કે ડાંગનો જ ઉપયોગ કરવામાં આવતો. તેનું શરીર પણ દૃઢ અને મજબૂત હતું. આઠદસ માણસોનો એકલે હાથે સામનો કરતો. માર ખાતો અને મારતો. પણ આશ્ચર્યની વાત તો એ છે કે તેના પર જે માર પડતો તેની કશી જ અસર તેને થઈ હોય તેમ લાગતું નહીં. તેને પૂછવાથી જાણવા મળ્યું કે માનવમૂત્રનો પ્રયોગ કેવળ આનો અકસીર ઉપાય છે. મૂત્ર પીધા બાદ અઠવાડિયામાં તો તેની તબિયત પહેલાંના જેવી જ તંદુરસ્ત જણાઈ આવતી.

આ બધા પ્રસંગો કેવળ આપની જાણ સારુ લખી જણાવ્યા છે.

મારી બીજી એક વિનંતી છે કે હું એક વરસ પછી પંદરેક દિવસના ઉપવાસ કરવાનો વિચાર કરું છું તો તે બાબત આપ આપનો કીમતી અનુભવ મને લખીને સલાહ આપવા મહેરબાની કરશો. આપનો ફરી એક વાર અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનું છું.

લિ. તમારો

તા. ૧૩–૧૨–'૫૯ મધુકર ગોપાળ દાતે

ખાસ નોંધ

દમના ઘણા પ્રયોગો થયા છે તેમાં એક નવો અનુભવ થયો છે તે એ કે પ્રયોગના ઉપવાસોને અંતે દરદીનો જઠરાગ્નિ મંદ પડી જાય છે. તેને ધીમે ધીમે સતેજ કરવો જોઈએ તેને બદલે કેટલાક દિવસોનો ઉપવાસી દરદી ખાવામાં ઉતાવળ કરે છે અને ફળનો રસ કે મગનું ઓસામણ વધારે

પ્રમાણમાં લે છે. જે બધું નહીં પચવાથી તથા એવા બીજા ખોરાકનો કફ થાય છે અને કફ થાય એટલે ઉધરસ અને શ્વાસ શરૂ થાય. આમ કેમ થયું તેનું કારણ સમજે નહીં એટલે પ્રયોગની નિષ્ફળતા સમજે. માટે આવા દરદીઓએ જેટલા દિવસોના ઉપવાસ કર્યા હોય તેટલા બીજા દિવસો પોતાના રોજબરોજના ખોરાક પર આવતાં લેવા. તેમાં પહેલે દિવસે તો એક ચમચો લીંબુનો રસ, બે ચમચા મધ અને ત્રણ ઔંસ ગરમ પાણી એ ત્રણેને મિલાવી ચમચે ચમચે લેવું. ચાર કલાક પછી મગનું પાતળું ઓસામણ બે ઔંસમાં આદુનો રસ બે ચમચા અને સહેજ મીઠું નાખીને લેવું. વળી પછી ચાર કલાકે મીઠાં સંતરાંનો રસ બે અધોળ લેવો—એ રીતે ધીમે ધીમે વધતા જવું. કડકડતી ભૂખ લાગે ત્યારે જ લેવું. વળી પેશાબ તો સવારે બે ઔંસ—બે અધોળ પીવાનું ચાલુ રાખવો.

આ રીતે કરવાથી જઠરાગ્નિ પ્રદીપ્ત થશે અને કોઈ પણ જાતની આવકળા રહેશે નહીં.

૪

કરોડરજ્જુ (મણકા)નું ગંઠાઈ જવું

(સંધિવા)

શ્રી અંબાલાલ કે. પટેલ, બી. એસસી., એલએલ. બી., સ્ટોર સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ, અમદાવાદ મ્યુનિસિપાલિટી. તેમનો પત્ર છે. તેમાંથી નીચેનું ટાંચણ કરું છું:

આપના સ્વાસ્થ્ય પર પેશાબચિકિત્સાથી જે અસર થઈ તેથી પ્રેરાઈ મેં મારા ઉપર તેની અજમાયશ તા. ૧૫–૫–'૫૮ની વહેલી સવારે પ્રભુપ્રેરણાથી શરૂ કરી.

દાક્તરી તપાસમાં જેને પ્લુરસી, સંધિવા અને કરોડના મણકાનું ગંઠાઈ જવું (સ્પોંડીલીટીઝ) કહે છે તેનો હું દરદી હતો. કફ પણ સારા પ્રમાણમાં સફેદ, સહેજ ભૂરા રંગનો અને વાદળીના જેવો છિદ્રોવાળો નીકળતો. કામમાંથી નિવૃત્ત થાઉં એટલે હું ઝડપાઈ જતો. આવી સ્થિતિ સને ૧૯૫૨ના વર્ષથી ચાલતી . . . પ્રથમ તો તા. ૧૫–૫–'૫૮થી

તા. ૨૧–૫–'૫૮ સુધી સારાયે શરીર પર માલિસ કરવાનું શરૂ કર્યું. તા. ૨૨–૫–'૫૮થી ૨૭–૫–'૫૮ માલિસ સાથે પ્રાતઃકાળે ઊઠતાં થતા પેશાબને પીવાનું શરૂ કર્યું. આ દરમ્યાન મને આખે શરીરે સારી પેઠે ગરમી નીકળી. મને લાગ્યું કે આ પ્રયોગની પ્રક્રિયા હશે જેથી હું ગભરાયો નહીં; પણ વહેલીમોડી તે બધી ગરમી પેશાબના માલિસથી શમી ગઈ. પેશાબના ઘસવાથી અને પીવાથી અસર તો બહુ અલૌકિક થઈ છે. 'પેશાબ ઝેરી છે, તે પિવાય નહીં' તેવો જે રૂઢિગત ખ્યાલ છે તે તદ્દન ખોટો છે. તે સ્વાસ્થ્ય પ્રાપ્ત કરવાનું અલૌકિક સ્વપ્રાપ્ત સ્વયંભૂ દૈવી સાધન હોવાની મને ખાતરી થઈ છે. ઉપવાસમાં છેલ્લા દિવસે અને આગલે દિવસે એટલે કે તા. ૩૦ તથા ૩૧ના રોજ પેશાબ ડિસ્ટિલ્ડ વૉટરના જેવો સ્વાદ વગરનો મેં અનુભવ્યો. મને જે કફ થતો હતો તે જે દિવસથી પેશાબ પીવાનું શરૂ કર્યું તે જ દિવસથી બંધ થયો. શરદી અને પાંસળીઓનો દુખાવો દૂર થયો. શરીરમાં તાજગી આપનાર ગરમી આવી અને હું રાત્રે પણ ઓઢ્યા વગર ઉઘાડા શરીરે સૂઈ રહેવા શક્તિમાન થયો. આ અગાઉ તો મારે શરીરની ગરમી સાચવવા ગરમ કપડાં વીંટાળી સૂઈ રહેવું પડતું. શરદી, કફ અને પ્લુરસી જેવું દરદ દૂર થઈ, વાના રોગો પણ ખૂબ જ હળવા થયા. મારી ડોક જે પકડાયેલી રહેતી તે છૂટી થઈ અને હલનચલન કરતી થઈ ગઈ. ચામડીની શિથિલતા દૂર થઈ. અને મુલાયમતા પ્રાપ્ત થઈ, રોગમુક્ત થઈ. ટૂંકમાં પેશાબના પ્રયોગથી જે અસર થઈ તે અલૌકિક જ છે. મેં અવારનવાર પેશાબનું માલિસ અને પીવાનું રાખ્યું છે અને તેથી સ્વાસ્થ્ય ખૂબ જ સારું જણાય છે. સ્વાસ્થ્ય માટેની અણમોલ, સ્વયંભૂ, અલૌકિક જડીબુટ્ટી સ્વપેશાબ હોવાનું કહેવામાં મને અતિશયોક્તિનો દોષ જણાતો નથી. સૌ કોઈ પીડિત સમાજ દાક્તરી કે વૈદકીય સલાહ બાજુ ઉપર મૂકી આવી અજમાયશ કરે અને સત્યનો અનુભવ કરે તેવી અભિલાષા હું સેવું છું.

૫

અમ્લપિત્ત–પેટનો દુખાવો અને પેટના ચાંદાનો રોગ

અમદાવાદમાં નવરંગપુરા શ્રીમાળી સોસાયટીમાં રહેતા શ્રી જી. બી. કેળકર નામના મહારાષ્ટ્રીયન ગૃહસ્થે પોતાનો અનુભવ મને લખી મોકલ્યો છે. તેનો જરૂર પૂરતો ભાગ હું નીચે આપું છું:

મને પેટનું ભારે દરદ હતું. મારા હાથ ધ્રૂજતા હતા. મને પેશાબનો પ્રયોગ કરવાનું એક મિત્રે સૂચવ્યું. એટલે મેં પેશાબને મારી હથેળીઓ ઉપર ઘસવાનું નક્કી કર્યું. બે ત્રણ દિવસના માલિસથી હથેળીઓ ધ્રૂજતી બંધ થઈ. આનાથી મને આ પ્રયોગને આગળ વધારવાની શ્રદ્ધા જાગી. હું આજે કહું છું કે ત્યારે હું તીવ્ર અમ્લપિત્ત (હાઈપર એસિડિટી)થી પીડાતો હતો. મારી હોજરીમાં ચાંદાં પડી ગયાં હતાં. પચીસ વર્ષ સુધી બધી જ જાતની દવા કરી ચૂક્યો હતો છતાં તબિયતમાં કંઈ સુધારો થયો ન હતો. મેં પેશાબના કોગળા કરવા માંડયા અને શરીર પર પેશાબનું માલિસ કરવા માંડ્યું. અઠવાડિયાના ગાળામાં તો મારામાં ગણનાપાત્ર શક્તિ આવી. મારી તબિયતના આ સુધારાથી પ્રેરાઈને મેં પેશાબ પીવાનું નક્કી કર્યું. દિવસમાં ત્રણથી ચાર વખત થઈને એક આખો ગ્લાસ પેશાબ પીતો. એક જ અઠવાડિયામાં પરિણામે મને એટલી બધી રાહત મળી કે જેને શબ્દોમાં વ્યક્ત કરી શકાય તેમ નથી. મેં મહિના સુધી પેશાબનું સેવન ચાલુ રાખ્યું અને આજે હું તીવ્ર અમ્લપિત્તથી મુક્ત થયો છું. હોજરીમાં ચાંદાં પણ હવે નથી રહ્યાં. મને સારી જેવી ભૂખ હવે લાગે છે.

હું મારા અનુભવથી માનતો થયો છું કે જેને જીવનની છેલ્લી ઘડી સુધી તંદુરસ્ત જીવન જોઈતું હોય તેમને માટે પેશાબ અમૃત કરતાં જરાય ઊતરતી ચીજ નથી. પેશાબ આપણને ઉત્તમ આરોગ્ય બક્ષે છે. તેમ જ અસાધારણ ચેપી રોગો સામે સંરક્ષક બની રહે છે. અંતરની શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ સિવાય બીજી કાંઈ જ કિંમત બેસતી નથી. એ રીતે ગરીબ જનતા માટે ખૂબ જ ઉપકારી ઔષધ છે. એનાં પરિણામો ત્વરિત અને કાયમી હોય છે.

અત્યારે મારી ઉંમર ૬૭ વરસની છે. છતાં હું સ્વાભાવિક કામ કરવા જેટલી શક્તિ ધરાવું છું તે મેં કરેલા મૂત્રપ્રયોગને જ આભારી છે.
મે, ૧૯૫૮

૬

બાબાની ઉધરસ અને શરદી ગઈ

મારો પૌત્ર ચિ. પ્રશાંત જ્યારે જન્મ્યો ત્યારે ૪॥ રતલ વજનનો હતો. બાળકનું સરેરાશ વજન ૭ રતલ હોય છે. જન્મ્યો ત્યારથી જ ઉધરસ અને શરદી ચાલુ. એમ કહેવાય કે ડૉ. અંકલેશ્વરિયાએ બહુ ચીવટથી ઈંજેકશનો આપી આપી જિવાડયો. ત્યાર પછી તેને ત્રણ વર્ષનો થયો ત્યાં સુધી ઠંડીમાં, તાપમાં કે વર્ષામાં શરદી અને કફ સાથે ઉધરસ રહ્યા જ કરે. અને પંદર દિવસ-મહિને દવા અને ઇંજેકશન આપવાં પડે, શેક કરવો પડે તેમ જ ગરમ કપડાંમાં વીંટાળી રાખવો પડે. તેને દવા અને ઇંજેકશનોને બદલે મૂત્ર પાવાથી આરામ થાય જ એવો વિશ્વાસ હોવા છતાં તે પીએ જ નહીં. "એ ભૂ ન પિવાય" એમ કહી મોં અવળું કરી નાખે. તેની મરજી વિરુદ્ધ તેનું મૂત્ર ન પાવાની મેં સલાહ આપી, પણ પેશાબથી તેના શરીરે માલિસ કરવાની સૂચના મેં તેની માને આપી; અને તેણે તે પ્રમાણે નિયમિત અમલ કરવા માંડયો અને અનુભવ્યું કે છેલ્લા ચાર છ માસથી ગયા ચોમાસામાં ભરવરસાદ અને ચાલુ શરદીમાં પણ તેને શરદી કે ઉધરસ કે તાવ આવ્યો નથી. શરીર પણ સારું થયું છે. મેં તેને કહ્યું: "જો તારા શરીરે ઈન્દુમતી ભૂ ચોપડે છે ત્યાર પછી તને ઉધરસ કે શરદી નથી થતી. પણ તું ભૂ પીએ તો તને કોઈ રોગ થાય નહીં." ત્યારે તેણે કહ્યું: "મારા ભાઈબંધોને કહું છું કે મારા દાદા કહે કે ગમે તેવો રોગ હોય તો ભૂ પીવાથી સારું થાય."

હું હસ્યો અને પૂછ્યું: "ત્યારે તું પોતે કેમ પીતો નથી?"

તેણે હસતાં હસતાં જવાબ આપ્યો કે, "એ તો બીજાને કહેવાય તો ખરું; પણ આપણાથી પિવાય ખરું?"

મેં કહ્યું: "હા, જે બીજાને કહીએ તે પહેલાં પોતાએ તો કરવું જ જોઈએ ને? જો, હું તને કહું છું તે પીઉં છું અને તે પછી જ તને કહું છું. જો, મારા હાથના આ પ્યાલામાં શું છે?" તેણે જોયું અને કહ્યું: "એ તો ભૂ છે." "જો તે હું પી જાઉં છું; કાંઈ ખોટું નથી. તને દવા પાય છે તેના કરતાં સ્વાદ સારો છે અને ગંધ પણ સારી છે." એમ કહી તેના દેખતાં હું આશરે ચારેક ઔંસ પેશાબ પી ગયો. તે તુરત ગયો. તેની મા પાસેથી લોટી લીધી, તેમાં પેશાબ કર્યો અને તેમાંથી એક ઘૂંટડો પી ગયો. તેની ભડક ભાંગી ગઈ. હું માનું છું કે હવે તેના સ્વાસ્થ્યનું સાધન તેણે મેળવી લીધું.

ત્યાર પછી એક બે મિત્રોએ મને કહ્યું કે મૂત્રના માલિસથી બાળલકવા પર અદ્ભુત અસર થાય છે. બાળલકવા મટી જાય છે. તેમણે પોતાની માહિતી કહી પણ જ્યાં સુધી તેની ખાતરીપૂર્વકની માહિતી મારી પાસે ન આવે ત્યાં સુધી હું જાહેર કરવા માગતો નથી.

૭

શ્રદ્ધા અને ઉત્સાહનું પ્રતીક

મૂત્રચિકિત્સા અંગેનો સ્વાનુભવવાળો લેખ વાંચીને આણંદ પાસેના મોગરી ગામના શ્રી ચતુરભાઈ ભાઈલાલભાઈ મે માસની અધવચમાં મારી પાસે આવ્યા. આણંદના એક ભાઈને હૃદયરોગ હતો. તેને માટે પ્રયોગ શી રીતે કરવો તેની હકીકત મેળવવાને તે ભાઈને લઈને આવેલા. મેં તેમને બધી હકીકત કહી. તેમની સાથે તેમની સોળેક વર્ષની દીકરી હતી. મેં પૂછ્યું કે, આ છોડીને કેમ લાવ્યા છો? તેમણે કહ્યું કે તેનો કાન ઘણા દિવસથી પાકે છે, ખૂબ સણકા નાખે છે અને પરુ નીકળે છે. એટલે કાનના સ્પેશિયાલિસ્ટને બતાવવા આવી છે.

મેં કહ્યું, "કાન પાકવા જેવા દરદને માટે હવે કાનના સ્પેશિયાલિસ્ટ શોધવાના રહ્યા? પહેલાં ડમરાનો રસ નિચોવી કાનનું દરદ મટાડતાં. તમે તો ગામડામાં રહો છો. પણ છોડીના મનમાં એવું તો ખરું કે મારા બાપ

લક્ષાધિપતિ છે અને સો દોઢસો રૂપિયા ખર્ચે તેમાં જ તેમની શોભા." ભાઈ ચતુરભાઈ ચમકયા અને મને પૂછ્યું: "એવું કેમ કહ્યું?" મેં હસતાં હસતાં કહ્યું કે, "એને ઘેર લઈ જઈને તેના જ પેશાબનાં ટીપાં ચાર દિવસ નાખજો એટલે કાનનું દરદ મટી જશે." તે બહેન પણ સમજી ગઈ, મોગરી પાછી ગઈ. અને ચોથે દિવસે પત્ર આવ્યો કે, ત્રણ દિવસ પેશાબનાં ટીપાં નાખવાથી કાનના સણકા મટી ગયા છે પણ હજી થોડું થોડું પાચ નીકળે છે, તેનું શું કરવું? મેં જણાવ્યું કે, પેશાબને થોડો ગરમ કરી નાની પિચકારીથી કાન ધોઈ નાખવો અને પછી તે જ ગરમ પેશાબનાં ટીપાં મૂકી રૂનું પૂમડું મૂકી દેવું. તેમણે તેમ કર્યું. તુરત ચોથે દિવસે પત્ર આવ્યો: બેબીના કાનનું દરદ સાવ મટી ગયું છે.

પણ ચતુરભાઈને મનમાં વસી ગયું કે આ તો દૈવી દવા! તેમના ઘરમાં ત્રણ દરદી હતાં:

(૧) તેમનાં પત્ની, તેમનું શરીર વધારે સ્થૂલ અને પેટમાં દુખાવો થાય.

(૨) તેમના ભાઈનાં પત્નીને પાંચસાત વરસથી મધુપ્રમેહનો રોગ. અને

(૩) તેમનાં પુત્રવધૂની કરોડનો ચોથો અને પાંચમો મણકો ગંઠાઈ જઈ, સોજો થયેલો અને કરોડ ઉપર ગઠ્ઠો જામેલો; તેથી દુ:ખથી ઊંચું જોઈ ચલાય નહીં તેમ જ આડુંઅવળું પણ જોવાય નહીં, ચત્તું સુવાય નહીં, એક બાજુ જ સૂવું પડે. સતત દુખાવાને લીધે ઊંઘ પણ આવે નહીં; આમ ભારે પીડા હતી. તે બહેનને મુંબઈ લઈ જઈ ડૉક્ટરની સલાહથી ઊંડાં કિરણોની સારવાર પણ આપેલી. પણ કાંઈ રાહત મળી નહીં. ત્યાંથી પાછા આવી આણંદ મિશન હૉસ્પિટલમાં સાડાત્રણ માસ પ્લાસ્ટર ઑફ પૅરિસના પાટામાં સૂતાં રહ્યાં, પણ કાંઈ ફેર પડચો નહીં. દિનપ્રતિ-દિન તેનું દરદ અસહ્ય થઈ પડયું. ઘરનાં આ ત્રણે દરદીઓ હતાં. પેલી દીકરીના કાનને તદ્દન આરામ થવાનો અનુભવ પામેલા ચતુરભાઈને શ્રદ્ધા બેસી ગઈ અને ઉપરનાં ત્રણે દરદીને પેશાબથી આખા શરીર પર માલિસ કરવાની શરૂઆત કરી. માલિસ કર્યાને અઠવાડિયું થયું હશે ને ત્રણે દરદીને ફેર લાગ્યો. તેમની કાંતિ તેજસ્વી થવા લાગી, દુ:ખ ઓછું થવા લાગ્યું. પેટ સાફ થઈ ખોરાક પચી જાય. શરીરે સ્ફૂર્તિ રહે અને દરદનું દુ:ખ

ઓછું જણાય. પંદર દિવસના માલિસ પછી પુત્રવધૂની કરોડરજ્જુના મણકાનો ગઠ્ઠો ઓગળી જવા લાગ્યો. આમ ફેરફાર થાય તેથી તેમણે મને પૂછીને હું સૂચના આપું તે પ્રમાણે કરવા માંડ્યું. ત્રણે દરદીઓએ પેશાબથી જરૂર પૂરતા ઉપવાસ પણ કર્યા અને એક માસના ગાળામાં તો માલિસ અને ઉપવાસથી પુત્રવધૂને આરામ થયો અને પોતાના પતિ સાથે કલકત્તા ગયાં. ચતુરભાઈની પત્નીનું શરીર સારું થયું. દુઃખ દૂર થયું. સ્ફૂર્તિ વધી અને તેમના ભાઈનાં પત્નીનું મધુપ્રમેહનું દરદ પણ મટી ગયું. શરીર સારું થયું. હાથપગના વેણાચૂંથા શમી ગયા. શરીરની ફીકાશ જતી રહી, મોં પર તેજ આવ્યું અને શરીરમાં શક્તિ આવી.

શ્રી ચતુરભાઈનો ઉત્સાહ વધ્યો. આણંદ સાથે સંબંધ વધારે ત્યાં તેમણે મીઠો પ્રચાર શરૂ કર્યો, એટલું જ નહીં પણ એવું આમંત્રણ પણ આપ્યું કે જેને દૈવી પ્રયોગ કરવો હોય તેમણે મારે ત્યાં આવવું. હું બધી વ્યવસ્થા કરી આપીશ. આરામ થયે જજો.

મોગરીનાં ઉપરનાં ત્રણ-ચાર દરદીઓને આરામ થવાથી આણંદ અને આજુબાજુનાં ગામોમાં છૂટાછવાયા પ્રયોગો શરૂ થયા. કરમસદના મારા એક સગા ડૉક્ટર છે. તેમની દોરવણી નીચે એક સાઠ વર્ષની ઉંમરના ગૃહસ્થને દસ વરસનો દમ મટી ગયો એ વાત તે ડૉક્ટર શ્રી પ્રભુદાસ પટેલ મને મળ્યા ત્યારે કહી.

૮

હૃદયરોગનો દરદી

શ્રી પ્રાણલાલ નથુભાઈ મોદી, મુંબઈ, ઉંમર વર્ષ ૩૬. 'સંસાર' માસિકમાં મૂત્રચિકિત્સાનો મારો અનુભવવાળો લેખ વાંચી મને પત્ર લખ્યો. પોતાના શરીરનું વર્ણન કરતાં લખે છે કે, તમારો લેખ વાંચી મને ઘણો આનંદ થયો; કારણ કે મને આશા બંધાઈ છે કે હવે મારા પણ દુઃખનો અંત આવશે. તમોએ રોગ પર જે ચિહ્નો બતાવેલ છે અને શરૂઆતમાં તમોને ડૉક્ટરે જે દવા બતાવેલ તે લગભગ બધી રીતે મને પણ લાગુ પડે છે. આ રોગની જાણ મને પહેલાં ૧૯૫૫માં થયેલ. અત્યારે બીજી વખત આ રોગ માટે સવા મહિનો થયાં હું પથારીવશ છું. આ વખતે તો ઈશ્વરે મને બચાવેલો છે; કારણ કે તા. ૨–૬–'૫૮ ના રોજ હું સખત બીમાર પડેલ. રોગનું નામ ડૉક્ટરના કહેવા પ્રમાણે Mitral Heart Disease Rheumatic Aeteology Congestive Cardiac Failure છે. બીજા એક દાક્તરે તેનું નામ Rheumatic Mitral Stendcis with Congestive Cardiac Failure કહેલ છે, ત્યારે તમોને હૃદયનો દમ કહેલ છે. અત્યારે આ રોગ ઉપર મને Digoxine Diomox, T. C. F. Vitamin B Complex, Forte Capsules તથા Mersalyl, B. D. H. (પેશાબનાં ઇંજેકશન), Uni B 12 E Folic, Uni B Complexનાં ઈંજેકશનો આપે છે. ડૉક્ટરના કહેવા પ્રમાણે હૃદયની અંદરનો વાલ્વ સંકોચાઈ ગયો છે. નાનપણમાં સાંધિવા હશે તેથી આમ થયું છે ને ફેફસાંમાં પાણી ભરાય છે.

મને જરા પણ ઝડપથી ચાલતાં અથવા કામકાજ કરતાં સખત શ્વાસ ચડે છે. જમણું પડખું ભારે રહે છે. ખભામાં સણકા મારી જાય છે ને દુખાવો રહે છે. શરીર નબળું અને ફિક્કું પડી ગયું છે. ઉંમર વર્ષ ૩૬ છે.

આ બધું લખવાનો હેતુ એ છે કે મારે પણ તમારા જેવો પ્રયોગ કરવો છે. પણ અમારા ડૉકટરને તમારો લેખ વંચાવી સલાહ લેતાં તેમણે

ચોખ્ખી ના પાડેલી છે. આ રોગ અસાધ્ય છે તેમ તેમનું પણ કહેવું છે; તેથી આ દરદથી હું કંટાળી ગયો છું.

છેલ્લે એટલું જ લખવાનું કે આપના દરદનાં જે ચિહ્નો હતાં તેવાં જ ચિહ્નો મને પણ છે. દવા પણ મળતી આવે છે. માત્ર રોગના નામ વચ્ચે જરા ફરક પડે છે. અમારા ડૉક્ટર પ્રયોગ કરવાની ના પાડે છે. માટે તમારી જરા પણ જવાબદારી વગર હું કરી શકું કે નહીં તે મને લખશો તો તમારો મોટો ઉપકાર માનીશ.

તેમના પત્ર પરથી મેં તેમને મારી જાણ મુજબની હકીકત લખી. તે પરથી તેમણે પ્રયોગ શરૂ કર્યો. વચ્ચે પત્ર લખી પૂછવા જેવું લાગ્યું તે મને પૂછ્યું. હું જાણતો હતો તે મેં જણાવ્યું. દિવસે દિવસે તેમને ફાયદો જણાયો. માલિસથી શરૂ કર્યું. પછી પેશાબ પીવા માંડયો. તેથી તેમને ઝાડા થયા. પેશાબની છૂટ થવા માંડી એટલે ઉપવાસ પણ શરૂ કર્યા. છેવટે તેમણે મને ઑગસ્ટ માસમાં જણાવ્યું કે, "મને ઘણો આરામ થઈ ગયો. શરીરે સ્ફૂર્તિ આવી છે. શક્તિ વધી છે. ઑફિસે રોજ જાઉં છું. ઓળખીતા બધા મને કહે છે તમારું શરીર ઘણું સારું થયું. છતાં હું હજી ઑફિસ જતાં ઢાળ કે સીડી ચઢવાની હોય છે તે ઉતાવળે ચઢું છું ત્યારે થોડો થોડો શ્વાસ ચઢે છે." તે ભાઈને તે દિવ્ય ઝરણનું રોજનું સેવન કરવાનું મેં જણાવ્યું અને વીનવ્યા કે, તમે હમણાં તાજી બીમારીમાંથી ઊઠયા તેમ તમારું હૃદય પણ તાજી બીમારીમાંથી સાજું થયું હશે. તેના પર આકરી કસોટી કરી તેને થકવશો નહીં. તમે તમારા હૃદયરોગથી છૂટયા તે બદલ તમને અભિનંદન. પણ હજી હું વૃદ્ધાવસ્થાને કારણે તમારા જેવા ઉપવાસ કરીને હૃદયરોગને નિર્મૂળ કરી શકયો નથી.

ઉપરની હકીકત વાચક મિત્રને પૂરી વાંચવાથી કંટાળો આવે એવો ડર હોવા છતાં મેં વિગતે લખી છે; છતાં તે ભાઈએ પોતાના પ્રયોગની ઘણી વિગત લખી છે તે મેં લખી નથી. આ ચિકિત્સામાં જે વિધિ કરવાની હોય છે તે હજી મારી સખત સૂચનાઓ હોવા છતાં કોઈએ કરી નથી. ચોકસાઈથી પ્રયોગ થાય તો તેનું પરિણામ થોડા સમયમાં રોગની સંપૂર્ણ નાબૂદીમાં આવી જાય એમ મને અનેકોના અનુભવો ઉપરથી ખાતરી થઈ છે. આપણને છેલ્લી બે પેઢીઓથી જેમ તેમ જિંદગી

જીવવાની ટેવની ખાસિયત પડી ગઈ છે તેવી જ કઢંગી ખાસિયત રોગની સારવાર વિષે પણ પડી છે. હાલની તબીબી પદ્ધતિમાં દાક્તર કે વૈદ પોતાના દરદીને લોકશાહીના સિદ્ધાન્તોને અનુસરીને પૂરેપૂરી સ્વતંત્રતા—સ્વચ્છંદે વર્તવાની છૂટ આપે છે અને એ રીતે આપણી સંયમશક્તિ ઘટી ગઈ છે. આ ચિકિત્સાની સારવાર જે જે લોકોએ લીધી છે તેમણે મને એમ જ કહ્યું કે, તમે ના કહો છો પણ અમે બીડી ચાલુ રાખી છે, શિખંડ ખાવાનો ચાલુ રાખ્યો છે તેમ જ માલિસમાં કે ઉપવાસમાં પણ અનુકૂળતા પ્રમાણે વર્ત્યા છીએ, છતાં અમને તો પૂરો લાભ થયો છે. જ્યારે આ વાત કેટલાકો તરફથી મેં જાણી ત્યારે મને મારી જવાબદારી સમજાઈ. તે સાથે મૂળ દ્રવ્ય પેશાબ, તેની અમોઘ શક્તિ પણ સમજાઈ. અને ગીતાજીમાં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનું કહેલું યાદ આવ્યું. આપણો કર્તવ્યધર્મ બજાવવાનો અલ્પ પ્રયત્ન પણ અનેક મોટા ભયમાંથી આપણને બચાવે છે; તો પછી પૂરો પ્રયત્ન કરવાથી આપણું કલ્યાણ કેમ ન થાય?

૯

અતિશય લોહીનું દબાણ

ગયા મે માસની આખરમાં અમદાવાદના એક પ્રતિષ્ઠિત ગૃહસ્થ શ્રી અનુભાઈ શાહ મારી પાસે આવ્યા. હું તેમને પિછાણતો હતો. તેમણે મને પોતાના દુ:ખની વાત કરી. તેમનાં પત્નીને ભારે લોહીનું દબાણ હતું. તેમણે તેની પીડાનું વર્ણન કરવા માંડયું. એ બહેનની ઉંમર ૪૫ વરસની પણ લોહીનું દબાણ ૨૭૦. એ બહેન જીવી શી રીતે શકે? મગજ ભમતું રહે. માથે સણકા નાખે. છ માસથી સહેજ પણ ઊંઘી શકાય નહીં. આખી રાત બૂમબરાડા અને દુ:ખદ ચિત્કાર નાખ્યા કરે. ખવાય નહીં. મેં તે ભાઈને પૂછ્યું કે, "દાક્તરની દવા તો કરી હશે ને?" તેમણે નિસાસો નાખતાં કહ્યું, "અરે શી વાત કરું! તેને સામાન્ય શરદી થયેલી તેને લીધે કોઈ વખત તાવ પણ આવતો. ડૉકટરે તે શરદી કાઢવાને ભારે ઈંજેકશન આપ્યાં. સ્પેકટોમાઈસીનના કોર્સ આપ્યા કર્યા. બીજાં ઈંજેકશનો પણ આપ્યાં, પણ શરદી મટી નહીં. દિનપ્રતિદિન તેનું દુ:ખ વધ્યે

ગયું. શું દુ:ખ છે તે જ અમને સમજાયું નહીં. એટલે એક સારા દાક્તરને બતાવી. તેમણે તપાસતાં લોહીનું દબાણ જોયું અને તે તો હબકી ગયા! તેમણે પેલા ડૉકટરને ઠપકાર્યા કે તમે શરદી માટે ઇંજેક્શન તો આપ્યા કર્યાં; પણ લોહીનું દબાણ કોઈ દિવસ જોયું નહીં? આ તો ગજબ થઈ ગયો છે. આ બાઈ જીવે છે શી રીતે તે જ સમજાતું નથી. તેને લોહીનું દબાણ હાલ ૨૭૦ છે. આવા લોહીના દબાણ-વાળો દરદી જીવી શકે એ જ નવાઈની વાત છે. લોહીનું દબાણ ઓછું થાય તો સમજણ પડે. એટલે શરદી કે તાવ એક બાજુ રહ્યાં અને લોહીનું દબાણ ઉતારવાનો પ્રયત્ન થવા માંડયો." આગળ વાત કરતાં ભાઈ અનુભાઈએ દુ:ખી દિલથી વર્ણવ્યું કે, લોહીનું દબાણ ઉતારવાના અથાગ પ્રયત્ન કર્યા. આજ સુધી ઓછામાં ઓછાં એક હજાર ઇંજેકશનો તેને આપ્યાં હશે પણ કાંઈ વળ્યું નહીં. એટલે નિપ્ણાત ડૉકટરોએ એવું નક્કી કર્યું કે, ઑપરેશન કરી શરીરના મધ્ય ભાગના જ્ઞાનતંતુ કાઢી નાખવામાં આવે તોપણ ચાળીસ ટકા આશા રખાય કે લોહીનું દબાણ ઓછું થાય અને ૬૦ ટકા આશા અમે ના આપીએ. છેવટે તે પણ સ્વીકાર્યું. વાડીલાલ હૉસ્પિટલમાં ઑપરેશન થયું. છ કલાક ઑપરેશન ચાલ્યું અને એક બાજુના જ્ઞાનતંતુઓ કાઢી નાખ્યા. તે ઑપરેશન રુઝાતાં પંદર દિવસ પછી બીજી બાજુનું ઑપરેશન કરી તે બાજુના જ્ઞાનતંતુઓ કાઢી નાખ્યા. ઑપરેશન રુઝાયું પણ લોહીનું દબાણ ૨૪૦ થી નીચે ઊતર્યું નહીં અને તે પણ દરરોજ લોહીનું દબાણ નહીં વધવાની ટીકડીઓ આપીએ તો ૨૪૦ રહે. ટીકડીઓ ન આપીએ તો ૨૬૦ થાય. આટલા સુધારાથી કાંઈ દરદીને બીજું દરદ ઓછું થયું નહીં. શરીરના સણકા, ચક્કર આવવાં, અનિદ્રા અને ખોરાક ખવાય નહીં. બૂમબરાડા અને ચિત્કાર તો હતા તે જ રહ્યા."

તે ભાઈએ વળી આગળ ચલાવ્યું: "એટલા માટે છેવટે હું તમારી પાસે આવ્યો છું. તમારો મૂત્રચિકિત્સાવાળો લેખ વાંચી મને એમ આશા લાગી કે તમારા પ્રયોગનો એકલો જ ઉપાય બાકી રહ્યો અને મને શ્રદ્ધા છે કે તેના પ્રયોગથી તેનું લોહીનું દબાણ ઓછું થશે."

મેં તેમને કહ્યું કે, તમો જાણો છો કે હું દાકતર કે વૈદ નથી. હું તેનો ધંધો કરતો નથી. પણ કુદરતી સાધન પ્રત્યેની શ્રદ્ધાથી મેં તે

સાધન અજમાવ્યું અને મને તેથી સારી રાહત મળી. એટલે તમને શ્રદ્ધા હોય તો તમે પણ તે પ્રયોગ અજમાવો. પણ હવે દાક્તરોની દવાથી તેમને મટશે, એવી આશા તમે છોડી દીધી છે?

તે ભાઈએ નિશ્ચયાત્મકભાવે કહ્યું: "હાજી, મેં તો આશા છોડી દીધી છે, એટલું જ નહીં પણ દાક્તરો પણ એવું જ કહે છે કે કેસ આશાજનક નથી. તેમણે તો હાથ ધોઈ નાખ્યા છે. તેથી હું તમારી પાસે આવ્યો છું."

મેં તેમને પૂછ્યું કે, "એટલે તમે એમ કહેવા માગો છો કે તમારાં પત્નીને તમે મરી ગયેલાં માનો છો?" તેમણે નિરાશાથી જવાબ આપ્યો: "હું તો તેને મરી ગયેલી જ માનું છું; નાહક રિબાય છે અને તેની રિબામણીને કારણે અમે ઘરમાં કોઈ ઊંઘી શકતાં નથી અને દુ:ખી થઈએ છીએ."

તે ભાઈનો નિશ્ચય જોઈને મેં તેમને કહ્યું કે, "ઠીક ત્યારે, આ પ્રયોગમાં રસ લે છે તેવા દાક્તર પુષ્પેન્દ્ર ભટ્ટને મળો અને પ્રયોગની વિધિ જાણી લો. તમારે તેમને કાંઈ ફી આપવાની નહીં. તમને પ્રયોગની રીત સમજાવશે તે પ્રમાણે શરૂ કરો. પણ પ્રયોગ દરમ્યાન કોઈ પણ જાતની બીજી દવા તેમને આપવી નહીં, એટલું સાચવજો."

તેમણે વળી પૂછ્યું: "પણ તમારા ધોરણે માલિસ કરવાનું કહો છો તે સમયમાં તેમને દાક્તરની ટીકડીઓ ન આપું તો લોહીનું દબાણ વધશે નહીં ને?" મેં જવાબ આપ્યો કે, "બે ત્રણ દિવસ માલિસ કર્યા પછી ટીકડીઓ બંધ કરજો અને શું થાય છે તે મને જણાવજો."

મારી સૂચના પ્રમાણે તે ભાઈએ પોતાના ડૉક્ટરને ડૉ. પુષ્પેન્દ્ર ભટ્ટ પાસે જઈ પ્રયોગવિધિ પૂછી લાવવાનું સૂચવ્યું. તેમના ડૉક્ટર રૂબરૂ ગયા નહીં પણ ફોનથી પૂછ્યું અને શ્રી અનુભાઈને કહ્યું કે, "ડૉ. પુષ્પેન્દ્ર ભટ્ટે પગના તળિયે દિવસમાં બે વખત પેશાબથી માલિસ કરવાનું કહ્યું છે." ખરી વાત એ હતી કે દિવસના બે કલાક આખા શરીરે માલિસ કરવાની સૂચના તે ડૉક્ટરને પુષ્પેન્દ્ર ભટ્ટે આપેલી; પણ તેમણે ધ્યાનથી સાંભળ્યું ન હોય કે ગમે તે કારણે, પગને તળિયે જ માલિસ કરવાની સૂચના આપી; છતાં મૂળ વસ્તુમાં શક્તિ એવી વિચક્ષણ

છે કે તેનો પરચો તુરત બતાવ્યો. કેવળ પગને તળિયે જ ત્રણ દિવસ માલિસ કર્યા પછી પેલી ટીકડીઓ બંધ કરી છતાં તે બહેનનું લોહીનું દબાણ વધ્યું નહીં. તેની ખાતરી થતાં ભાઈ અનુભાઈએ રાજી થઈ મને ફોન કર્યો અને જણાવ્યું કે, "પેલા ડૉક્ટરની સૂચના પ્રમાણે પગને તળિયે ત્રણ દિવસ પેશાબથી માલિસ કર્યા બાદ પેલી ટીકડીઓ આપવાની બંધ કરી તોપણ લોહીનું દબાણ વધ્યું નથી, પણ સ્થિર રહ્યું છે; એટલે હવે તો મારી શ્રાદ્ધા વધી છે કે આ ઉપચારથી તેને મટશે જ. મને તમે વારંવાર દોરવણી આપજો."

ઉપરની તેમની હકીકત સાંભળી મને આનંદ થયો. આજકાલ જ્યાં જોઈએ ત્યાં લોહીના દબાણની ફરિયાદ વધી પડી છે; છતાં આવા ભારે લોહીના દબાણનો દાખલો તો જવલ્લે જ હશે. આવી ગંભીર બીમારી સુધરી જાય તો આ પ્રશ્ન પ્રત્યે જનતાનું લક્ષ જરૂર ખેંચાય એમ લાગવાથી મેં આ પ્રયોગના એક અનુભવી જુવાન ભાઈ રણજિતભાઈ પરીખ જેણે કેવળ યોગની દૃષ્ટિથી આ પ્રયોગ છેલ્લાં પાંચ વરસથી કરવા માંડયો હતો, તેમને આ દરદી બહેનની સંભાળ લેવાનું કામ સોંપ્યું. પેલાં બહેનને પેશાબ પણ બહુ થોડો થાય. ઉપવાસમાં પેશાબનો જથ્થો ઓછો હોય તો તેમાંના પૌષ્ટિક ક્ષારો દરદીઓને ઓછા મળવાથી અશક્તિ વધે. જેમ વધારે પેશાબ પીવામાં આવે તેમ શરીરને વધારે પોષણ મળે અને વહેલો આરામ થાય. એટલે આ ભાઈએ પોતે દૂધ પર રહીને પોતાનો પેશાબ બહેનના માલિસ માટે વાપરવા માંડયો અને બહેનનો પોતાનો પેશાબ પાવા માંડયો. આમ તો તે બહેન કાંઈ ખાઈ શકતાં નહોતાં. દૂધ સરખું પણ પેટમાં ટકે નહીં. પણ પહેલા દશ દિવસમાં આખા શરીરના માલિસથી લોહીનું દબાણ ૨૪૦થી ૨૨૫ ઉપર આવ્યું, છ માસની સતત અનિદ્રા પછી બે ચાર કલાકની ઊંઘ આવવા માંડી અને દૂધ પેટમાં ટકવા માંડયું. બીજા દશ દિવસમાં શરીરમાં કોઈ જાતનો દુખાવો રહ્યો નહીં, લોહીનું દબાણ ૨૦૦ સુધી ઊતર્યું. તે બહેનને ભારે રાહત થવા માંડી. બેઠું થવાય, તકિયે બેસી રહેવાય; ઝાડા વાટે ખૂબ મળ નીકળવા માંડયો અને રાત્રે ને દિવસે ઊંઘ સારી રીતે આવવા માંડી. દુ:ખને કારણે થતા બૂમબરાડા તો બંધ થઈ જ ગયા. આ બધું છતાં એક ચિંતા રહેવા માંડી. હાથના અને પગના સોજાને કાંઈ અસર

ન થઈ. તે સહેજે ન ઊતરે. શ્રી અનુભાઈનું એવું કહેવું હતું કે વિવિધ પ્રકારનાં ઝેરી ઇંજેકશનોના કારણે શી શી અસર નહીં થઈ હોય, તેની શી ખબર? વૈદકના જાણનારાઓને એમ પણ લાગ્યું કે બહારનાં ઝેરી દ્રવ્યોના જમાવને કારણે કઠોદરનું દરદ લાગુ પડયું હોય. હૃદય અને કીડની (મૂત્રપિંડ) પણ નિયમિત કામ નહોતાં આપતાં. એટલે લોહીનું દબાણ ઓછું થવા માંડયું પણ હાથપગના સોજા ઊતરે નહીં. છતાં પ્રયત્ન ચાલુ રહ્યો. છ અઠવાડિયાંને અંતે લોહીનું દબાણ ૧૫૦ પર આવ્યું. ૪૫ વરસની ઉંમરના પ્રમાણમાં એ વધારે ન ગણાય. એટલે હવે લોહીનું દબાણ સામાન્ય થયા પછી સોજાનું દરદ મુખ્ય બની ગયું. ઉપવાસ તો બહુ ખેંચાય તેમ નહોતું. એટલે થોડું થોડું મગનું પાણી અને દૂધ આપવા માંડયું. માલિસ તો ચાલુ હતું. પણ તેમણે પાણી બિલકુલ નહોતું પીવાનું; કારણ કે પાણી તો કાઢવાનું હતું. પણ લાંબા દિવસમાં દરદીને પણ ઉતાવળ થઈ આવી. અને જે ભાઈ તેમની સારવારમાં હતા તેમણે મને કહ્યું કે, "કાકા, આ તો ગજબ થાય છે. છાનુંછપનું પાણી વગેરે ખૂબ પિવાય છે અને દરદી સંયમમાં રહે એમ લાગતું નથી." મેં ભાઈ અનુભાઈને આ અંગે પૂછ્યું ત્યારે તેમણે પણ કહ્યું કે, "કાકા, શું થાય? હું તો આખો દિવસ ઑફિસમાં હોઉં, ઘેર શું થાય છે તેની મને ખબર નથી. હું વારંવાર ચેતવણી આપું છું."

આ પ્રસંગે મને લાગ્યું કે આવી રીતે કામ થાય નહીં. નામોશી આવે. ભાઈ રણજિતભાઈને સૂચના કરી કે, "સારવાર છોડી દો. લોહીનું દબાણ ૨૬૦ થી ૧૫૦ આવી ગયું એટલે આપણો પ્રયોગ તો સંપૂર્ણ સફળ ગણાય." ત્યાર બાદ કોઈ વૈદ્યની સારવારમાં સવા મહિનો તે બહેન રહ્યાં અને કમનસીબે મૃત્યુ પામ્યાં. આ પ્રયોગ મારી દૃષ્ટિએ તો સફળ ગણાય. મૃત્યુ રોકવાની શક્તિ પણ મૂત્રમાં છે તેવો મારો દાવો નથી. અને કેવળ લોહીનું દબાણ ઓછું એટલે ૧૭૦–૧૭૫ થાય તોપણ દરદીને આરામ થઈ જાય એવી નિષ્ણાત દાક્તરોની માન્યતા હતી. અને તે હેતુથી બાર કલાકના ઑપરેશનથી જ્ઞાનતંતુઓને કાઢી નાખ્યા છતાં તે લોહીનું દબાણ ઓછું ન થયું. તેને કારણે દાક્તરોએ પણ હાથ ધોઈ નાખ્યા હતા. તે લોહીનું દબાણ ૨૬૦ થી ૧૫૦ સુધી આવી

ગયું અને દરદીનું બધું દુઃખ મટી ગયું એ કાંઈ મૂત્રની જેવી તેવી શક્તિ ન ગણાય. અને વળી નિરાંતે, વગર પીડાએ મૃત્યુ પામ્યાં. આ પ્રયોગને પૂરો યશ નહીં મળવાનો હોય એટલે અગર તો તે દરદીના મૃત્યુનો અપયશ આ પ્રયોગને શિરે નહીં આવવા દેવો હોય એટલે તે દરદીની સારવાર છોડી દેવાની બુદ્ધિ પ્રભુએ મને સુઝાડી; કારણ કે મને તેમાં મમત્વ ન હતું. આ કેસ બરોબર સમજાય એટલા માટે વિગતે મેં આપ્યો છે. આવા કેસોમાંથી આ મૂત્રચિકિત્સાની વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિ આપણે ઊભી કરવાની છે. આવા કેસો ભવિષ્યમાં મૂત્રચિકિત્સાના કોઈ પણ ઉત્સાહી સંશોધકોને માર્ગદર્શક થઈ પડે.

૧૦
ગળાની ગાંઠો

ઘણાં નાનાંમોટાંઓને ગળામાં ગાંઠો થાય છે. કેટલીક વખતે તે ક્ષયની હોય છે, કેટલીક વખત કૅન્સરની હોય છે અને કેટલીક વખત સાદી હોય છે; છતાં તેનાથી દરદીનું ગળું સૂજી જાય છે. ખાવામાં મુશ્કેલી પડે છે. તેનાં મોં અને આંખો પણ સૂજી જાય છે. આવી ગાંઠોને ઇંજેક્શનો કે ઑપરેશનથી છંછેડવામાં આવે અને તાત્કાલિક સાદા ઉપચારોથી મટાડી ન દેવાય તો તે કૅન્સરનું રૂપ પકડે છે એમ ઘણાંનો અનુભવ છે. સાબરમતી હરિજન આશ્રમમાં રહેતા શ્રી જૂઠાભાઈ અમરશી શાહનો છોકરો નામે ભરત, ઉંમર વર્ષ ૧૪ની, તેને ગળામાં બંને બાજુએ બે ગાંઠો થયેલી. મોઢું સૂજી ગયું હતું અને પાણી પીતાં પણ તકલીફ પડતી. તેથી ગભરાઈને ઓળખીતા ડૉક્ટર પાસે તેને લઈ ગયા. ડૉક્ટરે તેને તપાસીને તુરત સૂચના કરી કે તેને તાત્કાલિક ગુલાબબાઈ હૉસ્પિટલમાં જ્યાં ડૉ. સુમન શાહ તે વખતે હતા, તેની પાસે લઈ જવો. તે ડૉક્ટરે જૂઠાભાઈને એમ કહ્યું કે તે પોતે તે છોકરાને દવા આપે પણ એ ગાંઠો ગળાની અંદર પાકી જાય અને ફૂટી જાય તો શરીરનું જોખમ આવી જાય. માટે ડૉ. સુમનની સલાહથી તે જે

ઇન્જેક્શન કે બીજી સારવાર સૂચવશે તે મુજબ પછી કરીશું. ડૉક્ટરની વાતથી ગભરાઈને શ્રી જૂઠાભાઈ પોતાના છોકરાને લઈને હૉસ્પિટલમાં ગયા ત્યારે જાણ્યું કે ડૉક્ટર પોતે બહાર નીકળી ગયા હતા. પણ બીજા માણસોએ કહ્યું કે બપોરે બીજા કોઈક ડૉક્ટર મળશે. તેને એ છોકરાને બતાવજો; કારણ કે ડૉ. સુમન શાહ હવે બે ત્રણ દિવસ પછી આવશે. બીજા ડૉક્ટરને બતાવવાની તેની ઇચ્છા ન હતી. એટલે એ ભાઈ પોતાના છોકરાને લઈને ડૉ. સુમનના ખાનગી દવાખાનામાં ગયા. બપોરના બાર વાગી જવાથી ડૉક્ટર ત્યાંથી પણ પોતાને ઘેર જવાને નીકળી ગયા હતા. એટલે બાપ–દીકરો થાકીને ઘેર પાછા ગયા. શ્રી જૂઠાભાઈ પાસે તે વખતે ડૉ. આર્મસ્ટ્રૉંગનું પુસ્તક 'વૉટર ઑફ લાઈફ' હતું. તે તેમણે ચીવટથી વાંચવા માંડયું. પુસ્તકમાં ગળાની આવી જાતની ગાંઠો માટે બહુ જ ખાતરી-પૂર્વક લખેલું છે કે, તે મૂત્રચિકિત્સાથી જલદી ઓગળી જાય છે. તેથી તેમણે પોતાના દીકરાને એ મૂત્રપ્રયોગની વાત કરી અને તેને સમજાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો. રોજ દવાખાને જવું, રોજનાં પાંચસાત રૂપિયાનાં ઇન્જેક્શનો લેવાં અને મોટા ખર્ચમાં ઊતરવું, તેના કરતાં મૂત્રપ્રયોગ કરવો એ જ સારું છે. બધી તકલીફોમાંથી બચી જવાશે. કદાચ ઑપરેશન કરવાનું પણ કહે. એમ થાય તો જોખમ પણ ખરું. બાપની વાત છોકરો સમજ્યો અને આ પ્રયોગ કરવાનું સ્વીકાર્યું. ભરતભાઈ પોતાના પેશાબનો એક ઘૂંટડો મોં બગાડીને પી ગયો. પરંતુ માની લીધેલી સૂગને લીધે તુરત ઊલટી થઈ. ઊલટીથી કેટલોક પેશાબ બહાર નીકળી આવ્યો. છતાં તે દિવસે તેને કાંઈ પીડા નહીં થવાથી અને તેના પિતાના વારંવાર કહેવાથી બીજે દિવસે તેણે વધારે પેશાબ લીધો. તેને ઊલટી ન થઈ અને દરદમાં ઠીક રાહત મળી. આને કારણે તેને શ્રદ્ધા આવી કે તેને ઠીક થશે. ત્રીજે દિવસે તે ભાઈ છથી આઠ ઔંસ પેશાબ આંખો મીંચીને ગટગટાવી ગયો. ત્રણ જ દિવસમાં આઠ આની દરદ ઓછું થઈ ગયું. બીજા પાંચ છ દિવસ વધુ આ પ્રયોગ ચાલુ રાખવાથી છઠ્ઠે દિવસે તો તેના ગળાની બંને ગાંઠો ઓગળી ગઈ. શ્રી જૂઠાભાઈ જણાવે છે કે, આ પ્રસંગથી અમને આ પ્રયોગ ઉપર ઘણી શ્રદ્ધા ચોટી છે. આમ આ પ્રયોગ તેની બાબતમાં સફળ થયો છે.

૧૧

ચામડીનું દર્દ

ઉપરના જ શ્રી જૂઠાભાઈ શાહે પોતાના શરીર પર ભયંકર ગરમી ઊપસી આવેલી તે પર સફળ પ્રયોગ કર્યો. તેનો હેવાલ તેમણે પોતે આપ્યો છે. તેમની ઉંમર ૭૭ વર્ષની છે. ત્રણેક માસ ઉપર તેમણે શરીર પર પેશાબથી માલિસ કરવાનું અને પેશાબ દરરોજ એક બે વખત પીવાનું શરૂ કરેલું. તે દરમ્યાન આખા શરીર પર શીતળાની માફક મોટા પીલુ જેવા ફોલ્લા ઊપસી આવ્યા. આખા શરીર પર આંગળી મૂકવા જેવી પણ જગા ખાલી નહીં. હાથે અને પગે ઘણો દુખાવો શરૂ થયો. તેથી તેમણે મૂત્ર અને પાણી સાથેના ત્રણ ઉપવાસ કરવાનો નિર્ણય કર્યો. ફોલ્લાના કારણે શરીર પર માલિસ તો થઈ શકે નહીં, જેથી મૂત્ર ચોપડવાનો નિશ્ચય કર્યો. આ પ્રયોગમાં તેમને ભારે શ્રદ્ધા હોવાથી તે મુજબ સારવાર ચાલુ રાખી. શરીરની સ્થિતિ એવી હતી કે બીજો કોઈ માણસ જુએ તો એમ જ કહે કે તેમને ચેપી રોગની હૉસ્પિટલમાં લઈ જવા જોઈએ; પણ તેમણે કોઈ પણ વૈદ-ડૉક્ટરની સલાહ લીધા સિવાય સંપૂર્ણ શ્રદ્ધાથી પ્રયોગ ચાલુ રાખ્યો.

ઉપવાસ દરમ્યાન દિવસમાં જેટલો પેશાબ થાય તે બધો તે પી જતા અને બે ત્રણ દિવસનો વાસી પેશાબ રાખી મૂકેલો તેનો ઉપયોગ શરીર પર ચોપડવામાં કરતા. વચ્ચે છઠ્ઠે દિવસે રોગનો ઉપદ્રવ ખૂબ જ જણાયો અને પગે સોજા પણ આવી ગયા. એમણે જોયું કે શરીરની ગરમી ઉપર કેવળ પેશાબ સીંચવાથી પેશાબનો ગુણ દાખવતો નથી, તેથી તેમણે પોતાના એક મિત્ર પાસે પેશાબનું ચોળીને શરીર પર માલિસ કરાવ્યું. તેને લીધે પાકેલા ફોલ્લા બધા ફૂટી ગયા. આખા શરીરે જાણે પરુ-પાચ ચોપડચું હોય એવો સફેદ લેપ જણાયો. પણ પછી તુરત નવશેકા પાણીથી નાહી નાખી શરીર સ્વચ્છ કર્યું. આથી ઘણી જ રાહત થઈ. પાંચ છ દિવસ સુધી જૂના નવા ફોલ્લામાંથી પરુ નીકળી જવાથી રૂઝ આવવા લાગી અને

શરીર સારું થઈ ગયું. બે દિવસ પછી તો તેમની હંમેશની કામગીરી શરૂ કરી દીધી.

આ કિસ્સામાં વિશેષ વિગત આપતાં શ્રી જૂઠાભાઈ જણાવે છે કે, મેં મારી જિંદગીમાં કોઈ દિવસ ઉપવાસ કરેલા નહીં; કેમ કે જો એક જ દિવસ ખાધા વિનાનો જાય તો શરીરે પુષ્કળ અશક્તિ આવી જતી. પરંતુ પેશાબ સાથેના આ ત્રણ દિવસના ઉપવાસ વખતે મને જરાય અશક્તિ જણાઈ નહોતી અને થોડું થોડું ફરી પણ શકતો હતો. આથી મને શ્રદ્ધા ઊપજી છે કે ચામડીનાં દરદોમાં આ મૂત્રપ્રયોગ રામબાણ અને સહેલો ઉપાય છે. મારી સર્વને ભલામણ છે કે આ સચોટ અને બિનખર્ચાળ ઉપાય અજમાવીને ચામડીનાં દરદોમાં ફાયદો ઉઠાવે અને બીજી ખર્ચાળ દવાઓ અને હેરાનગતિથી બચે.

જો હું ડૉકટરી દવાઓ પાછળ પડચો હોત તો મોટા ખર્ચમાં ઊતરત. આખું કુટુંબ મારી સારવાર પાછળ હેરાન હેરાન થઈ જાત. આ દરદમાં તો મેં મારાં સગાંઓને કે દીકરીઓને પણ ખબર જાણી જોઈને આપી ન હતી; કેમ કે મારે તેમને હેરાનગતિમાંથી બચાવવાં હતાં. આ રીતે મેં મારું ચામડીનું ભયંકર દરદ શાન્તિથી મટાડચું.

તા. ૧૦–૧૦–'૫૮

ઉપરના હેવાલનો હું પોતે સાક્ષી છું. એક દિવસ હું આશ્રમ તરફ ફરવા ગયેલો. ત્યાં મેં તેમની બીમારીની વાત જાણી. હું તેમને જોવા ગયો. તેમની ભયંકર દશા જોઈને હું ત્રાસી ગયો. અને મને ચિંતા થઈ કે આનું પરિણામ શું આવશે! પણ પાંચ દિવસ બાદ જ્યારે મેં ભાઈ જૂઠાભાઈને જોયા ત્યારે મને તેમનું શરીર જોઈને આશ્ચર્ય થયું. શરીરના કોઈ ભાગ ઉપર દરદની નિશાની નહીં અને ચામડી તેજસ્વી તથા સુંવાળી જણાઈ. ૭૭ વર્ષની ઉંમરે આવી બીમારી પછી પણ પાંચ પાંચ માઈલની મુસાફરી કરીને ખરા ધીખતા તાપમાં મોટી તાલવાળા ખુલ્લા માથે માથા ઉપર વસ્ત્રનો ટુકડો નાખીને શ્રી જૂઠાભાઈને પાછા મારી પાસે આવેલા જોયા ત્યારે મેં તેમનું ખમીર તો જોયું પણ સાથે સાથે માનવ-મૂત્રના ખમીરની પણ મને વિશેષ ખાતરી થઈ.

૧૨

પેટનો દુખાવો

અસલાલીના રહીશ અને અમદાવાદમાં રહેતા ભાઈ લાલજીભાઈ હીરાભાઈ પટેલ, ઉંમર વર્ષ ૪૩ની. વર્તમાનપત્રોમાં મારા મૂત્રચિકિત્સાની સ્વાનુભવી કથા વાંચીને તેમણે પોતાની મેળે પોતાને જેમ સૂઝ્યું તે પ્રમાણે પોતાનું દુ:ખ દૂર કરવાનો નિશ્ચય કર્યો. તેમને સારું થયા બાદ બે માસે મારા એક પરિચિત ભાઈ સાથે મને મળવા આવ્યા અને પોતે જે પ્રયોગ કર્યો અને તેનાથી જે આરામ થયો તેની વાત કરી. પછી પોતે પોતાના દરદને નિર્મૂળ કરવાને મૂત્રચિકિત્સાનો ઉપચાર કર્યો તેનો હેવાલ મને લખી મોકલ્યો. તે ભાઈને પાંચ વર્ષથી આંતરડાની તથા પાચન-શક્તિ મંદ હોવાની ફરિયાદ હતી. દર વર્ષે ડૉક્ટરની દવા કરાવવી પડતી અને એક બે માસની દવાથી કદાચ આરામ થતો, પણ પાછું એનું એ જ દરદ ઊભરાયા કરતું. આખરે તે ભાઈ આર્થિક રીતે અને શારીરિક દૃષ્ટિએ ઘણા કંટાળી ગયા અને અંતે ગઈ દિવાળીએ તેમણે ડૉક્ટરની દવા લેવાની બંધ કરી. પણ ઉનાળામાં વળી પાછા તે બીમાર પડ્યા. તે દરમ્યાન મારા પ્રયોગવાળો લેખ તેમના વાંચવામાં આવ્યો. તેમણે મારી સલાહ કે સૂચના વગેરે મેળવ્યા સિવાય પોતાની જાત ઉપર તે પ્રયોગ શરૂ કર્યો અને તેમને બરાબર દોઢ માસમાં સંપૂર્ણ આરામ થયો.

વિશેષમાં આ ભાઈ લખે છે કે, “આ પ્રયોગથી મને દમની જે સાધારણ અસર હતી તે મટી ગઈ છે. ફક્ત આ મૂત્રપ્રયોગમાં શ્રદ્ધા અને આત્મસંયમની જરૂર છે. મને પોતાને તો અનુભવે લાગ્યું છે કે શાસ્ત્રીય રીતે મુ. રાવજીકાકાએ જે સલાહ-સૂચના પોતાના લેખમાં આપી છે તે પ્રમાણે મેં પ્રયોગ કર્યો હોત તો આટલો લાંબો વખત આ પ્રયોગ મારે કરવો પડચો ન હોત.

મારા મનની નિર્બળતાને કારણે હું બીડી તથા ખાંડ છોડી શક્યો નહોતો. જો આ બે વસ્તુ છોડી હોત તો મને અવશ્ય વહેલો ફાયદો થયો હોત એમ મને લાગે છે. મેં નીચે પ્રમાણે પ્રયોગની શરૂઆત કરી હતી:

શરૂઆતમાં આઠ દિવસ સુધી સવારથી સાંજ સુધી બધો જ પેશાબ મેં પીધો હતો. પછી ધીમે ધીમે ચાર વખત દિવસમાં પીતો હતો અને છેલ્લા દશ દિવસમાં તો સવારમાં વહેલો એક જ વખત લેતો હતો. તેનાથી પેટમાંનો ગેસ તથા કબજિયાત રહેતી હતી તેમાં ઘણો ફાયદો જણાયો. અને એક માસ સુધી દરરોજ રાતનો પેશાબ રાખી મૂકીને બીજે દિવસે રાત્રે તથા સવારમાં અડધો અડધો કલાક આખા શરીરે માલિસ કરતો હતો. જેટલો પીવાથી ફાયદો થયો હતો તેટલો જ માલિસથી પણ ફાયદો થયો હતો. માલિસથી મારી ચામડીના રંગમાં ફેર જણાયો અને પગનાં તળિયાંમાં પહેલાં ખૂબ જ પસીનો થતો હતો તે હવે બિલકુલ થતો નથી અને પગનાં તળિયાંની ચામડી પણ સુંવાળી અને સારી થઈ ગઈ. મોઢા ઉપર ગરમી અને ફોલ્લીઓ હતી તે પણ મટી ગઈ.

બીજું કેડમાં જે કળતર થતું હતું તે પણ નાબૂદ થયું. આજે હું સંપૂર્ણ સારી રીતે કામ કરી શકું તેવી સ્થિતિમાં છું અને આજે દિવસના ચૌદ કલાક કામ કરું છું.

મારી બીમારીના ટાઈમે હું નિરાશ અને સુસ્તપણે બેસી રહેતો હતો. આજે કોઈ પણ જાતની નબળાઈ નથી અને સંપૂર્ણ સ્ફૂર્તિથી કામ કરું છું."

તા. ૧૫–૧૦–'૫૮

સદરહુ ભાઈએ આપેલા હેવાલનો છેવટનો ભાગ—તેમણે પ્રયોગ કેવી રીતે કર્યો તે વર્ણન તેમની જ ભાષામાં શબ્દે શબ્દ મેં ઉપર આપેલ છે. તેમાં તેમણે કરેલા એકરારથી તેમની નિખાલસતાનાં દર્શન થાય છે. મૂત્રચિકિત્સાના પ્રયોગમાં રાખવી જોઈતી ચોકસાઈ અને પાળવી જોઈતી પરહેજીમાં તે બિલકુલ બેદરકાર રહ્યા છે અને આપણા લોકોમાં ચોકસાઈની જે ખામી છે તેનું દૃષ્ટાંત તેમણે પૂરું પાડ્યું છે. છતાંયે તેમણે કરેલા પ્રયોગથી લાભ તો થયો જ. તેમનું કહેવું તદ્દન વાજબી છે કે, જો તેમણે સૂચવેલી પરહેજી પાળી હોત તો તેમનું જે દરદ દોઢ માસમાં મટ્યું તેનો આઠ દસ દિવસમાં નિકાલ આવી ગયો હોત. આ ઉપરથી જેમને અનુભવ થયો હોય તે મૂત્રની અમોઘ શક્તિ સમજી શકે. પણ જગતભરનાં વૈદકીય મહાવિદ્યાલયયોમાં નિષ્ણાત થયેલા દાક્તરો આ વાત શી રીતે સમજી શકે? અને એ નિષ્ણાતો તે અણઘડ ગણાતા માણસના

અનુભવને મૂર્ખાઈ સમજે તો તે અણઘડ માણસના દિલમાં સામેના વિષે જે ભાવ પેદા થાય તેમાં તેનો શો દોષ?

આ વર્ણન પૂરું કરતાં એક જાણવા જેવી વાત જણાવું. સદર લાલજીભાઈ પ્રયોગ કરી સારા થયા પછી મને મળવા આવ્યા અને પોતાના અનુભવની મને વાત કરી, ત્યારે મેં તેમને સ્વાભાવિક પ્રશ્ન કર્યો કે, "તમને પેશાબ પીતાં સૂગ ન આવી?" મારો પ્રશ્ન સાંભળી તેમણે પોતાની વીનકકથા મને કહી સંભળાવી. તેમણે કહ્યું કે, હું જ્યારે દસ બાર વરસનો હોઈશ ત્યારે મારા શરીર પર બધેય અછબડા જેવા મોટા ફોલ્લા ઊપસી આવેલા. મને બહુ દરદ થતું. મારા ગામના એક વૃદ્ધ વૈદે મારા પિતાને દવા બતાવી કે તેને ત્રણ-ચાર દિવસ ગધેડાનું મૂતર પવાય તો તે ફોલ્લા શમી જશે. પણ ગધેડાનું મૂતર છે એવું હું જાણું તો હું તે નહીં પીઉં એવી મારા પિતાને ખાતરી હતી. તેથી એક દિવસ સવારે તૈયાર થઈને તેઓ મને કહેવા લાગ્યા કે હું અમદાવાદ જાઉં છું; બપોરે પાછો આવીશ. અમુક તમુકને મળવું છે અને કોઈ ડૉક્ટરને તારા ફોલ્લાની વાત કરી દવા પણ લેતો આવું; એમ કહી તે ઘર બહાર ગયા અને સીધા કુંભારવાડામાં ગયા. એક કુંભારને કહ્યું કે, "હું થોડી વારમાં આવું છું તે દરમ્યાન ગધેડાનું મૂતર ઝીલીને આ શીશામાં ભરી મૂકજે." પછી ત્યાંથી સીમમાં—ખેતરમાં ગયા અને બપોરના બારેક વાગ્યે શીશો લઈને આવ્યા, અને કહેવા માંડ્યું કે, "ફલાણા ભાઈ ના મળ્યા, ફલાણા ભાઈએ વાયદો કર્યો. છેવટે ડૉક્ટર પાસે જઈને આ પીવાની દવા લેતો આવ્યો છું. દરરોજ અમદાવાદ જવું ના પડે એટલે ચાર દિવસની સામટી દવા લેતો આવ્યો છું." એમ કહીને મને ચાના પ્યાલામાં દવા કાઢી આપી. હું મોં કટાણું કરી પી ગયો. ચારેય દિવસ એ જ દવા પીધી અને મારી ગરમી શમી ગઈ. મને પૂરો આરામ થયો. પછી મેં જાણ્યું કે મેં જે દવા પીધી તે દાક્તરની દવા નહોતી પણ ગધેડાનું મૂતર હતું. હવે બોલો, અજાણતાં ગધેડાનું મૂતર પણ પીધું છે, તો આપ-મેળે જાણીને મારું પોતાનું મૂતર પીઉં તેમાં સૂગ શાની? મેં તો એના કરતાંય વધારે ગંધવાળી અને વધારે બેસ્વાદ ઘણી દવાઓ પીધી છે."

૧૩

નાની જીભનું કૅન્સર

મને મૂત્રચિકિત્સાનો સહેજેય ખ્યાલ નહીં તે સમયનો, સને ૧૯૫૪-ની સાલનો, એક કિસ્સો છે. અમદાવાદના નિવાસી શ્રી છન્નાલાલ તુલસીદાસ પટેલ ઉંમર ૫૧ વરસની, હાલ શ્રી ચિમનલાલ મંગળદાસ ઍન્ડ કંપની લાલ દરવાજાની પેઢીમાં મુનીમ તરીકે કામ કરે છે. તેમને મોં અંદરની નાની જીભને કૅન્સર થયેલું. એ જ પેઢીમાં કામ કરતા ભાઈ બાબુભાઈ સોની નામના જુવાનને વૈદકશાસ્ત્રનો શોખ. તેમણે જુદા જુદા અખતરા કરવાનું જ્ઞાન મેળવતાં સ્વ. આર્મસ્ટ્રૉંગનું 'વૉટર ઑફ લાઈફ' નામનું પુસ્તક મેળવ્યું અને વાંચ્યું. અને તેમને શ્રદ્ધા બેઠી એટલે પોતાની સાથે કામ કરતા શ્રી છન્નાલાલને મૂત્રચિકિત્સા અજમાવવા સમજાવ્યા. ભાઈ છન્નાલાલ સમજ્યા અને તેમણે તે પ્રયોગ કર્યો. તેમને સારું થયું. ત્રણ વર્ષ પછી મૂત્રચિકિત્સા વિષે મેં મારો અનુભવ લખ્યો તે વાંચીને ભાઈ બાબુભાઈ સોની શ્રી છન્નાલાલને લઈને મારી પાસે આવ્યા અને શ્રી છન્નાલાલે મૂત્રપ્રયોગ અંગે પોતાનો અનુભવ બહુ વિશ્વાસ અને હિંમતથી કહ્યો. પછી તેમણે મને જે કહ્યું તે ચોકસાઈથી મને લખી મોકલ્યું, જે તેમના શબ્દોમાં હું નીચે આપું છું:-

"સને ૧૯૫૪ની સાલમાં મને મારી ઉપરની જીભ ઉપર એક ચાંદી પડેલી જણાઈ. જ્યારે હું ખોરાક લેતો ત્યારે મને બળતરા થતી અને પાણી પીવા જતાં પણ બળતરા થતી. આ બાબત માટે એના ખાસ ડૉક્ટરને બતાવ્યું અને તેમની સૂચના અનુસાર દવા લીધી; પરંતુ મને કાંઈ ખાસ ફેરફાર લાગ્યો નહીં. હું અવારનવાર જુદા જુદા ડૉક્ટરોની સલાહ લેતો, પણ રોગ શું હતો તે કોઈ કહેતું નહીં. ત્યાર બાદ શ્રી બાબુભાઈ ઓચ્છવ-લાલ સોનીએ પેશાબની મહત્તા ઉપરનું એક અંગ્રેજી પુસ્તક મોકલ્યું અને પેશાબ પીવા માટે સમજાવ્યું. પહેલાં તો સૂગને કારણે હું પેશાબ લેવા તૈયાર થયો નહીં. પણ તેમણે મને સમજાવવાનું ચાલુ રાખ્યું અને

તેમના ત્રણ માસના સખત પ્રયાસ બાદ મેં પેશાબ પીવાનું સ્વીકાર્યું. આથી કાંઈક અંશે મને બળતરા ઓછી લાગી અને મારામાં કાંઈક શક્તિ આવી. ત્યાર બાદ મને સંપૂર્ણ આરામ જલદી થાય તે માટે મેં ડૉકટર હરિભક્તિની સલાહ લીધી. તેમણે મને ઑપરેશન કરાવવા સલાહ આપી અને મને કહ્યું કે રૂઝ લાવવા માટે કિરણો લેવાં પડે. હું ઘણા વખતથી દરદનો કંટાળેલો હોવાથી મેં ઑપરેશન કરાવ્યું અને ડૉકટરે મારો ઑપરેશન કરેલો ભાગ તપાસવા સિવિલ હૉસ્પિટલમાં મોકલ્યો. ઑપરેશન કર્યું તે જ દિવસે શ્રી બાબુભાઈ સોની મને મળ્યા અને મને પેશાબ લેવાની પૂરેપૂરી સલાહ આપી. ઑપરેશન કર્યાના ત્રણ ચાર દિવસ ખોરાક લેવાનો ન હોવાથી મને ઉપવાસનો લાભ મળ્યો અને ઉપવાસ દરમ્યાન મેં બને તેટલો વધારે પેશાબ લેવા માંડયો અને તુરત જ ત્રણ દિવસમાં ઑપરેશનના ભાગ ઉપર રૂઝ આવી ગઈ. ડૉકટરને હું વારંવાર બતાવતો જતો. પણ મને ચમત્કારિક રીતે ત્રણેક દિવસમાં રૂઝ આવી ગઈ અને દુખાવો રહ્યો નહીં તે જાણી ડૉક્ટરસાહેબ પણ વિચારમાં પડી ગયા. મારા શેઠ શ્રી મદનમોહન મંગળદાસને મારા પર ઘણો પ્રેમ છે, તેથી તેમણે મારા દરદ વિષે પૂછયું, ત્યારે ડૉકટરે સિવિલ હૉસ્પિટલના રિપોર્ટ ઉપરથી મને કૅન્સર છે એમ જણાવ્યાનું મેં તેમને કહ્યું. આથી મને શેઠસાહેબે તાત્કાલિક મુંબઈ તાતાની હૉસ્પિટલમાં જવા સૂચવ્યું. મને તો ખબર હતી કે આ બધો પ્રતાપ પેશાબનો છે. તેથી મેં બને તેટલો પેશાબ લેવાનું ચાલુ રાખ્યું. છતાં હું ડૉક્ટરની ઇચ્છાને માન આપી તાતા હૉસ્પિટલમાં ગયો, અને ડૉક્ટરના રિપોર્ટ ઉપરથી મને ઑપરેશન કરેલા ભાગ ઉપર રેડિયમ લગાડયું. ખરી રીતે મને કશાની જ જરૂર નહોતી, કારણ કે મને રૂઝ આવી ગઈ હતી અને દુખાવો હતો નહીં. તાતા હૉસ્પિટલવાળાએ પછી એક માસ પછી બોલાવેલો અને મેં પેશાબ પૂરેપૂરો લેવાથી મારું વજન ૧૩ રતલ વધ્યું અને ફરીથી તાતામાં ગયો ત્યારે ત્યાંના લોકો અચંબો પામ્યા. અને કાંઈ પણ દવા કે રેડિયમ આપ્યા સિવાય મને બે માસ પછી પાછું જવાનું જણાવ્યું; પણ તે દરમ્યાન તો મારું વજન કુલ ૨૩ રતલ વધ્યું. ખોરાક સારી રીતે લેવાતો અને શરીરમાં અપૂર્વ શક્તિ આવી. અત્યારે એ વાતને અઢીત્રણ વરસ થઈ ગયાં; પણ મારું વજન જે વધેલું તેટલું

હાલ પણ છે. અને જોકે મને ૫૧ વર્ષ થયાં છે છતાં હું એકતાળીસ વર્ષનો હોઉં એવી શક્તિ ધરાવું છું. આ વાત માટે શ્રી બાબુભાઈ ઓચ્છવલાલ સોનીનો હું આભાર માનું છું. જો તેમણે મારા માટે આ પુસ્તક મેળવીને મને પેશાબની મહત્તા ન સમજાવી હોત તો હું અત્યારે કઈ દુનિયામાં હોત તે કહેવું મુશ્કેલ છે."

તા. ૧૭–૧૦–'૫૮

ઉપરના કેસ વિષે હું કાંઈ અધિકારપૂર્ણ કહી શકું એમ નથી. દરદીએ પોતે શ્રદ્ધા અને ચોકસાઈથી મારી રૂબરૂ વાત કરી તેની છાપ મારા પર સારી પડી; પણ મારા પર પડેલી છાપને હું આ કેસમાં પ્રમાણભૂત ગણવાનો દાવો નહીં કરું. છતાં હું એટલું જાણું છું કે વર્તમાન તબીબી આલમમાં કેન્સર માટે છરી અને રેડિયમનાં કિરણો એ બે જ સાધનો સ્વીકારાયાં છે. અને કેન્સરનો રોગ જોકે તે આલમ અસાધ્ય ગણે છે છતાં તે મટે તો ઑપરેશન અને રેડિયમનાં કિરણોથી મટે એવું માને છે અને મનાવે છે. બંને સાધનોથી પૂરી સારવાર લીધા સિવાય તે મટે જ નહીં એ સ્વીકૃત સિદ્ધાન્ત છે. આ કેસ કેન્સરનો હતો એવો સિવિલ હૉસ્પિટલનો રિપોર્ટ છે; અને દરદી ભાઈ છન્નાભાઈએ પોતાના પ્રયોગમાં શ્રદ્ધા હોવા છતાં અને પેશાબના પ્રતાપથી જ તેમને મટ્યું છે એમ કહેવા છતાં ઑપરેશન કરાવ્યું એમાં ડૉક્ટરને એવો દાવો કરવાનો મોકો મળે છે કે ઑપરેશન ન કરાવ્યું હોત તો રોગ મટત નહીં. જોકે કેન્સરના રોગનો અભ્યાસ (ઈતિહાસ) તો નિરાશાભર્યો છે કે ઑપરેશન અને કિરણોથી પણ જવલ્લે જ કેન્સરનો દરદી દરદમાંથી મુક્ત થાય છે. એટલે ભાઈ છન્નાલાલે મૂત્રચિકિત્સામાં શ્રદ્ધા હોવા છતાં ઑપરેશન કરાવીને પ્રચલિત તબીબી પદ્ધતિને તેમના કથનનો ઈન્કાર કરવાનો મોકો આપ્યો છે. બાકી તો કેસ સાવ સ્પષ્ટ છે.

૧૪
કૅન્સર નિર્મૂળ થયું

કૅન્સરનો જે કેસ પાછળ આપ્યો તેથી મને સંતોષ નહોતો. કાંઈક ખામીને લીધે ચાલુ પ્રચલિત તબીબી પદ્ધતિને પણ તેનો યશ મળે તેવો સંભવ છે. છતાં મને પોતાને ખાતરી હતી તેથી મેં તે નોંધ્યો છે. પણ તે સિવાય કૅન્સરનો બીજો સ્પષ્ટ કેસ જેને ડૉક્ટરોએ કૅન્સર તરીકે ગણ્યો હોય તેના પર કોઈ પણ પ્રકારની તબીબી ક્રિયા થઈ ન હોય તેવો કેસ જલદી સુધરે એવી મને પૂર્ણ ખાતરી છે. પણ આ વૈજ્ઞાનિક જમાનાના લોકો વૈજ્ઞાનિક સારવારને નામે વૈજ્ઞાનિક વહેમો અને તેના ઓજસમાં અંજાઈ જાય છે. ટાટા હૉસ્પિટલમાં આજ સુધી હજારો કૅન્સરના દરદીઓને વીજળીના કરન્ટ આપ્યા હશે અને દાક્તરોએ હજારો કૅન્સરના દરદીઓની કૅન્સરની ગાંઠોનું ઑપરેશન કર્યું હશે પણ હજી સુધી એક પણ એવો કેસ નથી કે જે કાયમી સુધર્યો હોય. વીજળીના કરન્ટ આપીને ગાંઠ ઓગાળી દીધા પછી બીજી જગ્યાએ પાછી કૅન્સરની ગાંઠ નીકળે જ છે અને ઑપરેશન કર્યા પછી પણ કૅન્સરની ગાંઠ બીજી જગ્યાએ નીકળે છે એટલું જ નહીં પણ પહેલાંના દરદ કરતાં અનેક ગણા દરદ સાથે નીકળે છે. એટલે રોગની સારવારનું દરદ મૂળ રોગના દરદ કરતાં અનેકગણું પીડા-જનક હોય છે છતાં દરદીઓ દરદ થયું એટલે દાક્તર પાસે દોડી જાય છે. દાક્તર તેમને જે સારવાર નિષ્ફળ પુરવાર થઈ છે તે જ બતાવે છે. દરદી તે સારવાર લે છે, પૈસા ખર્ચે છે, પીડા વધે છે, અને મૃત્યુની વધુ નજીક તે દરદી ધકેલાતો જાય છે.

હું જાતે દાક્તરી ધંધાનો અભ્યાસી નહીં હોવાથી મને અધિકાર-પૂર્વક કહેવાનો હક નથી. પણ જે વાત વિજ્ઞાનના વાડામાંથી નીકળી તે જનસમૂહના અવકાશમાં અનુભવાતી દેખાઈ તેને માટે જે સાચું હોય તે કહેવાને ઉપાધિ કે અધિકારની જરૂર નથી. હવે તો તે વાત સર્વને જાણીતી થઈ પડી છે. કૅન્સરના હજારો દરદીઓની સારવાર કરી હશે એવા બ્રેડફોર્ડના

મર્હૂમ ડૉક્ટર રાબૅાગ્લીઆટીએ તો નિખાલસ હૃદયે એવો એકરાર કર્યો છે કે: "કૅન્સર અને ઝેરી ગાંઠોના દરદમાં શસ્ત્રક્રિયા કર્યા પછી ભાગ્યે જ કોઈ દરદી બચ્યો હશે." અને ત્યાર બાદ બધાયને એવો જ અનુભવ થયા કરે છે. કૅન્સરનો દરદી કિરણો લેવા જાય છે ત્યારે પણ એમ જ કહેવામાં આવે છે કે પાંછળ મહિને બે મહિને કિરણો લેવા આવજો અને જિવાય ત્યાં સુધી જીવજો. કૅન્સરના રોગીને તપાસી દાક્તર કદાચ ઉદ્ગાર કાઢશે અગર તેનું મ્લાન મુખ એવું કહેશે કે કિરણો લેજો અને રામનું નામ લેજો. આવો દરદી મૂત્રપ્રયોગથી સારો થાય જ એવી શ્રદ્ધા તો મારા દિલમાં હતી, પણ તે શ્રદ્ધા જ્યાં સુધી ફળદાયી ન થાય ત્યાં સુધી તે શ્રદ્ધા પાંગળી ગણાય. મારી પાસે કૅન્સરના બે દરદીઓ એવા આવ્યા, જેમનું દરદ બહુ જ જામી ગયું હતું. મોં ઊઘડે નહીં, ખવાય નહીં, ગળું ગૂંગળાઈ જાય. દરેક છ માસે મુંબઈ જઈ કિરણ લેવડાવેલાં, ઑપરેશન કરાવેલું. પણ પહેલાં હતું તેના કરતાં દરદ ઘણું વધી પડેલું. તેમાંના એક ભાઈએ પ્રયોગ કરવા માંડચો તેમને સારું થવા માંડયું. પહેલાં કરતાં મોં વધારે ઊઘડવા માંડયું. એટલે ઉત્સાહમાં આવી ઉપવાસ શરૂ કર્યા. પણ આજુબાજુ કઢંગું વાતાવરણ. પાડોશીઓએ તેમને અને તેમનાં પત્નીને ચૂંટી ખાધાં, ઉપવાસ બંધ કરાવ્યા, અને મૂત્રપ્રયોગ છોડાવ્યો. આ અંગે તે દરદીના નાના ભાઈએ મને લખી જણાવ્યું કે મૂત્ર-પ્રયોગથી દરદ સારા પ્રમાણમાં સુધારા પર હતું પણ લોકોએ તે પ્રયોગ છોડાવ્યો. પછી શું થયું તેની મને ખબર નથી. આ દાખલો એટલા માટે મેં આપ્યો છે કે દરદી તરીકે પણ આપણે નિર્ણયપૂર્વક વર્તનારા નથી. જોકે મને આઘાત થયો છે કે એક સારા દૃષ્ટાંત તરીકે કેસ હતો તે પરિપૂર્ણ ન થયો. છતાં હું તો આશા રાખીને જ બેઠો કે ભગવાન આ દરદના દરદીને પણ મને આપશે. એવામાં મુંબઈથી બે ત્રણ પત્રો કૅન્સરના દરદીઓના આવ્યા. તેઓએ મારી દોરવણી માગી. હું જે જાણતો હતો તે લખ્યું. તેમણે તે પ્રમાણે પ્રયોગ કરવા માંડચો. પુસ્તક વાંચે અને તેનાથી મનમાં સંતોષ ન થાય તો મને પૂછે. એ રીતે પત્રવ્યવહાર ચાલ્યાં કરે. તેમાં મુંબઈ લોઅર પરેલમાં સનમિલ રોડ પર ધંધો કરતા શાહ ભીમશી ગોપાળનો પત્ર આવ્યો: તે નીચે પ્રમાણે હતો:

તા. ૩૦-૧૧-’૫૯

જત લખવાનું જે મને ગળાનું કૅન્સર ૨૦૧૪ના વૈશાખમાં થયું છે. ત્યારે મને ગળા ઉપર જરા ગાંઠ લાગવાથી બાજુમાં રહેતા ડૉક્ટર પાસે જતાં દાક્તર આપણા ઘર જેવા સંબંધી હોવાથી પોતાની જરા પણ લાલચ ન રાખતાં બીજે દિવસે જ પોતે સાથે આવીને તાતા હૉસ્પિટલમાં લઈ ગયા. તાતા હૉસ્પિટલના રિપોર્ટ બાદ મને ત્યાં ગળાની જમણી બાજુ ૨૦ લાઈટનો કરંટ એક જ બાજુ આપવાથી ગાંઠ ગળી ગઈ. ત્યાર બાદ મને વરસ સવા વરસ બાદ તેની બાજુમાં જ બીજી ગાંઠે દેખાવ દીધો. ત્યારે પણ ત્યાં તે ગાંઠ ઉપર ૯ લાઈટનો કરન્ટ આપવાથી તે ગાંઠ મટી ગઈ. હાલ મહિનો થયો ત્રીજી ગાંઠ કાનની બાજુમાં સોપારી કરતાં મોટી થયેલ છે. તેથી માથામાં ક્યારેક ક્યારેક ચસકા મારે છે. તેથી ગભરાટ લાગે છે. હવે તો ઉપચારમાં તમારું ‘માનવમૂત્ર’ પુસ્તક મળવાથી મારા પેશાબનો દરરોજ ત્રણચાર વખત ઉપચાર કરું છું. તેમ જ દરરોજ સાંજે હળવે હાથે પેશાબથી શરીર પર માલિસ કરાવું છું. ખોરાકમાં સવારમાં હમેશાં બે રોટલી, અને મગનું પાણી. સાંજે પણ તે જ ખોરાક લઉં છું. મારા દિલને ગભરામણ બહુ થાય છે. આજ સુધી ગળામાં કાંઈ પણ તકલીફ પડી નહોતી. પણ હવે માથામાં સણકા મારે છે અને ગભરામણ થાય છે. મારે ખોરાકમાં શું લેવું, પેશાબ સાથે ઉપવાસ કેટલા કરવા વગેરે જે સૂચના આપવા જેવી હોય તે આપશો.

* * *

તમારો દર્શનાભિલાષી

શાહ ભીમશી ગોપાળના રામરામ

ઉપરના તેમના કાગળના જવાબમાં મેં તા. ૩-૧૨-’૫૯ના રોજ તેમને જરૂરી સૂચના આપી અને પેશાબના પીવા સાથે બીજા ઉપચાર પણ સૂચવ્યા. કાનમાં ગરમ પેશાબનાં ટીપાં નાખવાનું જણાવ્યું. કૅન્સરની ગાંઠ ઉપર પેશાબનાં પોતાં મૂક્યાં હોય તેના પર શેક કરવાનું જણાવ્યું. દિવસમાં બે ત્રણ વખત મોંમાં પેશાબ રાખી ખૂબ હલાવી મોંની અંદરની

બધી ગ્રંથિઓનાં છિદ્રોમાં પેશાબ દાખલ થાય એવી રીતે કોગળા કરવાનું સૂચવ્યું. તેમ જ ખોરાક અંગેની સૂચના આપી.

આ પ્રયોગ તેમણે તા. ૧૦–૧૧ ના અરસામાં શરૂ કર્યો. અને તા. ૧૭–૧૨–'૫૯ના રોજ તથા ત્યાર બાદ તેમનો વિગતે પત્ર આવ્યો તેમાં તે ભાઈ લખે છે કે:

અમોને કેન્સરની ગાંઠ હતી તે ઓગળી ગઈ છે. પેશાબનો ઉપયોગ કરવાથી ઘણો જ ફાયદો થયો છે. હવે મને કોઈ પણ જાતની તકલીફ નથી. ગાંઠ ગળી ગઈ છે.

* * *

પેશાબનો પ્રયોગ શરૂ કર્યો ત્યારથી પેશાબ પીવાની અને માલિસની શરૂઆત કરી છે. પ્રયોગ શરૂ કર્યો ત્યારે મારું વજન ૧૮૮ રતલ હતું. હાલ મારું વજન ૧૫૬ રતલ છે. પહેલાં મારું શરીર ઘણું બેઢંગું હતું. ગેસને કારણે પેટનો ઝોળો લબડતો હતો તે ટળી ગયો છે અને શરીરમાં સુસ્તી હતી તે પણ પ્રયોગથી નાબૂદ થઈ છે. હવે શરીર એકદમ પ્રફુલ્લિત સરસ રહે છે અને સહેજ પણ થાક જેવું લાગતું નથી. આ પ્રયોગથી મારા શરીરમાંની ખોટી ચરબી દૂર થઈ સરખું શરીર થયું છે. હું પેશાબ પીવાનો મારી જિંદગી સુધી દિવસમાં બે વખત ચાલુ રાખવાનો છું! મને ખાતરી થઈ છે કે તેમ કરવાથી મારી તંદુરસ્તી પૂરેપૂરી સચવાશે. વળી અમારા ઘરમાં આંખ દુખતાં પેશાબનાં ટીપાં નાખવાથી આંખને પણ આરામ થઈ ગયો છે. અને આ પ્રયોગ પર પૂરો ભરોસો થયો છે અને જિંદગીભર તેનો પ્રચાર કરીશ.

હમેશાં આપનો વિશ્વાસુ
ભીમશી ગોપાળ

કોઈ એમ નહીં કહેશો કે આવું લાંબું લખાણ મેં શા માટે લખ્યું? ભીમશીભાઈ જેવાં હજારો સાહિત્યની અણઆવડતવાળાં ભાઈબહેનો સમજી શકે અને તેમાંથી પોતાને જોઈતી દોરવણી મેળવી લે એવા હેતુથી મેં આ હકીકત આપી છે. વળી આ કેન્સરનો કેસ મારા પોતાના અનુભવમાં પ્રથમ છે. બીજા બેચાર જુદી જુદી કોટીના ઉપચારમાં ચાલુ છે.

તેમને જુદી જુદી પદ્ધતિ અખત્યાર કરાવી છે. જે કૅન્સરના દરદ ઉપર કરન્ટ નથી લગાડયા તે જલદીથી નાબૂદ થાય છે. જેના પર કરન્ટ લાગુ કર્યા હોય છે તે વધુ સમય લે છે. જેના પર શસ્ત્રક્રિયા થઈ હોય છે તેને સુધરવાની આશા ઓછી રહે છે.

એક ભાઈએ મને પૂછયું કે કરન્ટ આપવાથી કૅન્સરની ગાંઠ ઓગળી જાય છે. પણ પછીથી બીજી જગ્યાએ વધારે પીડા સાથે નીકળે છે. તેવી જ રીતે મૂત્રપ્રયોગથી મટી ગયેલું પાછું નહીં ઊભરે એની શી ખાતરી? એવી શંકા અસ્થાને છે. કરન્ટથી તો દરદ નાબૂદ થતું નથી પણ દબાય છે. મૂત્રપ્રયોગથી કૅન્સરનો રોગ જે ઝેરી તત્ત્વોને કારણે પેદા થયો હોય તે ઝેરી તત્ત્વો શરીરમાંથી નાબૂદ થયા બાદ કૅન્સરની ગાંઠ ઓગળી જાય છે. એટલે તે દરદ બીજી વખત દેખા નહીં દે એ ચોક્કસ છે. અને એવું તત્ત્વ શરીરમાં દાખલ ન થાય તેની અગમચેતીરૂપ પેશાબ પીવાનું દરરોજ એક વખત રાખે તો જાણે સ્વાસ્થ્યરૂપી બખતર પહેર્યું હોય તેવા નિશ્ચિત થવાશે.

કૅન્સરના દરદીઓની સારવારમાં દરદીના શરીરની પ્રકૃતિ, તેની પેશાબ પચાવવાની શક્તિ વગેરે જોઈને ઉપચાર સૂચવવાનો હોય છે. બીજાં દરદોમાં ધીમે ધીમે શરૂઆત કરવામાં ફાયદો છે, પણ કૅન્સરનું દરદ એટલી ઝડપથી જામે છે કે તેનો તાત્કાલિક ઉપચાર કરવો રહ્યો. વળી કૅન્સરના દરદીને ઘણી વખત કાનમાં દરદ હોય છે, કાન પાકતા હોય છે, માથામાં કારમા વેગ—સણકા મારે છે જે અસહ્ય લાગે છે. પ્રયોગ ચાલતો હોય તોપણ ક્ષણિક પીડામાંથી છૂટવાને દરદી ઝેરી ગોળી કે એવું કોઈ દ્રવ્ય લેવા લલચાય છે જેથી તે તીવ્ર દરદ થોડા સમય માટે દબાય છે પણ પરિણામે પ્રયોગ નિષ્ફળ જાય છે. મન ઉપર વધારે સંયમ રાખી સણકા સહન કરવા પણ જે દવાથી દરદ મટી જતું નથી પણ થોડો સમય દબાય છે અને પછી ઉત્તરોત્તર વધે છે એવા ઉપાયો કરીને આ પ્રયોગને નિષ્ફળ બનાવશો નહીં. તેવી દવાને વાપરીને વધારે દુ:ખ વહોરવું નહીં. કૅન્સરના દરદીએ પેશાબના પીવા અને માલિસ કરવા ઉપરાંત નીચે પ્રમાણે પણ ઉપચાર કરવો.

૧. કાનમાં ગરમ પેશાબની ધીમેથી પિચકારી મારી કાન ધોઈ સાફ કરી તેમાં તે જ પેશાબનાં ટીપાં નાખી પૂમડું દાબી દેવું. આમ દિવસમાં બે વખત કાનની સારવાર કરવી.

૨. પેશાબથી ભીંજવેલાં લૂગડાંનાં પોતાં માથા પર (વાળ ઝીણા કપાવવા) ચાલુ મૂકયા કરવાં.

૩. તાજા પેશાબના કોગળા દિવસમાં ત્રણ વખત કરવા. મોંમાં ખૂબ વલોવીને કોગળા કરવા.

૪. જીભ પર કૅન્સર હોય તો પેશાબથી ભીંજાયેલી રૂની બત્તીથી વારંવાર જીભ પર પેશાબ ઘસ્યા કરવો—નાખ્યા કરવો.

૫. ગાંઠ અને સોજો જયાં હોય તેના પર પેશાબનાં પોતાં મૂકી તેના પર ગરમ પેશાબથી શેકયા કરવું.

૬. ઉપવાસના દિવસોમાં રાત્રી દિવસનો ટીપેટીપું પેશાબ પીવાનો છે. કાંઈ પણ ખોરાક—ફળ કે ફળનો રસ પણ નહીં. તેવા ઉપવાસ દરમિયાન દરદીની પ્રકૃતિ પ્રમાણે તેને ઝાડા શરૂ થશે કે ઊલટીઓ શરૂ થશે. તેથી ગભરાવું નહીં. શરીરનો બગાડ—કૅન્સરની સામગ્રી જે હશે તે નીકળવા માંડશે. ઝાડામાં કે ઊલટીમાં શું નીકળે છે તે ચોકસાઈથી જોવું અને તેની નોંધ રાખવી. પણ ગભરાવું નહીં. બગાડ નીકળી જશે એટલે આપોઆપ ઝાડા કે ઊલટીઓ ઓછી થવા માંડશે અને જે દિવસે બિલકુલ ઝાડો કે ઊલટી ન થાય ત્યારે જાણવું કે શરીરમાં જામી ગયેલું નુકસાનકારક તત્ત્વ નીકળી ગયું, એટલે ત્યાર પછી બીજે દિવસથી ઉપવાસ છોડવા. ઉપવાસ છોડવા સાથે પેશાબ પીવાનું એક દિવસ બંધ કરવું. ઉપવાસ છોડવામાં પ્રથમ એક ચમચો લીંબુનો રસ, બે ચમચા મધ અને ત્રણ અધોળ ગરમ પાણી એ ત્રણ ભેગું કરી ચમચા વતી બધું પી જવું. પછી ધીમે ધીમે જેટલા ઉપવાસ કર્યા હોય તેટલા દિવસમાં ફળનો રસ, મગનું ઓસામણ, દૂધ અને પાણી ભેળવી તુલસીનો ઉકાળો – એમ દિન-પ્રતિદિન મંદ પડેલો જઠરાગ્નિ પ્રદીપ્ત થાય તેમ તેમ વધારતા જઈ ખોરાક પર આવવું. પેટ ભરીને અકરાંતિયું ખાવું નહીં. ગમે તેવી

હળવી વસ્તુ પ્રમાણ કરતાં વધારે ખાવામાં આવે તો તે પચે નહીં અને ઝાડા થાય. માટે કાળજી રાખવી. ઉતાવળ કરી સુધરેલી બાજી બગાડી નહીં નાખવી.

ઉપવાસ છોડચા પછી પેશાબ દિવસમાં એક બે વખત ત્રણ ત્રણ ઔંસ પીવાનું ચાલુ રાખવું. જ્યાં સુધી સંપૂર્ણ આરામ ન થાય ત્યાં સુધી માલિસ અને અન્ય સારવાર ચાલુ રાખવી તેમ પરહેજી પણ ચાલુ રાખવી. આ દરદના દરદીએ મીઠાનો સદંતર ત્યાગ કરવો જોઈએ.

૧૫

જૂનું લીલું ખરજવું

પાટણના રહીશ અને મુંબઈમાં રહેતા ચાના દલાલ શ્રી રસિકલાલનાં પત્નીને બંને હાથનાં આંગળાં પર લીલું ખરજવું થયેલું. કેટલાય મહિના થયા છતાં મટચું નહીં અને જેમ જેમ ઇંજેક્શનો લે કે દવા લગાડે તેમ તેમ વધ્યે જ જાય. વધુ મુશ્કેલી તો એ હતી કે, તેમાંથી રાતદિવસ પાણી ઝમ્યા કરે એટલે ચીતરી ચઢે અને કોઈ કામ હાથે થાય નહીં. હાથે રાતદિવસ પાટા બાંધીં રાખવા પડે. આ સ્થિતિમાં ચિ. શશિકાંત પોતાના ધંધાર્થે મુંબઈ શ્રી રસિકલાલ શેઠને ત્યાં ગયો અને તેમનાં પત્નીની આ દશા જોઈ તેણે તુરત ઉપાય બતાવ્યો કે, દિવસમાં બે વખત સવાર સાંજે જૂના પેશાબમાં એક એક કલાક હાથ ધોયા કરો. પંદર વીસ દિવસમાં ખરજવું નિર્મૂળ થઈ જશે. શ્રી રસિકલાલને તે દરમ્યાન લગ્નગાળામાં પોતાના વતન પાટણ જવાનું થયું. બધાં કુટુંબી પાટણ ગયાં અને તેમનાં પત્નીએ ખરજવાનો ઉપાય કર્યો. બાર પંદર દિવસમાં બંને હાથનાં આંગળાં સ્વચ્છ થઈ ગયાં. આંગળાં પર નિશાની સરખી પણ ન રહી. પાટણથી મુંબઈ પાછા ફરતાં તેમનું આખું કુટુંબ અમદાવાદ ઊતરેલું; મને તે બહેને સ્ટેશન જતાં પહેલાં પોતાના હાથ બતાવી આશીર્વાદ આપ્યા અને શ્રી રસિકલાલ મૂત્રપ્રયોગના સ્વાનુભવની કથાવાળા લેખની પંદરેક નકલો પ્રચાર માટે મુંબઈ લઈ ગયા.

૧૬

સંધિવા (ગાઉટ)

અમદાવાદમાં ન્યૂ બ્રહ્મક્ષત્રિય સોસાયટીમાં રહેતા શ્રી પુરુષોત્તમભાઈ સોમાભાઈ પટેલ (સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલના ભત્રીજા) છેલ્લાં બે ચાર વર્ષોથી સંધિવાથી પીડાયા કરે. હાથનાં આંગળાં અને કાંડાના સાંધા તેમ જ પગનાં આંગળાં અને ઘૂંટણ વગેરે ભાગના સાંધા જકડાયા કરે અને દુખ્યા કરે. તેને કારણે હાથે વજન ઉપાડાય નહીં તેમ જ ચાલતાં દુઃખ થાય અને બૂટ પણ પહેરવાં મુશ્કેલ પડે. આ દરદની અસર તેમના સમગ્ર શરીર પર પણ થવા લાગી. શરીર ફિક્કું અને સ્ફૂર્તિરહિત રહેતું. દવા તો થાય જ; પણ કાંઈ રાહત મળે નહીં.

મારા મૂત્રચિકિત્સાના પ્રયોગની વાત તેમણે જાણી અને મારી પાસે આવ્યા. મેં તેમને સલાહ આપી કે જૂના મૂત્રથી શરીરે માલિસ કરો અને ધીમે ધીમે સવારસાંજ પીવાનું પણ રાખો. ઉપરાંત કેટલીક જરૂરી સૂચનાઓ પણ આપી.

એવામાં તેમણે કુટુમ્બ સાથે હરદ્વાર જવાનો નિર્ણય કર્યો અને હરદ્વાર એક માસ ગંગાજીને કાંઠે રહ્યા. ત્યાં રહી તેમણે આ પ્રયોગ શરૂ કર્યો. પંદર વીસ દિવસ માલિસ કર્યું. તે પણ સતત ચાલુ નહીં. વચ્ચે બે દિવસ જોવાયોગ્ય સ્થળો જોવા જવું પડે તે દિવસે માલિસ બંધ રહે. એમ એકંદર વીસ દિવસના માલિસથી તેમનું સંધિવાનું દર્દ મટી ગયું. અને હરદ્વારથી પાછા આવી તુરત મને વધામણી આપી કે તેમનો સંધિવા નિર્મૂળ થયો; પણ ત્યાર પછી પેશાબ દિવસમાં બે વખત પીવાનો તેમણે ચાલુ રાખ્યો. તેનું પરિણામ પણ સુંદર આવ્યું. તેમના શરીર ઉપર જે ફિક્કાશ હતી તે જતી રહી અને લાલી આવી. શરીર અને મનની સ્ફૂર્તિ આવી. ઝાડાની નિયમિતતા થઈ અને જઠરાગ્નિએ પણ સરસ કામ કરવા માંડયું. હાલ પોતે નિશ્ચિત છે.

૧૭

આંખનો ઝામર વગેરે દર્દ ગયાં

અમદાવાદ જમાલપુરમાં કસાઈવાડા જેવા વિસ્તારમાં રહેતા અને રાતદિવસ કાળી મજૂરી કરી રોટલો પેદા કરતા લારીવાળા શ્રી ભીખાજી કલાજી, ઉંમર વર્ષ ૪૧, પોતાનું નિવેદન મને આપી ગયા. તે ભાઈના લમણામાં કળતરના ઝાટકા મારતા. માથામાં દુખાવો અને દરદ હતું. આંખોમાં ઝાંખ આવી ગઈ હતી તેમ જ સંધ્યાકાળે કે રાત્રે કાંઈ દેખાતું ન હતું. આંખો લાલચોળ રહેતી અને તેમાંથી સતત પાણી ગળતું રહેતું. આમાં આ ભાઈ બારેક માસથી પીડાતા હતા. ગરીબ કાળી મજૂરી કરનાર દવાના કેટલા પૈસા ખર્ચે? છતાં તેણે રૂ. ૫૦૦ તો ખર્ચ્યા હતા. આંખો જશે અને અંધાપો આવશે તેની ચિંતા થઈ. તેણે અમદાવાદના આંખના નિષ્ણાત ગણાતા એક પ્રતિષ્ઠિત દાક્તરસાહેબને પોતાની આંખ બતાવી. દાક્તરે કહ્યું કે, આંખની કીકી પાછળ ઝેરી પાણી ભરાયેલું છે તે કાઢી નાખવામાં આવે તો સારું થાય. ગરીબ અજ્ઞાન મજૂર ગભરાયો. આંખોમાં સોયા ખોસીને પાણી કાઢતાં કદાચ આંધળા થવાય તો બૈરા અને નાના છોકરાની શી દશા, એવી ચિંતા થવા માંડી. એવામાં મ્યુ. સ્ટોર સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ સાહેબ શ્રી અંબાલાલ પટેલના સંપર્કમાં કોઈ કામ અંગે આ લારીવાળા ભીખાજી આવી ચઢચા. શ્રી અંબાલાલે તો આ પ્રયોગ કરી અનુભવેલું એટલે તેમણે આ લારીવાળાને સલાહ આપી. લારીવાળાએ તેમની સૂચના મુજબ દરરોજ બેત્રણ વખત પોતાના પેશાબથી આંખો ધોવા માંડી અને તે સાથે દરરોજ એક બે વખત ત્રણ ચાર ઔંસ પેશાબ પીવા માંડયો. એક અઠવાડિયામાં તો તે ભાઈને પોતાની આંખમાં ફાયદો જણાયો એટલે શ્રદ્ધાથી તે ઉપચાર ચાલુ રાખ્યો. એક માસના સતત ઉપચારથી તે ભાઈનું માથાનું દરદ, ઝાટકા, આંખનું દરદ મટી ગયું, આંખનું કળતર કે આંખની લાલાશ મટી ગઈ. પાણી નીકળતું બંધ થયું. લમણાંમાં સણકા બંધ થઈ ગયા. આંખો લાલ લોહી ભરેલી રહેતી તે સ્વચ્છ થઈ. સંધ્યાકાળે દેખાતું ન હતું તે હવે દેખાય છે.

આ ભાઈ પોતાના નિવેદનમાં છેવટે લખે છે કે, "શ્રી પટેલ સાહેબ (સ્ટોર સુપરિ૦ શ્રી અંબાલાલ પટેલ)ના કહ્યા મુજબ મારા મૂત્રનો પ્રયોગ કરતાં મને અત્યારે કાંઈ દરદ નથી. ફરીથી હું ડૉક્ટરસાહેબને બતાવી આવ્યો છું. તેઓ સાહેબ પણ કહે છે કે હવે તને આંખમાં કોઈ રોગ નથી. મારા પોતાના તાજા મૂત્રપ્રયોગથી મને આંખો અને માથાનો દુખાવો જતો રહી શરીરમાં બીજી રીતે કાંઈ વ્યાધિ થયો નથી અને શરીરમાં સ્ફૂર્તિ પહેલાં કરતાં હાલ સારી લાગે છે. અત્યારે છાપું પણ વાંચી શકું છું, જે પહેલાં વાંચી શકતો નહીં. ચશ્માં પણ વેગળાં મૂકી દીધાં છે, એટલો બધો ફાયદો થયો. ઉપર પ્રમાણેની હકીકત ભગવાનની સાક્ષીએ સાચી જનકલ્યાણ માટે મારા અનુભવથી જણાવી મારી સહી આપેલી છે.

તા. ૩–૧૧–'૫૮ (સહી) ભીખાજી કલાજી

ઉપરનું નિવેદન સદરહુ લારીવાળો મને આપવા આવ્યો ત્યારે મેં એની પાસેથી ઘણી હકીકત જાણી. તેમાં એક વાત તેણે એ પણ કરી કે આંખના દાક્તર પાસે પ્રથમ વખત ગયો અને ત્યાર બાદ મૂત્રપ્રયોગથી બધું દરદ મટયા પછી તે જ ડૉક્ટર પાસે જલદી જઈને આંખ બતાવી ખાતરી કરીને પ્રમાણપત્ર (લિખિત નહીં) મેળવ્યું તેની દાક્તરસાહેબે પાંચ રૂપિયા ફી પણ લીધી. પાંચ રૂપિયા આપ્યા પણ તેને સંતોષ થયો કે તેની આંખ હવે તદ્દન સારી થઈ ગઈ છે.

આ ગરીબ લારીવાળો પ્રભુના ગુણ ગાતો અને મને આશીર્વાદ આપતો વિદાય થયો.

૧૮

ગળાનું કૅન્સર

આ પ્રસંગ પણ મારા અનુભવ પહેલાંનો છે. શ્રી ચિમનલાલ ગિરધરલાલની પેઢીમાં નોકરી કરતા શ્રી બાબુભાઈ સોની આ મૂત્ર ચિકિત્સાથી ચારેક વર્ષથી જાણીતા છે અને તેમણે એ પ્રયોગ કરાવ્યા પણ છે. એમણે જે પ્રયોગ કરાવ્યા છે તે પૈકી બેત્રણ અહીં નોંધવા જેવા છે. નાની જીભના કૅન્સરનો પ્રયોગ તેમણે શ્રી છન્નાલાલ પટેલને કરાવ્યો અને શ્રી છન્નાલાલે પોતે તેમને આ પ્રયોગથી જ મટ્યું છે એવું કથન મારી પાસે દૃઢતાપૂર્વક કર્યું. છતાં કોઈ વિઘ્નસંતોષી શંકાનો લાભ ઉઠાવે એટલે તેમના જ થકી થયેલો કૅન્સરનો બીજો પ્રયોગ સારી રીતે ચોકસાઈ કરીને હું નીચે આપું છું.

શ્રી છન્નાલાલનું કૅન્સર મટી ગયા પછી શ્રી જૂઠાભાઈએ ભાઈ બાબુભાઈને અંગુલિનિર્દેશ કરીને કહ્યું કે, અમુક સ્થાને એક જૈન સાધુ છે તેમને કૅન્સર છે. તેઓ તે માટે મુંબઈ તાતા ઈન્સ્ટિટ્યૂટમાં કિરણો લઈ આવ્યા છે. પણ મટ્યું નથી. આ નિર્દેશ પછી ભાઈ બાબુભાઈ તે સાધુ પાસે ગયા. તે વખતે તેમની ઉંમર આશરે ૪૫ વર્ષની હતી. તેમને ગળામાં કૅન્સરની ગાંઠ હતી. મુંબઈ જઈ તેના પર કિરણો લેવડાવ્યાં. તે ગાંઠ ત્યાંથી છટકી અને ગળાની બીજી બાજુએ દેખાઈ. ઉધરસ પુષ્કળ હતી. જે દાક્તર તેમની દવા કરતા હતા તેમણે કહ્યું કે, ઉધરસ કૅન્સરને લીધે છે. માટે કૅન્સર મટે તો જ ઉધરસ મટે. અને તે સાધુને દાક્તરે તાતા હૉસ્પિટલમાં ખસેડવાની સલાહ આપી. તે સાધુની મુંબઈ જવાની તૈયારી હતી તેના અગાઉના દિવસે ભાઈ બાબુભાઈ તેમને મળ્યા અને મૂત્રચિકિત્સાની વાતથી તેમને વાકેફ કર્યા. ઉપરાંત તેમણે તે દરદી સાધુને 'વૉટર ઑફ લાઈફ'નું પુસ્તક વાંચવા આપ્યું. એટલે તેમણે મુંબઈ જવાનું માંડી વાળ્યું. પુસ્તક વાંચ્યા પછી બીજા જ દિવસથી તે સાધુએ પોતાનો તમામ પેશાબ લેવાનો શરૂ કર્યો ને ઉપવાસ કરવા માંડયા. સાધુશ્રીને દરદને કારણે અનિદ્રા રહેતી. પેશાબ લેવાથી તેમનું શરીર સુંવાળું થયું.

ત્રણ દિવસમાં ઉધરસ નાબૂદ થઈ; જેને કારણે તેમને આ પ્રયોગમાં શ્રદ્ધા પેદા થઈ અને પેશાબ પીવાનું ચાલુ રાખ્યું. આ પ્રયોગ દરમ્યાન ભાઈ બાબુભાઈ અવારનવાર તેમની પાસે જતા અને તેમના શરીરમાં થતો અજબ ફેરફાર પણ જોતા. દસ્ત પણ સાફ આવવા લાગ્યો. ઊંઘ સારી આવવા માંડી અને ઉપવાસ દરમ્યાન શરીરની શક્તિ જળવાઈ રહી. ભાઈ બાબુભાઈને પેશાબના માલિસની મહત્તાની માહિતી નહીં. તેની ખબર 'હોત અને ઉપવાસ સાથે માલિસ ચાલુ હોત તો પંદર દિવસના ઉપવાસ સાધુશ્રીને કરવા પડ્યા તેને બદલે થોડા ઉપવાસ કરવા પડત. આ પ્રયોગથી તેમને સંપૂર્ણ આરામ થયો. ભાઈ બાબુભાઈ આ પ્રયોગ પછી ત્રણેક માસ બાદ સાધુશ્રીને મળેલા. ત્યારે તેમને કહેવામાં આવેલું કે હવે તેમને કોઈ પણ પ્રકારનું દરદ નથી. હજી પણ તે સાધુશ્રી ગુજરાતમાં વિચરે છે.

ઉપરના કૅન્સર મટયાના અહેવાલ સાથે શ્રી બાબુભાઈએ બીજાં બે ત્રણ દૃષ્ટાંત પણ પોતાના અહેવાલ માટે નોંધ્યાં છે, તે પણ હું એટલા માટે આપું છું કે, ગુજરાતની પીડાતી જનતાને ખાતરી થાય કે આ કાંઈ નવી વાત નથી. છે તો જૂની; પણ કાળબળે આપણી સ્મૃતિમાંથી ભૂંસાઈ ગઈ હતી તે હવે જાગ્રત થાય છે. શ્રી બાબુભાઈ પોતે કપડવંજના વતની છે.

તેમણે પોતાને એક મિત્રને આ અંગેનું અંગ્રેજી પુસ્તક વાંચવા મોકલી આપ્યું. તેમણે તે પુસ્તક વાંચી પોતાની જાત ઉપર પ્રયત્ન કરવાનો નિર્ણય કર્યો. ઉંમર વર્ષ ૪૮ની. પેટમાં ગૅસનો ભારે વ્યાધિ, જઠરાગ્નિ મંદ વગેરે ફરિયાદો હતી. તેઓ હંમેશાં પેશાબનું માલિસ કરે છે. સવારમાં એક વખત પોતાનો પેશાબ પીએ છે અને એ રીતે સંપૂર્ણ તંદુરસ્તી ભોગવે છે. તેમનો પુત્ર કે જેની ઉંમર ૩૦ વર્ષની છે, તેના શરીરનો મેદ વધેલો. જઠરાગ્નિ મંદ તેમ જ ગૅસ હતો. તે હંમેશાં પોતાનો પેશાબ લે છે અને તેનાથી તેને ઘણો ફાયદો છે. તે કહે છે કે જ્યારે શરીરમાં કાંઈ બેચેની જેવું જણાય છે, ત્યારે એક ગ્લાસ પેશાબ લઈ લઉં છું કે તરત જ વ્યાધિ દૂર થાય છે.

તે મિત્રને ફાયદો થવાથી તેમણે પોતાના એક સગાને આ પ્રયોગ કરવા જણાવેલું. તે ભાઈની ઉંમર ૫૦ વરસની હશે. તેમને હાંફ અને

દમ જેવું હશે. લગભગ દશ વર્ષથી પીડાતા હતા. દવાઓ ઘણી કરી હતી. જ્યારે તાવ આવતો ત્યારે તે તાવ ત્રણથી ચાર દિવસ સુધી ઊતરે નહીં, અને ઊતર્યા પછી લગભગ પંદર દિવસ સુધી અશક્તિ રહેતી. આ ભાઈને એક દિવસ તાવ આવ્યો ત્યારે ઉપરના તેમના મિત્રે પેશાબથી માલિસ કરવા માંડ્યું. તેથી ફક્ત બે જ દિવસમાં તાવ ભાગી ગયો. જરા પણ અશક્તિ જણાઈ નહીં. થોડો વખત પેશાબ લીધો પણ અનિયમિતતાને લીધે તેમણે કંટાળી મૂકી દીધું. ત્યાર બાદ રાવજીકાકાનો સ્વાનુભવનો લેખ જ્યારે વાંચ્યો ત્યારે તે ભાઈએ નિશ્ચય કર્યો કે, જો મારે તંદુરસ્ત થવું હોય તો આ પ્રયોગ સારી રીતે કરવો. હવે તે ભાઈ હંમેશાં માલિસ કરે છે. શરીરમાં શક્તિ આવી છે અને પોતાના ધંધાર્થે બહારગામ સારી રીતે જઈ શકે છે.'

મેં મારા પોતાના બાળક માટે પણ આનો લાભ લીધો. પેશાબના માલિસથી, જે બાળક હંમેશનો માંદલો રહેતો તે હવે સારી રીતે તંદુરસ્ત થઈ તોફાન કરીને પોતાનો ખોરાક પચાવે છે.

છેવટે ભાઈ બાબુભાઈ, ઉપરનો હેવાલ પૂરો કરતાં જણાવે છે કે "આ પ્રયોગ ઘણા ભાઈઓ કરે છે. તેનાં ઘણાં સારાં સારાં પરિણામ આવ્યાં છે. કેટલાક ભાઈઓ શરમના માર્યા તેની જાહેરાત કરતા નથી. પણ તેમના શરીરમાં થતા ફેરફારો જોતાં મને તો લાગે છે કે તેઓ જરૂર ઘેર પ્રયોગ કરે છે; પણ જાહેર કરતાં અચકાય છે. હું માનું છું કે આ પ્રયોગ માણસ અપનાવે તો આ દુનિયામાં કોઈ રોગ અસાધ્ય રહેશે નહીં."

સહી :– બાબુભાઈ ઓચ્છવલાલ સોની

ડૉ. મગનલાલ સલારિયા મારફત

ડૉક્ટર મગનલાલ સલારિયા પ્રમાણિત ડૉક્ટર છે. વૈદ્ય છે અને મુખ્યત્વે કરીને આયુર્વેદિક પદ્ધતિએ ઑપરેશનનું કામ કરે છે. અમદાવાદમાં સરસપુર વિસ્તારમાં રસ્તા ઉપર તેમનું દવાખાનું છે. તેમાં રહેનારા દરદીઓ માટે પણ વ્યવસ્થા છે. શ્રી સલારિયાને આ મૂત્રચિકિત્સામાં સારી એવી શ્રદ્ધા છે. તેમનું વય ૬૫ છે. તેઓ તંદુરસ્ત છે છતાં પોતાનું મૂત્ર પોતા માટે એક નિર્દોષ દ્રવ્ય છે, એટલું જ નહીં પણ રોગથી થયેલા દૂષિત વાતાવરણમાં પણ શરીરના રક્ષણ માટે લોખંડી બખતર છે એવી ખાતરી કરવાને તેમણે ચાર માસથી પોતાનો પેશાબ પીવાનો શરૂ કર્યો. અને દિવસમાં એક વખત બપોરે પથ્ય ખોરાક લેવાનું રાખ્યું. ત્રણ માસના તેમના પ્રયોગ દરમ્યાન તેમના શરીરમાં વધારે સ્ફૂર્તિ આવી. શરીર લાલઘૂમ બની ગયું. મોં પરની વૃદ્ધાવસ્થાની કરચલીઓ પુરાઈ ગઈ અને વજન પણ ૧૪ રતલ વધ્યું. હજી પણ તે કાયમ માટે આ પેશાબ જ પીએ છે. પેશાબથી ભરેલી મોટી શીશી પોતાની પાસે રાખે છે. તરસ લાગે કે તરત જ પીએ છે. પેશાબ સાવ પાણી જેવો, ગંધવિહીન અને નળના મળકા પાણી જેવો થાય છે. આજ સુધીના આ પ્રયોગમાં તેમને એક વખત એક પ્રક્રિયા થઈ આવી. એક દિવસ એક જ વખતે આશરે ચાર રતલ પેશાબ થઈ ગયો, જેથી તેમને નબળાઈ લાગી. તેમણે બે દિવસ પેશાબ પીવાનું બંધ રાખ્યું. પરિણામે નબળાઈ ટળી ગઈ. એટલે તે જ પદ્ધતિ તેમણે ચાલુ રાખી છે. આનાથી તેમને કોઈ પણ જાતની અવકળા નથી. કામ કરવાની શક્તિ ગજબ છે. ગમે તેટલા કામે થાકતા નથી. તે ડૉક્ટર સલારિયા પોતાના દવાખાનામાં જે દરદી આવે તેને સમજાવીને આ મૂત્રચિકિત્સાનો ઉપચાર કરે છે, એટલું જ નહીં પણ તેનો પ્રચાર પણ કરે છે.

ડૉક્ટર સલારિયાનો હેવાલ ઍપેન્ડિસાઈટીસના એક દરદીનો છે. શ્રી રમણલાલ ત્રિવેદી નામના એક ૩૦ વરસની ઉંમરના જુવાન. પેટમાં ઘણા વખતનો બંધકોશ. તેમને પહેલાં સંગ્રહણી થયેલી. તેમને

પેટની જમણી બાજુના ખૂણાના ભાગમાં તીવ્ર વેદના થવા માંડી. તાવ પણ હતો. ડૉક્ટરે નિદાન કર્યું કે ઍપેન્ડિસાઈટીસ છે માટે ઑપરેશન કરાવવું જોઈએ તેથી સર્જન તરીકે ડૉક્ટર સલારિયાને બોલાવવામાં આવ્યા. ડૉક્ટર સલારિયાએ કહ્યું કે, મારા દવાખાનામાં દાખલ કરો, જરૂર લાગશે તો ઑપરેશન પણ કરીશ. તા. ૫મી ઑક્ટોબરના રોજ દવાખાનામાં તે ભાઈને દાખલ કર્યા. એમણે તેમનું ઑપરેશન ન કર્યું પણ તે ભાઈને સમજાવીને પેશાબનો પ્રયોગ શરૂ કર્યો. તે ભાઈનો પોતાનો પેશાબ દિવસમાં ત્રણ વખત, સવારે, બપોરે અને સાંજે પીવા આપ્યો. તેમ જ તેના પેશાબની પિચકારી (એનિમા) આપી બે પિન્ટ એટલે ૨॥ રતલ પેશાબ દાખલ કર્યો. પિચકારીથી ખૂબ મળ વછૂટયો. બીજે દિવસે અને ત્રીજે દિવસે પણ એ જ પ્રમાણે સારવાર કરી. પેટ અને આંતરડામાં ભરાઈ બેઠેલા અને જૂના સુકાઈ ગયેલા મળને બહાર ફેંકી દેવામાં આવ્યો. દરદી સાવ સાજો થઈ ગયો. આ હેવાલ મને ડૉક્ટરે બેસતા વરસની મુબારકબાદી સાથે આપ્યો. મારે મન આ હેવાલ નવા વર્ષ માટે શુકનવંતો હતો.

૨૦

પેશાબનું બંધ થઈ જવું

ડૉક્ટર મગનલાલ સલારિયા પાસે એક વિચિત્ર કેસ આવ્યો. એક દરદી નાથા કેસરાજી ઉંમર ૩૫ની. જાતે પાવૈયો. ૨૧ વર્ષની ઉંમરે તેણે પોતાની ઇન્દ્રિયનું છેદન કરાવેલું. તેનો પેશાબ બંધ થયો. પેશાબના વેહમાં સોજો એવો આવી ગયેલો કે તે દરદી છેવટે સિવિલ હૉસ્પિટલમાં ગયો. ત્યાં પેશાબ કરાવવા સળી નાંખી. પણ પેશાબ થાય નહીં અને સળી નાખતાં એટલું બધું દરદ થાય કે તે દરદીથી સહન ન થાય. ત્રણ દિવસને અંતે તે થાકયો અને કોઈ જાણીતા માણસે તેને ડૉ. સલારિયાને ત્યાં મોકલ્યો. તા. ૫–૧૨–'૫૯ના રોજ ત્યાં દાખલ થયો. જે મૂત્રનો માર્ગ બંધ થયો હતો તેની નીચે ઑપરેશન કરી પેશાબ માટે બીજો રસ્તો કરે તો રાહત મળે. ડૉક્ટરે તપાસીને જોયું કે પેશાબનો વેહ સોજાથી

બંધ થઈ ગયો છે. છતાં ઑપરેશન કરવા પહેલાં તેના પર મૂત્રપ્રયોગ અજમાવવાનો વિચાર કર્યો. મૂત્રપ્રયોગમાં દરદીને પોતાનું મૂત્ર પાવું જોઈએ. પણ દરદીને તો ટીપુંયે પેશાબ થાય નહીં ત્યાં તેને પોતાનો પેશાબ શી રીતે મળે? આવે પ્રસંગે કોઈ પણ તંદુરસ્ત માણસનો પેશાબ ન છૂટકે કામમાં લેવાની ગણતરીએ દાક્તરે પોતાનો પેશાબ દરદીને પાવાનો વિચાર કર્યો. અહીં એક નોંધવા જેવી હકીકત જણાવું. આ દાક્તર સલારિયા છેલ્લા એક વરસથી પાણીનું ટીપું પીતા નથી પણ પોતાનો પેશાબ જ પીએ છે. બહાર જાય તો કાચની શીશી રાખે છે અને તરસ લાગે તો પોતાનો પેશાબ પીએ. એમનો દાવો છે કે તેમ કરવાથી તેમની શક્તિ વધી છે, શરીર તદ્દન તંદુરસ્ત રહે છે. ૬૫–૬૭ વરસની ઉંમર હોવા છતાં ૧૨–૧૫ કલાક કામ કરે છે, વજનમાં પણ વધ્યા છે અને શરીર લોહીના બુંદ જેવું લાલ દેખાય છે.

તેમણે પેલા દરદીને પોતાનો પેશાબ રાત્રિના અગિયાર વાગ્યા સુધીમાં ત્રણ વખત પાયો. રાત્રે આશરે બે અઢી વાગ્યે દાક્તર દરદીના ખાટલા પાસે ગયા અને જોયું તો દરદી તો ઘસઘસાટ ઊંઘે છે પણ આખી પથારી પેશાબથી ભીંજાયેલી. પેશાબ થયાં જ કરે. દરદીને ખબર નહીં. દરદી જાગ્યો. ત્યારે તેને ભારે રાહત લાગી. પછી તો તેનો જ પેશાબ તેને પાવા માંડયો અને તેનાથી તેના શરીરમાં ભરાઈ ગયેલો બધો પેશાબ નીકળી ગયો. પેશાબની આ અજબ શક્તિ ગણાય. આર્મસ્ટ્રૉંગના કેસોમાં એક કેસ છે કે આવા મૂત્રપિંડના રોગવાળી એક દરદી બાઈને પરાણે પરાણે થયેલો લોહી અને પરુવાળો રગડો પેશાબ પીવાથી કલાકમાં ૨૦૦ અંશ પેશાબ છૂટથી થયો. સ્વમૂત્રમાં એ અલૌકિક શક્તિ છે. આ જ પુસ્તકમાં નેફ્રેટીઝથી પીડાતી એક બાળાને પોતાનો લોહી અને પરુ મિશ્રિત એક ઔંસ પેશાબ પાવાથી સારી રીતે પેશાબ થવા માંડયો; નેફ્રેટીઝનો ભયંકર રોગ ગયો અને પેશાબ સ્વચ્છ પાણી જેવો થવા લાગ્યો, તે કેસ નોંધેલો છે.

દાક્તર સલારિયાએ પોતાના દરદીને આનંદ કરતો બે ત્રણ દિવસમાં વિદાય કર્યો.

૨૧

પાંચ વર્ષના જૂના અનુભવીના સ્વાનુભવો

નીચેનો કેટલોક હેવાલ હું ઉત્સાહપૂર્વક આપીશ. ભાઈ રણજિતભાઈ બળદેવભાઈ પરીખ એક સંસ્કારી યુવાન છે. ૩૦–૩૨ વર્ષની હાલ ઉંમર છે ને મણિનગરમાં રહે છે. તેમના શરીરે પંદર વર્ષથી સફેદ કોઢ થયેલો. માથે, મોં પર, બરડે, છાતીએ, પેટ પર, હાથ અને પગ પર એમ બધે તે પ્રસર્યો હતો. સફેદ કોઢને કારણે તેમના માથાના વાળ પણ ધોળા હતા. આ રણજિતભાઈને સાધુબાવાઓનો સંગ કરવાનો શોખ. તેમાંથી યોગની સાધનાવાળા સાધુ મળ્યા. તેમની સાથે વધુ સંપર્કમાં આવ્યા અને યોગની સાધનાના સાધક બન્યા. આ અભ્યાસમાં મનુષ્યમૂત્રના ઉપયોગની વાત આવી. યોગની સાધનામાં ‘હઠયોગ પ્રદીપિકા’ વાંચેલી, તેમાં અમરોલી મુદ્રાના વર્ણનમાં શિવામ્બુકલ્પનો ઉલ્લેખ કરેલો છે. તે પરથી તેમણે શિવામ્બુકલ્પ નામનું સંસ્કૃત પુસ્તક દરભંગા તરફ રહેતા કોઈ મહાત્મા પાસેથી મેળવ્યું અને તેના પ્રયોગો તેમણે પોતાની જાત ઉપર કર્યા. તે પ્રયોગ પ્રમાણે નાક વાટે પેશાબ પીવાનું શરૂ કર્યું. તેમની આંખનું તેજ ઘટી ગયું હતું અને ચશ્માનો નંબર માઈનસ અઢી હતો તે પાંચ માસના સેવનથી ઊતરી ગયો અને આંખ તથા દૃષ્ટિ બહુ તેજસ્વી થયાં. નાક વાટે પેશાબ પીવાની ક્રિયા યોગની સાધનાની દૃષ્ટિએ પણ હશે અને તે સાધના ભેગું આ આંખનું પરિણામ પણ આવ્યું હોય. મારી માન્યતા અને કાંઈક અનુભવ પ્રમાણે આંખ ધોવાની કાચની પ્યાલીમાં પેશાબ ભરી તેમાં દિવસમાં ત્રણ વખત (સવારે, બપોરે અને સાંજે પાંચ પાંચ મિનિટ) આંખો ધોયા કરવાથી દોઢથી બે માસમાં આંખોના નંબર જતા રહે છે એમ જણાયું છે.

ભાઈ રણજિતભાઈએ નાકેથી પેશાબ પીવાનો શરૂ કર્યો ત્યારે બે ત્રણ દિવસ માથું ભારે રહ્યું. સવારનો પહેલો પેશાબ આશરે ૬ ઔંસ તે નાક વાટે પીતા. માથું ભારે રહે. તે ઉપરાંત ગળામાં પણ ધીમો ચણચણાટ રહેતો. પેશાબ લેવાનો શરૂ કર્યા બાદ એક માસે એક નાકમાંથી કફ નીકળવા માંડચો. દિવસે દિવસે તંદુરસ્તી આવવા માંડી.

ભાઈ રણજિતભાઈના શરીર પર સફેદ કોઢ હતા એ વાત ઉપર જણાવી છે. પેશાબ પીવાથી અને રીતસર પેશાબના માલિસથી કોઢ ઉપર પણ અસર થવા માંડી. પ્રથમ તો કોઢ વધતા અટકી ગયા. અને પછી જે હતા તેમાંથી જવા માંડ્યા. માથા પર કોઢ હોવાને કારણે માથું સફેદ અને તેના વાળ સફેદ પૂણી જેવા હતા. માથું કાળું થયું અને તેના પરના વાળ પણ કાળા થયા. મોં પર કોઢના ડાઘ હતા તે પણ મટી ગયા. છાતી પર, પાસામાં અને કમર પર, ગળા પર અને પેટ પર કોઢના ડાઘ હતા તે બધા મટી ગયા અને ચામડી ઘઉંવર્ણી થઈ ગઈ. માથા પરના અને મોં પરના વાળ તો ચાતુર્માસમાં કેશ રાખેલા મેં તેમને પ્રથમ જોયા ત્યારે કોઈ અરવિન્દાશ્રમના યુવાન, સાધક હોય તેવો ખ્યાલ પ્રથમ પરિચય થતાં મને આવેલો. અને જ્યારે મેં જાણ્યું કે જે દાઢી અને માથાના કેશ હું કાળા જોઉં છું તે પહેલાં સફેદ હતા ત્યારે મને નવાઈ લાગેલી. આ પ્રત્યક્ષ ન જોયું હોત તો મેં માનવાનો પણ ઇન્કાર કર્યો હોત. મૂત્રના સાધનથી આવો અજબ પલટો થયો. જોકે તે ભાઈના હાથના આગલા ભાગ પર તેમ જ પગના છેવટના ભાગ પર કોઢના ડાઘ છે ખરા. તેને નિર્મૂળ કરવા જેટલો પ્રયત્ન તેમણે નથી કર્યો; પણ તે કહે છે કે તે પીડા કરતા નથી એટલે ગરમીમાં પણ તેનાથી કાંઈ દાહ જેવું લાગતું નથી, છતાં તે પણ નીકળશે એમ કહે છે. તેમની પેશાબ વાપરવાની રીત અનોખી હતી. તે નાહીધોઈને જમ્યા પછી માલિસ કરતા અને પછી કામે જતા. આખો દિવસ એવા શરીરે રહેતા છતાં કાંઈ ગંધ જણાતી નહોતી. આવા સ્વાનુભવ પછી તેમણે મૂત્રની સાચી શક્તિ જાણી. તે પછી તો પોતાના ઘરમાંથી નાનાં બાળકોને આનો જ અમલ કરવાનો. તેમ જ આજુબાજુ નાનાં મોટાંને કાંઈ વાગ્યું હોય, આંખ દુખતી હોય, કાન પાકતો હોય તો શીશીમાં ભરી મૂકેલી દવા આપીને મટાડતા. દવા શું છે તે તેઓ કાંઈ જાણતા નહીં. પણ રણજિતભાઈ પાસે ઘણી સારી દવા છે તેનાથી ગડ, ગૂમડ, વાગેલું વગેરે તુરત મટી જાય છે એવી જાણ થઈ. ભાઈ રણજિતભાઈએ કેટલાંક મોટાં દરદો પણ પેશાબના પ્રયોગથી મટાડ્યાં છે તેની વિગત તેમણે મને લખાવી. તે હું મારી ભાષામાં નીચે આપું છું:

૧. અમદાવાદ કાળુપુર ખજૂરીની પોળમાં શ્રી પ્રવીણચન્દ્ર પરીખ રહે છે. તેમના શરીરમાં બહુ મેદ હતો. કબજિયાત રહે, હૃદયમાં ગભરામણ થાય, સ્મરણશક્તિ પણ ઓછી થઈ ગયેલી. આવા બધા કારણે તેમને જીવન પર પણ કંટાળો આવી ગયેલો. તે અરવિન્દ મિલની એક દુકાનમાં નોકર હતા. તે ભાઈ રણજિતભાઈ પાસે ઘણી વખત જતા ત્યારે તેઓ તેમને મૂત્રચિકિત્સા અજમાવવાની વારંવાર સલાહ આપતા. ઘણી સમજાવટ પછી દરેદીને શ્રદ્ધા બેઠી અને કોઈ જાણે નહીં તે રીતે પેશાબ પીવાનું શરૂ કર્યું. ચાર દિવસ પછી પોતાની શરૂઆત રણજિતભાઈને કહી અને સાથે સાથે ફરિયાદ પણ કરી કે શરીરમાં ઘણી ગરમી લાગે છે. પણ તેમને સૂચવવામાં આવ્યું કે ભલે ગરમી લાગે, ગભરાવું નહીં. આપો-આપ શમી જશે. ગરમી લાગે એટલે ચળ આવતી હતી. આમ દિવસમાં ત્રણ વખત સવારે, બપોરે અને સાંજે જે પેશાબ થાય તે પીતા હતા. થોડા દિવસ પછી ગરમી શમી ગઈ. અઢી માસના પ્રયોગથી શરીર હળવું થયું. મગજ સ્ફૂર્તિમાં આવ્યું. મગજનો ભ્રમ ભાગી ગયો. બંધ-કોશ નાબૂદ થયો. ખોરાક રુચિથી ખવાવા લાગ્યો. આ અઢી માસ દરમ્યાન ખોરાકમાં મીઠું લેવાનું બંધ કર્યું હતું અને ખાસ કરીને ખાખરા, દૂધ અને કારેલાં કે પરવળનું શાક ખાતા.

૨. અમદાવાદ ઢાળની પોળના શ્રી ગમનલાલ કાળિદાસ પરીખને ઘણાં વરસથી કબજિયાત રહેતી. કલકત્તા રહેતા હતા ત્યાંથી આવ્યા બાદ આખા શરીરે ખણજ ઊપડી. ૨૧ દિવસ સુધી ડૉક્ટરોની મુલાકાતો લીધી અને ઘણાં ઇંજેક્શનો લીધાં, પણ નિરાશ થયા. એક દિવસે રાતોરાત આખું શરીર સોજાથી ભરાઈ ગયું અને મોં તો ભારેખમ રાવણ જેવું થઈ ગયું. તે ભાઈ રણજિતભાઈને પિછાણતા હતા. તેમને બોલાવી મંગાવ્યા અને પોતાના દુઃખની વાત કરી. તે ભાઈએ દરદીને પ્રથમ તો દાક્તરની દવા સદંતર બંધ કરવાનું કહ્યું અને દરદીએ તે સ્વીકાર્યું. તેમને મૂત્ર-ચિકિત્સાની સારવાર આપવાનો વિચાર કર્યો; પણ એક ભારે મુશ્કેલી હતી. દરદીને દિવસમાં કેવળ સવારે જ પેશાબ થતો એટલે માલિસ કરવા જેટલો પણ પેશાબ હતો નહીં. તેથી તેમના દીકરાનો પેશાબ માલિસ માટે સંઘરી રાખવાની સૂચના આપી અને દરદીનો પોતાનો પેશાબ પીવાનું સૂચવ્યું.

દરદીએ તેમ કરવા માંડયું. બીજે દિવસથી માલિસ શરૂ કર્યું. પ્રથમ તો પગને તળિયે, પછી માથે અને મોં પર, પછી છાતી પર અને બરડે; આમ બધે શરીરે માલિસ કરતાં કરતાં પેડુ પર માલિસ કરવા માંડયું કે તુરત જ ઝાડાની હાજત થઈ. પ્રથમ તો એમને એવી ટેવ હતી કે ત્રણ પ્યાલા ચાના ગટગટાવી જાય ને ચાર બીડીઓ ફૂંકી નાખે ત્યારે બકરીની કઠણ લીંડીઓ જેવો મળ મહાપરાણે નીકળે; પણ આ તો માલિસ કરતાં અધવચ્ચે ઉતાવળ કરી જાજરૂ ગયા. અને તુવેરનો કોથળો એકદમ વછૂટી જાય તેમ ઝાડો વછૂટી ગયો. એ જ બપોરે પણ સાફ ઝાડો થયો અને સાંજે પણ થયો. બીજે દિવસે ભાઈ રણજિતભાઈ માલિસ કરવા ગયા ત્યારે જોયું તો શરીરમાં ૭૫ ટકા સુધારો થયો. અને બે દિવસમાં માલિસ અને પેશાબ પીવાથી તો શરીરમાં એટલી સ્ફૂર્તિ અને શક્તિ આવી કે ધોળકા ગામે પોતાની સાસરીમાં ગયા. તેમણે ત્યાં પણ ત્રણ દિવસ માલિસ ચાલુ રાખ્યું અને સંપૂર્ણ આરામ થયો.

૩. અમદાવાદ—ઢાળની પોળમાં એક બહેનને તેમના લગ્ન પછી ગર્ભાશયમાં સોજો રહેતો હતો અને તેને કારણે દુખાવો ઊપડતો હતો. દાક્તર-વૈદ્યોની દવાઓ કરી, પણ કાંઈ આરામ થયો નહીં. તેમને ભાઈ રણજિતભાઈએ તેમના પતિ મારફત સૂચવ્યું કે પેશાબ પાવાથી તેમને મટી જશે. પણ તે વખતે પુરુષોત્તમ માસ ચાલતો હતો. પવિત્ર માસમાં આવું પેશાબ પીવાનું અપવિત્ર કામ થતું હશે? છતાં તેમને સમજાવવામાં આવ્યું અને તેમણે એક જ દિવસ જેટલો પેશાબ તેમને થયો તે બધો પીધો. પ્રભુ ઈચ્છાથી એક જ દિવસમાં તેમનો દુખાવો બંધ થઈ ગયો. દુખાવાને લીધે તે વધારે ચાલી શકતાં પણ નહીં, તે દુખાવો મટી જવાથી નદીએ નાહવા પણ જવા લાગ્યાં. આમ તેમનું ચિંતા આપતું દરદ એક જ દિવસમાં વિદાય થયું. પછી તેમની તે ફરિયાદ બિલકુલ રહી નહીં.

૪. સદરહુ બહેનના પતિને એવું દરદ થાય કે સવારે ઊઠે ત્યારથી માથું ચઢતું. કેટલાંયે વરસોથી આમ થાય. ચેન પડે નહીં. કાંઈ કામ થાય નહીં. એટલે આ માથાના દુઃખને નિવારવા અનેક જાતનાં ટીંચરો લીધા કરતા હતા. તે ટીંચરોના પાણીથી નશો ચઢે અને નશામાં માથાનો દુખાવો દબાયા કરે, એટલે દુખાવો લાગે નહીં. ભાઈ રણજિતભાઈએ તેમને એ

વાત સમજાવી કે આવા ઉપાયોથી તો તમારા શરીરને ભારે નુકસાન થશે. અને પછી સાચો ઉપાય સૂચવ્યો. તેમણે પ્રથમ દિવસે પેશાબ પીધો તે જ દિવસે ઊલટી થઈ અને માથું દુખતું બંધ થઈ ગયું. ત્રણ દિવસ લાગલાગટ પીવાથી તેમની હંમેશની ફરિયાદ દૂર થઈ.

પ. ભાઈ રણજિતભાઈએ ગઈ સાલના ઈન્ફ્લુએન્ઝાના હુમલા વખતે પેશાબથી કેટલાક કેસ મટાડયા હતા. પોતે તો હંમેશ પેશાબના લોખંડી બખ્તર વડે 'ફ્લુ' કે મલેરિયા જેવા હુમલાથી પોતાના શરીરને પ્રથમથી જ સહીસલામત રાખતા; પણ 'ફ્લુ'ના હુમલામાં તેમના એક ભત્રીજા દિલીપકુમાર ભારે સપડાયા. ભાઈ રણજિતભાઈને ખબર આપવામાં આવી. દરદી પાસે ગયા, જોઈ તપાસીને તેનો પોતાનો પેશાબ પીવાની સલાહ આપી. દરદીએ સલાહ માની અને પેશાબ પીધો. પેશાબ પીધા બાદ અડધા કલાકે તે દરદીને સખત ઊલટી થઈ. ઊલટીમાં પીળો અને કાળાશ પડતો પદાર્થ નીકળી ગયો. પેટ અને છાતી હળવાં થઈ ગયાં અને 'ફ્લુ' ભાગી ગયો. બીજી વખત પેશાબ પીવાની જરૂર પડી નહીં.

આમ ભાઈ રણજિતભાઈએ તો આવા ઘણા દરદીઓને છાના છાના સાજા કર્યા છે.

૨૨

કોલાઈટીસ (Colitis)

(મોટા આંતરડાનો સોજો)

પેટના નાના મોટા આંતરડાનું દરદ અપથ્ય ખોરાકને કારણે ઘણાને થાય છે. ભાઈ યોગેન્દ્ર પરીખને એવું દરદ થયું અને તેમને ભારે દુઃખદ નીવડયું. તેનો ઉપચાર તેમણે કરાવ્યો અને શા શા ઉપચાર કરાવ્યા તેની નોંધ તેમણે રાખી. ઍલોપથી અને હોમિયોપથીથી ન મટયું એટલે છેવટનો મૂત્રપ્રયોગનો ઉપચાર તેમના જાણવામાં આવ્યો અને તે તેમણે મુંબઈના તેમના જાણીતા દાક્તર અદલ બહેરામ એમ. ડી. ની સલાહ લઈ કર્યો અને તેમાં તેમને સંપૂર્ણ આરામ થયો. તે ભાઈએ પોતાનો હેવાલ વિગતવાર ચોકસાઈથી લખીને તા. ૧૨–૧૩ માર્ચના રોજ ભરાયેલા

'મૂત્રચિકિત્સા વિચાર વિનિમય સભા'માં રજૂ કર્યો. તે હેવાલમાં ચોકસાઈ છે એટલે તેવા ઘણા દરદીઓને તે માર્ગદર્શક બનશે એમ માની નીચે આપું છું. તેમણે જે જે ડૉક્ટરોની સારવાર લીધી તેમનાં નામ હેવાલમાં લખ્યાં છે. પણ તે મેં મૂકયાં નથી.

અમદાવાદની એપ્રિલ મહિનાની ગરમીને કારણે થોડીક શારીરિક અસ્વસ્થતા રહેતી હતી. એપ્રિલ મહિનાની પહેલી તારીખે મને ફ્લુ થયો. સાજા થયા પછી મે મહિનાના પહેલા અઠવાડિયામાં એકાંતરિયો મલેરિયા શરૂ થયો. એકાદ અઠવાડિયું આ તાવ ચાલ્યો તે દરમ્યાન સખત ગરમી પડતી હતી. અને પરિણામે ઝાડાની સંખ્યા વધીને પાંચ સુધી પહોંચી. વૃક્ષ-કપાસની મોસમનું કામ પૂરું થયું હતું અને પૃથક્કરણ (analysis)નું મારું કામ ચાલુ હતું એટલે દિવસના ૧૨ થી ૧૪ કલાક જેટલો સમય સહેજે આ કામમાં જતો હતો. ઝાડાની સંખ્યા વધી તેની સાથે વાયુ, પેટનો દુખાવો અને ઝાડામાં લોહી પડવાની શરૂઆત થઈ.

ડૉક્ટરને હવે બતાવવું જોઈએ એમ વિચારીને મારા મિત્ર ડૉક્ટરને બતાવ્યું. એમણે મને ઘઉં, તેલ અને મરચું છોડી દેવાની સલાહ આપી અને દવા લખી આપી. આ દવા પંદરેક દિવસ ચાલી પણ કાંઈ ફેર ન પડયો એટલે ફરી વાર ડૉક્ટર પાસે ગયો. દવામાં થોડો ફેર કરવામાં આવ્યો. એમેટીનનાં ઇંજેકશનોની શરૂઆત કરી. પરન્તુ તા. ૧૯ જૂન સુધીમાં તબિયત ઉત્તરોત્તર બગડતી ગઈ એટલે તા. ૧૯ મી જૂનને દિન સિવિલ હૉસ્પિટલમાં દાખલ થયો. ત્યાંના ત્રણ અનુભવી ડૉક્ટરોના માર્ગદર્શન તળે એમેટીનનાં ઈન્જેકશન ચાલુ રહ્યાં. ચિકિત્સા માટે લોહી, ઝાડો તથા પેશાબ તપાસવામાં આવ્યાં. એમીડીક ડીસેન્ટ્રીનો ભય હતો પણ રિપોર્ટમાં કાંઈ ન આવ્યું. ઝાડામાં લોહી પડતું હતું. પણ રિપોર્ટમાં ના આવતી હતી. એટલે ડૉક્ટરોએ કોલાઈટીસનાં કારણોની જુદી જુદી શકયતાઓ તપાસવા માટે બે ત્રણ વાર ઝાડો તપાસ્યો, પેટમાં કરમ હોય તો તે કાઢી નાખવા માટે ક્રિસ્ટોઈડ્‌ઝની ગોળીઓ આપી. આથી ઝાડાની સંખ્યાં વધી ગઈ પરન્તુ કાંઈ ન નીકળ્યું. કોલાઈટીસનું કારણ જોવા માટે સિગ્મોઈડોસ્કોપિક એકઝામિનેશન કરવામાં આવી. પહેલે દિવસે પ્રાથમિક તપાસ કરી ત્યારે દૂઝતા હરસ (bleeding piles) છે એવો રિપોર્ટ આવ્યો.

બીજે દિવસે બીજા ડૉક્ટરે (સર્જિકલ કેસ તરીકે) મને ફરી વાર સિગ્મોઈડોસ્કોપથી તપાસ્યો. એમણે કહ્યું કે મને અલ્સરેટીવ કોલાઈટીસ (Ulcerative colitis) છે. મોટા આંતરડાની અંદરથી થોડી ચામડી તથા લોહી લઈને પરીક્ષણ માટે મોકલવામાં આવ્યું. પરંતુ અલ્સરેટીવ કોલાઈટીસનું કારણ સમજાયું નહીં. મારો કેસ સર્જિકલ કેસ નહોતો રહ્યો છતાં તે ડૉક્ટરે એમના બીજા મિત્ર ડૉક્ટરની ભલામણથી મને પોતાની સીધી દેખરેખ તળે રાખ્યો. વચ્ચે ત્રણ ચાર દિવસ હોસ્પિટલ છોડીને હું પાછો ખાનગી વૉર્ડમાં દાખલ થયો તે દરમ્યાન ઝાડામાં ખૂબ લોહી પડવા માંડ્યું અને મારું વજન ૧૨૭ રતલથી ૧૦૦ રતલ સુધી પહોંચી ગયું. શરીરમાં લોહી ઓછું હોવાને કારણે ડૉક્ટરની સલાહથી બે વાર નવું લોહી લીધું. આની અસર થઈ. લોહી પડવાનું બંધ થયું. પરંતુ બે ત્રણ દિવસ પછી બીજી વખત લોહી લીધા બાદ પાછો ઊથલો ખાધો. આ સારવાર દરમ્યાન એસીટીએચ, સ્ટ્રૅમેન્ટીન, સ્ટ્રૅપ્ટોપેનિસિલિન, બાયસ્ટીમેન ફોર્ટેનાં ઇંજેક્શન તથા સલ્ફાગ્વાનીડીન, સ્પાસ્મીડોનની ગોળીઓ ચાલુ હતાં. તબિયત થોડી સુધરી એટલે ડૉ. નાયરની સલાહ લીધી. એમણે વિટામિન બી.નાં ઇંજેક્શન, તથા અનુકૂળ ખોરાક લેવાની વિગતવાર સૂચના આપી. મેં અંતમાં એમને પૂછ્યું, "આ બધી સારવાર લીધા પછી પણ મારા રોગનું કારણ કોઈને સમજાયું નથી. રિપોર્ટમાંથી પણ કંઈ મળતું નથી. આપને શું લાગે છે?"

એમણે ઉત્તર આપ્યો, "માનસિક ચિંતા પણ અલ્સરેટીવ કોલાઈટીસનું કારણ હોઈ શકે. એટલે મન પરનો ભાર તમે ઓછો કરી હળવા થઈને રહો તો આ રોગમાંથી વહેલા મુક્ત થશો."

હૉસ્પિટલમાંથી રજા લેતા પહેલાં ડૉ. એન. સી. શાહે કહ્યું, "અમે રોગને અટકાવ્યો છે. એ ઊથલો ખાશે. પણ અમે એને નિવારી નહીં શકીએ."

મારું આખું કુટુંબ મુંબઈ હતું. તબિયત સહેજ સારી હતી. એટલે હું મુંબઈ ગયો. રોગનું કારણ જાણવા ખાતર અને મનને સંતોષવા ખાતર ડૉ. પટેલ પાસે મેં ફરી વાર પરીક્ષણ કરાવ્યું. પરંતુ એ વિધિમાંથી શારીરિક

વેદના સિવાય મને બીજી કોઈ જાતની માહિતી ન મળી. અંતે ભગવાનનું નામ લઈને એલોપથીની દવા કરવી કે હોમિયોપથીની શરૂઆત કરવી એ વિષે ચિઠ્ઠી નાખીને મેં જાતે જ ઉપાડી. હોમિયોપથીનો ઉત્તર આવ્યો, એટલે તરત જ તે પ્રમાણે તેનો અમલ કર્યો.

અમારા કુટુંબના વર્ષો જૂના ડૉ. અદલ બહેરામને ફોન કરીને મારો નિર્ણય જણાવ્યો અને એમણે પોતાની દવાઓ આપવાની શરૂઆત કરી. એમણે ગ્રેફાઈટીસ, મર્ક સોલ, નકસવોમિકા, મર્ક કોરોસ્રીવ, કાર્બોવિજ વગેરેની ગોળીઓ આપી. મુંબઈ આવીને આ દવાઓ શરૂ કરી તે પહેલાં મારું વજન વધુ ઘટીને ૯૪ રતલ સુધી પહોંચ્યું હતું. એટલે અઢી મહિનામાં ૩૩ રતલ વજનનો ઘટાડો થયો હતો! ઝાડામાં અતિશય ચીકાશ હતી. લોહી પહેલાંની જેમ પડવા માંડયું હતું. વાયુ, પેટનો દુખાવો વગેરે ચાલુ હતાં. ઘણા વખતથી દહીં ખાતો હતો તે હવે અબખે પડી ગયું હતું, ખાવાની રુચિ જતી રહી હતી અને જે કંઈ ખાતો તે ઊલટી દ્વારા નીકળી આવતું હતું.

હોમિયોપથીની દવા શરૂ કરી ત્યારે આ સ્થિતિ હતી. મારો ક્રૉનિક કેસ હતો. ડૉ. અદલ બહેરામે મને ફાડેલા દૂધના પાણીથી, તથા બેલ ફ્રૂટના પાણીથી ખોરાકની શરૂઆત કરાવી. ધીમે ધીમે મગનું પાણી અને સફરજન લેવા માંડયાં. ૧૨–૧૫ દિવસમાં કાંજી અને ખીચડી કઢી પર ચઢી ગયો. હોમિયોપથીની દવાથી સારું થવા માંડયું. એક મહિના દરમ્યાન મારી પ્રગતિ એટલી ઝડપથી થવા માંડી કે ડૉક્ટરે છેલ્લો એક ઊથલો ખાવાની ધારણા રાખવા માંડી અને તે સાચી પડી. ચોમાસાની ઋતુમાં શરદીને લીધે તાવ આવ્યો અને પાછું લોહી પડવા માંડયું. પંદરેક દિવસમાં પાછો સાજો થયો અને અમદાવાદ આવવા નીકળું તે પહેલાં ડૉ. અદલ બહેરામને ફરી વાર મળ્યો.

મુંબઈમાં હતો તે દરમિયાન મારા હાથમાં માનવમૂત્ર પ્રયોગનું પુસ્તક આવ્યું. આ રોગની વિશેષ જાણકારી માટે હું આયુર્વેદનાં પુસ્તકો વાંચતો જ હતો. એટલે સહજભાવે પુસ્તક હાથમાં લીધું, વાંચવા માંડયું. કુતૂહલ જાગ્યું અને એકી બેઠકે પૂરું કરી ગયો. આ પુસ્તક તથા

'વૉટર ઑફ લાઈફ'નો ઉલ્લેખ મેં ડૉ. અદલ બહેરામની સાથેની મારી વાતચીતમાં મુંબઈથી નીકળતા પહેલાં કર્યો. એમણે કહ્યું, "હું એમના અનુયાયીઓને મળ્યો છું. તને પણ સલાહ આપું છું કે તું આ પ્રયોગ કર. તને હોમિયોપથી કરતાં પણ આ પ્રયોગ વધુ સારો પડશે." મેં સામો પ્રશ્ન કર્યો, "આજ સુધી તમે મને કેમ ન સૂચવ્યું?" એમણે જવાબ આપ્યો, "તારા ઘરમાં સૌને એ સૂગ હોય અને તું એને માટે તૈયાર ન હોય એમ લાગતું હતું, એટલે મૂગો રહ્યો."

મેં પૂછ્યું, "પેશાબ જેટલો થાય તેટલો બધો પીવો અનિવાર્ય છે?"

ડૉ.—ના. દિવસમાં ત્રણ વાર એક એક પ્યાલો પીવો. શરૂઆતમાં અડધું પાણી નાખીને પીવો. ત્યાર બાદ ધીમે ધીમે પાણીનું પ્રમાણ ઓછું કરતા જવું."

મેં પૂછ્યું, "ખોરાક કેવો લેવો જોઈએ?"

ડૉ.—સાદો અને હલકો.

ડૉક્ટરે મને કહ્યું કે તેઓ જાતે જ આ પ્રયોગ કરતા હતા અને અનુકૂળ થઈ શકે તેવા દર્દીઓ પાસે તે કરાવતા હતા. એમણે ૨૨ વરસ સુધી ઍલોપથીની પ્રૅક્ટિસ કરી. ત્યાર બાદ ડાયાબીટીસના સંશોધન માટે તેઓ લંડન ગયા. તે દરમ્યાન હોમિયોપથીનાં અભ્યાસ અને સંશોધન શરૂ કર્યાં, એની ઉપાધિ મેળવી. ફ્રાન્સ ગયા, સંશોધન ચાલુ રાખ્યું, નવી ઉપાધિ મેળવી અને અંતે સ્વદેશ પાછા આવીને ઍલોપથીને તિલાંજલિ આપી, હોમિયોપથીની પ્રૅક્ટિસ શરૂ કરી. હાલ તેઓ મુંબઈની હોમિયોપથિક કૉલેજના પ્રિન્સિપાલ તરીકે કામ કરે છે.

અમદાવાદ આવ્યા પછી ચોમાસાની ખરાબ ઋતુ ચાલુ હતી તે દરમ્યાન ફરી એક વાર રોગે ઊથલો ખાધો અને મને ઝાડામાં લોહી પડવા લાગ્યું. વજન પાછું ઘટવા માંડ્યું. મેં ડૉ. અદલ બહેરામને મુંબઈ ફોન કર્યો, એમની મૂત્રપ્રયોગ માટે સલાહ માગી, અને મૂત્રપ્રયોગનો આરંભ કર્યો. મૂત્રપ્રયોગ અંગેનું પુસ્તક મારાં પત્ની સૌ. નીલમે પણ વાંચ્યું હતું. એમની હિંમત અને ધીરજ સાથે ત્રણ દિવસના ઉપવાસ મેં કર્યા. ડૉક્ટરની સૂચનાનુસાર દિવસમાં ત્રણ વાર મૂત્રપાન કર્યું અને ત્રણેય દિવસ પુસ્તકમાં લખેલી સૂચના પ્રમાણે મૂત્રનું માલિસ આખા શરીરે કરાવ્યું.

મૂત્રપાનને બીજે દિવસે પેશાબનો રંગ બદલાઈ ગયો. હવે પેશાબ પાણી જેવો ચોખ્ખો પરંતુ સ્વાદમાં સહેજ ખારો લાગતો હતો.

ત્રણ દિવસના ઉપવાસ દરમ્યાન ઝાડાની સંખ્યા વધીને ૭–૮ સુધી પહોંચી. વધુ લોહી પડવા માંડ્યું. પણ આખા અઠવાડિયા દરમ્યાન તે ધીમે ધીમે ઓછું થઈ ગયું. બીજા અઠવાડિયા દરમ્યાન ઝાડાની સંખ્યા પોતાની મેળે કાબૂમાં આવી અને ત્રીજે અઠવાડિયે હું હરતો ફરતો થઈ ગયો. આજે તબિયત તદ્દન સારી છે. ખાવાપીવામાં તળેલું તથા મરચાંવાળું ખાવાનું બંધ કર્યું છે. હવે આવતો ઉનાળો મૂત્રપ્રયોગ વડે સુખરૂપ પસાર કરું તો મૂત્રપ્રયોગ સો ટકા સફળ થયો એમ કહેવાય. જોકે આજે ૯૫ ટકા સફળતા મળી ચૂકી છે. છતાં વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિએ એની અંતિમ અને નિશ્ચયાત્મક કસોટીના પરિણામની વાટ જોવી જરૂરી છે.

આર્થિક દૃષ્ટિએ વિચાર કરીએ તો મને ડૉકટરોની દવા (ઍલોપથી)માં રૂ. ૬૦૦.૦૦નો ખર્ચ થયો, હોમિયોપથીએ માત્ર ત્રણ રૂપિયાનો ખર્ચ કરાવ્યો અને મૂત્રપ્રયોગથી એક પાઈનોય ખર્ચ કર્યા વિના હું સાજો થઈ ગયો. ગરીબોના આ કલ્પવૃક્ષનું વૈજ્ઞાનિક સંશોધન થાય એવું મૂત્રપ્રયોગના અનુભવીઓમાંથી કોણ ન ઇચ્છે?

૧૭–૧–'૬૦ યોગેન્દ્ર પરીખ

ખાદી ગ્રામોદ્યોગ સંશોધન સમિતિ બી. એસસી. (ખેતી)

હરિજનઆશ્રમ, અમદાવાદ

૨૩

ફ્લ્યુના પ્રતિકારમાં સ્વમૂત્રચિકિત્સા

આજકાલ ઈન્ફ્લુએન્ઝાનો ઉપદ્રવ બહુ થાય છે. તેના વાવરથી પ્રજાનાં સત્ત્વ હણાય છે અને લોકો દુ:ખી દુ:ખી થાય છે. તે દરદથી દરદીની શક્તિ હણાઈ જાય છે અને મહિનાઓ સુધી તેની માઠી અસર રહે છે. મૂત્રપ્રયોગની આ રોગ પર ચમત્કારિક અસર થાય છે. તે અંગેની હકીકત ભારત સેવક સમાજના કાર્યાલય તરફથી અમદાવાદનાં દૈનિક છાપાંને જનહિતાર્થે પ્રસિદ્ધ કરવા મોકલેલી પણ કોઈએ પ્રસિદ્ધ નહીં કરેલી. ત્યાર બાદ મહેસાણા જિલ્લાના ડૉક્ટર મનુભાઈ પટેલે પોતાનું અનુભવ-સિદ્ધ નિવેદન ભારત સેવક સમાજના કાર્યાલયને મોકલ્યું. તેની ટાઈપ નકલ કરાવીને બધાં દૈનિક પત્રોને મોકલ્યું તે પણ કોઈએ પ્રસિદ્ધ ન કર્યું.

જાહેરાત ખાતર ચાલતાં દૈનિકપત્રોનું આવું વલણ હું સમજી શકયો નહીં છતાં આ વાત આમજનતા પાસે મૂકવી જોઈએ અને આ વાત તો પ્રજાના સ્થાયી હિતની છે એટલે કાયમ માટે પ્રજાની સામે રહે એવા હેતુથી ડૉ. મનુભાઈનું અનુભવપૂર્ણ નિવેદન નીચે આપું છું:—

આ વર્ષે ફાટી નીકળેલા ફ્લ્યુના રોગ વિષે વિગતમાં ઊતરવું અસ્થાને છે; કારણ કે છેલ્લાં કેટલાંક વર્ષોથી આ રોગના હાઉથી આપણે લગભગ ટેવાઈ ગયા છીએ. સૌ પ્રથમ જ્યારે આ રોગ હિંદમાં ફાટી નીકળ્યો ત્યારે દર્દીઓ જેટલા ગભરાતા હતા તેના કરતાં ડૉક્ટરો વધુ ગભરાતા હતા. જ્યારે અત્યારે પરિસ્થિતિ એવી છે કે માત્ર દર્દીઓ જ ગભરાય છે અને ડૉક્ટરો એમની વૈદકીય ઢબે આ રોગની સારવાર શાંતિથી આપ્યે જ જાય છે.

ધંધે હું એક ઍલોપથિક ડૉક્ટર છું છતાં મારા ધંધા મિત્રોની વિરુદ્ધ આ રીતે જાહેરમાં કહેલું કડવું સત્ય ઘણાઓને આકરું લાગશે, પરંતુ સત્યના ભોગે આ વસ્તુ છુપાવવી મને યોગ્ય લાગી નથી.

આ રોગમાં ડૉક્ટરો સમજ્યા વિના જ માત્ર ચિહ્નો પ્રમાણે જ સારવાર આપે છે. રોગનાં ચિહ્નો આ પ્રમાણે છે:

શરૂઆતમાં માથાનો દુખાવો, ત્યાર બાદ તાવ અને, એકાદ દિવસ પછી સળેખમ વગેરે શરૂ થાય છે. ઉપરાંત આખા શરીરે દુખાવો થવાથી દર્દી તદ્દન અશક્ત બની જાય છે.

ઍલોપથીના અર્વાચીન ગુરુઓએ એક સ્થાપિત સારવાર મેડિકલ મુનિઓને આ રોગ માટે બતાવી છે જે આ પ્રમાણે છે:

સ્ટ્રૅપ્ટો પેનિસિલિન્નાં ઇંજેક્શનો—એ. પી. સી. ટીકડીઓ અને સલ્ફા ગ્રૂપની દવાઓ આ સારવારથી અલબત્ત દર્દીનું દર્દ દબાઈ જાય છે, પરંતુ આથી હૃદય અને મૂત્રપિંડ પર એટલી બધી માઠી અસર થાય છે કે ઘણા દર્દીઓને આથી અનિદ્રા જેવા રોગો થાય છે.

ઍલોપથિક સારવારના અંધારા પ્રદેશમાં પ્રકાશ પહોંચાડવા માટે ઘણાં પ્રકરણો લખવાં પડે જે અહીં અશક્ય છે. અત્યારે તો આ રોગના પ્રતિકારમાં સ્વમૂત્રચિકિત્સા કેટલો ભાગ ભજવે છે તે જ જણાવીશ.

મારી પાસે ફ્લ્યુથી પીડાતા અનેક દર્દીઓ સારવાર માટે આવે છે. જેઓ મૂત્રચિકિત્સાની સારવાર ન લેવા માગતા હોય તેઓ મારાથી નારાજ થઈ બીજા ડૉક્ટરો પાસે ચાલ્યા જાય છે, જ્યારે ઘણાએ સારવાર હેઠળ રહેવાની તૈયારી બતાવી છે. મારો પોતાનો અનુભવ એ છે કે ઍલોપથિક સારવાર કરતાં મૂત્રચિકિત્સામાં મને પરિણામ ઘણું જ સારું જણાયું છે એટલું જ નહીં, ઝડપી પણ જણાયું છે.

સને ૧૯૩૧માં જ્યારે હું આફ્રિકા હતો ત્યારે યુગાન્ડાનાં જંગલોમાં વસતા નેટીવોમાં આ રોગ ફેલાયેલો ત્યારે આ રોગ માટે એ નેટીવો શું ઉપચાર કરે છે તેનો અભ્યાસ કરવા હું પણ જંગલોમાં ફરતો. ત્યાં મેં મારી અજાયબી વચ્ચે એ જોયું કે તેઓની સારવારના સહારા તરીકે ત્યાં થોડાક પ્રોટેસ્ટન્ટ પાદરીઓ હતા. જેઓ નેટીવોને મૂત્રચિકિત્સાનો પ્રયોગ કરાવતા જેમાં તેમને સર્વાંગે સફળતા મળતી. ત્યારથી મને મૂત્રચિકિત્સા પ્રત્યે કંઈક શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થયેલી એટલું જ નહીં ત્યાંના માયાળુ પાદરીઓએ આ ચિકિત્સા પદ્ધતિ કેટલી વૈજ્ઞાનિક છે તેનો ખ્યાલ આપવા માટે મને તેમણે આ વિષયનાં બે પુસ્તકો અભ્યાસ માટે પણ આપેલાં. સને ૧૯૪૨માં મિલિટરી સર્વિસ દરમિયાન મારી રૅન્કના ઘણા યુરોપીય ઑફિસરો પણ આ મૂત્રચિકિત્સા પદ્ધતિ ઘણાં દરદો માટે અપનાવતા.

ફલ્યુમાં મૂત્ર ચિકિત્સા : આગળ જણાવી ગયો તે ચિહ્નો આપણને જણાય કે તરત જ ઉપવાસની શરૂઆત કરવી. બને તો ઉપવાસની શરૂઆત પહેલાં નવશેકા પાણી અને પેશાબ બંને મેળવી એકાદ એનિમા લઈ આંતરડાં સાફ કરવામાં આવે તો વધુ સારું. ઉપવાસને દિવસે મૂત્ર-ચિકિત્સાનો પ્રયોગ શરૂ ન કરવો પરંતુ બીજા દિવસની સવારથી જ આ પ્રયોગ શરૂ કરવો, અને આખા દિવસનો બધો જ પેશાબ પી જવો. રાત્રે જે પેશાબ થાય તે સંઘરી રાખવો અને બીજે દિવસે સવારે તેને હલકે હાથે આખા શરીરે ચોળવો અને એકાદ કલાક બાદ નવશેકા પાણીથી સ્નાન કરી લેવું. આવા તદ્દન સાદા પ્રયોગથી ફલ્યુ જેવા ચેપી દર્દને માત્ર ૩–૪ દિવસોમાં સંપૂર્ણ રીતે મટાડી શકાય છે.

મનુભાઈ એમ. પટેલ

૨૪

ક્ષયના દરદીઓ

હવે મારે બહુ હેવાલો આપવા નથી. છતાં અચાનક પ્રભુ ઈચ્છાથી નહીં ધારેલી રીતે એવા વિશ્વાસપાત્ર અને વજનદાર હેવાલ આવતા જાય છે કે હવે આ પુસ્તકને સમેટી લેવાની ઈચ્છા હોવા છતાં તે હેવાલો લેવા લલચાઉં છું. વાચક મિત્રોએ જોયું હશે કે મેં કાંઈ પ્રચાર કર્યો નથી. મને કાંઈ નાનો સરખો અનુભવ થયો, તે લખીને હું બેસી રહ્યો છું. પણ મને જે દૈવી દ્રવ્યનો અનુભવ થયો તેનામાં એવી શક્તિ કે જેણે જેણે મારાં લખાણ વાંચીને તેનો સંપર્ક સાધ્યો તેને તુરત તેના પ્રભાવનો અનુભવ થયો. અને તે તેઓ મને કહી ગયા. વળી મારા અનુભવ પહેલાં જેણે આ શક્તિનો લાભ લીધો હશે છતાં આજ સુધી મૂંગા રહેલા તેઓ પણ મને પોતાની વાત કહી ગયા. આમ મારી પાસે સારી એવી સામગ્રી આવી પડી. એમાં જ પ્રભુની શુભેચ્છા ઓતપ્રોત ભરી છે. એ ઈચ્છાને અધીન થઈ અમદાવાદમાં હોમિયોપેથ દાક્તર તરીકે ધંધો કરતા શ્રી ગુણ-નિધિ જે. ભટ્ટ (ફર્નાન્ડીઝ બ્રિજ પાસે, ગાંધીમાર્ગ) તેમણે મૂત્રચિકિત્સાના

ઉપચારથી બે અસાધ્ય ગણાયેલા ક્ષયના દરદીઓને તેમના દરદમાંથી મુક્તિ અપાવી તેનો હેવાલ મને તે લેખિત પત્રરૂપે આપી ગયા છે. હેવાલમાં દરદીની સારવાર શાસ્ત્રીય ઢબે કરેલી છે અને તેમાં ચોકસાઈ છે એટલે આપણને તે વધારે રસપ્રદ લાગશે.

પહેલો કેસ: ધ. ન. મહેતા, ઉંમર વર્ષ ૨૫, સાંકડીશેરી, અમદાવાદ. જુવાન કુંવારો છોકરો. હું પ્રથમ તેને જોવા ગયો ત્યારે તે લગભગ પથારી-વશ હતો. આશરે ડઝનેક પ્રચલિત ધંધાદારી દાક્તરોએ તે જુવાનની ક્ષયના દરદી તરીકે સારવાર કરી હતી અને તેઓએ આ કેસને અસાધ્ય જેવો ગણ્યો હતો.

આ દરદીને લોહીની ઊલટીઓ તથા અવારનવાર ઝાડા થતાં હતા. તેમ જ ઉધરસ તથા તાવ ૧૦૦ થી ૧૦૧ ડિગ્રી ચાલુ જ રહ્યા કરતો. કોઈ પણ ખોરાક માફક આવતો નહીં તેમ ખાધેલું પચતું પણ નહીં. શરીર હાડપિંજર થઈ ગયેલું. જરા પણ હરવાફરવાથી શ્વાસ ચઢી જતો હતો.

આવી સ્થિતિની શરૂઆતમાં મેં હોમિયોપથીની આશરે ત્રણથી ચાર માસ દવા કરી. અને તેથી ઘણી રાહત મળી. આ બાદ ફરી બે મહિના બાદ દરદીએ મને બોલાવ્યો. જોયું કે તેને રાહત મળેલી પણ દરદ તો ઊભું જ હતું. મને લાગ્યું કે હોમિયોપથીની સારવારથી સુધારો થવામાં જોકે એક પૈસો પણ ખર્ચ થવાનો નહોતો; છતાં બહુ લાંબો વખત થશે અને વળી દરદીની ચાલુ ગંભીર સ્થિતિ જોતાં ઝડપી અને અસરકારક ઉપાય લેવાની જરૂર મને લાગી. આ કારણે મેં તેમને સમજાવી સવારે એક ઔંસ તેમનો પેશાબ પીવા જણાવ્યું. આ પેશાબ સવારના નવ વાગ્યાના અરસાનો લે તો તેની ગંધ અને સ્વાદમાં રાહત રહે. સાથે સાથે હરેક રાત્રે સૂતા પહેલાં પેશાબથી શરીર પર ખૂબ માલિસ કરીને સૂઈ જવું. સવારે ઊઠીને ગરમ પાણીથી નાહી લેવું. આ મુજબ કરતાં પહેલે દિવસથી જ ઝાડા, તાવ, પાચનશક્તિમાં, લોહીની ઊલટી તથા અશક્તિમાં ધીમો છતાં સતત એકધારો ફાયદો થતો લાગ્યો. પહેલાં બહુ ઝાડા થવાને કારણે દરદીનું વજન ૮૦ રતલ પર આવી ગયેલું જે આ ઉપચારના બે મહિનાની મુદતમાં ૧૦૦ રતલ પર આવ્યું. ઘરમાં

પણ પરાણે ફરી શકે તેવો તે અશક્ત દરદી ત્રણ માસની પેશાબની સારવારથી કામનાથ મહાદેવ જેટલે તેમના ઘરથી એક માઈલ સળંગ જઈ તથા આવી શકતો હતો. ચહેરો, સ્ફૂર્તિ, રૂપ, રંગ, સ્વભાવ વગેરે બધામાં અજબ પલટો, સુધારો થયો. અને હવે કોઈ તેમને એવું ન કહી શકે કે આ ભાઈ ગંભીર બીમારી ભોગવી ચૂક્યા હશે. પહેલેથી જ પચે એવો સાદો અને પથ્ય ખોરાક ખાવાની છૂટ આપી હતી; કારણ કે આ દરદીને ઉપવાસ કરાવવામાં મને ભારે જોખમ લાગેલું.

દરદીને દર વખતે ફક્ત એક જ ઔંસ પેશાબ દિવસમાં ત્રણ વખત પીવાને આપવામાં આવતો હતો. અને પેશાબથી સારી રીતે માલિસ કરવાનો મારો સતત આગ્રહ રહેતો; કારણ કે પીવા કરતાં માલિસ સારી રીતે પદ્ધતિસર કરવાનું મને મૂત્રચિકિત્સામાં વિશેષ અગત્યનું લાગ્યું છે. મારી માન્યતા મુજબ ચામડી શરીરના બધા જ અવયવોનું વધારે પડતું કામ ઉપાડી લે છે. શરીરનો કચરો કાઢીને સાફ રાખવાનું તથા તેને પોષણ આપવાનું એમ બંને કામ તે કરે છે. અને તે સિવાય બીજાં અનેક કામો તે બજાવતી હોવાથી પેશાબના માલિસથી તેનાં બધાં કામમાં મદદ મળે છે અને માલિસથી આખા શરીરના અવયવોને પોષણ સાથે રક્ષણનો ધાર્યો લાભ ચામડીને મળે છે. ચામડીના કોઈ પણ રોગો દૂર કરી તેને અતિ તેજસ્વી અને તંદુરસ્ત બનાવે છે.

બીજો કેસ: એક છોકરી કુમારી ક. ર. શાહ, ઉંમર વર્ષ ૧૭, માણેકચોક, અમદાવાદ. આ છોકરી પથારીવશ હતી. પાસું ફેરવી શકાતું નહોતું. એક પ્યાલો ચા પીવા પણ ના પાડતી. તેને ડાબે સાથળે મોટા જામફળ જેવડું મોટું ગૂમડું પાકી ગયેલું. અને બીજા ડોકટરોએ આ કેસ મારે ત્યાં મોકલી આપ્યો હતો. મેં હોમિયોપથિક દવા આપીને એ ગૂમડું એક જ દિવસમાં ફાડી નાખ્યું. અને તેમાંથી એક શેર પરુ નીકળ્યું. આટલું બધું પરુ નીકળવાથી ઘણા દિવસના દર્દથી પીડાતી અને ઉજાગરા વેઠતી છોડી તે દિવસે નિરાંતે ઊંઘી. મેં થોડા દિવસ હોમિયોપથીની દવા કરી. પણ તેથી મને દરદીમાં જોઈતો સુધારો જણાયો નહીં. તાવ, ઉધરસ, અશક્તિ વગેરે ચાલુ હતાં અને કેટલાયે દિવસો સુધી પરુની ધાર ઝમતી બંધ પડી નહીં. દરદી છોકરી ભાગ્યે જ અઠવાડિયું જીવી શકે

એવી સ્થિતિમાં હતી. સારવાર માટે હવે એક પણ પૈસો ખર્ચી શકાય તેવી સ્થિતિ તેની ન હતી. એટલે મારે મૂત્રચિકિત્સાનો આશરો લેવો પડચો.

દરેક વખતે એક એક ઔંસ એમ દિવસમાં ત્રણ વાર દરદીનો પોતાનો પેશાબ તેને પાવામાં આવતો હતો. સાદો અને પચે એવો પથ્ય ખોરાક ખાવાની છૂટ રાખી હતી. છતાં દરદીએ એક કમ્પાઉન્ડરને ભલામણ કરી અને પેશાબનાં પોતાં ગૂમડાં પર મૂકવાનું શરૂ કર્યું. ત્યાં પેશાબથી માલિસ કરવાનું બની શકયું નહીં. સારવાર પછી ત્રીજે દિવસે પરુ બંધ થઈ ગયું. દરદીએ કાંઈક ખાવાની રુચિ બતાવી. છઠ્ઠે દિવસે દરદીએ બે વાર ખાવાનું માગવાનું શરૂ કર્યું અને ઊઠબેસ કરવા માંડી. નવમે દિવસે ત્રણ વખત ખાવા જોઈએ જ. ઓટલા સુધી નીચે ઊતરી દરદીએ ફરવા માંડયું. બારમે દિવસે વધુ ખાવાનું માગવા માંડયું પણ ના પાડવી પડી. પંદર દિવસ બાદ પેશાબ પાવાનો બંધ કર્યો. દરદી બહાર ફરી શકે તેવી સ્થિતિમાં આવી. આમ પંદર દિવસમાં દરદી ઉપર પ્રમાણેની સામાન્ય સારવારથી તંદુરસ્ત સ્થિતિમાં આવી ગઈ. રૂપ, રંગ, આકાર, ભૂખ, તરસ, બુદ્ધિ, સ્વભાવ, વજન, સ્ફૂર્તિ વગેરે તેની ઉંમર પ્રમાણે તેને પ્રાછાં પ્રાપ્ત થયાં. આજ છ મહિના બાદ પણ ગમે તેટલો શ્રમ તે લે છે પણ તેમાં હરકત આવતી નથી.

ઉપરનો કેસ હું હાડકાના ક્ષયનો ગણું છું. બધાં ચિહ્નો તેવાં હતાં. તેની માને પણ હાડકાંનો ક્ષય હતો. સાથળનું હાડકું સડતું હતું. તે બે હજાર રૂપિયાના ખર્ચે એક વર્ષ બાદ હરીફરી શકે તેવી સ્થિતિમાં આવી હતી. છતાં જોઈતો શ્રમ લઈ શકતી નહોતી. આ સારવાર તેણે કોઈ હૉસ્પિટલમાં લીધી હતી.

આમ સામાન્ય જનતાને સમજાય તેવી રીતે આ કષ્ટસાધ્ય ગંભીર ગણાતા બંને કેસો સાદી રીતે રજૂ કર્યા છે. આ બંને કેસોની સારવાર ૧૯૫૮ના ઉનાળામાં અને ચોમાસાના સાંધામાં મેં કરી હતી.

આ મૂત્રચિકિત્સાનો ઉપયોગ નીચેના સંજોગોમાં હું નાછૂટકે વાપરું છું. પણ એક વાત ચોક્કસ છે કે કોઈ પણ કેસમાં નિષ્ફળતા મળી નથી.

જ્યારે કોઈ દરદી નાજુક સ્થિતિમાં હોય, પાચનશક્તિ હોય જ નહીં, થોડા દિવસ જીવવાનો સંભવ હોય, શરીર હાડપિંજર જેવું થઈ ગયું હોય, તેની પાસે એક પૈસો પણ ખરચવાનો ન હોય અને છતાં અસરકારક, સચોટ અને ધાસ્તી વગરનો ચમત્કારિક ઈલાજ કરવાનો હોય ત્યારે આ ઈલાજનો આશરો હું લઉં છું. અને ઈશ્વર ઈચ્છાથી તેમાં નિષ્ફળતા તો મળતી જ નથી.

પોતાનું ઝેર જો પોતાને પાછું આપવામાં આવે તો ઝેરથી ઝેરનું શમન થાય છે તેવા હોમિયોપથીના સિદ્ધાંત અનુસાર પેશાબ કામ કરે છે. અને શરીરમાં ઉપયોગમાં લેવાયા વિનાનાં કીમતી દ્રવ્યો પેશાબ મારફતે નીકળી જતાં હોવાથી પોષણના અભાવે શરીર દરેક રોગનું ભોગ સહેલાઈથી થાય છે. તેથી તે કીમતી દ્રવ્યો તે જ શરીરને પાછાં આપવામાં આવે તો તે શરીરનું ઘણું જ સારું પોષણ થાય છે. અને તેને કારણે દરેક અવયવ પોતાનું કામ નિયમિત અને વ્યવસ્થિત બજાવતો થવાથી શરીરની તંદુરસ્તી જળવાઈ રહે છે. આ રીતે પોષણનો અભાવ દૂર કરવાના બાયોકેમિકના સિદ્ધાંત અનુસાર કામ થતું હોવાથી મૂત્રચિકિત્સા બાયોકેમિક અને હોમિયોપથિક બંને સિદ્ધાંતો પ્રમાણે કામ આપી કષ્ટસાધ્ય દરદોને પણ નાબૂદ કરે છે અને કેટલાક અસાધ્ય ગણાતા કેસો સાધ્ય કોટિમાં લાવી મૂકે છે. મને જે અનુભવ થયો છે તેથી મારું એ પ્રમાણે માનવું છે.

વળી દરદીએ કોઈ અનુભવીની દેખરેખ નીચે આ ચિકિત્સાની સારવાર લેવી જોઈએ. તેથી દરદીની રક્ષા થાય છે અને અયોગ્ય રીતે તેમ જ બિનઅનુભવીને હાથે થતી હાનિ અટકી જવાથી આ મૂત્રચિકિત્સા બિનઅનુભવીઓને હાથે વગોવાશે નહીં તેમ જ ઘણા લોકો વિના ખર્ચે પોતાની તંદુરસ્તી પાછી મેળવી શકશે.

દરદીની આર્થિક સ્થિતિ, બળાબળ, ઋતુ, ખાનપાન, રહેણીકરણી, સ્વભાવ વગેરે લક્ષમાં લઈ આ પદ્ધતિથી જો કોઈ પણ કષ્ટસાધ્ય ગણાતા રોગમાં સારા અનુભવીની દેખરેખ નીચે સારવાર કરવામાં આવે તો, મારા

અનુભવે એકસોમાંથી ૯૫ દરદીઓના રોગો વધુમાં વધુ બેથી ત્રણ મહિનામાં નષ્ટ થાય છે તેમાં મને શંકા નથી.

કેટલાંક પ્રાચીન પુસ્તકોમાં અને કેટલાક અનુભવીઓ અને યોગીઓ, સાધકો આયુર્વેદના ઔષધના અનુપાન સાથે આ જીવતા જળનું સેવન કરે છે અને અનેકગણો આશ્ચર્યકારક લાભ તેમણે મેળવ્યો છે તે નક્કર હકીકત છે.

સહી: ડૉક્ટર ગુણનિધિ જે. ભટ્ટનાં વંદન

પત્ર મળ્યો તા. ૧૩–૧૧–'૫૮

૨૫
ફેફસાંના ક્ષયનો ક્ષય

આ પુસ્તકમાં ડૉ. ગુણનિધિ ભટ્ટે મૂત્રપ્રયોગથી ક્ષયના બે દરદીઓને રોગમુક્ત કર્યાની હકીકત છે. રોગીઓ પર દયા કરી સેવાભાવે તેમણે તે પ્રયોગ કરી જોયો અને તેમાં તે ફતેહમંદ થયા. પણ ક્ષયના દરદીએ આપમેળે, મૂત્રપ્રયોગથી પોતાનું દરદ મટાડયું એવો પ્રસંગ મારે જોઈતો હતો અને આપોઆપ એવો પ્રયોગ કરી પોતાનાં ફેફસાંના ક્ષયનું દરદ મટાડયાની કહાણી તા. ૧૨–૧૩ માર્ચ ૧૯૬૦ની મૂત્રચિકિત્સા વિચાર-વિનિમય સભામાં કહેવા એક ભાઈ ઊભા થયા. તે પણ તેમણે ચોકસાઈથી કહી. તે સાંભળી સભાના પ્રમુખશ્રી પણ તાજુબ થયા. તેમણે તે ભાઈને એવી સૂચના કરી કે તેમણે જે કહાણી કહી તે નિવેદનરૂપે ચોક્કસ લખી આપવી. અમદાવાદ પાસે નવા ગામના તે રહેવાસી છે. પોતે ખેતીનો ધંધો કરનાર છે. તેમણે પ્રમુખની સૂચના મુજબ બે દિવસ પછી પોતાનું ફેફસાંના ક્ષયનું દરદ મૂત્રપ્રયોગથી શી રીતે મટાડયું તેનું નિવેદન વિગતે લખીને પોતે ઘઉંની વાઢણીમાં રોકાયેલા એટલે બીજા સાથે મોકલ્યું જે હું શબ્દશ: આપું છું:

મને છેલ્લાં ચાર વર્ષથી ફેફસાંના ટી. બી.ની બીમારી શરૂ થયેલી. પહેલા વરસે તાવ અને ઉધરસ શરૂ થયાં. શરીર હાડપિંજર જેવું થઈ ગયું.

ત્રણ ચાર મહિના સુધી દાક્તરની દવા લેવાથી સારું થયેલું જણાયું. સાત આઠ મહિના સારું રહ્યા પછી ફરીથી એ જ માહ મહિનામાં ફરીથી પાછાં તાવ અને ઉધરસ શરૂ થયાં. ફરીથી બીજા દાક્તરની દવા ત્રણ ચાર મહિના લીધા પછી આરામ થયેલો જણાયો અને દાક્તરે પણ કહ્યું કે હવે તમને બાર આની જેવો ફાયદો થઈ ગયો છે. પણ ચાર દિવસમાં જ પાછું દર્દ ઊપડ્યું અને પછી તો એ જ દાક્તરે સલાહ આપી કે હવે તો તમારે ઑપરેશન કરાવી પાંસળીઓ કઢાવી નાખવી પડશે. મને પણ લાગ્યું કે ઑપરેશન કરાવ્યા વિના હવે દવાથી આરામ થાય તેમ નથી. તેથી તેની તજવીજ કરવા લાગ્યો.

પણ ઈશ્વરેચ્છા જુદી જ હશે. કારણ કે તે તજવીજ કરતાં મારા એક સંબંધીને ત્યાં હું ગયો. તેમને કુદરતી ઉપચારોમાં મૂળથી જ ઘણી શ્રદ્ધા અને રાવજીકાકાના પરિચયથી મૂત્રચિકિત્સામાં શ્રદ્ધા રાખતા થયેલા. તેમણે મને ઑપરેશન કરાવતાં પહેલાં મૂત્રચિકિત્સાનો પ્રયોગ કરવા પ્રોત્સાહન આપ્યું. અને મેં પ્રયોગ શરૂ કર્યો.

ચૈત્ર વદ ૭ને શુભ દિવસે મેં પેશાબ ચોળવાની શરૂઆત કરી. એક અઠવાડિયા બાદ પીવાનું પણ શરૂ કર્યું. પંદરેક દિવસ પ્રયોગ કર્યા બાદ હું મુ. રાવજીકાકાને મળ્યો અને મારા પ્રયોગની માહિતી આપી. તેઓશ્રીએ મારા કેસમાં સારો રસ લઈ કેટલાંક સૂચનો કર્યાં અને ખાસ ભાર મૂકીને કહ્યું કે પ્રયોગ કરવો તો પુસ્તકમાં લખ્યા પ્રમાણે જ કરવો કે જેથી પ્રયોગને વિના કારણ વગોવાવાનું ના થાય. મને તેઓશ્રીનું કહેવું વાજબી લાગ્યું અને મેં પુસ્તકમાં લખ્યા પ્રમાણે પેશાબ પીવાનું અને ચોળવાનું રાખવા નિર્ણય કર્યો. પૂરા ત્રણ માસ પ્રયોગ કર્યા પછી મને મારા શરીરમાં ઘણો જ સુધારો થયેલો લાગ્યો. પ્રયોગ શરૂ કર્યો ત્યારથી આજ અગિયાર મહિના સુધીમાં મારે બિલકુલ દાક્તરની કે દવાની જરૂર પડી નથી. ખોરાક પહેલાં કરતાં સારા પ્રમાણમાં લેવાય છે અને પચે છે. દસ્ત નિયમિત થાય છે. મારા ખેતીના ધંધાના કારણે બે ત્રણ વખત પલળેલો તોપણ મને તેની ખોટી અસર બહુ જણાઈ નથી. કોઈ વખત થોડી ઉધરસ શરૂ થાય પણ તે આ જ પ્રયોગથી ત્રણ ચાર દિવસમાં મટી જાય. આમ, ચોમાસામાં ખેતીકામને કારણે પેશાબ ચોળવાનું છોડી દેવું પડેલું અને

તદુપરાંત, વરસાદમાં કેટલીક વાર લાંબા સમય સુધી પલળતા રહેવું પડેલું, તેમ છતાંયે મારી તબિયત ફક્ત પેશાબના પ્રયોગને આધારે સારી રહી છે. છેલ્લા અગિયાર માસ પહેલાં પ્રયોગ શરૂ કર્યો ત્યારથી અત્યાર સુધીમાં બે વખત શરદી-ઉધરસ થયાં, પણ પ્રયોગ ચાલુ રાખવાથી બે ત્રણ દિવસમાં જ સારું થઈ ગયેલું. કદી દાક્તરની દવા લેવાની જરૂર પડી નથી. તેમ જ પથારીવશ પણ રહેવું પડ્યું નથી. આ પરિણામ મને ઘણું જ ઉત્સાહપ્રેરક લાગે છે અને પેશાબના પ્રયોગની અસરકારકતામાં મને જરાયે શંકા નથી. તેથી લોકહિતાર્થે, મારી સાચી હકીકત રજૂ કરતાં મને ઘણો જ આનંદ થાય છે. સાથે સાથે, આ પ્રયોગ કરી તેની અસરકારકતાને જનહિતાર્થે જાહેરમાં રજૂ કરી માનવમૂત્ર ચિકિત્સાનો, જે ભાઈઓએ—તેમાંયે મુખ્યત્વે મુરબ્બીશ્રી રાવજીકાકાએ, ઘૃણા પામેલી અને ભુલાયેલી સ્થિતિમાંથી પુનરુદ્ધાર કરવામાં જે મદદ કરી છે તે અમૂલ્ય છે. તે માટે તે સૌને માણસમાત્રના ધન્યવાદ મળશે. તેમને સૌને મારા ધન્યવાદ ને વંદન છે.

લિ.

રામભાઈ હીમાભાઈ પટેલ

૨૬

રક્તપિત્ત (કુષ્ઠ રોગ)

મૂત્રચિકિત્સાના અંગ્રેજ નિષ્ણાતે પોતાના પુસ્તકમાં એવું જાહેર કર્યું છે કે, રોગોની યાદીમાં જેટલા ગંભીર રોગ જણાય છે તેવા રોગવાળા દરદીઓ તેમની પાસે આવી ગયા છે અને તેમને મૂત્રચિકિત્સાથી ફાયદો જ થયો છે. ફક્ત એક જ રોગ એવો છે કે જેનો દરદી તેમની પાસે ગયો નથી. તે રોગ છે રક્તપિત્ત (લેપ્રસી)નો. કારણ કે ઇંગ્લંડમાં તે રોગ જવલ્લે જ હોય છે. આ તેમની વાત વાંચ્યા પછી મને ઇચ્છા થઈ કે આ મૂત્રમાં આ શક્તિ પણ હોવી જ જોઈએ. એટલે અહીં રક્તપિત્તની હૉસ્પિટલ છે ત્યાં જઈ ત્યાંની સેવિકા બહેનો, જેઓ ખ્રિસ્તી હોય છે અને કેવળ સેવાભાવથી આવા ભયંકર ચેપી રોગના દરદીઓને

કોઈ સારવાર કરવા તૈયાર ન હોય તેવા તેમનાં સગાંવહાલાંઓથી તરછોડાયેલા રોગીઓની સેવામાં રાતદિવસ રહે છે, તેઓને મળી, આ મૂત્રચિકિત્સાની વાત અને ખાસ કરીને તેમના પવિત્ર શાસ્ત્રની વાત તેમની પાસે મૂકી હોય તો થોડાઘણા રક્તપિત્તના દરદીઓને રાહત મળે અને પીડામાંથી બચે એવા વિચારથી તે હૉસ્પિટલમાં સેવાનું કામ કરતી ફ્રેંચ સેવિકા બહેનોના સંપર્કમાં છે એવા એક મિત્રને આ કામ સોંપ્યું. તે ત્યાં ગયા અને વાત કરી ત્યારે તે સેવિકા બહેને કહ્યું કે, જે ડૉકટરની દેખરેખમાં આ દરદીઓ છે તે ડૉક્ટરની સંમતિ સિવાય તે કાંઈ કરી શકે નહીં. ત્યાંના ડૉક્ટર અમદાવાદમાં રહેતા ચામડીના રોગોના નિષ્ણાત એક ગૃહસ્થ છે. તેમના દિલમાં આની ગેડ બેસે તો કામ થાય. મને લાગ્યું કે હમણાં એવું કાંઈ બને નહીં. સમય તેનું કામ કરશે એમ સમજી મેં તેવો પ્રયત્ન છોડી દીધો. પણ બીજી રીતે પ્રભુએ મારી ઇચ્છા પૂરી પાડી. ડૉક્ટર પુષ્પેન્દ્ર ભટ્ટે રક્તપિત્તના એક દરદીને મારી પાસે મોકલ્યો. એક રવિવારે તે રોગી ભાઈ અને તેમનાં પત્ની મારી પાસે આવ્યાં. તેમનું નામ કાનજીભાઈ મોહનલાલ. ઉંમર વર્ષ ૩૨. રહેવાસી અમદાવાદ. ધંધો મિલમાં વીવિંગ ખાતામાં. મને તે ભાઈએ પોતાના દરદની હકીકત કહી. ચામડીના ચેપી રોગના નિષ્ણાત ડૉક્ટરે તેમના દરદને રક્તપિત્તના દરદ તરીકે સારવાર કરેલી અને લાંબે ગાળે પણ ન મટ્યું એટલે મારો સ્વાનુભવવાળો લેખ વાંચી ડૉ. પુષ્પેન્દ્ર ભટ્ટની સૂચનાથી મારી સલાહ લેવા આવ્યા. મેં બધી હકીકત જાણી લીધી. તે વખતે તેમના હાથ અને આંગળાં પર ચાંદાં હતાં અને હાથનાં આંગળાંમાં ઝણઝણાટ અને બળતરા રહેતી હતી. હાથ ઊંચો કરી શકતા નહીં. હાથની રગ પણ સંકોચાઈ ગઈ હોય તેવી ખેંચાતી મેં જોઈ. તેમણે ઘણા સમય સુધી રક્તપિત્તના રોગની દવા કરી છે પણ મટ્યું નહીં તે મેં જાણ્યું એટલે મેં તેમને પૂછ્યું કે, "તમે જે છપાયેલી પત્રિકા લાવ્યા છો તે બરાબર વાંચી છે?" તેમણે જવાબ આપ્યો કે, "વાંચી છે, એટલું જ નહીં પણ મેં પેશાબથી હાથ પર એક અઠવાડિયાથી માલિસ કરવા માંડ્યું છે." "તમને એક અઠવાડિયાના માલિસથી કેમ લાગે છે?" મેં સવાલ કર્યો. તેમણે સ્પષ્ટ જવાબ આપ્યો કે, "મને પહેલાં કરતાં બળતરમાં અને ઝણઝણાટમાં ઘણી રાહત લાગે છે."

તે ભાઈનો જવાબ સાંભળીને મને આનંદ થયો અને હૃદયમાં પ્રભુને નમન કરીને નિશ્ચિતે કહ્યું કે, "તો પછી માલિસ કર્યા કરો અને અને આવતી કાલથી સવારે દરરોજ જે પેશાબ થાય તે પીઓ. બે ત્રણ દિવસ પછી તમારે પેશાબ અને પાણી સાથે ઉપવાસ કરવા જોઈએ."

તેમનાં પત્નીએ પૂછ્યું: "કેટલા ઉપવાસ કરવા પડશે?" મેં જવાબ આપ્યો કે, "અત્યારે કાંઈ ચોક્કસ ન કહી શકાય. હું દાક્તર નથી. તમારા જેવો જ છું. પણ આ વસ્તુ એવી શક્તિશાળી છે કે તમારો રોગ મટાડશે." વગેરે વાત કરી મેં આશ્વાસન આપ્યું. પતિપત્ની બંને ગયાં. બીજે રવિવારે બંને પાછાં મારી પાસે આવ્યાં. તેમણે પોતાને સુધારો થતો જણાવ્યો. મેં તેમને ઉત્તેજ્યાં અને ઉપવાસ કરવાની સૂચના આપી. તેમણે ત્યાર પછી ત્રણ ઉપવાસ કર્યા. ત્યાર બાદ લાંબે ગાળે એટલે આશરે બે ત્રણ માસ પછી ભાઈ કાનજીભાઈ મારી પાસે આવ્યા. આનંદિત ચિત્તે ઉપકારવશ થઈ તેમણે બધી વાત મને કહી; અને નીચે પ્રમાણેનું નિવેદન આપી ગયા જે હું પુસ્તકમાં લખવા યોગ્ય ભાષામાં તેનો સત્ય મુદ્દો કાયમ રાખી નીચે પ્રમાણે આપું છું:

"મારું નામ કહાનભાઈ મોહનલાલ. ઉંમર વર્ષ ૩૨. રહેવાસી અમદાવાદ. ધંધો મિલમાં વીવિંગખાતામાં. રૂબરૂમાં આવી લખાવું છું કે જમણા હાથમાં ચાર વર્ષથી પુષ્કળ દુખાવો થતો હતો અને ઉપરથી મને ચામડી ઉપર લાલ ચાંદાં પડયાં હતાં. જેથી મેં રિલીફરોડ પર આવેલા ડૉક્ટર શ્રી . . . જે ચામડીના રોગના સ્પેશિયાલિસ્ટ છે તેમને બતાવ્યું. ત્યારે તેમણે મને કહેલું કે તમને રક્તપિત્તનો રોગ થયો છે અને દવા તરીકે મને ગોળીઓ લેવાની લખી આપી તથા દશ ઇંજેકશનો પણ આપ્યાં; પણ તેનાથી મટયું નહીં પણ કળતર વધ્યું. ત્યાર બાદ હું ગુલાબ-બાઈ હૉસ્પિટલમાં ત્યાંના સ્કિન સ્પેશિયાલિસ્ટ પાસે ગયો. તેમની સૂચના મુજબ ચાર ઇંજેકશનો ડૉકટર પુષ્પેન્દ્ર ભટ્ટ પાસે લીધાં પણ તેનાથી મટયું નહીં. ત્યાર પછી ડૉ. પુષ્પેન્દ્ર ભટ્ટે મને રાવજીકાકાએ છપાવેલો મૂત્રચિકિત્સા-વાળો લેખ વાંચવા આપ્યો. મેં પ્રયોગ વાંચ્યો અને વધુ વિગત માટે રાવજીભાઈને રૂબરૂ મળ્યો અને તેમની સૂચના અનુસાર ઘેર જઈ પ્રયોગ શરૂ કર્યો. મેં ત્રણ દિવસ (પેશાબ અને પાણી સાથે) ઉપવાસ કર્યા. અને

પ્રયોગ માલિસનો એક માસ ચાલુ રાખ્યો. તેનાથી મારા જમણા હાથનું કળતર તથા દુખાવો બંધ થઈ ગયાં અને મારો હાથ જે પ્રથમ વળતો ન હતો તે હાલમાં વળે છે; તેમ જ જે હાથે પ્રથમ કામ નહોતું થઈ શકતું તે હાથે હું સારી રીતે કામ કરી શકું છું. હાલ મારા હાથે સહેજ બહેરાશ લાગે છે. એકંદરે મને મૂત્રચિકિત્સાના પ્રયોગથી પુષ્કળ ફાયદો થયો છે અને હાથ પરનાં ચાંદાં મટી ગયાં છે. આંગળાંમાં પણ જે ચચરાટ થતો હતો તે હવે મટી ગયો છે.

તા. ૩૦–૧૧–'૫૮ સહી: કાનજીભાઈ મોહનભાઈ"

આ ભાઈ પોતાનું નિવેદન આપવા આવ્યા ત્યારે મને બહુ ખુશનુમા જણાયા. પહેલાં તો સાવ ભયભીત અને નિરાશ લાગતા હતા. પણ મેં તેમને કહ્યું કે, હજી તમારો રોગ સંપૂર્ણ મટ્યો છે એવું માની બેસશો નહીં. તમારી નોકરીમાં થોડી ખલેલ પહોંચે તો પગાર કપાય, માટે તમારા રોગને વીસરીને તેના તરફ બેદરકાર રહેશો તો પાછો તે તમને પજવશે અને તમને નોકરી પણ નહીં કરવા દે; માટે તમારે માલિસનો અને સવારે ઊઠી પ્રથમ પેશાબ પીવાનો પ્રયોગ ચાલુ રાખવો જોઈએ. દરરોજ પગને તળિયે, મોં અને માથા પર અને બંને હાથ પર એક કલાક પેશાબ ચોળી પછી નાહી નાંખવું. આમ કર્યા કરશો તો આ ભયંકર રોગ મૂળમાંથી જશે, નહીં તો પાછો માથું ઊંચકશે. રોગ ગયો, રાહત મળી અને કામ થાય છે, એટલાથી જ સંતોષ માનશો નહીં; પણ એક વખત પેશાબ પીવાનું અને માલિસ કરવાનું ચાલુ રાખશો. ઉપર પ્રમાણે મેં સાવચેતી આપી અને તે ભાઈ આનંદ પામતા પામતા ગયા.

કેટલાક નવા પ્રયોગો – ૧

આ પુસ્તકની પહેલી આવૃત્તિના વાચન પર આધાર રાખી અનેક દુખિયારાઓને પોતાના દરદના દુ:ખમાંથી અને અર્થનાશમાંથી બચવા માટે પોતાની સૂઝ પ્રમાણે મૂત્રપ્રયોગ કરવા માંડ્યો અને અનેકોએ તેથી રાહત અનુભવી. હું તેઓની યાદી મેળવવાની ચિંતા કરતો નથી; કારણ કોઈનેય આ પ્રયોગથી લાભ થાય તેની ચિંતા તો કરવાની હોય નહીં. અને એટલું ચોક્કસ છે કે તેનાથી નુકસાન તો થતું જ નથી. એ કારણે હું નિશ્ચિંત રહું છું. જેઓ આપમેળે મારી પાસે આવે અને મારી સલાહ કે દોરવણી માગે તેમને હું મારા અને બીજાના અનુભવની વાત કહું, તે જાણી-સમજી તેઓ પોતાના જોખમે આ પ્રયોગ કરે. તેમાંના કેટલાક છાના-માના કરે અને તેમને બિલકુલ આરામ થઈ ગયો હોય છતાં મને કહેવાથી તેમનો પ્રયોગ ઉઘાડો પડી જાય અને મૂત્રપ્રયોગ કરવાને કારણે શરમાવું પડે એટલે મને કહેવાની તસ્દી પણ લેતા નથી. ગંભીર અને હઠીલાં દરદોના ઘણા પ્રયોગો ચાલુ છે, પણ જ્યાં સુધી સંપૂર્ણ આરામ ન થાય અને દરદી પોતે પોતાની જાતે પોતાની હકીકત ન જણાવે ત્યાં સુધી હું તેવી હકીકતને વજૂદ આપતો નથી. એટલે આ નવી આવૃત્તિમાં બહુ અનુભવો આપતો નથી. પણ જાહેરમાં મૂકવાથી કેટલાંક પ્રચલિત દરદો-માંથી દરદીઓ રાહત મેળવી શકે એવા કેટલાક કેસો અનાયાસે મારી પાસે આવ્યા છે, જે લોકસંગ્રહાર્થે અહીં આપું છું.

નેફ્રેટીઝ – કીડની રોગ

શ્રી અંબાલાલ કે. પટેલ, બી. એસસી., એલએલ. બી., મ્યુનિસિપલ સ્ટોર સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ, અમદાવાદ – એમણે પોતાના એક અસાધ્ય ગણાતા રોગ પર ગઈ સાલ મૂત્રપ્રયોગ કર્યો હતો અને તે સંપૂર્ણ સફળ થયો હતો. ત્યાર બાદ તે ભાઈ તો આ પ્રયોગના પ્રચારક થઈ ગયા છે. તેમનું સ્વાસ્થ્ય પણ ત્યાર બાદ ઘણું સારું રહ્યું છે. તેમણે બીજો પ્રયોગ પોતાને ઘેર જ પોતાની દીકરી પર કર્યો.

તેમની દીકરી સાત-આઠ વરસની ઉંમરની છે. તેને nephritis (નેફ્રેટિઝ) નામનો કીડનીનો રોગ થયેલો. તે દીકરીનું નામ નારાયણી. આ રોગને કારણે તેને પેશાબમાં લોહી અને પરુ આવે. તેને કારણે શરીર અશક્ત રહે, ગળામાં દુખાવો ઊપડે, તાવ પણ આવે અને નબળાઈ વધે. એક દાક્તરની સલાહથી એક વરસ પહેલાં ગળાના કાકડા પણ કઢાવેલા. ગળાની ગરબડ અને દુખાવો ચાલુ રહેલો. આ દરદને અસાધ્ય ગણવામાં આવે છે અને ખાસ કરીને સ્ત્રીઓ માટે તો ભયંકર લેખાય છે અને તેની સારવારમાં અને આહારવિહારમાં બહુ સાવચેતી રાખવી પડે છે. તેમ જ દરરોજના પેશાબમાં આલ્બુમીન, પરુ, લોહી વગેરેનો સ્રાવ કેટલા પ્રમાણમાં છે તે તપાસવાની જરૂર રહે છે. દવા ઉપરાંત આ દરદમાં દરદીની ખૂબ કાળજીપૂર્વક શુશ્રૂષા કરવાની જરૂર પડે છે એટલે દરદી ઉપરાંત સારવાર કરનાર પણ કંટાળે છે. દવાનો ખર્ચ પણ ખૂબ થાય છે. શ્રી અંબાલાલ પટેલ પોતે લખે છે કે, "મારી દીકરી ચિ. નારાયણીને એક અઠવાડિયું મણિનગર શ્રી લલ્લુભાઈ ગોરધનભાઈ હૉસ્પિટલમાં રાખી. બાદ ઘેર દશ દિવસ સુધી તે દવા ચાલુ રાખી. ઊપડેલું દરદ તુરત તો શમી ગયું પણ બેત્રણ અઠવાડિયાં પછી તે જ દરદ બહુ જોરથી ઊપડ્યું અને પેશાબમાં કેવળ લોહી જ જવા લાગ્યું. અહીં હું નિરાશ થયો. મારા જમાઈ મુંબઈમાં છે. એ એડિનબર્ગના એમ. આર. સી. પી. થયેલા છે. તેમની સૂચના હતી કે દરરોજની દશ ગોળીઓ અને પેનિસિલિનનાં ઇંજેક્શનનો કોર્સ શરૂ કરવો જે ૬ માસ સુધી ચાલે. પણ મને તેમાં વિશ્વાસ બેઠો નહીં. ૬ માસ સુધી આ ભયંકર દરદ માટે થોભવાનું મને ગમ્યું નહીં. મારી દાનત તો તેને મૂત્રપ્રયોગ કરાવવાની પ્રથમથી હતી. પણ મારી પત્ની વિરોધ કરે. હું તેમને કહું કે મેં મારી જાત પર પ્રયોગ કર્યો ત્યારે કેમ કરવા દીધો? મારા કરતાં દીકરી વધારે વહાલી છે? તે શું બોલે? પણ મેં તેમને સમજાવ્યાં. તેમણે માન્યું. ચિ. નારાયણીએ પણ માન્યું. પેશાબમાં તો પરુ અને લોહી હતું તેને પીતાં તે ધ્રૂજે છતાં તે પિવરાવ્યો. ક્રમકમાં લાવી દુ:ખની મારી તે પી ગઈ. એક જ ઔંસ પેશાબ હતો પણ તેની ચમત્કારિક અસર થઈ. થોડા સમય પછી જે પેશાબ થયો તે વધારે જથ્થામાં હતો પણ ઘટ્ટ ન હતો. તે પણ તે પી ગઈ. પછી તો

જે પેશાબ થતો તે સ્વચ્છ પાણી જેવો થતો. તેને પણ ખાતરી થઈ કે કાંઈક નવાઈ છે, એટલે દિવસમાં બે ત્રણ વખત બે ઔંસ પેશાબ પીવા લાગી. આમ સતત પંદરેક દિવસ પીવાનું ચાલુ રાખવાથી તેનું દરદ મટી ગયું એટલું જ નહીં, પણ મહિનાઓ પછી, આ હેવાલ લખું છું ત્યાં સુધી તેના દરદે ફરી દેખા દીધી નથી અને મોંમાં કે માથામાં કોઈ પણ દુખાવા સિવાય નારાયણી હરતીફરતી અને દોડતી થઈ ગઈ છે.

આ ઉપરાંત ફ્લ્યુ, મલેરિયા જેવા તાવમાં પણ મારાં બીજાં સંતાનોને બેત્રણ વખત બેથી ત્રણ ઔંસ તેમનું પોતાનું મૂત્ર પિવડાવવાથી તેઓ દરદમુક્ત થયાં છે.

વધુમાં, મારા સંપર્કમાં જે આવે છે તેને મૂત્રપ્રયોગ કરવા કહેતાં ઘણાખરાઓએ તે પ્રયોગ કરી આંખની આંજણ, આંખ આવવી, લાલાશ રહેવી, કાન પાકવા, ગૂમડું-ખીલ મટાડવું, હાર્ટપલ્પીટેશન (હૃદયના વધારે પડતા ધબકારા) મટાડવા અને શરદી ઉપર અજમાયશ કરતાં તેઓ બધાંય દરદમુક્ત થયા છે. મારા એક મિત્ર ડૉ. જોશી છે. તેમણે ટી. બી.ના ગરીબ દરદીઓ, જેઓ પોતાની દવામાં નાણાં ખર્ચી થાકી ગયા હતા તેઓને આ પ્રયોગ કરવાનું સમજાવતાં તેઓએ આ પ્રયોગ કર્યો અને બન્નેય સારાં થવાનું તેમણે અનુભવેલું. આ દરદીઓ ટી. બી. ક્લિનિકમાં જઈ દવા કરી થાકેલાં હતા. છતાં મૂત્ર પીવાના અને માલિસ કરવાના પ્રયોગથી તેઓ હરતાફરતા થઈ ગયા છે. મેં જાતે પ્રયોગ કર્યે દોઢ વરસ થઈ ગયું અને મારું કેટલાંયે વરસથી અસાધ્ય ગણાતું દરદ ગયું. તે હવે દેખાતું નથી એટલું જ નહીં પણ ઊલટું તેનાથી નવીન કુમાશવાળી ચામડી, સ્નાયુબંધન વગેરેને લીધે સ્ફૂર્તિ અને જોમ જણાયું. મારું શરીર વધારે સારું થયું છે. હજી પણ અઠવાડિયે એક બે વાર પ્રસંગોપાત્ત મૂત્રપાનનું સેવન કરતો જ રહું છું. શરદીની છીંકો આવતાં તુરત તેના પીવાથી શરદીનું શમન ચમત્કારિક રીતે થઈ જાય છે. સાચે જ માનવી માટે તેનું પોતાનું મૂત્ર અમૃત સમાન છે તેની મને ખાતરી થઈ છે. આ કાંઈ આંધળી શ્રદ્ધાની હકીકત નથી પણ પ્રયોગને અંતે સત્ય નિર્ણીત થયેલ મારો સિદ્ધાંત છે.

૨૩–૯–'૫૯ સહી: અંબાલાલ ખોડાભાઈ પટેલ"

વરસો પહેલાંનો અજાયબ પ્રસંગ:

જલોદર, પેટનો દુખાવો અને ગૅસ

અમદાવાદ રાયપુર શામળાની પોળના શ્રી જયંતીલાલ ચિમનલાલ શાહે મને પોતાનું નિવેદન લખીને મોકલ્યું છે. જે નીચે પ્રમાણે છે:

"પૂ. શ્રી રાવજીકાકા,

આપનું 'માનવમૂત્ર'નું પુસ્તક મેં મહેરબાન શ્રી સ્ટોર સુપરિ. સાહેબ અ. મ્યુ. કૉ. પાસેથી લઈને વાંચ્યું. અને તેમાં જુદા જુદા અસાધ્ય રોગો ઉપર કરેલા માનવમૂત્રના પ્રયોગની બીના વાંચી, અને તેથી મેં પણ મારા પોતા ઉપર આ પ્રયોગ કરવાનો વિચાર કર્યો.

મને ઘણા વખતથી પેટમાં વાયુ અને કબજિયાતનો રોગ હતો, જેને લીધે અવારનવાર પેટમાં ડાબા પડખામાં દુખાવો પણ થતો. વળી તેને લીધે શરીર બેચેન રહેતું તેમ જ સળેખમ વગેરે થઈ આવતું. આથી મેં સૌ પ્રથમ સવારે એક ગ્લાસ ભરીને મૂત્ર પીવાનો પ્રયોગ કર્યો. પહેલે દિવસે સહજ સ્વભાવ મુજબ સૂગ ચઢી, પણ પછી બીજા દિવસે મૂત્ર પીવાની માત્રા અને સમય વધાર્યો. આખા દિવસ દરમિયાન બેથી ત્રણ વખત એકએક ગ્લાસ એટલે આશરે ૧૨ થી ૧૪ ઔંસ ભરીને મૂત્ર પીવાનું શરૂ કર્યું. બરાબર બીજા દિવસે સાંજના બેથી ત્રણ ઝાડા થયા અને પેટમાંનો કચરો વાયુ સાથે નીકળવા લાગ્યો. આમ પાંચ દિવસ સુધી ઝાડા થયા અને પછી દસ્ત નિયમિત બંધાઈને સવારે આવવા લાગ્યો. ફક્ત સાત દિવસના મારા આ પ્રયોગથી મારા પેટમાંનો ભાર અને ગૅસ તેમ જ દુખાવો સાવ મટી ગયો."

જલોદર મટ્યું

એ જ ભાઈ નિવેદનમાં આગળ લખે છે કે, "આપના આ પ્રયોગને અમારા કુટુંબમાં અગાઉ પાલનપુર સ્ટેટના રાજવૈદે મારા કાકાના દીકરા શ્રી ચંદુલાલ ત્રિકમલાલ શાહ ઉપર જલોદરના રોગ માટે અજમાવેલ. તેમને એકવીસ દિવસના ઉપવાસ કરાવીને દિવસનો જેટલો પેશાબ થાય તે બધો જ પિવડાવતા અને પેટ ઉપર પેશાબના કપડાનો ખડ (લેપ) કરતા. શરૂઆતના બે ત્રણ દિવસ તેમણે પેશાબ મહામુસીબતે લીધો અને ત્રીજે દિવસે તેમને ઊલટી અને ઝાડા ખૂબ પ્રમાણમાં થવા લાગ્યા. ઊલટી અને

ઝાડામાં ફક્ત પિત્ત અને પાણી આંતરડામાંથી અને હોજરીમાંથી ખેંચાઈને આવવા લાગ્યાં. અને એકવીસ દિવસે તેમનું પેટ તદ્દન હળવું અને મુલાયમ બની ગયું. ત્યાર પછી તેમને ચોપડયા સિવાયના લુખ્ખા ફક્ત પાંચથી છ ખાખરા આખા દિવસમાં છાસની પરાસ સાથે આપતા. એ રીતે ચૌદથી પંદર મહિના સુધી એ જ ખોરાક અપાયો અને તેમનું શરીર તદ્દન નીરોગી અને સશક્ત બની ગયું.

કાનના સણકા અને દુખાવા માટે મારી પત્નીના કાનમાં પેશાબનાં ટીપાં દિવસમાં ત્રણચાર વખત નાખ્યાં અને તેમનો જૂનો દુખાવો તદ્દન મટી ગયો. આમ માનવમૂત્રનો આ પ્રયોગ સમજુ અને અણસમજુ વર્ગમાં પ્રચલિત થાય તે માનવજીવનને લાભકર્તા છે એમ મારા પોતાના અનુભવ ઉપરથી હું ચોક્કસ કહું છું, અને તે માટે શકય એટલો પ્રચાર કરવાનો પણ પ્રયત્ન કરું છું.

૨૪–૯–'૫૯ સહી: જયન્તીલાલ ચિમનલાલ શાહ"

ઉપર વર્ણવેલો પ્રસંગ થોડાં વરસ પૂર્વેનો છે. આ પ્રમાણે સારવાર કરનાર પાલણપુરમાં રહેતા વૈદ બાલુભાઈ ફોજમલજી હતા. તે હાલ હયાત નથી. પણ ઉપરનો દાખલો એટલા માટે ટાંકયો છે કે દરદી માટે બીજો ઉપાય કામિયાબ ન નીવડયો ત્યારે આ વૈદરાજે આ ઉપાય સૂચવ્યો જે દરદીએ સ્વીકારી લીધો અને તેનાથી તેને આરામ થયો. અર્થાત્ ઘણા વૈદો કે સાધુ સંતો અને ગામડામાં રહેતા વૃદ્ધો આ અમૃત સાધન વિષે જાણતા હતા અને હજી પણ જાણે છે. હિંમતથી જે તેનો યોગ્ય ઉપયોગ કરે છે તે તેનો લાભ જીવનભર સારી રીતે ઉઠાવે છે.

૨૮

કેટલાક નવા પ્રયોગો – ૨

મલાડ (મુંબઈ)માં નૈસર્ગિક ઉપચારનું મોટું ટ્રસ્ટ છે અને ઘણાં વરસોથી તેને અંગે એક હૉસ્પિટલ પણ ચલાવાય છે. તેમાં ૪૦–૪૫ વર્ષથી નૈસર્ગિક ઉપચારના નિષ્ણાત ડૉ. કૃષ્ણવર્મા ભક્તિભાવે કામ કરે છે. 'મૂત્રચિકિત્સા' વિષેના મારા લખાણ અંગે 'વૈદ્યકલ્પતરુ'માં ટીકા થયેલી તે અંગે તેમણે લેખ લખ્યો છે. તેમાં 'મૂત્રચિકિત્સા'ના કેટલાક સફળ દાખલા ટાંકયા છે એટલે આ લખાણ મૂત્રપ્રયોગના સફળ અનુભવોના ભાગમાં હું મૂકું છું.

મૂત્રચિકિત્સા — અનુભવ

મૂત્રચિકિત્સા ઉપર ગયા વર્ષના જૂન માસના અંકમાં શ્રી રાવજીભાઈ મણિભાઈ પટેલનો લેખ તેમ જ એ જ વર્ષના સપ્ટેમ્બર માસના અંકમાં ડૉ. મણિશંકર ભટ્ટનો એ વિષય પરનો વિરોધાત્મક લેખ તેમ જ નવેમ્બર માસનો શ્રી રમણલાલ એન્જિનિયરનો એ વિષય પરનો લેખ વાંચ્યા.

પહેલા લેખના લેખક શ્રી રાવજીભાઈ મણિભાઈ પટેલ એ કોઈ ધંધાદારી ચિકિત્સક ન હોઈ એક રાષ્ટ્રસેવા કરનાર વ્યક્તિ છે. એમણે પોતાની પ્રકૃતિ સુધારવા જે પ્રયોગ કરેલ અને તેનું શુભ પરિણામ આવેલ તે એમણે નિ:સ્વાર્થ ભાવે, લોકહિતાર્થે જાહેર જનતાને ગમે અથવા નહીં તે છતાં તેના હિતમાં હોવાથી જાહેરમાં આ વિષય મૂકેલ છે.

એ પ્રયોગ કરતી વખતે એમણે મનમાની રીતે અથવા માત્ર પુસ્તકો વાંચી તેટલા જ આધાર ઉપર ન રહેતાં વિદ્વાન તબીબની સલાહ અને સંમતિથી તેઓએ પ્રયોગ પૂરો કરેલ. આ પ્રયોગ કરવામાં એમનો ઉદ્દેશ કોઈ પણ રીતે પૈસા પેદા કરવાનો ન હતો, ન તો પોતાની વાહવાહ કરાવવાની ભાવના હતી, એ બધું એમનો લેખ વાંચવાથી અને એ વિષય ઉપર રચેલ પુસ્તક અને મારા ઉપર તેઓએ લખેલ પત્ર વાંચવાથી જણાઈ

આવે છે. એમના લેખ પરથી જેઓએ પોતે પ્રયોગ કરેલ તેઓએ તેનું પરિણામ એમને જણાવેલું અને તેના દાખલાઓ એમણે પોતાના પુસ્તકમાં રજૂ કર્યા છે.

મૂળ લેખક શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગનું 'વૉટર ઑફ લાઈફ' પુસ્તક મેં પણ ખરીદી વાંચેલ અને તેમના આધારે મેં એક ભાટિયા યુવતી પર પૂર્ણ સાવધાનીથી તેનો અખતરો કરેલ અને તેનું પરિણામ પણ સારું આવેલ. આમાં એક ચિકિત્સકના નાતે અનુભવથી મને જે કંઈ સારું જણાયું તેનો પણ લાભ લીધેલ. એ કેસની વિગત નીચે પ્રમાણે છે:

એ બહેનના કહેવા પ્રમાણે તેઓ નદીકિનારે પાણી ભરવા ગયેલાં હતાં. ત્યાં અચાનક પગ સરકી જવાથી પડી ગયાં. આથી અંદરની ચોટના કારણે માસિક ક્રિયા અનિયમિત થઈ ગઈ, સાથે સાથે તેમની પાચનક્રિયા પણ બગડી અને એ કારણે મળશુદ્ધિના અવયવો બરાબર કામ કરતા અટકી ગયા. કબજિયાત રહેવા લાગી અને આ કારણે શરીરમાં સ્વાભાવિક વિષ એકઠું થઈ રક્તની અશુદ્ધિ થઈ.

કાલાનુસાર પ્રથમ ડૉક્ટરી ઈલાજ કરવામાં આવ્યો. તેનાથી ફાયદો ન થતાં દેશી વૈદ્યકની અજમાયશ કરી. આમાં વૈદ્યોના મતે જેનાથી દસ્ત પણ આવે અને માસિક ક્રિયા પણ બરાબર ચાલુ થાય એવી એળિયાની બનાવટોનો પણ ઉપયોગ કરવામાં આવેલ હતો. પૂર્ણ પથ્યના અભાવે અથવા ગમે તે કારણે હોય પણ એ બેમાંથી એકે ક્રિયા નિયમિત થઈ નહીં. છેવટે અકોલાના એક ચિકિત્સક જે પોતાને વૈદ્ય કહેવડાવવાની સાથે સાથે સૂર્યરશ્મિ (ક્રોમોપેથી)ના ઈલાજો પણ કરતા, તેના હાથમાં આ કેસ મુકાયો. પૂર્ણ પથ્ય અને નિયમિત ક્રિયાના અભાવે બાઈની દશા એટલી બધી બગડી કે થોડા કલાકો અથવા દિવસ પર વાત આવી અટકી. એવામાં એમનાં સગાંવહાલાંમાંથી ઘણા જણાઓએ આવી જાતની ચિકિત્સાનો 'નેચર ક્યોર હૉસ્પિટલ–મલાડ'માં લાભ લીધેલ અને ઈચ્છિત પરિણામ પ્રાપ્ત થયેલ, તેથી તેઓએ બાઈને મારી ભલામણ કરી.

બાઈની હાલત જોવાથી મને લાગ્યું કે એમાં મને કદાચ યશ ન મળે, એટલે મેં ઈલાજ કરવાની ના કહી દીધી. પણ જે વૈદ્ય આ કેસ ચલાવતો હતો તેનું કહેવું થયું કે જો મને હૉસ્પિટલનાં ક્રોમોપેથીનાં સાધનો અને

બીજી સગવડનો લાભ આપવામાં આવે તો બાઈના જીવન-મરણની જવાબદારી મારા ઉપર છે. વૈદ્યથી અને બાઈના ધણીથી આ કેસમાં જો કંઈ વિપરીત પરિણામ આવે તો તેમાં મારી કશી જવાબદારી નથી એમ નક્કી કરેલ. અને તે સિવાય એક ચિકિત્સક તરીકે દર્દીને એકાએક નિરાધાર છોડી દેવો એ મારા માટે મુનાસિબ ન હોવાને કારણે, કેસ ચલાવવાની એક નૈતિક ફરજ સમજી કેસ દાખલ કર્યો.

વૈદ્યરાજ જેણે આ કેસની જવાબદારી પોતા પર લીધી હતી, તે મારી રજા લઈ પોતાનો સરસામાન લાવવા મુંબઈ ગયા, જેથી પોતે અહીં રહી કેસ ચલાવી શકે; પરંતુ તેઓ સામાન લેવા ગયા તે ગયા જ, પાછા વળ્યા જ નહીં. આથી આ કેસ ચલાવવાની નૈતિક ફરજ મારા પર આવી પડી.

બાઈને હોસ્પિટલમાં દાખલ કરી તે વખતની તેની હાલત આ હતી: માસિક ક્રિયા બંધ હતી. દસ્ત પણ ભાગ્યે જ આવતો અને પેશાબ પણ ૨૪ કલાકમાં ૫ થી ૬ ઔંસ જેટલો જ આવતો અને તે પણ ઘોડાના પેશાબ જેવો ઘેરા ચૉકલેટી રંગનો અને અત્યંત દુર્ગંધ મારતો આવતો હતો. બાઈનું દરેક અંગ રક્તજલથી ભરાયેલું હતું. તેના હાથ, પગ, છાતી અને આંખનાં પોપચાં સુધ્ધાંમાં પાણી ભરાઈ જવાથી આંખ પણ મુશ્કેલીથી ઊઘડતી હતી.

બાઈની સારવાર શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગના પુસ્તક 'ધી વૉટર ઑફ લાઈફ'માં લખ્યા પ્રમાણે પણ તેમાં થોડા ફેરફારથી ચાલુ કરી. મૂત્રચિકિત્સાના નિયમ પ્રમાણે બને તેટલો પેશાબ અને બાકીનું ગરમ પાણી અપાતું. તે સિવાય માલિસ, સૂર્યસ્નાન પણ અપાતું. થોડા સમય બાદ સાદા પાણીને બદલે નાળિયેરનું પાણી ચાલુ કર્યું. આવા ઈલાજથી ધીરે ધીરે પેશાબ વધીને ૭૦ થી ૮૦ ઔંસ થવા લાગ્યો (યાદ રહે ઈલાજની શરૂઆતમાં ૫ થી ૬ ઔંસ જ પેશાબ થયો હતો). શરીર પરના સોજા ઊતરવા લાગ્યા અને બીજાં ચિહ્નો પણ સુધરવા લાગ્યાં. પણ લોહી બગડેલું હોવાને કારણે છાતી અને બીજા ભાગો ઉપર જ્યાં મેલું લોહી જામી જઈ કાળા ધબ્બા પડી ગયા હતા તે જગ્યાનું લોહી જળો મૂકી કાઢી નાખવામાં આવ્યું. આ બધી ક્રિયાને

કારણે એ કેસ સુધરી ગયો અને સાધારણ વ્યક્તિ પ્રમાણે એ બાઈ પણ પોતાનું જીવન ગુજારતી થઈ ગઈ.

હવે સવાલ એ ઊભો થાય છે કે બિનખર્ચાળ અને દરેકે દરેક ઘરમાં સુલભ્ય એવી આ વસ્તુથી જો આટલો લાભ મળતો હોય તો એનો ફાયદો આમજનતાએ શા માટે ન લેવો? આની સામે જો કોઈને કંઈ વિરોધ હોય તો આ પ્રયોગથી તેને શું નુકસાન થયું છે તે સપ્રમાણ સિદ્ધ કર્યા સિવાય ફક્ત વિરોધ ખાતર જાહેરમાં તેનો વિરોધ કરવો એ આમજનતાના હિતમાં તો ન જ ગણાય. આના પ્રયોગથી ફાયદાઓ શા થાય છે તે શ્રી રાવજીભાઈના ૧૯૫૮ ના જૂનના અંકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલા લેખમાં અને તેમણે પ્રકાશિત કરેલા સ્વમૂત્રચિકિત્સાના પુસ્તકમાં જે પ્રામાણિક ગણાતા માણસોના દાખલાઓ આપ્યા છે તેનાથી સિદ્ધ થાય છે.

જ્યારે બીજા લેખના લેખક ડૉ. મણિશંકર ભટ્ટે આ ક્રિયાને ભવિષ્યમાં નુકસાનકર્તા અને કંટાળાભરેલી અપવિત્ર જણાવીને બીજી વનસ્પતિ અને ખનિજજન્ય દવાઓ સૂચવી છે. પણ આ બંને સજ્જનોના મૂળ આશયમાં શું ભેદ છે તે સાફ જણાઈ આવે છે. શ્રી રાવજીભાઈએ ગરીબ પ્રજા માટે, તેના હિત ખાતર એક બિનખર્ચાળ અને દરેક વ્યક્તિને સુલભ્ય એવા ઈલાજને પોતાના લેખ તથા પુસ્તક દ્વારા જાહેરમાં મૂકેલ છે. જેને વાંચી-સમજીને કોઈ પણ વ્યક્તિ, કંઈ પણ અડચણ વગર અને બિનખર્ચે, ગમે તે ઠેકાણે, કોઈ પણ સમયે તે મેળવી સ્વતંત્ર રીતે આ ઈલાજ કરી શકે છે. અર્થાત્ પૂ. શ્રી બાપુજીના આશય પ્રમાણે સ્વતંત્ર થઈ શકે છે; જ્યારે ડૉ. મણિશંકરભાઈની રીત ખર્ચાળ અને વ્યક્તિને પરાધીન કરવા-વાળી હોઈ ગરીબોને માટે તે નિરુપયોગી છે એટલું જ નહીં પણ અર્ધદગ્ધ કે સ્વાર્થીના હાથે થતી એ ચિકિત્સા મૂત્રચિકિત્સા કરતાં અનેકગણી જોખમી પણ છે. અહીં એ વાત પણ લખવી મને જરૂરી લાગે છે કે આજથી ચાળીસ વર્ષ ઉપર મુંબઈના એક નામાંકિત ડૉક્ટર કે જેઓ વિલાયતની એમ. ડી. ડિગ્રી ધરાવતા હતા અને બહુ પ્રખ્યાત થઈ ગયા હતા તેઓ 'મૂત્રચિકિત્સા'નો વિરોધ કરતા હતા. પણ પહેલા જર્મન યુદ્ધમાં જ્યારે મૂત્રના પ્રયોગથી સેંકડો સૈનિકોની ચિકિત્સા કરવામાં આવી અને તેથી ફાયદો થતો જોવામાં આવ્યો અને એથી એ ઈલાજ બહુ પંકાવા લાગ્યો ત્યારે અમારા

એ જ ડાહ્યા એમ. ડી. ડૉક્ટરે એની તારીફ કરવા માંડી, કે જેઓ એક વાર તેનો સખત વિરોધ કરતા હતા.

શ્રી રાવજીભાઈએ અને શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગે મૂત્રપાન, માલિસ અને નિર્મળ જળ ઉપર રહી ઉપવાસ કરવાનો જે બિનખર્ચાળ ઉપાય બતાવ્યો છે તે ભયંકર રોગો માટે છે પણ સાધારણ રોગો—શરદી, તાવ, ઝાડા અને એવી જાતના બીજા રોગો માટે ઉપવાસ વિના કેવળ મૂત્રપાન અને માલિસ ખરેખર એક રામબાણ ઈલાજ છે. તેની સાબિતી માટે એક દાખલો આપી આ લેખ પૂરો કરું છું.

મારા સાથી શ્રી વિશ્વામિત્ર વર્મા જેઓ આજે ૨૫ વર્ષથી એક હિંદી માસિકના સંચાલક અને સાહસી સંશોધક છે, તેમણે શ્રી આર્મસ્ટ્રૉંગનું 'વૉટર ઑફ લાઈફ' પુસ્તક વાંચી, તેનું પરિણામ જોવા કશા પણ બંધન વિના પોતાની જાત ઉપર અનિયમિતપણે ઉપયોગ કરેલ. તેનું પરિણામ માત્ર ત્રણ અઠવાડિયાંમાં જ એ આવ્યું કે એમનો ૪૫ વર્ષનો જૂનો દબાયેલો કમળો કે જેના કારણે એમની આંખો લગભગ હળદરના રંગ જેવી ચાલુ રહેતી હતી, તેમાં સુમારે ૨૫ થી ૪૦ ટકા ફરક પડી ગયો છે. આ પ્રયોગ હજી ચાલુ છે અને તે પૂરો થવાથી તેનું પરિણામ જાહેર જનતાના હિતાર્થે જાહેર કરીશ. આ દાખલો એ આ 'મૂત્રચિકિત્સા' માટે એક સચોટ અને સાક્ષાત્ પુરાવો છે; કેમ કે આ પ્રયોગ દરમ્યાન અહીં ઈલાજનાં બીજાં અનેક સાધનો હોવા છતાં તેનો કશો પણ ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો ન હતો.

ડૉ. કૃષ્ણવર્મા (મલાડ, મુંબઈ)

૨૯

ચિકિત્સકની એરણે

મારી અંતરની ઈચ્છા અનુસાર આ અહેવાલો એક પછી એક એવા ગોઠવાઈને આવ્યા છે કે હું આ પ્રકરણોમાં છેલ્લો અહેવાલ લખવા બેઠો છું. તેની પહેલાંનો અહેવાલ બે કલાક પહેલાં લખાઈ ગયો અને આ અહેવાલ તુરત જ મને ટપાલમાં મળ્યો. મારી ઈચ્છા હતી કે વૈદકીય વિષયમાં નિષ્ણાત હોય તેવા અને જીવનભર વૈદકીય ચિકિત્સામાં રચ્યાપચ્યા હોય એવા કોઈ અધિકારપુર:સર લખી શકે તેવા પુરુષનો જાતપ્રયોગ હોય તો મારો આ પ્રયત્ન હું સંપૂર્ણ માનું. સુરત આયુર્વેદિક મહાવિદ્યાલયના આચાર્ય શ્રી બાપાલાલ ગરબડદાસ વૈદને આ ચિકિત્સા અંગે પોતાનો અનુભવ લખી મોકલવા મેં વિનંતી કરેલી. તેમને તો સમાજસેવક તરીકે અનુભવ છે એટલે મૂત્રચિકિત્સાનો પ્રયોગ બીજા ઉપર કરવાને બદલે પોતા ઉપર તે પ્રયોગ કરીને જ જે પરિણામ આવે તે મને જણાવવાનો તેમણે સંકલ્પ કર્યો. તે પ્રમાણે અનુભવ કર્યો અને મને મોકલ્યો. તે વાંચીને તેમાં પ્રભુની દયાનાં દર્શન મને થયાં; કારણ કે હજારો ગરીબ દરદીઓનાં દુ:ખનિવારણનું ભાથું તેમાં છે. તેમણે પોતે લખેલો અહેવાલ — પોતાનો અનુભવ — શબ્દેશબ્દ નીચે આપું છું.

"મારી જાત પર પ્રયોગ"

'ઈયોસિનોફિલિયા' આ રોગનું નામ ઘણાના હોઠ પર રમતું થઈ ગયું છે. આ રોગમાં રક્ત કણો ઓછા થાય છે. શ્વેત કણો વધે છે. શરદી, ખાંસી, અશક્તિ, અજીર્ણ વગેરે લક્ષણો જણાય છે. દરદીને જાણે દમ કેમ ન હોય તેવો ભાસ ઘણી વખતે થાય છે. લોહી તપાસતાં તુરત જ આ રોગ જણાય છે. અને આને માટે સોમલનાં ઈંજેકશન કે સોમલની કોઈ મોં વાટે લેવાની દવા અકસીર ગણાય છે. આ રોગ મને થયો હતો અને તેની ઓછીવત્તી અસર હજી મને સતાવ્યા કરે છે. જોતજોતામાં નાકમાંથી પાણીનું ટપકવું, તેમાંથી કફ થવો અને પડવો, ભૂખ ઊડી જવી, ફીકાશ આવી જવી — આ બધું જોતજોતામાં મારામાં બને છે. શિયાળામાં ખાસ ભીતિ રહે છે. એટલે મને થયું કે લાવ હું મારી જાત ઉપર જ મૂત્રપ્રયોગ

કરી જોઉં; અને મેં તા. ૧૫ ઑકટોબર ૧૯૫૮ થી આ પ્રયોગ શરૂ કર્યો. અને તે આ લખું છું ત્યાં સુધી ચાલુ જ છે. અર્થાત્ આજે એક મહિનો અને પાંચ દિવસ પ્રયોગને થયા છે.

સવારમાં જાજરૂમાં જતી વખતે જે પેશાબ થાય તેમાંથી શરૂઆતનો થોડો જવા દઈ બાકીનો પેશાબ સ્વચ્છ કાચના ગ્લાસમાં ઝીલી લઉં છું અને બહાર આવી હાથ, પગ, મોં સાફ કરી બાર-પંદર તોલા જેટલું પી જાઉં છું. થોડું વધ્યું હોય છે તેનાથી મોં ઉપર ઘસું છું, કારણ કે મારા મુખ ઉપર અમુક જાતની કાલિમા મને લાગે છે. આ પછી દાતણ વગેરે કરું છું. આથી નથી આવતો કોઈ જાતનો ઓડકાર કે અણગમો. ગોમૂત્ર તો અમોએ દવામાં બહુ વાપર્યું છે અને હજીય વાપરીએ છીએ. ગોમૂત્ર પીવા કરતાં મનુષ્યમૂત્ર પીવું હજાર દરજ્જે સારું છે. ગોમૂત્રની ગંધ, વળી તે તાજું મેળવવાની મુશ્કેલી, ઘણી વખતે તો ખાડામાં ભરાઈ રહેલું જ આવવાનો સંભવ. આ બધાં કરતાં પોતાનો પેશાબ સ્વચ્છતાની દૃષ્ટિએ ખૂબ સ્વચ્છ હોય છે. એને પીતાં લગારેય કંટાળો આવતો નથી.

આ પ્રયોગને પરિણામે આજ સુધી મને શરદી થઈ નથી, ખાંસી થઈ નથી, દસ્ત સાફ આવે છે અને અંગમાં જોમ પણ સારું આવે છે. ભૂખ બિલકુલ લાગતી ન હતી તે પણ કંઈક ઠીક લાગે છે. શિયાળો મારો ખરાબ જતો તે હજી સુધી સારો ગયો છે. આટલા વખતના પ્રયોગને અંતે મને શરીરમાં સારી શક્તિ લાગે છે. શરદી થઈ નથી એ એક મોટામાં મોટો લાભ છે.

એટલે હું તો શરદી અને કફવાળાને આ પ્રયોગ અજમાવવા ખાસ ભલામણ કરું છું.

લોકોમાં માનવમૂત્ર સામે એક જાતની સૂગ અને ચીડ ભરાઈ ગયેલી છે. ગોમૂત્ર પીએ, પરંતુ પોતાનું મૂત્ર નહીં પીએ. આ ચીડ-સૂગ-ભડક કાઢવાની જરૂર છે. **માનવમૂત્ર ખરેખર વિષઘ્ન અને રસાયન છે એમ સુશ્રુતે કહ્યું છે તે યથાર્થ છે.**

આજે ગુજરાતમાં શરદી અને કફ ખૂબ જોવામાં આવે છે. શ્રીમંતો ભલે દવાદારૂ પાછળ હજારો રૂપિયા ખર્ચે; પરંતુ **ગરીબો ધારે તો વગર પૈસાની આ દવાએ પોતાની ખાંસી, શરદી, દમ, વા, મટાડી શકે છે.**

મૂળ લેખકે તો લંઘન સાથે આ પ્રયોગ કરવા કહ્યું છે. અજીર્ણ લાગે, શરીર ભારે લાગે, ભૂખ ન લાગતી હોય ત્યાં સુધી ઉપવાસ કરે તો સારું. ઉપવાસ ન કરાય તો ખોરાક થોડો કરી નાખીને પણ પેશાબ પીવો. સારો ફાયદો જરૂર થશે. પેશાબનો ખરો પ્રયોગ તો રાતદિવસ કેવળ મૂત્ર પીવાનો છે એટલે બહુ અજીર્ણ અને અસાધ્ય કેસોમાં તો લંઘન સહિત મૂત્રપ્રયોગ કરવો જરૂરી છે. દરદ બહુ ન હોય તો સવારે એકાદ વખત ૧૦–૧૫ તોલા પેશાબ પી, હલકો ખોરાક ખાઈને પણ દરદી પ્રયોગ ચાલુ રાખશે તો જરૂર તેને લાભ થશે. **કેન્સર વગેરે કેસોમાં લંઘન ન કરતાં સ્વલ્પ ખોરાક સાથે આ પ્રયોગ કરશે તોપણ ચાલશે.** આવા ભયંકર રોગો પૂરેપૂરા નહીં મટે અને રાહત મળશે તોય ઓછું નથી.

મને તો લાગે છે કે આ મૂત્રપ્રયોગ સૌ કોઈ કરી શકે. **એનાથી નુકસાન કોઈ જાતનું નથી એટલી ખાતરી આપું છું. આ કોઈ પ્રચારક લખી નથી રહ્યો.** એક ચિકિત્સક પૂરેપૂરી જોખમદારી સમજીને લખી રહ્યો છે.

સુરત, ૨૦–૧૧–'૫૮ સહી : બાપાલાલ ગ. વૈદ્ય

૩૦

બાળકની તંદુરસ્તી માટે

નાનાં બાળકોનો પેશાબ તેને પોતાને પાઈને તેને બીમારીમાંથી બચાવવાની પદ્ધતિ હજી પણ ગામડામાં ચાલુ છે. બાળક વરાધ કે શરદીથી પીડાતો હોય તો ઘરની વૃદ્ધ માતા બાળકની માને ચેતવે કે "બાબો પેશાબ કરે છે. હાથમાં ઝીલીને તેને પાઈ દે." અને બાબાની મા તે પ્રમાણે કરતી અને એમ બાળકને રોગમાંથી મુક્ત કરવામાં આવતા. તેઓ બાળકને લઈને ઇંજેક્શન અપાવવા દાક્તર પાસે નહોતાં દોડી જતાં. કચ્છમાં ગામડાંમાં તો તે પદ્ધતિ હજી પણ પ્રચલિત છે એમ મને એક જવાબદાર મિત્રે કહ્યું. પણ આવું બધું ચોક્કસ અનુભવ વિના પુસ્તકમાં લખાય નહીં. પ્રભુની ઇચ્છા એટલે તેવું નિવેદન આપોઆપ મારી પાસે આવ્યું. સુરત જિલ્લાના હજીરા ગામની શાળાના શિક્ષક શ્રી કેશવભાઈ મકનભાઈ માસ્તરે નીચેનો પોતાનો અનુભવ મારા તરફ મોકલ્યો છે:

મારા ત્રણ દાદાઓ સાધારણ વૈદનું કામ જાણતા હતા. તેઓ દેશી દવા બનાવતા અને પૈસા લીધા વિના લોકોને આપતા. તેમની દવા લેવા આજુબાજુનાં ગામના લોકો પણ આવતા.

મારા દાદા નાના બાળકને ખોળામાં લેતા તે સમયે જો બાળક પેશાબ કરે તો તેને ચારપાંચ ટીપાં પેશાબ પાઈ દેતા, અને કહેતા કે બાળક પાણી પીતો ન થાય ત્યાં સુધી બાળકની મા પોતાના બાળકને હમેશાં પેશાબ પાય તો તેને વૈદને ત્યાં લઈ જવો ન પડે. તેમ જ જુલાબ આપવાની જરૂર પણ ન રહે. પેશાબથી આંતરડાં ચોખ્ખાં રહે તેથી બાળક માંદું પડતું નથી.

મારા દાદાનો ઉપદેશ ધ્યાનમાં લઈ મેં મારાં ત્રણ બાળકો ઉપર તેનો અખતરો કર્યો તે નીચે પ્રમાણે છે:

મારી પહેલી બાળકી ૬ાા વર્ષની છે. બીજી બાળકી ૩ાા વર્ષની છે અને ત્રીજો પુત્ર ૧ાા વર્ષનો છે. હું તથા મારા બાપા અને મારી પત્ની ત્રણમાંથી ગમે તેની હાજરીમાં બાળક પેશાબ કરે ત્યારે તે તેનો પેશાબ ઝીલી તેને પાઈ દેતા. અને પછી બે ત્રણ ટીપાં પાણી પાતા. આમ કરવાથી તે બાળકો મોટાં થયાં ત્યાં સુધી કદી માંદાં પડયાં નથી અને શરીરે મજબૂત, ઘાટીલાં તથા પૂરતી ઊંચાઈવાળાં છે.

આપણે બધા જોઈએ છીએ કે ઘણાં બાળકો પેશાબ કરે છે તે તેમના મોંમાં જ પડે છે અને બાળક તે મોંમાં ઉતારે છે. એ કુદરતી છે. ઉપરનાં બાળકો પર આ અનુભવ કર્યા બાદ તમારું પુસ્તક વાંચ્યા બાદ મેં મારી જાત પર પ્રયોગ કર્યો. મને અઠંગ કબજિયાત હતી.

પ્રથમ ઈશ્વરનું ધ્યાન ધરી સાત્ત્વિક પીણાથી સાત્ત્વિક બુદ્ધિની માગણી કરી.

તા. ૧૦–૪–'૫૯ બપોરે બે તોલા પેશાબ પાણી સાથે પીધો. સાંજે ૨ાા તોલા જેટલો પીધો.

તા. ૧૧–૪–'૫૯ ગઈ કાલની જેમ સવાર, બપોર અને સાંજ ત્રણ વાર થઈને દશ તોલા પેશાબ પાણી સાથે પીધો. બપોરે મળની એક ગાંઠ નીકળી. સાંજે એક નરમ ઝાડો થયો.

તા. ૧૨–૪–'૫૯ સવાર, બપોર અને સાંજ મળી ૧૫ તોલા પેશાબ પાણી વિના પીધો. પરિણામે રેચ લીધો હોય તેવા ઝાડા થઈ ગયા. મળ નીકળી ગયા. છેલ્લે ઝાડામાં પરુ જેવાં ટીપાં પડયાં.

તા. ૧૩–૪–'૫૯ સવાર, બપોર અને સાંજના મળી ૭ તોલા જેટલો પેશાબ પીધો. બે ઝાડા થયા.

તા. ૧૪–૪–'૫૯ ત્રણ વાર પેશાબ લીધો. ૧૨ તોલા લીધો. પરિણામે ભૂખ સખત લાગી.

તા. ૧૫–૪–'૫૯ ફક્ત સવારે એક વખત જ પીધો. ભૂખ ખૂબ લાગી હતી. પેટ પણ પૂણી જેવું મુલાયમ થઈ ગયું હતું.

ઉપરના ઉપચારથી મારી હમેશની કબજિયાત ગઈ. મારા દાદા પેશાબને વિષે કહેતા કે પેશાબ તો હળપતિઓનો દાક્તર છે. તેને ગમે તેટલો માર વાગેલો હોય તોપણ તેઓ ધંધો કરે છે. કારણ કે તેઓ તુરત જ મૂત્ર પી જાય છે. વળી તે વડીલ તો પેશાબને પણ દાક્તર સાથે સરખાવતા. જેવી રીતે હોશિયાર દાક્તર રોગીનો રોગ પરખે છે તેવી જ રીતે રોગીના શરીરમાં કયાં કયો રોગ છે તે તેનો પેશાબ શોધી કાઢે છે. એવા કારણે જ તેનો ઉપયોગ કરતાં શરીરનો દરદવાળો ભાગ આપમેળે સારો થાય છે.

મને કાયમી બંધકોશ હોવાને કારણે આંતરડાંને માઠી અસર થઈ. અને ઘણી વાર નળ ભરાતા. આ માટે તા. ૫–૧૧–'૫૯થી પંદર દિવસ માટે પેશાબ પીવાનો પ્રયોગ કર્યો અને તે વ્યાધિ પણ હવે બિલકુલ જણાતો નથી.

સને ૧૯૪૮ની સાલે વણકરમાંથી શિક્ષક થવાનો વિચાર થયો અને ખૂબ મહેનત ઉઠાવવાથી મારું શરીર બગડયું. આખા શરીરે ચાંદાં થયાં જેથી બેસાય નહીં, સુવાય નહીં. તે વખતે મેં ત્રીજો પ્રયોગ કર્યો. માટીમાં પેશાબ નાખી તે મારા શરીર પર ચોપડતો. આમ ૨૦ દિવસ સુધી ક્રિયા કરી અને શરીર સ્વસ્થ થઈ ગયું. દરરોજ ત્રણ તોલા માટી પેશાબમાં પલાળી ચોપડવાની ક્રિયા રાખી હતી.

ઝેરી માખી, મચ્છર, જંતુ કરડે તો તેના પર પેશાબ ઘસવાથી આરામ થાય છે. તેમ વીંછીનું ઝેર પણ તે ઘસવાથી તથા તેનું ભીંજેલું પોતું મૂકવાથી ઊતરી જાય છે.

૩૧

માનવમૂત્રની સમન્વયશક્તિ

દિનપ્રતિદિન મૂત્રમાં અજબ શક્તિનો અનુભવ થાય છે. આપણને સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ ન આવે અને સમજી ન શકાય એવી વિવિધ પ્રકારની અને અદ્‌ભુત શક્તિ તેનામાં છે એવું સમજાય છે. માનવમૂત્ર વિષઘ્ન અને રસાયન છે એવું ભગવાન સુશ્રુતે લખ્યું છે. એ હકીકત આ પુસ્તકમાં અન્ય સ્થળે આવી ગઈ છે. અને એવી લોકવાયકા મેં વારંવાર સાંભળી છે કે, ગારુડી લોકો સાપને પકડતાં સાપ તેમને કરડે તો તેવે વખતે પીવાને માટે પોતાના મૂત્રનો ભરેલો પ્યાલો તૈયાર જ રાખે છે, જે પી જવાથી તેમને સાપનું ઝેર ન ચઢે. 'શિવામ્બુકલ્પ' નામના સંસ્કૃત પુસ્તકમાં એવો ઉલ્લેખ છે કે છ માસ સુધી મૂત્રપાન અને શરીર ઉપર તેના મર્દનથી માણસને ઝેરી સાપનું ઝેર કાંઈ અસર કરતું નથી. કેટલાક જૈન અને અન્ય સાધુના મુખે પણ આ વાત સાંભળી છે. આમ ભગવાન સુશ્રુતે ગમેતેમ કહ્યું હોય, લોકવાયકા ગમેતેવી હોય અને ગારુડીઓ કે સંતસાધુઓ આવું આવું કાંઈ કાંઈ કહેતા હોય છતાં તેને સાચું માનીને તેવા પ્રયોગ કરી કરાવીને પોતાની જાતને કે અન્યને જોખમમાં ઉતારવામાં મૂર્ખાઈ છે. તેમાં વળી આ જમાનાના વિજ્ઞાનીઓ તો એને પોતાની આંખે જુએ છતાંય માન્ય નહીં કરે. એવી સ્થિતિમાં તેના ચોક્કસ સંશોધન સિવાય તેનો અમલ ન થાય. કોઈ પણ વિચારને અમલમાં મૂક્યા સિવાય તે કૃત્ય બનતું નથી. તેમ ઉપરના અભિપ્રાયનો અમલ થાય એટલું જ નહીં, પણ ઘણી અજમાયશો થાય તો જ તે સિદ્ધ હોવા છતાં વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિએ ગ્રાહ્ય ગણાય.

છેલ્લા છ માસમાં એવા કેટલાક પ્રયોગો થયા જેમાંથી એવું ફલિત થયું કે મૂત્રમાં હૃદયના હલનચલનની શક્તિ ટકાવી રાખવાની તાકાત છે. એનું નિરાકરણ એ રીતે થયું કે આ પુસ્તકની પહેલી આવૃત્તિમાં ભગવાન સુશ્રુતનું મંતવ્ય ટાંકયું છે: 'માનવમૂત્ર વિષઘ્ન અને રસાયન છે.' તે સૂત્ર પર એક સુશ્રુતના અભ્યાસીએ એકાંગી થઈને વિચાર્યું કે, જો માનવમૂત્રથી સાપના ઝેરનો નાશ થાય તો એનો એવો અર્થ થયો કે સાપ કરડવાથી તેના ઝેરના કારણે જે માણસને સાપ કરડયો હોય તેના લોહીનું દબાણ એકદમ નીચું આવી જવાથી હૃદય પોતાની શક્તિ ગુમાવી બેસે છે, તે બંધ પડે છે અને તેનું મૃત્યુ થાય છે. તેવા સાપ કરડેલા માણસને મૂત્ર પાવાથી ઝેરી સાપનું ઝેર શમી જાય છે, લોહીનું દબાણ કાયમ રહે છે અને હૃદય પોતાની શક્તિ ગુમાવતું નથી. આ વાતને ઉલટાવીને એમ કહી શકાય કે કોઈ પણ કારણે હૃદય પોતાની શક્તિ ગુમાવતું હોય ત્યારે તે માણસને પેશાબ પાવાથી નબળું પડતું હૃદય પોતાની શક્તિ જાળવી રાખે છે.

ભગવાન સુશ્રુતના સદરહુ અભ્યાસી વૈદકીય ધંધાદારી છે. તેમનું નામ ડૉ. મગનલાલ સલારિયા છે. તે અમદાવાદમાં આયુર્વેદ પદ્ધતિએ ઑપરેશન કરે છે. હું તેમને છેલ્લાં બે વરસથી ઓળખું છું. તેમને માનવમૂત્રની શક્તિમાં શ્રદ્ધા છે. તેમની ઑપરેશનની પદ્ધતિ હાલની વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિએ ઘણી પ્રાકૃત કહેવાય. નહીં ઑપરેશન થિયેટર કે નહીં કોઈ જાતનો દમામ. કદાચ સામાન્ય દરદીને તેમની પાસે ઑપરેશન કરાવવાનું મન ન થાય. પણ તેમને ઑપરેશનનું લાઈસન્સ મળેલું છે અને ઘણાં વરસથી પોતાનો ધંધો કરે છે. નાનાં મોટાં સેંકડો ઑપરેશનો તેમણે કર્યાં હશે, છતાં તેમાંથી એકેય જીવને જોખમકારક નીવડયું નથી એ હકીકત છે. તે દાક્તર ભાઈએ પોતાના કાર્યમાં માનવમૂત્ર કેવો ભાગ ભજવે છે તેનો સફળ પ્રયોગ કર્યો, જેની હકીકત તે ડૉક્ટરે ઑપરેશનના કેસ મારી પાસે રજૂ કરીને કહી, તે નીચે પ્રમાણે છે :

સામાન્યત: ઑપરેશન કરનાર દાક્તર દરદીને ઑપરેશન કરતી વખતે કોઈ પણ કારણે દરદીનું હૃદય પોતાની શક્તિ જાળવી રાખે તે

માટે દરદીને એટ્રોમેન, એફીડીન કે લોબેનીનનાં ઇંજેક્શનો આપે છે. આ દાક્તરે ગયા મે માસના અરસામાં ૪૫ વરસની ઉંમરની એક બાઈને એપેન્ડિસાઈટિસનું ઑપરેશન કર્યું. ઑપરેશન જે દિવસે કરવામાં આવ્યું તે સવારે પ્રથમ જે પેશાબ તેને થયો તે તેને ઉપરના ઇંજેક્શનને બદલે ઑપરેશન શરૂ થવાના એક કલાક અગાઉ આપવામાં આવ્યો. ત્યાર બાદ ઑપરેશન કર્યું. આ ઑપરેશનના કારણે તેના હૃદયના હલનચલન પર કાંઈ નબળાઈની અસર ન થઈ. હૃદયે પોતાની શક્તિ જાળવી અને ઑપરેશન સફળ નીવડ્યું. આ એક સફળ પ્રયોગ પછી તે દાક્તર સલારિયાએ નિશ્ચય કર્યો અને છેલ્લાં પંદરવીસ નાનાંમોટાં ઑપરેશનમાં દરદીને ઇંજેક્શનને બદલે તેનું પોતાનું મૂત્ર આપ્યું. આ ઑપરેશનોમાં ગળાની ગાંઠો, કંઠમાળનું ઑપરેશન, લાયકોના (ખાંધ પર બશેરની ગાંઠ હતી)નું ઑપરેશન, એક ભાઈને જમણી છાતીનું કેન્સર હતું તેની જમણી છાતી કાઢી નાખી, ભગંદરનું ઑપરેશન, એક દરદીની જમણી જાંઘ અને પેઢુ વચ્ચે મોટું ગૂમડું હતું અને અંદરનો ભાગ સડતો હતો તે સડેલો ભાગ કાઢી નાખી તેના પર બીજી ચામડી મઢી દીધી વગેરે પ્રકારનાં આસરે વીસ ઑપરેશન તેમણે કર્યાં છે. તેમાં બધાંયે દરદીને ઇંજેક્શનને બદલે તેનો પોતાનો પેશાબ પાયો અને તેનાથી જ દરદીના હૃદયની શક્તિ સચવાઈ. હવે તે દાક્તરે ગમે તેવા ઑપરેશનમાં દરદીને ઇંજેક્શન આપવાની પદ્ધતિ બંધ કરી તેનું સ્થાન મૂત્રને આપ્યું છે.

ઉપરની હકીકત પરથી એમ પણ સાબિત થયું કે માનવમૂત્ર લોહીના નીચા કે ઊંચા દબાણને સમધારણ કરે છે. એક ૪૫ વરસની ઉંમરનાં બહેનને ૨૬૦ લોહીનું દબાણ હતું. તેને દોઢ માસની મૂત્રપ્રયોગની સારવારથી ધીમે ધીમે તે લોહીનું દબાણ ૧૬૦ સુધી આવ્યાની હકીકત આ પુસ્તકની પ્રથમ આવૃત્તિમાં વર્ણવી છે. તેથી ઊલટી હકીકત હમણાં જાણવામાં આવી છે. નડિયાદના દેવદાસ પંડયા (નડિયાદ કલામંદિર-વાળા)ને લોહીનું દબાણ નીચું હોવાને કારણે નબળાઈ અને બેચેની રહેતી હતી. તેમના એક સગા વૈદનો ધંધો કરે છે. તેમણે એવી યુક્તિ કરી કે પંડયાનો પોતાનો પેશાબ એવું કહીને સવારે મંગાવે કે તેને તપાસવો

છે. અને તે જ પેશાબ ગાયનો પેશાબ કહીને પાછો આપે. ભાઈ પંડયા ગાયનો પેશાબ માનીને તે પી જતા. તેનાથી તેમનું લોહીનું દબાણ ૧૧૦થી વધીને ૧૨૨ પર આવ્યું અને નબળાઈ તથા બેચેની ટળી ગઈ આ લોહીનું દબાણ ગાયનો પેશાબ પીવાથી વધ્યું એવું મેં જાણ્યું એટલે મેં ભાઈ દેવદાસ પંડયાને પત્ર લખ્યો કે તમને જે વૈદે તમારો પેશાબ લઈ તેટલો જ પેશાબ ગાયનો પાઈને લોહીનું નીચું દબાણ વધારી તમારું દરદ નાબૂદ કર્યું તેમાં કાંઈક ભેદ લાગે છે. તમે ખાતરી કરીને મને જણાવો. તમને તે વૈદે તમારો જ પેશાબ પાયો છે, ગાયનો નહીં. તમારા મૂત્રથી જ તમારું લોહીનું દબાણ સમધારણ થયું અને તમારી બેચેની અને નબળાઈ ટળી ગઈ એમાં મને તો શંકા નથી. તમે સત્ય હકીકત મને જણાવશો.

તે ભાઈએ તુરત મને પત્ર લખીને જણાવ્યું કે, "તમારી ધારણા સાચી છે. મને મારું મૂત્ર પીવાનું કહ્યું હોત તો હું ન પીત. તેથી ગાયનું મૂત્ર કહીને આપ્યું. પછી મારી સૂગ પણ જતી રહી. મને હવે અનેક પ્રવૃત્તિમાં જવા છતાં આરામ રહે છે."

ઉપરની ચોક્કસ હકીકત એવું સાબિત નથી કરતી કે દરદીને પોતાના મૂત્રનો પ્રયોગ કરવાથી તેના હૃદયની શક્તિ સચવાઈ રહે છે? અને તેના લોહીનું દબાણ સમધારણ રહે છે? આમાં મૂત્રપાનથી કેટલા પ્રમાણમાં અસર થાય છે અને મૂત્રના માલિસથી કેટલી અસર થાય છે તેનો નિર્ણય કરવો રહ્યો. આવા પ્રયોગોથી તેનો વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિએ નિર્ણય થઈ શકે; પણ એક વાત ચોક્કસ થઈ કે માનવમૂત્રનો યોગ્ય પદ્ધતિએ ઉપયોગ કરવામાં આવે તો તે ઊંચા કે નીચા લોહીના દબાણનો સમન્વય કરે છે.

ઉપરની હકીકત દરદીઓના અનુભવની કહી તે વિગતે અને ચોકસાઈથી એટલા માટે આપી છે કે તેમાં સહેજ પણ અતિશયોક્તિ અને અચોકસાઈ ન આવે. છતાં આ વાતની બીજી બાજુ પણ છે. ડોકટર સલારિયાએ પોતાના દરદીને ઓપરેશન કરતાં પહેલાં તેના હૃદયની શક્તિ જળવાઈ રહે તે માટે ઈન્જેકશનને બદલે મૂત્ર આપ્યું તે અંગે અમદાવાદના એક પ્રખ્યાત ડોકટર મિત્રની સાથે મેં ચર્ચા કરી, અને

પાછળ લખેલી બધી વિગત મેં તેમને કહી. તેમના મનમાં તે વાત ઊતરી નહીં. તેમણે ઑપરેશન કરતી વખતે દરદીને કેવી રીતે રાખવામાં આવે છે, હૃદયની રચના, મૂત્રપિંડની રચના, યકૃત (લીવર)ની રચના વગેરેનું ચિત્ર દોરીને મને સમજાવ્યું અને મને જણાવ્યું કે, ઑપરેશન કરતી વખતે દરેક દરદીને તેના હૃદયની શક્તિ સચવાઈ રહે તે માટે અમે ઇંજેક્શન આપતા નથી. જેનું હૃદય નબળું હોય તેને જ ઇંજેકશન આપીએ છીએ. મૂત્રમાં એવી શક્તિ હોય એવું અમારા ભણવામાં આવ્યું નથી, કે આજ સુધી વૈજ્ઞાનિક રીતે કોઈ નિર્ણય થયો જાણ્યો નથી. મૂત્રમાં યુરિયા નામનો ક્ષાર છે તેનામાં એવો ગુણ છે કે જેને પેશાબ ન થતો હોય તેને યુરિયાનું દ્રવ્ય આપવાથી પેશાબ થાય છે. એથી વિશેષ મૂત્રમાં ગુણ હોય એવું અમારા ભણવામાં કે અનુભવમાં આવ્યું નથી. ઊલટું અમો એવું માનીએ છીએ કે મૂત્ર મારફતે શરીરનો બગાડ—ઝેર નીકળે છે. હોમિયોપથીના એન્ટિબાયોટિકના સિદ્ધાંત અનુસાર માણસને તેના મૂત્રથી ફાયદો થતો હોય એવું કાંઈ અમે માનતા નથી. વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિએ દરદીઓ ઉપર અખતરા કરીને ખાતરી ન થાય ત્યાં સુધી તમારી વાતમાં અમને વિશ્વાસ નથી.

મિત્ર ડૉક્ટરની વાત તેમના અનુભવ પ્રમાણે બરોબર છે. જે વિષયનું અંગત જ્ઞાન કે અનુભવ ન હોય તે વિષે કોઈ પણ જવાબદાર માણસ પોતાનો ચોક્કસ અભિપ્રાય ન જ આપે એ વાજબી છે. એની સાથે એ પણ એટલું જ વાજબી છે કે જેને જે વિષયમાં જ્ઞાન કે અનુભવ હોય તેણે તે વિષય પ્રત્યે દુરાગ્રહી જેવું વલણ પણ ન રાખવું. પેશાબમાં લોહીના દબાણનો સમન્વય કરવાની અને હૃદયની શક્તિ સાચવી રાખવાની શક્તિ છે, એ ઉપરના અનુભવ ઉપરાંત મારો પોતાનો ચાલુ અનુભવ કે મારા હૃદયની ચાલુ શક્તિ નિભાવવાને મારે ઇંજેકશનની ટીકડીનું નિયમિત સેવન કરવું જોઈએ એવી મારા ડૉક્ટર મિત્રોની સલાહ સૂચના છે અને તે જ પ્રમાણે હું કરતો હતો; પણ ચાર માસથી મેં ડીજેકશન (ડીજીટાલીસ) ટીકડીનું સ્થાન મૂત્રને આપ્યું છે અને છેલ્લા ત્રણ માસના સતત વરસાદને કારણે ભારે ભેજવાળી હવામાં અને ઠંડા પવનના સુસવાટામાં પણ મને શરદી સરખી થઈ નથી. દિવસના બે

વખત મૂત્રપાનથી જાણે મારા શરીરને શરદીમાંથી બચાવવાને બખ્તર પહેર્યું હોય એવો નિર્ભય હું બની ગયો છું.

આ બધાં દૃષ્ટાંતથી પણ કોઈને ઉપરની હકીકતમાં વિશ્વાસ ન બેસતો હોય તેમનામાં પરાણે વિશ્વાસ ઊભો કરવા મારો આગ્રહ નથી. જેને જે વિશ્વાસપૂર્ણ લાગે તે જ પ્રમાણે તે વર્તે એ જ યોગ્ય છે.

૩૨

માનવમૂત્રનો ચમત્કારી પ્રભાવ–તેની વિષઘ્ન શક્તિ

આ વસુંધરા તો રત્નોથી ભરેલી છે. જેની જેવી સાધના તેને તેવાં સાધનો મળી જ રહે છે. જ્યારથી આ કાર્ય લોકહિતાર્થે શરૂ કર્યું છે ત્યારથી મને આપોઆપ મદદ મળી જ રહી છે. હું અવળાસવળી અચોક્કસ વાત પર ધ્યાન નથી આપતો, પણ જેટલી શક્ય હોય અને કરવી ઘટે એવી ખાતરી કરીને મળેલી હકીકતને ગ્રાહ્ય કરું છું. એવી એક માનવમૂત્રનો પ્રભાવ સાબિત કરનારી હકીકત મને મળી છે જે નીચે મુજબ વિગતે આપું છું :

માનવમૂત્ર વિષઘ્ન અને રસાયણ છે એવું ભગવાન સુશ્રુતે કહ્યું છે. તે અંગે 'માનવમૂત્રની સમન્વયશક્તિ' એ પ્રકરણમાં કેટલીક હકીકત લખીને તેને સાબિત કરવા મેં પ્રયત્ન કર્યો છે. ત્યાર બાદ હું એ કથનની ચોક્કસ સાબિતી મેળવવાનો સંકલ્પ કર્યા કરતો હતો. તેવામાં કપડવંજના ભાઈ ચંદ્રકાંત પરીખ જે કપડવંજના જૂના અને વિશ્વાસપાત્ર સમાજ-સેવક છે અને હાલ હરિજન આશ્રમમાં મહાગુજરાત ખાદી પ્રચારક મંડળના ચરખા સરંજામ કાર્યાલયમાં કામ કરે છે, તે કપડવંજ રહેતા હતા ત્યારે ત્યાં એક સંન્યાસી મહારાજનો તેમને પરિચય થયો. તેમના પર તેમને પ્રીતિ અને વારંવાર સત્સંગ માટે તેમની પાસે જતા. તે સ્વામીજીનું નામ વિવેકાનંદ સરસ્વતી છે. તે સ્વામીજી હાલ અહીં છે. ભાઈ ચંદ્રકાંત પરીખનો ઝીણો તાવ અને કફ કેમેય જાય નહીં. સ્વામીજી સાથે એક વૈદ્યરાજ છે; તેમનો પ્રયત્ન પણ નિષ્ફળ નીવડ્યો. છેવટે તેમણે મૂત્રનું માલિસ અને

પાન શરૂ કર્યું. અને એક અઠવાડિયામાં તેમનો તાવ અને કફ નાબૂદ થયાં. તે વાત તેમણે સ્વામીજીને કરી. સ્વામીજીએ એમની વાતને વધાવી લીધી અને બોલ્યા: 'એ તો અમૃત છે.' પછી તો આ અંગે અનેક વાત તેમણે કરી. તેમાં એક બાઈ ત્રણ તોલા અફીણ ઘોળીને પી ગયેલી તેનું ઝેર પેશાબ પાવાથી ઊતરી ગયું એવી વાત કરી. આ સાંભળેલી વાત સાથે ભાઈ ચંદ્રકાંત મારી પાસે આવ્યા અને મને એ વાત કરી. ઉપરાંત તેમની સાથે બીજી અનેક વાતો કરી. મેં આ વાતની ખાતરી કરવાનો નિશ્ચય કર્યો. હું તા. ૩૦–૯–'૫૯ને બુધવારના રોજ આશ્રમમાં ગયો અને ભાઈ ચંદ્રકાંતને લઈને સ્વામીજી પાસે ગયો. સ્વામીજીને જોતાં મને લાગ્યું કે તે ૫૫–૬૦ વર્ષના હશે. પણ તે મારા કરતાં છ વર્ષ મોટા એટલે ૭૮ વર્ષના હતા. ઘણી આડીઅવળી વાતો થઈ. પછી મેં માનવમૂત્ર અંગેના તેમના અનુભવની વાત પૂછી અને ખાસ કરીને તે વિષઘ્ન છે એ અંગે તેમને શી સાબિતી મળી તે પૂછ્યું. ત્યારે તેમણે કહ્યું કે, અમારા ઉત્તર પ્રદેશમાં બરેલી જિલ્લામાં તો સાપ કરડયો હોય તો તેનું ઝેર માનવમૂત્રથી શમાવવામાં આવે છે. અને **ચંદન ઘો** નામનું ઝેરી જાનવર છે તેનું ઝેર તો ઊતરે જ નહીં. તે કરડે તો જેને કરડે તે મરી જ જાય. તેનું ઝેર પણ માનવમૂત્રથી ઊતરે છે. એવા અનેક પ્રસંગો એ બાજુ બને છે. મેં તેમને પૂછ્યું કે, આપને એવો ખાસ અનુભવ અહીં થયો છે? એક બાઈએ અફીણ ખાધેલું તેનું ઝેર આપે પેશાબ પાઈ ઉતાર્યું, એ શું હકીકત છે? તેમણે કાંઈક સંકોચથી જવાબ આપ્યો: "એ જરાક ગંભીર છે." મેં કહ્યું, એની કાંઈ હરકત નહીં. એ કાયદા વિરુદ્ધનો અને આપઘાતનો એમ બેવડો પોલીસ કેસ છે; છતાં મને સત્ય હકીકત કહો. તેમણે ગંભીર ભાવે કહ્યું કે વાત એ છે કે અહીં એક માણસ ગેરકાયદેસર અફીણ વેચવાનો ધંધો કરતો હતો. તેની પત્નીને તે ગમતું નહોતું. તે બાઈ રોજ તેને ચેતવ્યા કરે કે તમે આ ધંધો મૂકી દો. પણ પેલો માને નહીં. આ રકઝક એક દિવસે વધી પડી. તે બાઈએ તેના પતિની ગેરહાજરીમાં તપાસ કરતાં ત્રણ તોલા અફીણ સિલકમાં હતું તે તેણે પાણીમાં ઓગાળ્યું અને પોતે પી ગઈ. અર્ધા કલાકમાં બાઈ બેભાન થઈને પડી. એટલામાં તેનો ધણી આવ્યો. તેને શક

ગયો. જાણ્યું કે ત્રણ તોલા અફીણ નથી. બધુંયે તે પી ગઈ. તે માણસ બેબાકળો મારી પાસે આવ્યો, રડી પડયો અને બધી હકીકત મને કહી અને આજીજી કરવા માંડયો: બાપજી, મને કોઈ રીતે બચાવો. તે બાઈ મરી જશે એટલું જ નહીં અફીણ વેચવાનો ગુનો અને આપઘાતનો ગુનો. મને તરત સૂઝી આવ્યું. સાંજ પડવા આવી હતી. તેને મેં કહ્યું કે, અડોશીપડોશીનાં છોકરાંનું મૂત્ર તેને રાત્રીભર પાયા કર. પંદરેક છોકરાનું મૂત્ર તેને રાત્રીભર પાયું. અને સવારે તે બાઈ ભાનમાં આવી. તે બચી ગઈ. બચી ગયેલી બાઈને મેં જોવાની ઈચ્છા કરી. બોલાવવા માણસ મોકલ્યું પણ ઘેર નહોતી. એનું નામ મેં લઈ લીધું. આ વાત ત્યાં બેઠેલા ત્રણચાર જણ પણ જાણતા હતા.

આ સાથે તેમણે બીજી વાત પણ કરી. અમદાવાદ મ્યુનિસિપાલિટી તરફથી, રખડતાં કૂતરાંને ઝેર આપીને મારી નાખવાનું કામ ચાલે છે. અહીં મારો કૂતરો તેમાં સપડાયો.

મ્યુનિસિપાલિટીનાં માણસોને ખબર પડી કે એ લાલ કૂતરો સ્વામીજીનો છે એટલે તેને ઝેરવાળી મીઠાઈ નાખી નહીં. બીજાં કૂતરાંને નાખી. પણ બીજા કૂતરાનો શેષ ભાગ દાદાગીરી કરીને તે ખાઈ ગયો. એટલે તેને પણ ઝેર લાગુ પડયું અને અડબડિયું ખાતો મારી પાસે આવ્યો. હું સમજી ગયો કે તેના ખાધામાં ઝેર આવ્યું છે. એટલે પેશાબનો એક પ્યાલો તેને મેં પાઈ દીધો અને થોડા સમયમાં તેનું ઝેર ઊતરી ગયું. બીજે દિવસે મેં મ્યુનિસિપાલિટીમાં અરજી કરી તેનું લાઈસન્સ લીધું અને તેને ગળે પટો બાંધ્યો.

ઉપરની વાત પૂરી કરી એવામાં કૂતરો ત્યાં આવી ઊભો. પટો બાંધેલો લાલિયો કૂતરો ઝેરમાંથી બચી ગયેલો મેં જોયો.

આ ઉપરાંત મૂત્રના સફળ પ્રયોગની ઘણી વાતો તેમણે કરી. પછી મેં તેમની વિદાય લીધી. તેમની પાસે એક આયુર્વેદના અભ્યાસી ઉત્તર હિંદુસ્તાનના જુવાન વૈદ્ય હતા. તેમણે ઉપરની હકીકત પોતે નજરે જોયેલી છે એમ મને જણાવ્યું ત્યારે મારા મુખમાંથી એવો ઉદ્‌ગાર નીકળી પડયો કે, 'મૂત્રચિકિત્સાને એક ચિકિત્સા ગણીએ તો તે આયુર્વેદનું જન્મસ્થાન ગણાય.'

૩૩

કેટલીક ગંભીર ચેતવણી

મૂત્ર પ્રયોગ કરનારાઓ! કૃપા કરી ધ્યાનમાં રાખો કે,

૧. આ દૈવી સાધન કોઈ રોગની દવા નથી પણ પોતાના શરીરસ્વાસ્થ્યને સાચવી રાખવાનું અને ખોવાયેલા સ્વાસ્થ્યને પાછું મેળવી લેવા માટેનું કુદરતી સાધન છે.

૨. આ સાધનનો ઉપયોગ કરનારે પ્રથમ તો પોતાના શરીરના ચિકિત્સક પોતે જ બનવું જોઈએ. પોતાના શરીરની આદત, તેની ગુંજાશ, તેની પ્રકૃતિ અને કુદરતી હવાપાણી તેણે સમજી લેવાં જોઈએ. જે આ બધી વાત ન સમજે તેવાઓને આ પ્રયોગ પૂરો લાભદાયક ન પણ થાય. લાભ ન થાય તેનો દોષ સાધનનો નથી.

૩. કોઈએ અતિ ઉત્સાહમાં આવી જઈ એકાએક પૂરો પ્રયોગ કરવાને ન મંડી જવું. આજ સુધી રોગને મટાડવાના હેતુથી અનેક જાતનાં સારાં કે માઠાં તત્ત્વોવાળાં દ્રવ્યો તમે તમારા શરીરમાં દવા કે ઇંજેક્શન દ્વારા નાખ્યાં છે તેનો પણ વિચાર કરજો. તે બધાં તમારા શરીરની અંદર છુપાઈને બેઠેલાં જ છે અને તેને લીધે તમારું શરીર અમુક રીતે જ ટેવાયેલું છે. તે બધાં બૂરાં તત્ત્વોને ધીરજપૂર્વક કાઢવાં જોઈએ તેમ જ તમારા શરીરને—ખાસિયતને કેળવવી જોઈએ. માટે તમે નવો પ્રયોગ શરૂ કરો તે સામે તમારું મન તથા શરીર બંડ ન કરે તે રીતે ધીરજથી તમારે આ પ્રયોગ શરૂ કરવો જોઈએ. તમને એવી શ્રદ્ધા હોવી જોઈએ કે તમારું પોતાનું મૂત્ર તમારા શરીરનું પોષક અંગ છે. તે તમારું હિતકર્તા છે, તેનાથી કદીયે તમારું અહિત નહીં થાય. તમારે તેનો ઉપયોગ પદ્ધતિસર અને વિવેકપૂર્ણ કરવો જોઈએ.

૪. મૂત્રપ્રયોગ જે શરૂ કરે તેણે પોતે જે બીજી દવા કરતા હોય તે ત્યાગ કર્યા બાદ કમમાં કમ ચાર દિવસ પછી મૂત્રપ્રયોગની શરૂઆત કરવી. મૂત્ર એ રસાયણ છે. બીજાં અકુદરતી તત્ત્વો સાથે નભશે નહીં.

ઊલટું નુકસાન કરશે. માટે મૂત્રપ્રયોગ શરૂ કર્યા અગાઉ કોઈ પણ દવા બંધ થવી જોઈએ. મૂત્રપ્રયોગ ચાલતો હોય ત્યારે કોઈ પણ દવા લેવી નહીં. અને મૂત્રપ્રયોગ બંધ કરી બીજી દવા લેવી હોય તો પ્રયોગ બંધ કર્યા બાદ ચાર દિવસે લેવાની શરૂ કરવી. આ સ્પષ્ટ ચેતવણી સમજી લેવી.

૫. મૂત્રપ્રયોગ કરનારે પુસ્તકમાં આપેલી સૂચના કે દૃષ્ટાંતને અનુસરીને, કે કોઈ અનુભવવાળા હોય તેમની સલાહ મેળવીને મૂત્રને નિયમિત રીતે, પ્રમાણસર, અનુભવે ચોક્કસ થયેલા ધોરણ અનુસાર લેવું અને તે સાથે તેની પરહેજી સંપૂર્ણપણે પાળશે તો જરૂર તેનું હિત સધાશે. પણ વિના શ્રદ્ધાએ, વિના ચોકસાઈએ, પરહેજી પાળવામાં બેકાળજી રાખીને, વાગ્યું તો તીર નહીં તો ટપ્પો એવી અધકચરી મનોદશાથી જે કોઈ પ્રયોગ કરશે તેને ફાયદો નહીં થાય, કદાચ નુકસાન પણ થાય અને એ ઉપરાંત આ માનવહિતકારી પ્રયોગને વગોવી માનવજાતની કુસેવા થશે; માટે તમે કૃપા કરી માનવજાતની તેવી કુસેવા કરશો નહીં. જેને લોહીનું દબાણ જોઈએ તે કરતાં નીચું હોય અગર હૃદયની નબળાઈનો રોગ હોય તેણે આ મૂત્રપ્રયોગમાં ઉપવાસ કરવા નહીં. શરીરની શક્તિ સાચવીને આ પ્રયોગ કરવો, એટલે શક્તિ સચવાઈ રહે તેટલો — જૂજ એક વખત મુકરર કરેલો ખોરાક લઈ આ પ્રયોગ કરવો, જેના પરિણામે સ્વાસ્થ્ય સુધરશે. એટલું જ કે પ્રયોગની સંપૂર્ણ સફળતા માટે વિલંબ થશે, છતાં સહીસલામતીથી આ પ્રયોગ કરવો એ જ હિતકર છે. ઉપવાસ કરતાં કરતાં એટલી નબળાઈ વધી જાય કે સૂતાં સૂતાં પાસું ફેરવતાં અંધારાં આવે, અમૂંઝણ જેવું થાય તો વધારે ઉપવાસ ન કરતાં પરહેજી સાથેનો નક્કી કરેલો પથ્ય ખોરાક એક ટંક ખાઈને પ્રયોગ ચાલુ રાખવો પણ ઉતાવળા થવું નહીં. વરસોથી કે મહિનાથી તમે સારવાર કરતા જ આવ્યા છો તો થોડા દિવસ વધુ વિલંબ થશે.

૬. કેટલાક માણસો ઉપવાસ એટલે અન્ન ન ખાવું પણ ફળ તો ખવાય એવું સમજે છે એ ખોટું છે. અન્ન કે ફળ કે ફળનો રસ કાંઈ ન લેવું. આ પ્રયોગમાં ઉપવાસ એટલે ચોવીસેય કલાકનો પેશાબ અને જરૂર પડે તરસ લાગે અને પાણી પીવાની ઇચ્છા થાય તો પાણી પીવું. તે સિવાય બીજું કાંઈ ન લેવાય.

૭. ચાલુ વૈદકીય પદ્ધતિએ આપણી સંયમ વૃત્તિનો નાશ કર્યો છે; તેના કારણે વૈદકના ધંધાને લાભ થયો છે પણ તે આપણા શરીર-સ્વાસ્થ્યના ભોગે. આ પ્રયોગમાં એવી કોઈ પણ મર્યાદા ઓળંગવી નહીં. જેનાથી પૂરો સંયમ રાખી પરહેજી ન પળાય, જેનાથી પ્રયોગ પ્રત્યે એકનિષ્ઠ ન રહેવાય, તેણે કૃપા કરી આ પ્રયોગ બંધ કરવો અને પોતે જે કરતા હોય તે કર્યા કરવું.

૮. આ પુસ્તકની પ્રથમ આવૃત્તિમાં મેં મૂત્રપ્રયોગ વિષે દર્શાવેલો ભય સાચો ઠર્યો છે. મને ચોક્કસ માહિતી મળી છે કે કેટલાક વૈદ-દાક્તર દરદીને તેના જ મૂત્રના સાધનથી તેનું દરદ મટાડીને લક્ષ્મી અને યશ પ્રાપ્ત કરતા થઈ ગયા છે. એવા કેટલાક દાખલા મારી પાસે આવ્યા છે. આ પાપકર્મ છે. તેઓ તેમને બુદ્ધિ આપનાર પરમેશ્વરના દ્રોહી છે. ભગવાન તેમનું ભલું કરે! પણ કોઈ દરદી આવી વાતમાં ફસાય નહીં. એક વૈદરાજે આમવાતના એક દરદીને તેના પોતાના પેશાબ સાથે ભસ્મની પડીકીઓ આપી,—એવું કહીને કે તે રત્નની ભસ્મ છે અને ૭૦૦–૮૦૦ રૂપિયે ૧ તોલાની કિંમતની છે. તે પડીકી દરરોજ પેશાબ સાથે એક વખત લેવાની કહી. દરેક પડીકીના ચાર રૂપિયા કિંમત લેતા. દરદીને લગભગ સારું થવા લાગ્યું તેવામાં 'જન્મભૂમિ'ના અઠવાડિક અંકમાં 'માનવમૂત્ર' પુસ્તકમાંથી લીધેલા કેટલાક ઉતારા વાંચીને પેલા દરદીએ તેનું મૂળ જાણ્યું અને મારી પાસે તે દરદી આવ્યો. મને બધી હકીકત કહી. પેલી ભસ્મની પડીકી બતાવી. ખરેખર તે ભસ્મ શાની હતી તે તો વૈદ જાણે. પેલા દરદીએ સત્ય હકીકત જાણીને તેની પાસેની બીજી પડીકીઓ મારી રૂબરૂમાં ફેંકી દીધી અને હાલ મૂત્રનો નિર્ભેળ પ્રયોગ કરી સશક્ત થયા છે. કૃપા કરીને કોઈ પણ વૈદકીય ધંધાદારી આવી રીતે પવિત્ર સેવાના આ યજ્ઞને ધનપ્રાપ્તિનો અખાડો બનાવી તેને અભડાવે નહીં. આ પવિત્ર કુદરતી બક્ષિસનો ઉપયોગ કોઈ ધનપ્રાપ્તિ માટે ન કરે. ગરીબ અને પીડિત જનતાને ફરેબ આપી આ શુદ્ધ કાર્યને અશુદ્ધ ન કરે, એવી મારી નમ્ર વિનંતી છે.

૯. આ પ્રયોગમાં કોઈ પણ દરદીએ સફળતા મેળવીને એવું ન માનવું કે સાજા થયા પછી પોતાને સ્વચ્છંદે વર્તવાનો પરવાનો મળી

ગયો. સારું સ્વાસ્થ્ય જે કારણે બગડયું તે બગડેલા સ્વાસ્થ્યને સુધાર્યા પછી પણ અપથ્ય, અયુક્ત અને અતિશય ખોરાક ખાવાથી પાછું શરીર બગડવાનું; માટે શરીરસ્વાસ્થ્યના સામાન્ય નિયમ તો હંમેશાં પાળવા જ જોઈએ. ભગવાન પણ તેમાંથી કોઈને મુક્તિ નહીં આપી શકે.

૧૦. અને છેલ્લી વિનંતી છે કે, જેણે પોતાના કોઈ પણ ગંભીર દરદ પર આ પ્રયોગ સફળતાપૂર્વક કર્યો હોય તેઓ પોતાના દરદનું નિદાન, તે માટે લીધેલી વૈદકીય સારવારની ચોક્કસ હકીકત અને મૂત્ર-પ્રયોગ કરતાં થયેલી ક્રિયાપ્રક્રિયા વગેરેનો વિગતવાર અને ચોક્કસ હેવાલ એટલે કે પ્રયોગની મુદત, માલિસ, મૂત્રપાન, તેની મુદત વગેરે મને મોકલી આપે. આ પ્રયોગની જે વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિ આપણે ઊભી કરવાની છે, તે અનેકોના અનુભવ પરથી નિશ્ચિત થઈ શકે. એ કાર્યમાં આવા બધી જાતના અનુભવની સાચી હકીકત મદદગાર નીવડશે; માટે લોક-હિતાર્થે આવી વિગત આ પ્રયોગના અનુભવીઓ મને મોકલી આપશે તો તેમાં માનવસેવા છે અને હું તેમનો આભારી થઈશ.

૩૪

વૃદ્ધજનનાં પંદર દરદ મટચાં

મોરબી – સૌરાષ્ટ્રના રહીશ શ્રી ડાહ્યાલાલ મકનજી ઝવેરી – જેમનો મુંબઈમાં ઝવેરીનો ધંધો છે પણ પોતે ૮૧ વર્ષના વૃદ્ધ હોવાથી નાશિક રોડ, કુબેરભવનમાં આરામ લેવા રહે છે તેમણે પોતા પર મૂત્રપ્રયોગ અજમાવ્યો અને ઉત્સાહભેર મને જે પત્ર લખ્યો તે લાંબો છે છતાં તેમના જેવા દરદીઓના હિતની દૃષ્ટિએ નીચે હું આપું છું. શ્રી ડાહ્યાભાઈને પોતાને થયો તેવો લાભ ઘણાને થાય તે ખાતર એક હજાર રૂપિયા ‘માનવમૂત્ર’ પુસ્તકના પ્રચાર અર્થે મોકલી આપવાનો તેમણે નિર્ણય કર્યો છે. એ રકમ સંસ્થાને મળી પણ ગઈ છે. વળી તેમની ઇચ્છા તો એવી પણ છે કે તેમના વતન મોરબીમાં એક હોશિયાર વૈદને આ મૂત્રપ્રયોગ દ્વારા દરદીઓને રોગમુક્ત કરવાને રોકવા. પ્રભુ તેમની ઇચ્છા પૂરી કરે. તેમનો પત્ર નીચે મુજબ છે :

શ્રી નાશિક રોડ,
કુબેરભવન,
૨–૪–'૬૦

પરોપકારી શ્રીમાન રાવજીભાઈ મ૦ પટેલ,

મને પણ લાગે છે કે મને જે લાભ થયો તે મારે આપને જણાવવો જોઈએ, કે જેથી કરીને અનેક બીજા દરદીઓના કામમાં આવે. અને મારું નામ બહાર પાડવાની મારી ઈચ્છા નહોતી છતાં તમે તે માટે જે વાજબી કારણ લખ્યું તેથી મારું પૂરેપૂરું નામ આપવામાં મને વાંધો નથી. મારી હકીકત નીચે મુજબ છે :

૧. ચાર વર્ષ પહેલાં પેશાબની મને ઘણી તકલીફ થતી. સર્જનોના અભિપ્રાય મુજબ પ્રોસ્ટેસ્ટ ગ્લેન્ડ (પેશાબની નસ ઉપર થયેલ ગાંઠ)નું ઑપરેશન કરાવ્યું. મહિનો માસ હૉસ્પિટલમાં રહી ઘેર આવ્યો. પણ પેશાબ ધીમો ઊતરે, પીડા થાય, બળતરા બળે, તે વાત સર્જનને કરતાં તેણે કહ્યું કે ગાંઠ કાપી લીધા પછી નસ રુઝાણી તે સંકોચાઈ છે. તેથી તેમાં નળી નાખી જરા પહોળી કરવી પડશે. તે પ્રમાણે કર્યું. પણ મને અસહ્ય પીડા થઈ અને તે વખતે હું બેભાન પણ થયો. ત્યાર બાદ એક માસ પથારીવશ રહ્યો. ઘણું ખર્ચ પણ કર્યું. છતાં પીડા એની એ રહી. તે વાત સર્જનને કરતાં ફરી નળી નાખવા સૂચવ્યું. પણ પહેલાં મને અસહ્ય પીડા થયેલ તેથી હિંમત ન આવી અને થતી પીડા વેઠી લેવામાં સંતોષ માન્યો. આમ ચાર વર્ષ ચાલ્યું. આ દરમિયાન પેડુમાં થોડો પેશાબ ભેગો થાય કે પેશાબ કરવા જવું પડે એટલે રાતના ત્રણથી ચાર વાર તો હંમેશાં અને જો ઠંડી લાગી ગઈ હોય તો પાંચ છ વાર ઊઠવું પડે અને ઊંઘને ખલેલ પહોંચે. આમ રાત્રે વારંવાર ઊઠવાથી ઠંડો પવન સહન કરવો પડે અને તેથી શરદી થાય. આને કારણે કફ થાય, ને જમણા તથા ડાબા પડખે અસહ્ય દુખાવો થાય. પડખાભેર સુવાય પણ નહીં. આમ મહિને બે મહિને પવન લાગે કે પીડા ઊભી થાય.

કન્સલ્ટન્ટ ડૉક્ટરોને બતાવીએ તો પેશાબનો, લોહીનો, ઝાડાનો, અને કફનો રિપોર્ટ માગે અને એક્સ-રેના ફોટા પણ બતાવવાના હોય.

આ બધી તૈયારી કરી ૧૬ એકસ-રેના ફોટા બતાવ્યા ત્યારે કહ્યું કે પડખામાં શરદીના પૅચીઝ છે. તેમાં કફ ભરાયો છે તેને કારણે દુખાવો છે. તેને માટે ૨૧ દિવસની દવા લેવાનું સૂચવ્યું ને ઈન્જેકશનો આપ્યાં. આ પ્રયોગમાં આખા શરીરે એવી તો ખૂજલી ઊપડી કે ખરજવામાં માણસ જેમ ખંજોળે તેમ આખા શરીરે ખંજોળતાં શરીર ઉઝરડાઈ ગયું. ક્યાંક લોહી પણ નીકળે. રાત દિવસ સુખે બેસાય નહીં. કાંધ પર ને છાતીમાં દુખાવો થાય. ડૉક્ટર કહે કે હૃદયને તપાસાવો. પેશાબ પણ ગરમ દવાને લીધે ટીપે ટીપે ઊતરે ને અસહ્ય પીડા થાય. એટલે ગરમ પાણીના ટબમાં બેસું ત્યારે નિરાંત વળે.

ડૉક્ટર કહે, કદાચ પથરી હોય તેવો સંભવ છે. નહીં તો આવી પીડા ન થાય. એટલે એની દવા પણ ચલાવી.

એક રોજ મારો ભત્રીજો જેને હળવો હાર્ટ-ઍટેક થયેલ અને બ્લડ પ્રેશર પણ હતું તે આપનું પુસ્તક મંગાવી, વાંચી તે પ્રમાણે પ્રયોગ કરે. તે સવાર સાંજ મારી તબિયત જોવા આવે; તેણે કહ્યું કે પોતે આપનું પુસ્તક વાંચી પ્રયોગ કર્યો છે તેથી થોડો ફેર જણાયો છે. એટલે મેં તે પુસ્તક મંગાવ્યું. નાદુરસ્ત તબિયત છતાં આખું પુસ્તક વાંચી ગયો અને ત્રીજે દિવસે મારા ૪૦ વર્ષના ફૅમિલી ડૉક્ટરને બોલાવી આપના પુસ્તકમાં લખેલ પ્રમાણે પ્રયોગ કરવા સલાહ માગી. મારા ભત્રીજાની પણ તે જ ડૉક્ટર દવા કરે. તેને ફાયદો થયો તે તે જાણે એટલે કહ્યું કે, મારી આપેલી દવા બંધ કરો ને આ પ્રયોગ કરી જુઓ. અને મેં પ્રયોગ શરૂ કર્યો.

દરરોજ ત્રણ વાર પેશાબ પીતો. અને બધી દવા બંધ કરી. સવારના કબજિયાત રહેતી તેને બદલે ઝાડો ઠીક ઊતરવા માંડયો, પેશાબ પણ ઠીક ઊતર્યો. આમ એ પ્રયોગ ચાલુ રાખ્યો તથા જૂના પેશાબથી માલિસ કરવાનું તથા પછી ગરમ પાણીથી નાહવાનું રાખ્યું. આમ કરવાથી નીચે મુજબ પરિણામો આવ્યાં:

૧. હરસ (મસા)ની પીડા ઘણા વખતથી હતી તે મટી ગઈ.

૨. કબજિયાત રહેતી તે ઘણી હળવી થઈ. શરૂઆતમાં કાળા ઝાડા ઊતર્યા. હવે રીતસરના આવે છે.

૩. ભૂખ નહોતી લાગતી તે હવે લાગે છે અને રુચિથી ખવાય છે. પગના ગોઠણમાં દુખાવો રહેતો હતો તે મટી ગયો છે.

૪. પાછલા ભાગમાં એક ચાઠું હતું, સૂકા ખરજવા જેવું, તેના પર પેશાબ ચોળવાથી તે નાબૂદ થયું.

૫. વાંસામાં દુખાવો બિલકુલ નથી.

૬. છાતીમાં દુખાવો મુદ્દલ થતો નથી.

૭. પેશાબ છૂટથી ઊતરે છે પણ નળી સાંકડી હોવાને લીધે ઓછી બળતરાએ ઊતરે છે.

૮. રાતમાં ત્રણથી છ વાર ઊઠવું પડતું તે હવે એક કે બે વાર ઊઠવું પડે છે.

૯. પેડુમાં પેશાબ થોડો ભરાય કે પેશાબ કરવા જવું પડતું. હવે તેમ નથી. પેશાબ ઠીક જથ્થામાં ભેગો થાય ત્યારે જવું પડે છે.

૧૦. કીડનીમાં કાંઈ ઝીણી રેતી કે પથરી હોવાનો ડૉક્ટરનો ભય હતો પણ તેવો દુખાવો હવે નથી.

૧૧. દોઢ માસમાં શરદી થઈ નથી. તાવ આવ્યો નથી. છાતીમાં દુખાવો થયો નથી.

૧૨. અગાઉ ડાબા કાન પાસે એક ઊપસેલી જગ્યા હતી, ત્યાંથી પીડા શરૂ થાય તે ડાબા માથાના ભાગમાં અડધી રાત ઘણી પીડા રહે તે ૧૫ રોજથી મટી ગઈ છે.

૧૩. જમણા હાથ પર સફેદ કોઢનાં બે નાનાં ટપકાં હતાં તે માટે દવા કરવા ડૉક્ટરે ના પાડી હતી તે કોઢ પણ આછા થઈ ગયા છે.

૧૪. શરીર પરની ખંજવાળ તો પેશાબના માલિસની શરૂઆત કરી ત્યારથી બંધ થઈ ગઈ છે.

૧૫. જે વસ્તુ ખાવાથી મને શરદી કે ગરમી તુરત થતાં તે પણ માઠી અસર કર્યા વિના પચી જાય છે. દા. ત. બાજરીનો રોટલો, દૂધ કે દહીં સાથે ખાતો તેથી હરસને કારણે દોઢ

વર્ષથી મૂકી દીધેલો તે તથા ગોળ શરૂ કર્યો છે છતાં હરસ જણાતા નથી.

આમ મારી તબિયતમાં અનેક લાભ થયા. તેમાં સહેજ પણ અતિશયોક્તિ નથી. ખોટનો દીકરો બાપના ખોળામાં મૂતરે ત્યારે બહેન કહેશે કે લ્યો બાપાને પવિત્ર કર્યા. એના જેવી આ વાત છે. પેશાબના માલિસ વખતે તેમાં પ્રીતિ થાય છે કારણ કે તેનાથી ફાયદો જણાય છે. એ જ.

આપનો શુભેચ્છક
ડાહ્યાલાલ મકનજી ઝવેરી

૩૫

મૂત્રપ્રયોગની મધુપ્રમેહ (ડાયાબિટિસ) પર સફળતા

'માનવમૂત્ર' પુસ્તકની ચોથી આવૃત્તિ થઈ ત્યાં સુધી મધુપ્રમેહ—ડાયાબિટિસ—નું દરદ મટયાનો સ્પષ્ટ અને વિશ્વાસપાત્ર હેવાલ મારી પાસે આવ્યો નહોતો. ઘણા દરદીઓ તે દરદ પર મૂત્રપ્રયોગના અખતરા કરી થોડીઘણી રાહત મેળવતા અને તેવી રીતે આ રોગના ઘણા દરદીઓ સાજા થયા છે એવી વાતો મારી પાસે આવે ખરી પણ જ્યાં સુધી પદ્ધતિસર પ્રયોગ કરી મધુપ્રમેહ દરદ મટાડયું હોય એવો વિશ્વાસપાત્ર હેવાલ દરદી પોતે મને ન લખી મોકલે ત્યાં સુધી હું તે વિષે કાંઈ પણ આ પુસ્તકમાં લખીને ખોટો પ્રચાર કરું તેમાં દોષ છે. એટલે હું નિશ્ચિંતે રાહ જોતો કે એનો સંતોષકારક હેવાલ પણ મને મળશે જ. અને છેવટે પ્રભુ ઈચ્છાથી તે મળ્યો.

મુંબઈમાં રહેતા જ્યોતિર્વિદ જયકિશનદાસ દયારામ પંચાલ (૨૮, સૂરજ બિલ્ડિંગ, એલ્ફિન્સ્ટન રોડ, મુંબઈ—૧૩) તરફથી વિશ્વાસપાત્ર હેવાલ—તેમના ડૉક્ટરના રિપોર્ટ અને લોહીની અંદર કેટલા ટકા ખાંડ છે તેના રિપોર્ટ સાથેનો—મને મળ્યો, જે નીચે પ્રમાણે છે:

મને ડાયાબિટિસનું દરદ પાંચ વર્ષ ઉપર થયું હતું. એનાં લક્ષણો એવાં હતાં કે પેશાબ કરવાની જગોએ મોઢા ઉપર ચામડી બગડી ગઈ

હતી. એટલે કે ચામડી ફાટેલી હોવાથી પેશાબ કરતી વખતે ઘણી જ બળતરા થતી હતી, તેમ જ ખંજવાળ વધારે આવતી હતી. એટલે હું કૅમ્પ કંપનીનો મલમ લગાડતો હતો. પણ દિવસે દિવસે કમરથી માંડીને પગ સુધી સાંધા દુખવા માંડયા. પછી એ બંને દરદનું પ્રમાણ દિવસે દિવસે વધતું ચાલ્યું. અને પેશાબ પણ થોડી થોડી વારે થયા કરતો. તેમ જ રાત્રે ત્રણ ચાર વખત ઊઠવું પડતું. આ બધું દરદ ચાર વર્ષ સુધી સહન કર્યું. પછી મને ડૉક્ટરને ત્યાં જવાની ફરજ પડી. એક મિત્રની સલાહથી હું એક જાણીતી કિલનિકમાં તા. ૧–૫–'૫૯ના દિવસે ગયો. મારો કેસ ડૉક્ટર માહીમતુલાએ હાથમાં લીધો. પછી તપાસ કરતાં માલૂમ પડયું કે મને ડાયાબિટિસ થયો છે. મારી ઉંમર ૪૧ વર્ષની છે. એમણે જણાવ્યું કે, મોટે ભાગે એ ઉંમરે જ ડાયાબિટિસ થાય છે. સાકર તપાસી તો પેશાબમાં ચારેક ટકા જેટલી ભરપૂર સાકર હતી. મને રેસ્ટ્રીજેનની ૨૦ ગોળી આપી અને પરહેજીમાં બાફેલી ભાજી અને પાતળી છાશ ત્રણ દિવસ ખવડાવી. ચોથે દિવસે ગયો તો સાકર બિલકુલ દેખાઈ નહીં. એટલે એમણે ઓછો ખોરાક અને સાથે થોડો ભાત પણ ખાવા આપ્યો. પેલી ૨૦ ગોળી પણ પૂરી કરી. હું દર ત્રીજે દિવસે તપાસરાવવા જતો હતો. પણ સાકર દેખાઈ નહીં. પછી ડૉક્ટરને વહેમ જતાં તેમણે મને જરા સાકરવાળો પદાર્થ બે દિવસ થોડો થોડો લઈને પછી જવાનું કહ્યું. એ પ્રમાણે કરીને હું ગયો. તો ત્રણ ટકા સુગર દેખાઈ. એટલે ડૉક્ટરને પણ ખાતરી થઈ કે મને ડાયાબિટિસ છે. તે પછી બીજી ૨૫ ગોળીઓ ખાધી પણ આરામ થયો નહીં. બે ચાર ડૉક્ટરોએ મળીને મસલત કરીને મને કહ્યું કે તમને હવે ગોળી લાગુ પડતી નથી એટલે ચિઠ્ઠી લખી આપીને મને બીજા ડૉક્ટર પાસે મોકલ્યો. ત્યાર બાદ હું બીજા ડૉક્ટર પાસેથી મારા લોહીનો રિપોર્ટ લઈ ત્રીજા ડૉક્ટર પાસે ગયો. તેમણે બેનેડાઈટ ટેબલેટ્સ આપી. તેનો કોર્સ ત્રણ માસનો હતો. મારું વજન ૧૬૭ રતલ હતું. એટલે ઓછો ખોરાક અને દવા લઈને મારું વજન પણ ઓછું કરવાનું હતું. સાકર ઘટી ગઈ અને વજન પણ થોડું ઘટયું પણ કોઈ દિવસ જરા ચોખાની વસ્તુ ખાધી તો તરત જ સાકર દેખાઈ આવતી. આમ ડૉક્ટરોની સારવાર લીધી તેની સાચી હકીકત જણાવી છે.

હવે મેં મૂત્રચિકિત્સાનો પ્રયોગ કર્યો અને કેવી રીતે કર્યો તેની હકીકત નીચે જણાવું છું:

મૂત્રચિકિત્સાનો પ્રયોગ શરૂ કર્યો તેના ત્રણ માસ પહેલેથી મારી દવા બંધ જ હતી. મૂત્રપ્રયોગ આપશ્રીએ જણાવ્યા પ્રમાણે પહેલાં પેશાબ ભેગો કર્યો અને છ એક દિવસનો જૂનો થયા પછી તા. ૭–૩–'૬૦ થી માલિસની શરૂઆત કરી અને આઠ દિવસ પછી તા. ૧૪–૩–'૬૦ થી પીવાની શરૂઆત કરી. પહેલે દિવસે તો દિનભર જેટલો પેશાબ થયો તે બધો પી જઈને ઉપવાસ કર્યો. પણ તે જ દિવસે માથામાં ઘણી જ વેદના ઊપડી. એટલે મારે સાંજે થોડી કોદરી ખાવી પડી હતી. પછી આઠ દિવસ સુધી રોજના ચારેક ગ્લાસ જેટલું લેતો હતો. આઠમે દિવસે સુગરનું પ્રમાણ કમતી થઈ ગયું. એટલે મારે સાકર ખાવી પડી. તેને કારણે મેં દરરોજના ત્રણ ગ્લાસ પેશાબ લેવા માંડયો. પછી તો રોજ સાકર ઘટી જાય અને મારે સાકર લેવી પડે. એટલે મેં આઠ દિવસ પ્રયોગ બંધ કર્યો. અને આપને પત્ર દ્વારા જણાવ્યું અને પછી આપની સલાહ પ્રમાણે દરરોજ ચારેક ઔંસ જેટલું લેવાનું રાખ્યું અને ખોરાકમાં ફેરફાર કર્યો. બપોરના કોદરીનો ભાત અને સાંજે જુવારનો રોટલો રોજ લેતો. પછી રજાને દિવસે થોડોક ભાત ખાવાનો શરૂ કર્યો. આમ અખતરો કરીને પેશાબ તપાસરાવું છું પણ કાંઈ સાકર દેખાઈ નહીં. એટલામાં લગ્નસરાના દિવસો આવ્યા. અને મીઠી વસ્તુ, ભાત, બટાટા વગેરે બબ્બે ચારચાર દિવસને અંતરે ખાધું છે પણ સાકર જણાઈ નહીં. પછી છેલ્લા આઠ દિવસ તા. ૧૬મીથી ૨૨ સુધી દેશમાં લગ્નમાં ગયો હતો. ત્યાં દિવસમાં બેબે વાર શિખંડ, પૂરી, ભાત, તથા બટાટાનું શાક ખવાયું છે. પછી મુંબઈ આવીને પેશાબ તપાસરાવ્યો પણ સાકર દેખાઈ નથી અને આઠ દિવસમાં છ રતલ વજન વધી ગયું. માટે હાલ બપોરના ભાજી, એક ગ્લાસ છાશ અને સાંજે થોડી કોદરી લઉં છું અને ચાર ઔંસ જેટલું દિવસમાં ત્રણ વખત પીવાનું રાખ્યું છે. હવે હું રોજ નિયમિતપણે ખોરાક લેવાનું કરીશ. કારણ કે, મારું વજન ઉતારવા તરફ હું ઘણું ધ્યાન રાખું છું.

મને આ પ્રયોગ દરમિયાન ઝાડા કે ઊલટી નથી થઈ. પણ સાકરનું પ્રમાણ ઘટે ત્યારે બેચેની લાગે અને મગજમાં ચક્કર આવે એટલે

સાકરનો ઉપયોગ કરવાથી મટે. મારું પીવાનું અને માલિસ હું ચાલુ રાખીશ જ.

આ માનવ જળને આપણે મૂત્ર કહીએ છીએ પણ એને 'અમૃત-જળ'નું ઉપનામ આપી શકીએ. કારણ કે, મારા જેવા અનેક દરદીઓએ આ પ્રયોગ 'અમૃતજળ' તરીકે જ કર્યો છે. અને જે એમ સમજે તે જ આ પ્રયોગ કરી શકશે.

તા. ૬–૬–૧૯૬૦ લિ૦

(સહી) જ્યોતિર્વિદ્ જયકિશનદાસ દયારામ પંચાલ

ઉપરનો હેવાલ લાંબો છે છતાં મેં પૂરો આપ્યો છે. કારણ કે, તેમાં ચોકસાઈ છે, એટલું જ નહીં પણ આ ભાઈ જ્યાં મુશ્કેલી આવી ત્યાં અટકી પડયા નથી કે મૂંઝાયા નથી. જે આ કુદરતી ઉપચાર કરે તેણે કરેલા ઉપચારની પોતાના શરીર પર કેવી અસર થાય છે તે તપાસતા રહેવું જોઈએ અને કાંઈ ભૂલને કારણે જુદી અસર થાય કે તુરત સામાન્ય સમજથી પોતાના ઉપચારમાં ફેરફાર કરીને લાભદાયક પદ્ધતિ ગ્રહણ કરવી જોઈએ. આમ કરવામાં સહીસલામતી એ છે કે આવા ફેરફારથી કંઈ નુકસાન થતું નથી અને આપણને સાચો રસ્તો હાથ લાગી જાય છે. કુદરતી ઉપચારો પણ માણસની શારીરિક પ્રકૃતિ પ્રમાણે ઓછીવત્તી અસર કરે છે. બધીયે પ્રકૃતિવાળા શરીરને એક જ સારવાર બંધબેસતી ન પણ આવે. એટલા માટે સત્ય વાત તો એ છે કે જે માણસ પોતાના શરીરનો વૈદ, દાક્તર પોતે થશે અને પોતાના શરીર પર સારી-માઠી અસર સમજીને તે પ્રમાણે કુદરતી ઉપચારોનો સમન્વય કરશે તેને માટે પોતાનું સ્વાસ્થ્ય પોતાના હાથમાં જ છે.

વળી આ દરદીને ઉપવાસ ન કરવા પડયા. કારણ કે, તેમનો રોગ ઘર કરીને નહોતો બેઠો. પણ જેઓનો મધુપ્રમેહનો રોગ ઘર કરી બેઠો હોય તેમણે ઉપવાસ કરવા જોઈએ, તેમ પ્રયોગ પણ લાંબો સમય ચાલુ રાખવો જોઈએ એમ મારું માનવું છે. એટલે કોઈ દરદીએ આ વાંચીને પોતાને પણ ટૂંકી મુદતમાં દરદ મટી ન જાય તો હારી જવું નહીં પણ હિંમતથી આગળ ધપવું. તેમ કરવાથી ફાયદો જ છે. નુકસાન સહેજ પણ નથી.

૩૬

મીઠી પેશાબ અને લકવો

ખ્યાલ નહીં એવી જગોએ 'મૂત્રોપચાર'નો પ્રયોગ ગુજરાતમાં તો ઠેર ઠેર થયા કરે છે. ગુજરાત બહાર બીજા પ્રાંતોમાં પણ થાય છે. પાલીતાણામાં જૈન સોસાયટી, ગિરિવિહારથી શ્રી સૌભાગ્યચંદ્ર ગિરધરલાલે ત્યાં રહેતા શ્રી ગુલાબચંદ ખુમચંદ શાહે પોતાને થયેલા મીઠી પેશાબ અને લકવાના દરદ પર મૂત્રોપચાર કર્યો અને તેનું જે પરિણામ આવ્યું તેની હકીકત તેમની પાસે લખાવી મને મોકલી આપી છે તે ઉત્સાહજનક છે જે નીચે પ્રમાણે છે:

*　　　　*　　　　*

મને મીઠી પેશાબનો રોગ હતો અને જમણી બાજુનો લકવો હતો. જે આપની 'માનવમૂત્ર'ની ચોપડી વાંચી નીચે પ્રમાણે પ્રયોગ એક વરસ થયાં કરું છું. તેનાથી ઘણો જ ફાયદો છે પણ ચોપડીમાં જે ઉપવાસની મહત્તા આપેલી છે તે કરતે તો મને જલદી આરામ થતે. પણ મારાથી ઉપવાસ થતા નથી, તેથી ધીમે ધીમે પણ સારો ફાયદો થયો છે. દરરોજ સવારે દાતણ કરીને જે પેશાબ થાય તે પી જાઉં છું. અને બપોરે આખા શરીરે માલિસ કરું છું. પગના ઘૂંટણના સાંધામાં દુખાવો હતો તે પણ મટચો છે. કેડમાં જે દરરોજ દુખાવો થતો હતો તે માલિસથી મટચો છે.

૨. કેટલાય વખતથી ઈન્સ્યુલીનનાં ઈંજેક્શન લેતો હતો તે એક વરસથી બંધ કર્યાં છે.

૩. મૂત્રથી ચામડીનાં દરેક દર્દો મટે છે એ મારી જાતમાહિતી છે. શરીર પર કાંઈ પણ થાય તો હું તેનો ઉપયોગ કરું છું. અને તેનાથી મને ફાયદો થયો છે.

૪. મારી ઉંમર ૬૫ વરસની છે. પહેલાં મને ચાલવાનો ઘણો ત્રાસ હતો. જે હું આજે ત્રણચાર માઈલ ખુશીથી ચાલી શકું છું.

૫. પહેલાં મારી આંખે દૂરનું ઝાંખું દેખાતું હતું તે મૂત્રને આંખે ચોપડવાનો પ્રયોગ શરૂ કર્યો તેનાથી થોડો ફાયદો જણાયો એટલે મને શ્રદ્ધા

બેઠી કે આમાં કાંઈક છે ખરું. એટલે મેં પીવાનું શરૂ કર્યું. જેનાથી મને ઘણો જ ફાયદો થયો. આમ માનવમૂત્રથી દરેક રીતે ફાયદો છે અને આશીર્વાદરૂપ છે.

લિ૦ ગુલાબચંદ ખુમચંદના પ્રણામ

ઉપરના હેવાલમાં વિગત નથી આપી તેટલી ખામી છે. શ્રી ગુલાબચંદે મૂત્રોપચાર પણ વ્યવસ્થિત કર્યો જણાતો નથી. છતાં તેમને ફાયદો થયો છે. તેથી કોઈ તેવા દરદી તે વાંચીને તેમનું અનુકરણ કરી તેમના જેવો અવ્યવસ્થિત ઉપચાર કરે નહીં. બીજી રીતે તે ભાઈની શરીરપ્રકૃતિ સારી હશે, તે ખોરાકમાં સંયમી હશે. વળી પાલીતાણાના પહાડ પર રહેવાનું એટલે હવા અને કુદરતી વાતાવરણમાં પણ ફેર. એવાં કારણોને લીધે હળવા ઉપચારથી તેમને સારો લાભ થયો ગણાય. જોકે તેમણે ધીરજ રાખી એક વરસ સુધી ઉપચાર ચાલુ રાખ્યો. એ બધો વિચાર કરી મીઠી પેશાબ અને લકવાના દરદીએ ધીરજ રાખી વ્યવસ્થિત ઉપચાર કરવો. એમ કરવાથી જરૂર તેમનું દરદ ટળશે.

૩૭

હાથીપગો હઠી ગયો

સુરતના જરીના વેપારી તારકસ ગોવિંદભાઈ દુર્લભભાઈની પેઢીવાળા શ્રી દાસભાઈ તા. ૨૧–૭–’૬૦ના પત્રમાં લખી જણાવે છે કે, મને ડાબા પગે હાથીપગાનો રોગ આશરે ૫૦ વરસથી હતો. હાલ મારી ૭૨–૭૩ વર્ષની ઉંમર છે. એ રોગને લઈને લગભગ ૪૦ વરસથી મારાથી અડધો માઈલ પણ ચાલી શકાતું નહોતું. હું ચાલું તો બીજે દિવસે પગે પાણી ભરાય અને તાવ આવે. ગઈ સાલ ‘માનવમૂત્ર’નું પુસ્તક વાંચ્યા બાદ સંવત ૨૦૧૫ના ફાગણ માસથી મૂત્રપ્રયોગ ચાલુ કર્યો. પ્રયોગ ચાલુ કર્યા બાદ ચાર-પાંચ મહિને પગે આઠ આની ફેર પડ્યો. અને હું માઈલ દોઢ માઈલ ચાલતો થયો. છતાં પગે પાણી ઊતર્યું નહીં. તેમ જ તાવ પણ આવ્યો નહીં. ધીરે ધીરે હવે હું બેથી ત્રણ માઈલ ચાલી શકું છું. પણ કાંઈ હરકત થતી નથી. હું દિવસમાં એક બે વખત મૂત્રપાન કરું

છું અને માલિસ કરું છું. તમારી સૂચના પ્રમાણે પ્રયોગ કર્યો હોત તો થોડા સમયમાં સરસ સુધારો થયો હોત.

લિ૦ દાસભાઈનાં વંદન

ભાઈ દાસભાઈએ પણ ચોકસાઈથી પ્રયોગ કર્યો નથી. પણ હું જાણું છું કે તે ખાવાપીવામાં બહુ સંયમી હોવાથી અને હમેશાં તેમનો ખોરાક પથ્ય હોવાથી તેમને આવા અધૂરા પ્રયોગથી પણ ફાયદો થયો. તેમણે વ્યવસ્થિત પ્રયોગ કર્યો હોત તો હું માનું છું કે એક વરસમાં જે ફાયદો થયો તે બે માસમાં થાત. તેમણે તો પોતાના તાજા મૂત્રથી આંખોને ધોઈને ૭૩ વર્ષની ઉંમરે ચશ્માં પણ કાઢી નાખ્યાં એવું લખ્યું છે.

૩૮

સોરાઇસીસ–વિચર્ચિકા

આ રોગ અસાધ્ય રોગો પૈકી એક ગણાય છે. તેનાં લક્ષણ નીચેના આવેલા નિવેદનમાં વર્ણવ્યાં છે તેથી જાણી શકાશે કે તે કેવો ત્રાસ-દાયક અને ભયંકર રોગ છે. પોરબંદરના રહીશ શ્રી પોપટલાલ ગોવિંદજી લાખાણી જે વીસ-પચીસ વરસે મુંબઈમાં સોલિસિટરના ધંધામાંથી નિવૃત્ત થઈ હાલ પોરબંદરમાં રહે છે તેમને છેલ્લાં પચીસ વર્ષથી સોરાઇસીસનો રોગ હતો. તે રોગ કેવો પીડાકારક હતો તેનું વર્ણન કર્યા પછી તે શી રીતે મૂત્રોપચારથી મટયો તેનું ચમત્કારિક વર્ણન મને લખી મોકલ્યું છે તે હું કાંઈક ટૂંકાવીને નીચે આપું છું. આ નિવેદન તા. ૩૦–૭–'૬૦ના રોજ લખેલું છે.

પૂજ્ય મુરબ્બી રાવજીભાઈ,

મને આશરે પચીસ વર્ષથી શરીર ઉપર સોરાઇસીસ શરૂ થયેલ. આ દરદમાં ધીમી ધીમી શરૂઆત થાય છે. દાઝી ગયાનો કે ડંખ વાગ્યા જેવો ફોલ્લો ઊપડે છે. તેવો ફોલ્લો પહેલો દેખાય. ફેર એટલો કે, તેમાં પાણી હોતું નથી. આ ફોલ્લાનું પડ ઊખડતું રહે, વળી નવું આવે. આવા ફોલ્લા જાણી ન શકાય તેવી રીતે વધતા રહે છે. ઘણે ભાગે હાડકાના સાંધા

પર વધારે થાય છે તેમ કહેવાય છે. મને શરૂઆત ગોઠણથી નીચેના ભાગ ઉપર બંને પગે થયેલ. ચામડી સુકાતી હોય તેમ લાગે અને રોકી ન શકાય તેવી ખંજવાળ આવે. મેં ખરજવાની કલ્પના કરેલ. પણ જેમ આ દરદનો વિસ્તાર વધતો ગયો તેમ માનસિક ચિંતા થવા લાગી. ખંજ-વાળ કરવાથી ઝીણો ચાંદીના ભૂકા જેવો ભૂકો ખરતો જણાય. ખંજવાળ રોકવી બહુ મુશ્કેલ જણાય. મુંબઈમાં હું આ સમયે હાઈકોર્ટમાં પ્રૅક્ટિસ કરતો. ત્યાંના ચામડીના દરદના નિષ્ણાત શ્રી રેબોલેને બતાવતાં પહેલી જ વખત આ દરદને સોરાઈસીસ તરીકે ઓળખતો થયો. ઈંજેકશન, પીવાની દવા, મલમ માટે પ્રિસ્ક્રિપ્શન મળ્યું અને જાણવા મળ્યું કે, આ રોગ અસાધ્ય છે. વધતો અટકાવાય ખરો પણ તદ્દન મટે તો નહીં જ. આ પ્રિસ્ક્રિપ્શન પ્રમાણેની મેં દવા કરી હશે અને દરદ વધતું અટક્યું હશે. ધીરજ ખૂટવાથી અથવા તો દરદ કોઠે પડવાથી આ પ્રિસ્ક્રિપ્શન પ્રમાણેની સારવાર બંધ થઈ હશે. આમ છતાં જેમ જેમ દરદનો વિસ્તાર વધતો ગયો, તેમ તેમ જુદા જુદાની સલાહ પ્રમાણે એલોપથી, હોમિયોપથી, આયુ-ર્વેદિક એમ દવાઓ કરી હશે. ઝાઓબાના મંદિર પાસેની ગલીમાં રહેતા વૈદરાજ ગદ્રેએ મને આયુર્વેદિક સારવાર આપેલ તેનાથી સારો આરામ મળ્યો હશે. પણ આ આરામ લાંબો વખત ટક્યો નહીં. ફરી શરૂઆત થઈ. અને ફરીથી એનો એ જ વિસ્તાર, એની એ જ ખંજવાળ અને એનો એ જ કંટાળો. છેલ્લાં કેટલાંક વરસોથી તો હું દિવસમાં અનેક વખત હાથ, પગ, મોઢું, માથું, પેટ વગેરે તમામ ભાગ (જેના પર સોરાઈસીસ થયેલ) ઉપર કોપરેલ તેલ ચોપડતો અને તેનાથી કુમાશ આવતી. આ તેલ ચોપડ-વાનો કાર્યક્રમ દિવસમાં ત્રણ-ચાર વખત કરતો. જો તેમ કરવામાં કંટાળતો તો તેનું પરિણામ ભોગવવું પડતું. હાથના પંજાની પાછળના ભાગમાં એટલે કે, ઊંધી બાજુ આંગળીઓના હાડકાના સાંધા પર ચામડી ફાટી જતી, લોહી નીકળતું વગેરે. આટલી મૂંઝવણ છતાં '**રોગ અસાધ્ય છે**' તેમ દિલાસો લઈ દરદ વિસારે પાડતો. હાથ, પગ, મોઢા ઉપર સોરાઈસીસ થતાં જરૂર શરીર ઘણું વિકૃત લાગતું.

પચીસ વરસના આ દરદના સમયમાં મને અનેક પ્રસંગો ઉપસ્થિત થયા હશે. ગઈ કાલે રાત્રે હું મારા કુટુંબના સભ્યો સાથે સોરાઈસીસે મને

કેટલો પજવ્યો અને તે કેવું ચમત્કારિક રીતે એકાએક ચાલી ગયું, એ વાત ચર્ચતો હતો ત્યારે બરાબર ઓગણત્રીસ વર્ષનો સોરાઈસીસનો ઈતિહાસ યાદ આવી ગયો. મેં આ દરદથી ઘણું સહન કર્યું છે. શરીરની ચામડી એવી તો થઈ ગઈ હતી કે જમીન કે ભીંત સાથે શરીરનો કોઈ ભાગ લાગી જતાં લોહી નીકળતું અને તે જગાએ સોરાઈસીસ દેખા દેતું. મારા આ દરદની દયાજનક કહાણી હું શબ્દમાં વર્ણવી શકું નહીં.

ઉપર પ્રમાણે સોરાઈસીસથી પચીસ વર્ષથી મૂંઝાયેલ છતાં તે મટવાનો જ નથી, તેવી ખાતરીને કારણે મેં હૃદયપૂર્વક આની દવા કરવાનો ઈરાદો છોડી દીધેલ.

એટલામાં એક આકસ્મિક પ્રસંગ બન્યો. પોરબંદરના ડૉક્ટર શ્રી દત્તાણીને ત્યાં આપનું આ પુસ્તક જોવા મળ્યું. તેઓ કેન્સરના ઈલાજ તરીકે ઉપચારની શરૂઆત કરવા આ પુસ્તકનો અભ્યાસ કરતા હતા. મેં તેમની પાસેથી આ પુસ્તક વાંચવા લીધું અને બે દિવસમાં બરોબર વાંચી, તેમની સાથે તે અંગેની વાતો કરી તેમના કેન્સરના દરદીને આ પ્રયોગ માટે શ્રદ્ધા ઉપજાવવાના તથા ઉત્સાહ પેદા કરવાના ઈરાદાથી મારી જાત ઉપર પ્રયોગ શરૂ કરવાનો વિચાર કર્યો. મારી જાત ઉપર નીચે પ્રમાણે પ્રયોગ કરવામાં આ સિવાય બીજો ઈરાદો નહોતો.

સને ૧૯૬૦ના જૂનની ૧૨મી તારીખથી માલિસ માટે મેં પેશાબ એક બાટલામાં એકઠો કરવો શરૂ કર્યો. એક એક રતલના ત્રણ બાટલા ભરાઈ જતાં માલિસ શરૂ કર્યું. આપે પુસ્તકમાં લખ્યા પ્રમાણે એક વાસણમાં જરા નવશેકો પેશાબ લઈ તા. ૧૬મી જૂનની રાત્રે મેં આખા શરીર પર માલિસ કરાવ્યું. મારી અજાયબી અને આશ્ચર્ય વચ્ચે તા. ૧૭મીએ સવારે મારું શરીર ઘણું સુંવાળું લાગ્યું. ફોતરી અદૃશ્ય થયેલી જણાઈ. અને આપે લખ્યા પ્રમાણે સ્નાન કરતાં શરીર ઘણું સુંવાળું લાગ્યું. પીવા માટે તૈયારી કરવા આપે લખ્યા પ્રમાણે પ્રથમ દંતમંજનની જેમ ઘસ્યું અને તા. ૧૮મીથી 'શિવામ્બુ' લેવાની શરૂઆત કરી. તા. ૧૯મીએ દાક્તર દત્તાણીને મેં મારું શરીર બતાવ્યું. તેઓ તો મારાથી પણ વિશેષ રાજી થયા અને પ્રયોગની સફળતા સંપૂર્ણપણે અનુભવી.

તા. ૧૬મી જૂનથી, આજ સુધી મેં માલિસ તેમ જ 'શિવામ્બુ' પાનનો પ્રયોગ ચાલુ રાખેલ છે. પગના તળિયાથી માથા સુધી હું માલિસ કરું છું ત્યાર પછી એક કલાક શારીરિક શ્રમ કરું છું. પછી સ્નાન કરું છું. મારી ચામડી તદ્દન નીરોગી જણાય છે. ફોતરી દેખાતી નથી અને તા. ૧૬ જૂન પછી મને ખંજવાળ આવી હોય તેવું યાદ નથી. હું માનું છું કે, સોરાઈસીસે મારી પાસેથી વિદાય લીધી છે, આમ છતાં માલિસથી થતો આનંદ, સુંવાળપ ગુમાવવા મારું મન માનતું નથી. શિવામ્બુથી કબજિયાત વગેરે ચાલ્યાં ગયાં હોય એમ જણાય છે. શરીરમાં સ્ફૂર્તિ સારી રહે છે. ભૂખ ખૂબ જ લાગે છે. મન આનંદમાં રહે છે.

*　　　*　　　*

મારા પ્રયોગનું પરિણામ હું અનેકને જણાવતો રહ્યો છું. ઘણાએ પોતાની જાત પર પ્રયોગ શરૂ કરેલ અને તેથી તેમને પણ લાભ થયો છે. મારા પ્રયોગના પરિણામે તો મારા સ્નેહી-સંબંધીઓને ખરેખર આશ્ચર્ય-ચકિત કર્યા છે. હું તો કિરતારની કરામતનો આથી વધારે ભવ્ય અનુભવ ક્યારે કરીશ? कर्तुम अकर्तुम् अन्यथा कर्तुम् समर्थ । આમ ઈશ્વર માટે કહેવાય છે તેમાં જરાયે અતિશયોક્તિ નથી.

(શ્રી લાખાણીએ અહીં ચાર-પાંચ દરદીઓના પ્રયોગથી લાભ થયેલા તેનું વર્ણન કર્યું છે. તેમાં પોરબંદરના મ્યુનિસિપલ હેલ્થ ઑફિસર શ્રી ડૉ. પુરોહિત જે પહેલાં અમદાવાદ મ્યુનિસિપાલિટીના ડેપ્યુટી હેલ્થ ઑફિસર હતા તેમનું લોહીનું દબાણ વધારે હતું તે તથા પગના તળિયાની ખંજવાળ મૂત્રપ્રયોગથી ઠીક થઈ ગયાં, વગેરે વર્ણન આપ્યાં છે.)

ઉપચારથી શારીરિક તથા માનસિક અસર સારી અને સારા પ્રમાણમાં થાય છે, તેમ મારા અનુભવથી જણાયું છે.

*　　　*　　　*

લિ૦

પોપટલાલ ગોવિંદજી લાખાણીનાં વંદન

ઉપરના નિવેદન સાથે શ્રી પોપટલાલના મોટાભાઈ કલ્યાણજી લાખાણીનું નિવેદન છે તે તેમણે મૂત્રોપચારથી નીચે પ્રમાણે અનુભવ થયો તેમ જણાવ્યું છે.

૧. છેલ્લાં ૪૫ વર્ષથી ચશ્માં વાપરતા હતા અને એક મિનિટ પણ ચશ્માં દૂર કરે તો માથાની નસો ખેંચાતી તે ચાર દિવસના જૂના પેશાબનાં ટીપાં રાત્રે નાખવાથી હવે કલાકો સુધી વિના ચશ્માંએ આનંદથી પસાર કરી શકે છે.
૨. હાથે ધ્રૂજારી આવતી હતી જેથી કોઈ ચીજ પકડી શકાતી નહોતી. તે ધ્રુજારી હળવી થઈ છે અને પ્યાલા-રકાબી પકડી શકાય છે. તેમને દર પંદર-વીસ મિનિટે પેશાબ કરવા જવું પડતું તે હવે બે-અઢી કલાકે પેશાબ થાય છે.
૩. શરીર બેચેનીવાળું રહેતું તે હવે સ્ફૂર્તિ સારી જણાય છે. હજુ તેનો પ્રયોગ ચાલુ છે.

ઉપસંહાર

આ પુસ્તકનાં પ્રકરણો શરૂ કર્યાં ત્યારે મને ખબર નહોતી કે ઉપસંહાર લખવા જેટલી સામગ્રી મને મળી રહેશે. પણ તેટલી સામગ્રી મને મળી તે માટે હું પ્રભુનો ઉપકાર માનું છું. મને જે નિવેદન કે વાત શંકાસ્પદ લાગ્યાં તે મેં આ પુસ્તકમાં લખ્યાં નથી. મેં જે કાંઈ વિધાન કર્યું છે તે ચોકસાઈ કરીને કર્યું છે. છતાં માનવમાત્ર ભૂલને પાત્ર છે. કાંઈ ભૂલ થઈ ગઈ હોય તો હું ક્ષમાને પાત્ર છું.

મૂત્રચિકિત્સા મારે મન વૈદકીય વિષય નથી. વૈદકીય દૃષ્ટિએ આ પુસ્તક લખાયું નથી. જોકે તે શરીરનું સ્વાસ્થ્ય મેળવવા માટે સંપૂર્ણ રસાયણ છે. એટલે કે વૃદ્ધાવસ્થાના બધા રોગો હણીને વૃદ્ધને યુવાન જેવી કાંતિ અને શક્તિવાળો બનાવે છે તેમ જ વિષહર છે. છતાં પણ તેને વૈદકીય સાધન તરીકે આવકારતો નથી. માનવ એકલાને નહીં પણ જીવમાત્રને તેના શારીરિક સ્વાસ્થ્ય માટે આ શરીર સાથે જ બક્ષેલું કુદરતી અંગ છે. તે માટે તેને સહગોત્રી તરીકે આવકારું છું. તેની મારફતે હું કિરતારે રચેલી સમગ્ર કુદરત સાથે તાદાત્મ્યભાવ સાધી શકું એવી તેનામાં શક્તિ છે. તેની સાથે એ તાદાત્મ્યભાવ આપણામાં કેળવાયેલો હોય તો જ તે શરીરસ્વાસ્થ્યનું સંપૂર્ણ સાધન બની શકે તેમ છે. આમ

કહીને હું એ કહેવા માગું છું કે, જો તેને અનુભવની એરણે ચઢાવેલી શાસ્ત્રીય પદ્ધતિએ વાપરવામાં આવે તો તેના ઉપયોગમાં કદી નિષ્ફળતા હોય જ નહીં. ઇંગ્લંડમાં સ્વ. જોન આર્મસ્ટ્રોંગે વરસોના અનુભવે તેનો ઉપયોગ કરવાની પદ્ધતિ નક્કી કરી હતી. એને તે પ્રમાણે કામ કરતાં કોઈ પણ કેસમાં મુખ્ય દ્રવ્યના દોષે નિષ્ફળતા મળી જ નથી. અહીં આપણે તેવી પદ્ધતિ (ટેકનિક) ઊભી કરવી પડશે. તે માટે શરીરની રચના અને તેના દોષોના અભ્યાસીઓએ સંશોધનવૃત્તિથી કાર્ય કરવું પડશે, એમાં સમય નહીં લાગે અને મુશ્કેલી નહીં પડે; કારણ કે આમાં શરીરની નાદુરસ્તીને નિવારી તંદુરસ્તી પ્રાપ્ત કરવામાં અન્ય ચિકિત્સાપદ્ધતિની જેમ હજારો દ્રવ્યોનો અખતરો કરવાનો નથી. એક જ દ્રવ્ય સાથે તદાકાર થવાનું છે. એટલે એલોપથીના કોઈ નિષ્ણાતને પોતાનાં હજારો દ્રવ્યો અને શરીરના રોગોનો અભ્યાસ કરી તેનો મેળ બેસાડતાં વરસોનાં વરસો જાય છતાં એ નિશ્ચિત કહી શકાય નહીં. અગર બે નિષ્ણાતો કદાચ એકમત ન થઈ શકે કે અમુક દ્રવ્ય અમુક રોગને નિર્મૂળ કરવા માટે સંપૂર્ણ છે. પણ મૂત્રચિકિત્સા માટે એવું કાંઈ નથી. તે એક જ વસ્તુ બધા માટે સંપૂર્ણ છે. ફક્ત જે શરીર માટે ઉપયોગ કરવાનો છે તેનું નિદાન કરવાનું છે. ખરી રીતે તો નિદાનની પણ જરૂર નથી. પણ તે શરીરની શક્તિ, અહીંની આબોહવા, તેને કેટલા પ્રમાણમાં કેવી રીતે વાપરવું તેની રીત, તે વાપરતી વખતે અને તે પહેલાં તથા ત્યાર બાદ પથ્યાપથ્ય શું હોય એ બધી વાતનો ચોક્કસ નિર્ણય થવો જોઈએ, એટલું જ નહીં પણ આ પ્રયોગમાં પડનારે આહારવિહારમાં વિવેકશીલ રહેવું જોઈશે; કારણ કે માણસનાં માનસિક દર્દ અને જ્ઞાનતંતુઓની ખામી પણ શરીરની ખામી છે અને આ સાધનથી તે ખામી પણ પૂરી શકાય છે. આવી અમોઘ શક્તિવાળા આ સાધનના ઉપયોગ માટે ભારે કાળજી રાખવી જોઈએ.

પણ કાંઈ પ્રયત્ન વિના મળી ગયેલા હેવાલો જોતાં હું જોઉં છું કે આપણી પ્રણાલી જેમ તેમ કરીને જીવવાની છે. કોઈ પણ કામ પદ્ધતિસર નહીં, તેના નિયમ પ્રમાણે નહીં પણ આપણી અનુકૂળતા પ્રમાણે કરવાને આપણે ટેવાઈ ગયેલા છીએ. એવી ટેવ આ પ્રયોગમાં ચાલશે નહીં. તેમ કરવાથી આ સર્વોત્તમ સાધનને નાકામિયાબ બનાવી તેને વગોવી નાખીશું.

જેનાથી આ પ્રયોગ સાથેનું નિયમન પળાય નહીં, તેની પરહેજી પળાય નહીં, તેને માટે જોઈતી ધીરજ રખાય નહીં અને આચારવિચાર, આહાર અને વિહારમાં શુદ્ધતા જેનાથી જળવાય નહીં, તેણે કૃપા કરી આ સાધન વાપરવું નહીં. મને નિવેદન આપનાર કેટલાક મિત્રોને દુ:ખદ એકરાર આ પુસ્તકમાં કરવો પડ્યો જ છે કે, "તમે બીડીનું વ્યસન છોડવાનું કહ્યું છે તે છોડ્યું નથી; તળેલો, ભારે કે મસાલાવાળો ખોરાક નહીં ખાવાનું જણાવ્યું છે; પણ મેં શિખંડ અને ભજિયાં ખાધાં છે; છતાં મને ફાયદો થયો છે." આવાં ભાઈબહેનોને હું કહું છું કે, તમે તેની પરહેજી નથી પાળી છતાં ફાયદો થયો છે તે મોટી વાત નથી; ભલે ફાયદો થયો. પણ ન થયો હોત અને અપથ્ય ખોરાક કે ખોટા વ્યસનથી નુકસાન થયું હોત તો તેનું શું પરિણામ આવત તે તમે જાણો છો? તમે એમ ન કહેત કે અમારા દોષે આ નુકસાન થયું છે. પણ એમ જ જાહેરાત થાત કે, "અમુક માણસ મૂત્રચિકિત્સા કરવામાં તો મરી ગયો." અને તેનો લાભ હિતસંબંધીઓ લેત. માટે આકરા શબ્દોમાં એ ચેતવણી આપવી પડી છે કે, કૃપા કરીને વારંવાર જણાવેલી સૂચના અનુસાર નિયમન પાળીને જ આ સાધનનો ઉપયોગ કરવો.

હું નજર ફેરવું છું તો મને જણાય છે કે જગતભરમાં કોઈ પ્રજાની જીભ વધારે સ્વાદીલી હોય તો ગુજરાતીની છે. તેના જીભના ભસકા અને ચસકાનો પાર નથી. અમદાવાદનાં દૈનિક છાપાંઓમાં નવીનવી વાનગીઓની બનાવટ વાંચીને મને તો ત્રાસ છૂટે છે. ખાટો, ખારો, તીખો, તૂરો, કડવો વગેરે બધા સ્વાદોનું મિશ્રણ કરી વાયુ, પિત્ત અને કફથી દોષિત દ્રવ્યોનું એકબીજાનું મારણ ભેગું કરીને સ્વાદનો એવો ખીચડો ભેગો કરાય છે કે સીધો સ્વાદ જણાય જ નહીં અને અમૃત જેવા પોષક ખોરાકને ઝેર કરીને ખવાય છે. આવી વાનીઓ જે બહેન બનાવે તે પોતાની જાતને હોશિયાર ગણે અને પરિણામે દિવસનો મોટા ભાગનો દુર્વ્યય થાય તેમ જ ઘરનાં માણસોનાં શરીર પર તેવા ખોરાકની માઠી અસર તો થાય છે જ. આવી બધી ઘેલછા ગુજરાતી બહેનોએ ત્યજવી જોઈએ અને ઘરનાં છોકરાં અને અન્ય પાત્રોના શરીરસ્વાસ્થ્યની જવાબદારી માથે લઈ ઘરમાંથી એવા ખોરાકની બનાવટનો બહિષ્કાર કરવો જોઈએ. કુદરતે

ખોરાકમાં આપણા શરીરને પોષક એવાં જે તત્ત્વો મૂકયાં છે તેને સ્વાદિષ્ટ બનાવવાના નામે નષ્ટ કરવાં એ કુદરત સામે અને માનવજાત સામે ભારે ગુનો છે. એ માટે તો ગાંધીજીએ 'જેણે ઇંદ્રિયો જીતી તેણે જગત જીત્યું' તેની પાછળ એક સૂત્ર ઉમેર્યું કે, 'જેણે જીભ જીતી તેણે ઇંદ્રિયો જીતી.' આ બધી વાનગીઓ, મરીમસાલાથી ભરપૂર શાક, તરકારી, ભજિયાં, ખમણ વગેરે વસ્તુઓએ ગુજરાતી જુવાનો અને યુવતીઓનાં શરીર માયકાંગલાં અને રોગિષ્ઠ બનાવી દીધાં છે. આ માટે ચેતવા જેવું છે.

પણ હું હવે વિશેષ લાંબું નહીં કરું. અર્થાત્ આ મૂત્રચિકિત્સાનો પ્રયોગ કરનાર આ પુસ્તકમાં સૂચવેલી અને હવે પછી તેના અનુભવની જે જે સૂચનાઓ જનહિતાર્થે જાહેર કરે તે બધી સૂચનાનો સંપૂર્ણ અમલ કરવાનો નિર્ણય કરીને પછી આ પ્રયોગ શરૂ કરશે તો તેને જરૂર લાભ થશે. તેમ નહીં કરે અને ગાફેલ રહેશે તો તેને તો નુકસાન થશે પણ માનવહિતકારી સુંદર પ્રયોગને વગોવી અનેકોને નુકસાન કરશે એટલે કે તેનો લાભ લેતાં લોકોને અટકાવશે.

આ કાર્ય પીડાતી જનતાની સેવાનું છે. રોગથી પીડા પામતો ભલે સોનાની ગાદી ઉપર સૂતો હોય, પણ તે સોનાની ગરમી તેના દરદની પીડામાંથી તેને રાહત આપતી નથી. કેટલીક વખત એ ગરમી પીડા વધારે પણ છે. એટલે પીડાતા દરદી ધનપતિ હોય કે ગરીબ હોય તે બધાયને સરખું દુ:ખ થાય છે. તે બધાય પોતાની પીડાથી પીડાય છે; એટલે આ ચિકિત્સાથી બધાયને ભારે રાહત મળે તેમ છે. છતાં શ્રીમંતો પોતાના સાધનના બળે ચાલુ તબીબી પદ્ધતિએ પોતાનાં દરદ કદાચ મટાડે; પણ ગરીબને હવે તે પાલવે તેમ નથી. તે તો આર્થિક તંગીથી તંગ થઈ રહ્યો છે. આ રાક્ષસી ખર્ચાળ પદ્ધતિને ગરીબો પહોંચી ન વળે. માટે આ ચિકિત્સા ગરીબો માટે તો આશીર્વાદ સમાન છે. હું માનું છું કે ઘણા યુવાનો શરૂઆતમાં તો ગરીબોની કે દરદોથી પીડાતી માનવજાતની સેવા કરવાના હેતુથી તબીબી અભ્યાસ શરૂ કરે છે અને તેની પાછળ ખૂબ નાણાં ખર્ચે છે. પણ પાછળથી તે ખર્ચો તેમને ભારે થઈ પડે છે. તેને પહોંચી વળવાને તેમ જ પોતાના ધંધાની ચાલુ ઘરેડમાં રહી પોતાની પ્રતિષ્ઠા સાચવવાની મહત્ત્વાકાંક્ષામાં પડે છે. પરિણામે ગરીબોની સેવા રહી જાય છે. પણ

આ ચિકિત્સામાં એવું નથી. આમાં દરેક જણે પોતાના જ દાક્તર થવાની વાત છે. અને અભણ માણસ પણ સામાન્ય કાળજી રાખી પોતાના જ સાધનથી પોતાનું સ્વાસ્થ્ય સાચવી શકે તેવી આ કળા છે. હું શાસ્ત્રોને માનું છું—શ્રદ્ધાપૂર્વક માનું છું. પણ શાસ્ત્ર મનાતાં પુસ્તકોમાં જે કંઈ લખ્યું છે તે બધુંયે શાસ્ત્રીય છે એમ માનતો નથી; કારણ કે મૂળ શાસ્ત્રોમાં ઘણાઓએ ક્ષેપક ગણાય એવાં લખાણ ઘુસાડી દીધાં છે. તેમ જ શાસ્ત્રમાં ગણાતાં પુસ્તકોમાં નથી લખાયું માટે તે હયાતીમાં ન જ હોય તથા ખોટું છે એમ પણ હું માનતો નથી; કારણ કે શાસ્ત્રકારો અભ્યાસી ઋષિમુનિઓ, ચિંતકો કે અનુભવી ચિકિત્સકો હોઈ તેમણે લખ્યું છે તે વિચારવા જેવું તો હશે, છતાં પણ તેઓ પણ પરિમિત શક્તિવાળા મનુષ્યો હતા. તેમને બધી જ ખબર હતી તેવું તો ન જ કહેવાય. તેમ જ તેમણે જે લખ્યું નથી તે જગતમાં હોય જ નહીં એવું પણ નથી. **શાસ્ત્ર એટલે શક્તિશાળી ચિંતકોના સ્વાનુભવથી નક્કી થયેલી પ્રણાલી છે.** જે વસ્તુ આજ સુધીનાં શાસ્ત્રોમાં નથી તે વસ્તુનો સ્વાનુભવ કરી જગત પાસે રજૂ કરી તેને વિશેષ અનુભવની એરણ પર ચઢાવી ચકાસી જોઈ **એટલે તે વસ્તુ શાસ્ત્રીય બની.** પ્રશ્નોનો ઉકેલ આમ વિશાળ દૃષ્ટિથી થાય તો કોઈ પણ જ્ઞાનમાં પ્રગતિ થાય. આપણે એક જ વસ્તુ લઈને બેસી જઈશું અને કહીશું કે મારા કૂવામાં છે તે ખરું છે અને બીજો કૂવો ગંધાતો છે, તો આપણો કૂવો પણ ગંધાશે. આયુર્વેદના અનુયાયીઓએ આયુર્વેદની આવી દયાજનક દશા કરી નાખી છે. ધંધાની હરીફાઈને કારણે કે જ્ઞાનના આડંબરને કારણે કે અંદરોઅંદરની દ્વેષવૃત્તિને કારણે આયુર્વેદના અનુયાયીઓ તેમનો પોતાનો આગવો કૂવો કરી બેઠા. અને પોતાને સૂઝયું તે જ ખરું અને બીજું ખોટું એવી સંકુચિત વૃત્તિ રાખી, વિશેષ સંશોધન અર્થે તપ આદર્યું નહીં. તેને પરિણામે સાચી વાત મારી જાય છે અને નકલી વાત વર્ચસ્વ ભોગવે છે. આયુર્વેદાલંકારો હોય કે આયુર્વેદાચાર્ય હોય તેમને મારી વિનંતી છે કે આયુર્વેદના આદ્યપુરુષે જે કુદરતની પેદાશમાંથી આયુર્વેદ રચ્યો **તે જ કુદરતના સર્વોત્તમ અંગના અનુપમ સાધનનો તમે વિચાર કરજો.** સૂર્યનારાયણની શક્તિનું વર્ણન કરવાનું હોય ખરું કે? તેવી રીતે આયુર્વેદમાં નરમૂત્રનું વર્ણન ફક્ત એટલું જ કર્યું

હોય કે નરમૂત્ર વિષઘ્ન છે અને રસાયણ છે, તેનાથી વિશેષ બુદ્ધિશાળી પુરુષો શું કહી શકે? બીજાં જાનવરોના લાભ પરિમિત એટલે તેનું વર્ણન તે પ્રમાણે કર્યું. નરમૂત્રના ગુણનું જ્યાં વર્ણન કરતાં પાર ન આવે ત્યાં વિશેષ વર્ણન ન આપતાં બે શબ્દોમાં વર્ણન કર્યું: 'વિષઘ્ન' અને 'રસાયણ'. આપણે પણ કિરતારનું વર્ણન 'નેતિ' 'નેતિ' શબ્દોથી જ કરીને વિરમીએ છીએ. આયુર્વેદના અનુયાયીઓએ આ મારી વાત વિચારવા જેવી છે; કારણ કે આયુર્વેદ જો સૃષ્ટિના જીવમાત્રના સુખને સારુ સર્જાયો હોય તો તે પૈકી આ મૂત્રના સાધનથી જગતભરના વધારેમાં વધારે દુઃખિતોની સેવા થવાની છે. વિચારવંતોને એથી વિશેષ શું કહેવું? હું સ્વાનુભવને અંતે એક વાતની સ્પષ્ટતા કરવા માગું છું. કેટલાક અનુભવી અને વિચારક વૈદો એમ માને છે કે નરમૂત્ર ઉષ્ણ, તીક્ષ્ણ, પિત્તકર્તા, દાહક વગેરે ગુણવાળું છે. આ વિધાન કોણે કયા અનુભવથી નક્કી કર્યું? આઠ જાનવરોનાં મૂત્રના ગુણદોષ આપ્યા છે, તે માણસે આપ્યાં છે. જે તે જાનવરે સ્વમૂત્રના પોતાની જાત પર સ્વાનુભવ કર્યા પછી તેના ગુણદોષ વર્ણવ્યા હોય એવો ઉલ્લેખ કોઈ સ્થળે છે? તે જાનવરોનાં મૂત્ર માણસજાત માટે ભગવાન ચરકે વર્ણવ્યા પ્રમાણે ગુણદોષવાળાં હશે પણ તે જાનવરનું પોતાનું મૂત્ર પોતા માટે કેવા ગુણદોષવાળું છે તેની કોને ખબર? તે તો તે જાનવરને જ ખબર. અને તે જાનવર પોતાના દુઃખને શમાવવા પોતાનું મૂત્ર ભગવાને આપેલી પ્રેરણાને આધીન થઈને વાપરે છે અને વ્યાધિમાંથી મુક્ત થાય છે. તેવી જ વાત માનવમૂત્રની છે. એક માનવનું મૂત્ર બીજા માનવ માટે, આયુર્વેદમાં જણાવ્યું છે તે મુજબ, કદાચ ઉષ્ણ, જલદ, તીક્ષ્ણ અને પિત્તકર્તા હશે; પણ આ મૂત્રચિકિત્સામાં તો એક માનવનું મૂત્ર બીજાને પાઈને તેનું સ્વાસ્થ્ય મેળવવામાં ઉપયોગી છે એવું છે જ નહીં. ઊલટું એમાં તો નિષેધ છે કે એકનું મૂત્ર બીજાને પાવું નહીં. ફક્ત બાહ્ય ઉપચારમાં લેવું પડે તો તે પણ તંદુરસ્ત શરીરનું અને તેમાં વળી ગાયના દૂધ પર રહેનાર તંદુરસ્ત પુરુષનું મૂત્ર પુરુષ માટે અને તંદુરસ્ત સ્ત્રીનું મૂત્ર સ્ત્રી માટે લેવાનો નિષેધ નથી. આ બધી વાત સંશોધન સિવાય કેટલાક મિત્રો પુસ્તકનું વાંચીને કહે છે; પણ હું હવે મારા અને મારા કરતાં પણ વિશેષ

શ્રદ્ધા અને ધીરજથી બીજાઓએ કરેલા અનુભવને આધારે કહેવાની હિંમત કરું છું કે માણસનું પોતાનું મૂત્ર પોતા માટે સાવ નિર્દોષ છે, કાંઈ નુકસાન કરતું નથી. અને વિધિપૂર્વક યોગ્ય પ્રમાણમાં વાપરવામાં આવે તો જરૂર કોઈ પણ રોગમાં ફાયદો કરે છે. આ શાસ્ત્ર વાંચીને કરેલી વાત નથી પણ અનુભવસિદ્ધ વાત છે. એ પાછળનાં પ્રકરણોમાં પરદેશના અને અહીંના જે કાગળો આપ્યા છે તે પરથી ખાતરી થશે. હજુ કોઈ પણ જાતનો ચોકસાઈવાળો પ્રયત્ન થયો નથી. દુ:ખીઓએ પોતે પોતાની મેળે જેવું સમજ્યા તેવી રીતે અધકચરો પ્રયત્ન કરવાથી જે પરિણામ આવ્યું તેનો અહેવાલ આવો આશાસ્પદ છે, તો શાસ્ત્રીય ઢબે આ પ્રયોગ કરવામાં આવે તો તેનું કેવું અદ્‌ભુત પરિણામ આવે તે પણ પાછળ આપેલા અહેવાલોમાં છે. તેમ શ્રીયુત બાપાલાલ વૈદના જાતઅનુભવના અહેવાલનો કોઈનાથી અસ્વીકાર નહીં થઈ શકે. તેમણે એક સાચા ચિકિત્સક તરીકે જે અનુભવ્યું તે લખ્યું છે. તેવું જ ડૉક્ટર ગુણનિધિ ભટ્ટે ફેફસાંના ક્ષયના દરદીને અને હાડકાના ક્ષયના દરદીને મૂત્રચિકિત્સાથી શી રીતે મટાડ્યું તેના આપેલા અહેવાલનો પણ કોઈનાથી ઇન્કાર થઈ શકે તેમ નથી. મારી પુત્રવધૂ સૌ. કુમુદનો તો મેં જાતે મારી દેખરેખ નીચે પ્રયોગ કરાવ્યો અને બાર વરસનો જૂનો દમ ગયો; તે હેવાલ મેં વિસ્તારથી સારવારમાં થયેલી ક્રિયા અને પ્રક્રિયાના વર્ણન સાથે આપ્યો છે, તેમાં સહેજ પણ શંકાને સ્થાન નથી. તેવી જ બધા કેસોમાં જોઈતી સાવચેતી રાખી કોઈ પણ જાતની અતિશયોક્તિ વિના નગ્ન સત્યવાળી હકીકતનું વર્ણન આપ્યું છે. આવા અનુભવોથી શાસ્ત્ર ઘડાય છે. આજ સુધી આવું શાસ્ત્ર ન ઘડાયું હોય તો ભારતના કરોડો ગરીબ પીડિતોને તેમની પીડામાંથી મુક્ત કરવાને આપણે શાસ્ત્ર ઘડીએ, રચીએ અને સર્જીએ તો તેમાં ખોટું શું છે? એમાં માનવજાતની સેવા છે. સેવકો માટે ભારતમાં સેવાનું આ વિશાળ ક્ષેત્ર પડ્યું જ છે.

પણ તે શી રીતે થાય એ એક પ્રશ્ન છે. કેટલાક મિત્રો મને કહી રહ્યા છે કે આ પ્રયોગને લોકપ્રિય અને લોકભોગ્ય બનાવવાને મૂત્રચિકિત્સાનાં આરોગ્યભવનો સ્થપાવાં જોઈએ, જ્યાં તે જ ચિકિત્સાથી દરદીઓની સારવાર થાય. હું એ વિચારનો નથી, એટલું જ નહીં પણ

હું તેનો વિરોધ કરું. હું તો એમ માનું છું કે આ મૂત્રચિકિત્સા ઘરગથ્થુ થવી જોઈએ. છોકરાંની માતાઓએ આ ચિકિત્સામાં નિષ્ણાત થવું જોઈએ, જેમ પહેલાં ડોશીમાના વૈદાનો ડાબલો રહેતો તેમ. આમાં તો ડાબલો રાખવાની પણ જરૂર નહીં. કોઈ વસ્તુનો પરિગ્રહ કરવાની જરૂર નહીં. આવી રીતે તેને ઘરઘરની ચિકિત્સા કરવા માટે આ વાતનો સર્વવ્યાપી પ્રચાર થવો જોઈએ. ઘેરઘેર આ મૂત્રચિકિત્સાનો સંદેશો પહોંચવો જોઈએ અને ભલેને હાલ કાંઈ વ્યવસ્થિત ધોરણ નથી તોપણ તે ધોરણ પર લોકોએ તેનો ઉપયોગ શરૂ કરવો જોઈએ. તેમાં કાંઈ નુકસાન નથી અને બીજી બાજુ તેમાંથી તેનું શાસ્ત્ર ઊભું થશે. લોકોમાંના બુદ્ધિશાળી માણસો પોતાની બુદ્ધિનો ઉપયોગ નિરંકુશપણે ભલે કરે અને તેમાંથી યોગ્ય પ્રણાલી ઊભી કરે, એમાં કાંઈ નુકસાન નથી, ફાયદો જરૂર છે.

પણ એટલું બસ નથી. આપણે આ વિરાટ કાર્યને અનુભવની એરણ પર ચકાસીને શાસ્ત્રીય રૂપ પણ આપવું જોઈએ; તેના ઉપયોગનું કાંઈ નિયમન પણ કરવું જોઈએ. આ ચિકિત્સાથી લાભ જ થાય અને વિશેષ સારી રીતે લાભ થાય એવાં સંશોધન કરવાં જોઈએ. જોકે એક વાત ચોક્કસ છે કે તેના મૂળ દ્રવ્યમાં કોઈ વૈજ્ઞાનિક કે કુદરતી દ્રવ્યના મિશ્રણથી વિશેષ લાભ થાય એ વિષે મને શંકા છે. તે તેના મૂળ રૂપે જ કલ્યાણકારી છે. છતાં કોઈ કુદરતી સાધનોથી તેના મૂળ ગુણને કાયમ રાખી અગર દોષને દાખલ કર્યા સિવાય તેના ગુણને વધારવાનો કોઈ જાદુઈ કીમિયો કરશે તો મને વાંધો નથી. પણ મારી દૃઢ માન્યતા છે કે તે શકય નથી.

આવી મર્યાદા સાચવીને આ ચિકિત્સાની શાસ્ત્રીય ઢબ રચવા માટે ગુજરાતમાં મુખ્ય મુખ્ય સ્થળે સંશોધન કેન્દ્રો થાય અને તેમાં આ ચિકિત્સા મારફતે જુદા જુદા રોગોમાંથી દરદીઓને મુક્ત કરી તેમનું સ્વાસ્થ્ય મેળવી શકાય અને તે સાથે આ કાર્યમાં શ્રદ્ધા અને રસવાળા વૈદો કે દાક્તરો શરીરશાસ્ત્રના અનુભવી અને વળી ખોરાકશાસ્ત્રના અનુભવી કેવળ સેવા-ભાવથી મૂત્રચિકિત્સાની શાસ્ત્રીય પ્રણાલી રચવા ખાતર તપ આદરી, આવાં સંશોધન કેન્દ્રોને પોતાની સેવા આપી જુદા જુદા રોગો અંગે અને

તેને અપાતી સારવાર અંગે, તે સારવારથી થતી ક્રિયાપ્રક્રિયા અંગે વિગતો, અસરો અને પરિણામોની નોંધ કરી તેમાંથી આ ચિકિત્સાની શાસ્ત્રીય સંકલના રચે, એ પણ જરૂરનું છે. કોઈને પણ લાગશે કે લાખો રૂપિયા ખરચી હૉસ્પિટલો બાંધવા કરતાં આ સીધુંસાદું કાર્ય જે થોડા ખર્ચે થઈ શકે અને નિભાવી શકાય તે માનવજાત માટે વધારે રાહત આપનાર નીવડશે.

પ્રભુએ મને જે ચિનગારી આપી તે મેં લોકકલ્યાણાર્થે લોકો પાસે મૂકી. ગુજરાતમાં વ્યવહારુ બુદ્ધિ છે. તે આ વાતને તેના સાચા સ્વરૂપે કસોટીએ ચઢાવશે. મારી વાતમાં કાંઈ ખામી હશે તો તે પૂરશે અને મને શ્રદ્ધા બેઠી છે કે થોડા સમયમાં ગુજરાતમાં નાનાંમોટાં ગામડાંમાં અને શહેરોમાં ગરીબ અને મધ્યમ વર્ગ આ ચિકિત્સાનો અમલ પોતપોતાને ઘેર કરી તેનો સુંદર લાભ ઉઠાવશે. તેમ ગુજરાતના શ્રીમંતના અને બુદ્ધિશાળી વર્ગના સહકારથી આ ચિકિત્સાની શાસ્ત્રીય પદ્ધતિ નક્કી કરવા માટે આરોગ્યકેન્દ્રો પણ સ્થપાશે એવી આશા રાખું તો તે અસ્થાને નહીં ગણાય.

છેવટે પુનરુક્તિનું જોખમ વહોરીને પણ હું છેવટની વાત કરવા માગું છું કે, આપણી અજ્ઞાનતાને કારણે, દરદીની વૃદ્ધાવસ્થા અને અશક્તિને કારણે કે તેનું શરીર અનેક રોગોનું નિવાસસ્થાન થઈ ગયેલું હોવાને કારણે આ ચિકિત્સાથી તેને ફાયદો ન થયો હોય તો તે ખામી મૂત્રચિકિત્સાની નહીં પણ ઉપર વર્ણવેલી પરિસ્થિતિને લીધે છે એમ સમજવું. વળી બીજી પણ બહુ જરૂરી વાત છે તે એ કે આ ચિકિત્સાનો આશરો લીધો અને આરામ થયો એટલે કોઈએ એમ ન માની લેવું કે હવે તેને આહારવિહારમાં ગમે તેમ અસંયમી રીતે વર્તવાનો પરવાનો મળ્યો. તેણે પથ્યાપથ્યના અને આહારવિહારના નિયમો સારી રીતે પાળવા જ જોઈએ.

આવી નમ્ર પણ નક્કર ચેતવણી આપીને કહો કે વિનંતી કરીને કહો, હું પ્રભુને પ્રાર્થીશ કે

સર્વથા સૌ સુખી થાઓ, સમતા સૌ સમાચરો,
સર્વત્ર દિવ્યતા વ્યાપો, સર્વત્ર શાંતિ વિસ્તરો.

માનવમૂત્ર

ભાગ ૪

પરિશિષ્ટો

૧

મૂત્રચિકિત્સાનું હાર્દ

[માર્ગદર્શક પ્રશ્નોત્તરી]

આપણા લોકોની અચોક્કસ વાચન અને વિચારપદ્ધતિ વિષે એવો ખ્યાલ મને આવી ગયો છે કે, આખું રામાયણ સાંભળ્યા બાદ કથાકારને એવું પણ પૂછનાર શ્રોતાગણ નીકળે કે, "સીતાનું હરણ થયું ત્યાર પછી તે સીતા ક્યારે થઈ? એનો કંઈ ઉલ્લેખ તો તમે કથામાં કર્યો નહીં?" આ પુસ્તકના વિષય અંગે પણ મને એવો અનુભવ થયો છે. 'મૂત્રચિકિત્સા'ના મારા લેખના ઘણા વાચકોએ લેખમાં સ્પષ્ટપણે લખેલી હકીકત વિષે પણ મને પૂછયા કર્યું છે અને તેમને જવાબ આપીને હું થાક્યો છું. તેથી આ પુસ્તકના પરિશિષ્ટ તરીકે આ પ્રશ્નોત્તરી મૂકવાનું મને જરૂરી લાગ્યું છે. વાચક ભાઈબહેનોને માટે તે સુગમ થઈ પડશે.

પ્રશ્ન — મૂત્રચિકિત્સાથી કયા કયા રોગો મટે?

ઉત્તર — મૂત્ર કંઈ એક કે અનેક રોગની દવા નથી. તે તો કુદરતે આપેલું આ શરીર હરહંમેશ તંદુરસ્ત અને તાજગીવાળું રહે તે માટેનું માનવને મળેલું કુદરતી સાધન છે.

પ્રશ્ન — એટલે આપણને કોઈ પણ રોગ થયો હોય તો તે મૂત્ર-ચિકિત્સાથી મટે એવું તમે કહો છો?

ઉત્તર — એવું હું કહેતો નથી, કુદરત કહે છે. મેં પણ તમારી પેઠે સમજવાનો પ્રયત્ન કર્યો અને હું તેવું સમજ્યો.

પ્રશ્ન — તો પછી મને શું દરદ થયું છે તે પણ મારે જાણવાની જરૂર નહીં?

ઉત્તર — શરીરની તંદુરસ્તી સાચવી રાખવાનું સાધન તેને ગણ્યું, એટલે પછી શરીરમાં કયો રોગ થયો છે તે પણ જાણવાની જરૂર હોતી નથી. રોગ શોધી કાઢવાનું કામ પેશાબ પોતે કર્યા કરે છે અને ચોરને ઘરમાંથી કાનપટ્ટી પકડીને બહાર ખેંચી કાઢે છે.

પ્રશ્ન—આ કાંઈ બરાબર સમજાતું નથી. એકાદ દૃષ્ટાંત આપી સમજાવશો?

ઉત્તર—હા, તમને એક હકીકત કહીને સમજાવવા પ્રયત્ન કરીશ. ઘણાં વર્ષો પૂર્વે મેં જાણેલું કે યોગની સાધના કરનારા સાધકોએ યોગાભ્યાસ શરૂ કરતા પહેલાં પોતાનું શારીરિક સ્વાસ્થ્ય સંપૂર્ણ મેળવી લેવું જોઈએ. એમ ન થાય તો કોઈ પણ નાનો રોગ, યોગસાધનાની મુખ્ય ચાવીરૂપ એકાગ્રતા પ્રાપ્ત કરવામાં વિક્ષેપ નાખે. સાધના માટે એકાગ્રતા પ્રાપ્ત કરવા માટે ધ્યાન કરવા બેઠા અને ઉધરસ ચઢી આવી કે આધાશીશી દુખી કે પેટમાં દુખાવો ઊપડયો કે ઝાડા થઈ ગયા; તો તુરત એકધ્યાન થવામાં વિક્ષેપ પડે અને બેધ્યાન થઈ જવાય. આવા બેધ્યાનથી યોગ કદી ફલિત ન થાય. માટે યોગનો અભ્યાસ કરનારાનું શરીર રોગરહિત હોવું જોઈએ. એ શી રીતે બને? પોતાના શરીરમાં નાનો કે મોટો કયો રોગ છે તે આપણને ક્યાંથી ખબર પડે? અને એવા કયા વૈદ કે ડૉક્ટરને બતાવીને તેનું સાચું નિદાન મેળવી તે રોગ અમુક દ્રવ્યોથી મટે જ એવો નિર્ણય થાય? આમ કદી સાચો અને સલામત નિર્ણય મળે જ નહીં. એટલે યોગીઓએ અભ્યાસથી કે કુદરતી પ્રેરણાથી એવો નિર્ણય કર્યો કે મનુષ્યના શરીરમાં જ તેનાં બનાવેલાં એવાં સંપૂર્ણ દ્રવ્યો છે કે તેના યોગ્ય ઉપયોગથી શરીરની બગડેલી તંદુરસ્તી મેળવી શકાય અને સાચવી શકાય.

પ્રશ્ન—આ તો ભારે કહેવાય! આમ હતું તો પછી આજ સુધી આ ફિલસૂફી કયાં ભાગી ગઈ હતી? હમણાં જ કયાંથી એકદમ જાગી આવી?

ઉત્તર—આ ફિલસૂફી ભાગી તો કયાંયે નહોતી ગઈ. આપણી આજુબાજુ રમતી હતી; હજી પણ રમે છે ને આપણી સગી આંખે જોઈએ છીએ; પણ આપણી વ્યભિચારિણી બુદ્ધિ આપણને સમજવા દેતી નથી.

પ્રશ્ન—તમારો આ શબ્દપ્રયોગ સમજાયો નહીં. જરા સ્પષ્ટતા કરશો?

ઉત્તર—કિરતારે આ અગાધ વિશ્વમાં સ્થાવર જંગમ અને અસંખ્ય પ્રકારના જીવોની રચના કરી. તેમાં છેવટે માનવશરીર સર્જીને પોતાના હાથ ધોઈ નાખ્યા. કિરતારે રચેલી કુદરતમાં માનવકૃતિ એ એની શ્રેષ્ઠ કૃતિ છે. જે સાધન જીવજંતુ, પશુપક્ષી અને જળચર, ગોચર કે

ખેચર જીવોને કિરતારે બક્ષ્યું છે તે જ સાધન તેણે માનવને પણ બક્ષ્યું છે. બીજા જીવ કિરતારે આપેલી પ્રેરણાને અધીન થઈ તે સાધનોનો સફળ ઉપયોગ કરે છે. માનવી એકલો બુદ્ધિના ઘમંડમાં તેનો ઉપયોગ કરતો નથી. અને બુદ્ધિ દ્વારા વૈજ્ઞાનિક સાધન મોટે ભાગે સ્વાર્થ સાધવાના હેતુથી શોધ્યા કરે છે. તેને હું બુદ્ધિનો વ્યભિચાર ગણું છું. માનવસેવા માટે આપેલી બુદ્ધિને ધનલક્ષી બનાવવાની વૃત્તિને હું બુદ્ધિ સાથેનો વ્યભિચાર ગણું છું.

પ્રશ્ન — હવે હું તમારો શબ્દપ્રહાર સમજ્યો. તમે એમ કહેવા માગો છો કે જેમ આપણે ઘેર બાંધેલાં કે રખડતાં જાનવરો અને પશુઓ પોતાનું સ્વાસ્થ્ય પોતાના સાધનથી મેળવી લે છે, તેમ આપણે પણ મેળવીને પ્રભુએ આપેલા આ શરીરને સંપૂર્ણ અને સદાયે સ્વાયત્ત રાખવાનું છે. તેને બદલે આપણે તેને બીજાં જડ કે સજીવ સાધનોનું ગુલામ બનાવી મૂક્યું છે. ત્યારે શું મનુષ્યોએ પણ પશુ અને જાનવરોની જેમ કુદરતી પ્રેરણાને આધારે જીવતા રહેવું અને પ્રભુએ આપેલી બુદ્ધિનો કોઈ ઉપયોગ ન કરવો?

ઉત્તર — તમે મારો મુદ્દો સમજ્યા ખરા. હું એમ નથી કહેતો કે આપણે જાનવરની માફક કેવળ કુદરતી પ્રેરણા ઉપર જ જીવવું. પ્રભુએ માનવને બુદ્ધિ આપી છે તેનો પણ ઉપયોગ કરવો; પણ તેનો દુરુપયોગ ન કરવો.

પ્રશ્ન — થોભો, થોભો. બુદ્ધિના સદુપયોગ અને દુરુપયોગની વાત વળી અહીં ક્યાં છે? અહીં તો બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવાની વાત છે. માનવી પોતાની બુદ્ધિનો ઉપયોગ પણ ન કરે?

ઉત્તર — બુદ્ધિનો ઉપયોગ જરૂર કરે; પણ તે કુદરતના સહકારમાં રહીને તેનો ઉપયોગ કરે તો માનવજાતનું હિત થાય. કુદરતની વિરુદ્ધ વર્તવામાં તેનો ઉપયોગ થાય તો તે બુદ્ધિનો દુરુપયોગ કહેવાય અને તેથી માનવજાતનું અહિત થાય. પણ આપણે બીજે પાટે ચઢી ગયા. બુદ્ધિ વિનાનાં પશુ જે સાધનનો ઉપયોગ અવ્યવસ્થિત રીતે કરે છે તે જ સાધનોનો ઉપયોગ બુદ્ધિવિકસિત માનવી વ્યવસ્થિત અને વિવેકપૂર્વક કરે તો માનવી કુદરતનો પૂરો લાભ ઉઠાવી શકે.

પ્રશ્ન—હવે હું સમજ્યો. તમારો કહેવાનો મુદ્દો એ છે કે માણસ-જાતનું શારીરિક સ્વાસ્થ્ય સચવાઈ રહે અને બગડયું હોય તો તેને મેળવી શકાય એવું અલૌકિક સાધન પ્રભુએ દરેક માનવશરીરમાં બક્ષેલું છે. માણસ તેનો વ્યવસ્થિત અને વિવેકપૂર્વક ઉપયોગ કરે તો તેને કોઈ પ્રકારનું શારીરિક દર્દ રહે નહીં. તમારો એ મુદ્દો હું સમજ્યો; પણ મને એક પ્રશ્ન થયા કરે છે કે તો પછી આપણે તેને કેમ ભૂલી ગયા?

ઉત્તર—એનાં કારણો કે વિગતમાં ઊતરવાનો હવે કંઈ અર્થ નથી. ગમે તે કરિણ હોય પણ પ્રભુએ આપેલા એ અમૂલ્ય દ્રવ્યને આપણે ગંદવાડ ગણી કાઢી તેના પ્રત્યે સૂગ પેદા કરી. જે વધારે નાક ચઢાવે અને હાથરૂમાલથી પોતાનું નાક બીડી રાખે તે વધારે સંસ્કારી, વધારે સુઘડ અને વધારે ધર્મિષ્ઠ ગણાવા લાગ્યો. આ બાહ્ય કૃત્રિમતામાં સાચી વસ્તુ મારી ગઈ. આપણે સાચું તત્ત્વ ગુમાવ્યું.

પ્રશ્ન—તમારી એ વાત તો સાચી. પણ એ કુદરતી સાધનમાં ખામી છે તે કંઈ તમારાથી ના કહેવાશે? એમાં કાંઈક અરુચિકર સ્વાદ છે. એની ગંધ પણ એવી કાંઈક છે. તેને પીતાં કમકમાટી ઊપજે છે એમ કહેવામાં અતિશયોક્તિ નથી તેનું શું?

ઉત્તર—તમારી દલીલ કેટલેક દરજ્જે ઠીક છે. તેનો આધાર વ્યક્તિગત ટેવ પર નિર્ભર છે. ખસખસના સુગંધીદાર અત્તરની ગંધે આફ્રિકાનો સીદી પોતાનું નાક ચઢાવે અને દુર્ગંધ મારે છે કહીને દૂર ભાગે. દારૂ નહીં પીનારને દારૂની વાસ વસમી લાગે છે. હું તો એમ માનું છું કે ગંધ, દુર્ગંધ, સ્વાદ, બેસ્વાદ, એ બધા ચાળા જ્યાં સુધી આપણને તેની ગરજ નથી ત્યાં સુધી આપણને સૂઝે છે. દુઃખોના ત્રાસમાંથી છૂટવા ગમે તેવી દુર્ગંધ મારતી કે બેસ્વાદ લાગતી દવા ગટગટાવી જઈએ છીએ; પણ જ્યારે તે સાધનમાં આપણને શ્રદ્ધા બેઠી હોય ત્યારે જ તેમ થાય છે. એટલે મૂળ વાત તો હૃદયના નિશ્ચયની કે શ્રદ્ધાની છે. માણસ-ને પોતાનો પેશાબ તેના શરીરના સ્વાસ્થ્ય માટેનું લોખંડી બખ્તર છે. આ વાત આપણા મનમાં દાખલ થવી જોઈએ અને તેને વિષે શ્રદ્ધા હોવી જોઈએ. મેં જાતે છેલ્લા છ માસમાં એવા અનેક માણસોને જોયા છે કે પેશાબની વાત કરતાં જેમને કમકમાં આવતાં તેમણે પેશાબ પીને પોતાની

જાતને શારીરિક વ્યાધિમાંથી ભયમુક્ત બનાવી છે. એટલે તમારી દુર્ગંધ કે બેસ્વાદની દલીલ નભે તેમ નથી; કારણ કે લોકો દરદો અને તેના આર્થિક મારથી એટલા ત્રાસી ગયા છે કે આ અદ્‌ભુત દ્રવ્ય વિષે વિશ્વાસ પ્રાપ્ત થતાં તમારી દલીલ ટકવાની નથી. હિંદી પ્રજામાં એ ખમીર પડેલું જ છે કે સાચી વાતને જરૂર પડયે અપનાવી લેશે.

પ્રશ્ન — તમારી વાત ગંભીર વિચારણા માગી લે છે તેમાં શંકા નથી; પણ વૈજ્ઞાનિકો એવી કોઈ હિકમત લગાવે કે તેની દુર્ગંધ અને બેસ્વાદપણું નાશ પામે એ ઇચ્છવા યોગ્ય નથી?

ઉત્તર — મને પોતાને તો શંકા છે. દરેક માણસનો પેશાબ પોતાને માટે શ્રેયસ્કર છે. વૈદકીય દૃષ્ટિએ તે તેના જ શરીર માટે ઉપયોગી છે. એટલે કુદરતે જે દ્રવ્ય તેના શરીરમાંથી કાઢયું તે તેને પાછું આપવાથી તેની ખામી પુરાય; પણ તમે કહો છો તે પ્રમાણે તેમાં રહેલી દુર્ગંધ કે બેસ્વાદ-પણું કાઢતાં તેનાં મૂળ તત્ત્વો રહેશે કે નાશ પામશે તેનો નિર્ણય તો વૈજ્ઞાનિક રીતે થવો જોઈએ. મને તો ખાતરી છે કે તેમ કરવાથી તેની મહત્તામાં ઘણો ફેર પડવાનો. છતાં કોઈ વૈજ્ઞાનિક તેના ગુણદોષમાં સહેજ પણ ફેરફાર થાય નહીં એ રીતે તેમાં સુધારો કરે તો મને વાંધો નથી. બીજી પણ મહત્ત્વના મુદ્દાની વાત છે. **આ વ્યક્તિગત પેશાબ તેને પોતાને માટે જીવન્ત સાધન છે.** તેનો સામુદાયિક સુધારો કરવાથી કંઈ અર્થ સરે નહીં. એટલું જ નહીં પણ સામુદાયિક સુધારો કરી **એકનું દ્રવ્ય બીજાને આપવાથી પૂરો સંભવ છે કે એકની બીમારી બીજામાં દાખલ થાય.** એ એક મોટો ભય છે. એટલે હું તો એમ માનું છું કે, આમાં ગમે તેવા વૈજ્ઞાનિકોની ચાંચ ખૂંપે તેમ નથી. **કુદરત સંપૂર્ણ છે. તેને જેવી છે તેવી રહેવા દેવી એમાં જ આપણો સાચો પુરુષાર્થ છે.**

પ્રશ્ન — તમારી વાત પણ હું સમજ્યો કે, મૂળ દ્રવ્ય પર વૈજ્ઞાનિક ક્રિયા-પ્રક્રિયા કરી તેમાં ફેરફાર કરવાથી કાંઈ લાભ થાય તેમ નથી. એટલે તે જેવું છે તેવા નગ્ન સ્વરૂપે તેને અપનાવી લેવામાં જ તેનો સદુપયોગ છે. બીજી કોઈ પણ રીતે ફેરફાર કરીને લેવાથી ઊલટું નુકસાન થવા પૂરો સંભવ છે. તો પછી હવે મને સમજાવો કે તેનો ઉપયોગ શરીરના જુદા જુદા રોગો ઉપર શી રીતે કરવો?

ઉત્તર—મેં તમને પ્રથમથી ચેતવ્યા છે કે તે કોઈ એક રોગને મટાડવાની દવા નથી, પણ શરીરસ્વાસ્થ્યને સાચવી રાખવાનું તેમ જ બગડેલા સ્વાસ્થ્યને સુધારી લેવાનું કુદરતે આ શરીરને બક્ષેલું અમૂલ્ય સાધન છે. તેને એ દૃષ્ટિએ જોઈને ઉપયોગ કરવો. અમુક ધ્યેયને ધ્યાનમાં રાખી તે દૃષ્ટિએ તેની આરાધના કરવી એ પણ યોગ છે. વિશ્વને અધ્યાત્મ-દૃષ્ટિએ નીરખતાં શીખીએ અને તેનાં અંગનો ઉપયોગ તે દૃષ્ટિએ કરીએ તો આપણું કાર્ય સુગમતાથી પતી જાય તેવું છે. વડોદરાના એલેમ્બિકમાં કે કલકત્તાના બંગાળ કેમિકલ વર્ક્સ કે ઝંડુ ફાર્મસીમાં તૈયાર થયેલું આ દ્રવ્ય નથી. કિરતારે બનાવેલું અને સર્વ દૃશ્ય-અદૃશ્ય સાધનોથી સજ્જ થયેલી કુદરતની ફાર્મસીમાંથી તૈયાર થયેલું આ સાધન છે. તે એક દૈવી સાધન છે એવી સમજણથી તેનું યથાયોગ્ય સેવન કરવાથી શરીરને સંપૂર્ણ તંદુરસ્ત રાખવાની તેમાં શક્તિ છે, એ શ્રદ્ધા સાથે કામ લેવું. વળી બીજી પણ એક સ્પષ્ટ વાત કરી નાખું. કોઈ **એમ ન માને કે શરીરસ્વાસ્થ્ય સાચવી રાખનાર દ્રવ્યના સેવનથી માણસ મૃત્યુમાંથી મુક્ત થાય છે.** જન્મ્યું તેનું મૃત્યુ તો નિશ્ચિત છે. ક્યારે થશે તે કોઈ જાણી શકતું નથી. પણ જેટલો સમય **તે જીવે તેટલો સમય કોઈ પણ શારીરિક પીડા સિવાય જીવે અને જ્યારે મૃત્યુ આવે ત્યારે હસતો હસતો તેને ભેટે એવી તંદુરસ્તી છેવટ સુધી રહે તેવી શક્તિ પેશાબમાં છે.** એ શક્તિનો ઓછીવત્તો અનુભવ કરવાનું દરેકના પુરુષાર્થ પર આધાર રાખે છે.

પ્રશ્ન—આ મુદ્દાની વાત તમે સ્પષ્ટતાથી કરી નાખી એ બહુ સારું થયું. મારા સમજવામાં પણ ગોટાળો કંઈ ન રહ્યો. હવે મને આગળ સમજાવો.

ઉત્તર—એટલું ચોક્કસ છે કે તંદુરસ્ત માણસને પેશાબનું નિયમિત સેવન કરવાની ખાસ જરૂર નથી. છતાં અગમચેતી ખાતર દરરોજ થોડા પ્રમાણમાં લીધા કરે તો તેથી કોઈ નુકસાન તો નથી જ. આપણે અનુભવીએ છીએ કે માનવજાત પર ફ્લ્યુનો હુમલો દૂર દેશથી આવે છે. ટાઈફોઈડનો હુમલો આવે છે. અને તે ચોક્કસ મુદતમાં આવે છે પણ ખરો; તે વખતે કોઈ પણ નીરોગી માણસ દરરોજ સવારે ચાર પાંચ ઔંસ પેશાબનું સેવન કરતો હોય તો તેને પેલા આવતા રોગનો હુમલો

અસર કરી શકતો નથી. આ નક્કર હકીકત અનુભવની એરણ પર ચઢેલી છે. એટલે કોઈ તંદુરસ્ત ભાઈબહેન દરરોજ નિયમિત સવારે તેનું સેવન કરે તો તેથી તેમને ફાયદો થશે.

જેમને પોતાની નાદુરસ્ત તબિયતને કારણે આ પ્રયોગ કરવો હોય તેમને માટે પણ અનેક દરદોથી બચવાનો આ એક ઉપાય છે. તેને નીચે પ્રમાણે વાપરી શકાય છે:

(૧) દરદની ગંભીરતાના પ્રમાણમાં નિયમિત ઓછાવત્તા પ્રમાણમાં પીવામાં.

(૨) કેવળ પેશાબ અને પાણી સાથે જરૂરી ઉપવાસમાં.

(૩) જૂના પેશાબથી આખા શરીર પર પૂરતો સમય ચોળવામાં માલિસ કરવામાં.

(૪) શરીર પર ગડગૂમડ હોય, દાહના ફોલ્લા હોય, કોહવાટ હોય કે ઘાયાં હોય તેને કારણે માલિસ ન થઈ શકે તેવા ભાગ પર જૂના પેશાબથી ભીંજવેલાં પોતાં મૂકી તેના પર પેશાબ સીંચ્યા કરવામાં.

(૫) પેઢુ જેવા નાજુક ભાગ પર કે જ્યાં વધારે માલિસ ન થઈ શકે તેમ હોય તે ભાગ પર પણ તેનાં ભીંજેલાં પોતાં મૂકચાં કરવામાં. (આ અંગે વધારે ચોકસાઈ કરવી હોય તો આ પુસ્તકના તે અંગેના પ્રકરણમાંથી જાણી લેવું.)

પ્રશ્ન—પણ તેની શરૂઆત ક્યાંથી અને કેવી રીતે કરવી તેની કંઈ માહિતી આપશો?

ઉત્તર—હા, તેવી માહિતી પણ આપવા જેવી છે. કેટલાક અતિ ઉત્સાહમાં તેના ઉપયોગમાં મર્યાદા ચૂકી જાય છે. અને ઊલટું પરિણામ આવે છે. એવા દાખલા પણ બને છે. આમાં ચોક્કસ દોરવણી આપનાર તો કોઈ જવલ્લે જ હોય છે. એટલે દરેક દરદીએ સાવચેતીથી પ્રયોગની દૃષ્ટિએ કામ લેવું જોઈએ. અધીરા થવું નહીં. સહીસલામત રસ્તો તો એ છે કે જેને પેશાબ પીવામાં સૂગ આવતી હોય અગર ઊબકા આવતા હોય તેમણે પોતાની જાત પર બળજબરી કરવી નહીં. થોડું થોભી જવું. શરૂઆત માલિસથી કરવી. માલિસ કરવામાં આપણી અડધી સૂગ જતી રહે તેવી છૂટથી માલિસ કરવું. સાથે સાથે તાજા પેશાબથી આંગળી વતી દાંત અને

દાંતનાં પેઢાં ઘસવાં; તેથી તેમાંનાં જંતુ નાશ પામશે અને દાંત મજબૂત થશે. સૂગ પણ જતી રહેશે. એક વાત તો સર્વ કોઈએ જાણવા જેવી છે કે, જગતભરમાં એવું કોઈ દ્રવ્ય નથી કે જે નિર્દોષ હોવા છતાં જંતુનાશક હોય. પેશાબને વર્ષો સુધી રાખી મૂકવા છતાં તેમાં જંતુ પડે નહીં. અને જ્યાં જંતુ હોય તેનો તુરત નાશ કરે. ગંગાજળ કે જમનાજળ કરતાં પણ તે વધારે જંતુનાશક અને નિર્દોષ છે.

પ્રશ્ન—આ તો તમે બહુ સુંદર વાત કરી. આવી વાત આમજનતાથી છૂપી શી રીતે રહી શકી? તમે આગળ ચલાવો. મને સાંભળવામાં બહુ આનંદ થાય છે.

ઉત્તર—કેમ છૂપી રહી એવા ઊંડા પાણીમાં હાલ ઊતરવાની કાંઈ જરૂર નથી. પેશાબથી માલિસ ચાલુ કરી બે ત્રણ દિવસમાં પેશાબ પીવાના નિર્ણય પર આવવું. પીવામાં પણ સવારે વહેલા ઊઠી મોં સાફ કરી સ્વચ્છ પ્યાલામાં પેશાબ કરી ભક્તિભાવે પી જવું. તેની પાછળ થોડું પાણી પિવાય તોપણ વાંધો નહીં. એ રીતે આપણી પ્રકૃતિને કેળવીને જે પ્રયોગ થાય તેથી કાંઈ પ્રત્યાઘાત થતો નથી. પણ પ્રકૃતિની વિરુદ્ધ એકદમ જાત પર બળજબરી કરી પેશાબ પીવાથી આપણી પ્રકૃતિ તેની સામે બંડ કરે છે અને ઊલટી કરી તેનો ત્યાગ કરે છે અને પછીથી શરીરમાં અવ્યવસ્થા ઊભી થાય છે. આજ સુધી ઘણો લાંબો સમય શરીરને અને મનને જે માર્ગે પોષ્યું તેમાંથી એકદમ વાળવા જતાં પ્રત્યાઘાત થવાનો સંભવ છે. તે ન થવા દેવો. કોઈ પણ રોગનિવારણમાં આ ધોરી માર્ગ છે. તેના પર સાવચેતી અને શ્રદ્ધાથી ચાલ્યા કરવું.

પ્રશ્ન—આ ઉપચાર કયા કયા રોગ પર કેટકેટલા દિવસ કરવો તેનું કાંઈ નક્કી હશે ને?

ઉત્તર—એ નવાઈની વાત છે કે, એવું પહેલેથી કંઈ ચોક્કસ ન કહી શકાય. કેટલીક વખત મુખ્ય રોગના ટેકેદાર નાના રોગો પણ અંદર હોય છે. આ ઉપચારથી તેવા રોગો પ્રથમ ભાગવા માંડે છે અને પછી મુખ્ય રોગ ભાગે છે. જ્યારથી માલિસની ક્રિયા શરૂ થાય અને એક ટંક પીવાનું શરૂ થાય, ત્યારથી શરીરની અંદર વસેલા નાનામોટા રોગો તૈયારી કરવા માંડે છે. કેટલાક રોગો તો માલિસથી વિદાય થાય છે.

કેટલાક રોગો ગંભીર હોય તે પેશાબ અને શુદ્ધ પાણી સાથેના ઉપવાસ તથા માલિસના ટૂંકા કે લાંબા પ્રયોગથી વિદાય થાય છે. એટલે અમુક રોગ અમુક મુદતમાં નાબૂદ થશે જ એમ ચોક્કસ ન કહેવાય. એનો કાંઈક ખ્યાલ આ પુસ્તકમાં આપેલા દરદીઓના કેસોના હેવાલથી આવી શકશે. પણ કુદરતની ખૂબી એ છે કે જે રોગ માટે આપણે ઉપચાર કરતા હોઈએ તે નાબૂદ થયે કુદરત એની મેળે આપણને આગાહી આપે છે કે હવે વધારે ઉપવાસની જરૂર નથી.

પ્રશ્ન—એ પણ નવાઈની વાત. પણ આ પ્રયોગ કરતી વખતે કાંઈ બીજું દુઃખ ઊભું થાય ખરું? અને તેવું થાય તો શું કરવું?

ઉત્તર—ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે સાવચેતીથી ઉપચાર શરૂ કર્યો હોય તો શરૂઆતમાં કાંઈ થતું નથી. પણ પ્રયોગ શરૂ થતાં પેશાબને શરીરની અંદરના જુદા જુદા ભાગોને સ્વચ્છ કરવાનું કામ કરવું પડે છે. અંદરના રસ્તામાં મળ, કફ કે બીજો બગદો અટકાવ કરી પડ્યો હોય તેને બહાર ફેંકી દેવાનો હોય છે. તે ત્રણ રીતે જ બહાર નીકળે: ઝાડા, ઊલટી કે ચામડી વાટે. એટલે ઉપવાસના ગાળામાં ઝાડા ને ઊલટી થવાનો પૂરો સંભવ છે. કેટલીક વખત શરીર પર ખૂબ ચેળ આવી ગરમી પણ નીકળે છે. આમ થાય તો આપણે સહેજ પણ ગભરાવું નહીં. સમજી લેવું કે પેશાબે તેનું સાફસૂફીનું કામ સફળતાથી કરવા માંડ્યું છે; અને આપણે આપણો પ્રયોગ ઠંડે પેટે નિશ્ચિંતે સ્થિતપ્રજ્ઞની માફક જોયા કરવો. ગમે તેવા વહાલેશરીની સલાહ આ પ્રસંગે માનીને કોઈ પણ જાતની દવા કે કોઈ જાતનું વિજાતીય દ્રવ્ય શરીરમાં નાખવું નહીં. **જાણીને કે ભૂલથી કોઈ આ સૂચનાનું ઉલ્લંઘન કરશે તેને ભારે જોખમ વેઠવું પડશે.** ધીરજ ન રહે અને શ્રદ્ધા ખૂટી જાય તો પ્રયોગ છોડી દેવો અને જે કરવું હોય તે કરવું; પણ પ્રયોગ દરમ્યાન આવી ભૂલ કરવી નહીં. કોઈ પણ દવા પેટની અંદર નાખવી નહીં કે શરીરે ચોળવી નહીં.

પ્રશ્ન—ત્યારે શું કરવું? તે આઘાત કે પ્રત્યાઘાત ક્યારે શમી જાય? કોઈ ઉપાય કર્યા સિવાય શમી જાય?

ઉત્તર—કાંઈ કરવું નહીં. ત્રાહિત રીતે જોયા કરવું. શાંતિથી આપણું કામ કર્યા કરવું અને પેશાબને તેનું કામ કરવા દેવું. તેનું કામ કરી

આપોઆપ શમી જશે. જે જે પેટા આફતો આ પ્રયોગમાં પ્રયોગને કારણે ઊભી થશે તે તેનું કામ પૂરું કરી આપોઆપ વિદાય લેશે.

પ્રશ્ન—આ તો તમે આશ્ચર્યની વાત કરી. પીડા આપોઆપ ઊભી થાય અને આપોઆપ બેસી જાય એ તો નવાઈની વાત! ખરી કુદરતની લીલા છે! તેને કાંઈ કોઈ વિજ્ઞાન પહોંચી શકે? આ સ્થિતિમાં ઉપવાસથી દરદીની શક્તિ ક્ષીણ ન થાય? ક્યાં સુધી નભે?

ઉત્તર—કેવળ પાણી સાથેના ઉપવાસથી દરદીની અશક્તિ વધે છે ખરી; પણ સામાન્ય રીતે પેશાબ સાથે ઉપવાસ કરવામાં અશક્તિ બહુ વધતી નથી; કારણ કે પેશાબમાં શરીરને પોષક એવા ક્ષારો હોય છે તે ક્ષારો દરદીની શક્તિ ટકાવી રાખે છે; છતાં કેટલાક બહુ ગંભીર અને હઠીલા રોગોમાં વધારે ઉપવાસની જરૂર પડે છે અને દરદીને અશક્તિ વધારે લાગે ત્યારે સામટા દસ ઉપવાસ કરવાને બદલે પાંચ પાંચ દિવસના ત્રણ હપતાથી પંદર દિવસના ઉપવાસ કરે અને હપતા વચ્ચેના દિવસોમાં ફળ વગેરે પથ્ય ખોરાક લઈ પોતાની શક્તિ ટકાવી રાખે. ફેર એટલો પડે કે જે કાર્યસિદ્ધિ સામટા દસ દિવસમાં થાય તે ત્રણ હપતે પંદર દિવસમાં થાય. આ તો મેં શક્તિ ટકાવી રાખીને ઉપવાસ કરવાની બીજી રીત બતાવી. બનતા સુધી આવો ઉપવાસ જેમ બને તેમ ઓછો કરવો.

પ્રશ્ન—તમે બહુ વ્યવહારુ ઉકેલ બતાવ્યો અને મારી ગૂંચ ઊકલી ગઈ. હવે એ વાત આવે છે કે ઉપવાસ છોડવાનો સંકલ્પ થાય ત્યારે કેવી રીતે ઉપવાસ છોડવા?

ઉત્તર—એ વ્યવહારુ ઉકેલ મારો નથી; હજારો દરદીઓનાં દરદો મટાડવામાં આ પ્રયોગ જેણે કરાવ્યો છે તેણે આ વાતનો નિર્ણય કર્યો છે અને આપણને માર્ગદર્શન આપ્યું છે; અને તે માર્ગદર્શન સાચું નીવડ્યું છે. આ પુસ્તકની અંદર આપેલા કેસના હેવાલમાંથી આજે તમને તે મળી રહેશે. હવે તમે ઉપવાસ છોડ્યા પછી શું કરવું એ પૂછ્યું તે બહુ સારું કર્યું. આ ઉપચારમાં ઉપવાસ પછીનું આપણું વર્તન બહુ સાવચેતીભર્યું હોવું જોઈએ. તેમાં પૂરતી સાવચેતી ન રાખીએ તો આખી રાત દળી દળીને કુલડીમાં ભેગું કર્યા જેવું થાય. ઉપવાસ છોડતી વખતે અને પછી લેવાના ખોરાક વિષે આપણે બહુ સાવચેત રહેવાની જરૂર છે.

સામાન્ય રીતે તો જેટલા દિવસના ઉપવાસ કર્યા હોય તેટલા બીજા દિવસ હમેશના ચાલુ ખોરાક પર આવી જવામાં લેવા તેવી વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ. પણ તેમાં વધઘટ કરવી તે પ્રયોગ કરનારના જઠરાગ્નિની તાકાત પર આધાર રાખે છે. આનો નિર્ણય દરદી પોતે પોતાની પ્રકૃતિનો ખ્યાલ રાખી કરી શકે છે. ઉપવાસ છોડવામાં એકદમ તો ખોરાક પર અવાય જ નહીં. શરદીના દિવસ ન હોય તો મોસંબીના રસથી ઉપવાસ છોડવા. મધુપ્રમેહનો દરદી ન હોય તો ખજૂરની પાંચ સાત પેશીઓ રાતે પલાળી મૂકી સવારે પાણીમાં ચોળીને તેનો રસ પીવો ઉત્તમ છે તથા દ્રાક્ષ પણ વાપરવી. બીજી વખત પપૈયાને કાચના વાડકામાં ચમચા વતી ઉજેડી લઈ તેનો એકરસ કરી તેમાં જરૂર પૂરતો લીંબુનો રસ નિચોવી તે ખાવું તથા બીજાં ફળ ચીકુ વગેરે (સફરજન સિવાય) વારાફરતી લેવાં. બીજે દિવસે આ ફળ ઉપરાંત દૂધ અને પાણીનો ઉકાળો લેવો (તેમાં સફેદ ખાંડ ન નાખવી જોઈએ), તથા એક વખત દૂધ ઉકાળીને મલાઈ કાઢી નાખીને લેવું (પેશ્ચ્યુરાઈઝ્ડ ન લેવું). વળી ધીમે ધીમે મગનું આછું પાણી, પછી મગનું ઘટ્ટ પાણી અને ઢીલો ભાત. આમ કરતાં કરતાં સાત દિવસના ઉપવાસ કર્યા હોય તેણે બીજા પાંચ દિવસમાં મૂળ ખોરાક પર આવવું. ઉપવાસ છોડવામાં ખાવાની ઉતાવળ કરવામાં આવશે તો તેની માઠી અસર થવાનો પૂરો સંભવ છે.

પ્રશ્ન — દરદીને આરામ થયા પછી પણ તેણે કયો ખોરાક લેવો તે અંગે કાંઈ સૂચવશો?

ઉત્તર — એ મુશ્કેલ પ્રશ્ન છે; કારણ કે બધા રોગોનું મૂળ અપથ્ય ખોરાક છે. શું ખાવું તેની આપણને ખબર નથી. અને કેટલું ને કેવી રીતે ખાવું તેનું પણ આપણને ભાન નથી. જ્યાં બેઠાં ત્યાં ખાવું અને જે કોઈ જે આપે તે ખાવું એવી આપણી કુટેવ છે. જેને ત્યાં ગયા તેના મનમાં એમ રહે કે આગ્રહ નહીં કરીએ તો અવિવેકી ગણાઈશું. એટલે એ સહેજ આગ્રહ કરે કે તુરત આપણે સ્વીકારી લઈએ. યજમાન આગ્રહ કરે તેની જ રાહ જોઈને આપણે બેઠા હોઈએ; પણ આપણા મનમાં નિશ્ચય હોવો જોઈએ કે દિવસમાં અમુક નક્કી સમયે આપણને પથ્ય હોય તે ખોરાક લેવો — પછી ગમે તેવા ચમરબંધીને ત્યાં પણ શરમથી કે આગ્રહથી તાબે

થવું નહીં. આપણી 'ના' એવી સ્પષ્ટ હોવી જોઈએ કે યજમાનના હૃદયમાં ખાતરી થાય કે આપણે વિવેક ખાતર 'ના' નથી કહેતા; પણ સાચે જ આપણી ઈચ્છા કાંઈ જ લેવાની નથી. વળી ઘેર પૂરતું ખાધા ઉપરાંત હોટેલ અને વિશ્રામભવનોની મિત્રો સાથે મુલાકાત લઈએ અને તળેલો મસાલાવાળો નાસ્તો ઉપાડીએ, તેમ જ ઠંડા પીણાં ઢીંચ્યાં કરીએ—આ બધી કુટેવો છે. સ્વાસ્થ્ય સાચવવા ઈચ્છતા માણસે આ બધી કુટેવો-માંથી બચવું જોઈએ.

પ્રશ્ન—એ તો સર્વસામાન્ય વાત કહી. પણ આ પ્રયોગ કરનારે કયો ખોરાક લેવો અને કયો ન લેવો તે સૂચવી શકશો?

ઉત્તર—ખોરાક સંબંધે હું કાંઈ અધિકારપૂર્વક ન કહી શકું. પણ મને તો ગાંધીજીએ શીખવ્યું છે કે, પેટ માગે તે ખાવું, જીભ માગે તે ન ખાવું. 'જેણે ઈન્દ્રિયો જીતી તેણે જગ જીત્યું' એ સૂત્રની પછી ગાંધીજીએ એક ટૂંકું સૂત્ર ઉમેર્યું કે, 'અને જેણે જીભ જીતી તેણે ઈન્દ્રિયો જીતી'. અર્થાત્ જેણે જીભ જીતી તેણે જગત જીત્યું. આ સૂત્રનો ભાવાર્થ આપણે સમજી લેવો જોઈએ. છતાંય સ્પષ્ટતા ખાતર એમ કહી શકાય કે સ્ટાર્ચવાળો ખોરાક જેમ બને તેમ ઓછો ખાવો. શાકભાજી તાજી અને પોતપોતાના પ્રદેશનાં ફળ વિવેકથી જરૂર પૂરતાં લેવાં. કઠોળ અને તેની બનાવટનાં ફરસાણ ખાવામાં સંયમ રાખવો. રાત્રે સૂતા અગાઉ બે ત્રણ કલાકે ખવાય તો ઘણું સારું. જેલમાં એક નિયમ બહુ જરૂરનો હતો: કમ ખાવું અને ગમ ખાવી. આ નિયમ જેલના જેટલો જ બહાર પણ જરૂરનો છે. ખાસ કરીને આ ચિકિત્સામાં તો નીચેની ચીજો સદા માટે ત્યજવી જોઈએ:

(૧) સફેદ ખાંડ (વ્હાઈટ સ્યુગર), (૨) મેંદો અને તેની બનાવટ; જેવી કે પાંઉ, રોટી, મીઠાઈ વગેરે, (૩) પેશ્ચ્યુરાઈઝ્ડ દૂધ, (૪) સંચામાં પોલિશ કરેલા ચોખા (હાથછડના ચોખા વાપરવા), (૫) તમાકુનું કોઈ પણ પ્રકારનું વ્યસન—પીવાનું, ખાવાનું કે સૂંઘવાનું—ન હોવું જોઈએ તેમ જ કોઈ કેફી પીણાનું વ્યસન ન હોવું જોઈએ, (૬) પેક કરી સંઘરી રાખેલો વાસી ખોરાક ન ખાવો અને (૭) વનસ્પતિ ઘી ન ખાવું.

ઉપર પ્રમાણે પરહેજી પાળવી જ જોઈએ.

ખોરાકની બાબતમાં ગુજરાતની પ્રજા બહુ સ્વાદીલી માલૂમ પડી છે. તેને કારણે તેની શરીરની શક્તિ દિનપ્રતિદિન ક્ષીણ થતી જાય છે અને દરદો શરીરમાં વધ્યાં જાય છે. તેથી સાચે જ એવી જરૂરિયાત ઊભી થઈ છે કે સર્વમાન્ય પથ્ય ખોરાક નક્કી કરી બધાં કુટુંબોમાં અને વીશી-હોટેલમાં તે પ્રમાણે ખોરાક થાય તેવો પ્રચાર થવો જોઈએ. હું માનું છું કે ખોરાકના ગુણદોષના અનુભવીઓ આ પ્રયત્ન કરશે.

પ્રશ્ન—એક વાતની શંકા મને રહી. તમે શરીરના સ્વાસ્થ્યની વાત કરી અને તે સ્વાસ્થ્ય મેળવવા માટેના સાધનની વાત કરી; પણ આંખ, કાન કે નાકના દરદના નિવારણ માટે મૂત્રનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરવો?

ઉત્તર—જે શરીર માટે હિતકર તે તેના અંગ માટે હિતકર હોય જ. આંખ, કાન, નાક કે દાંત વગેરે સર્વ અંગો એ શરીરનાં અવિભાજ્ય અંગો છે. કોઈ પણ રોગ સીધો કાન કે આંખનો થતો નથી. બીજાં દરદોની માફક સમગ્ર શરીરના બગાડથી આંખ કે કાનનાં દરદ ઊભાં થાય છે. કેટલાક ડૉકટરો અમુક અંગોના ખાસ નિષ્ણાત થઈને આવે છે. તેઓ તે ખાસ અંગની સારવાર સમગ્ર શરીરને અવગણીને કરવા જાય તો તેમાં નિષ્ફળ નીવડે અગર એકંદરે શરીરને ભારે જોખમમાં મૂકે. એટલે આંખનો ઝામર, આંખનો મોતિયો, કાનનો બહેરાટ કે કાનનું પાકવું, એવાં સર્વ દરદો શરીરની નાદુરસ્તીને કારણે પેદા થાય છે અને શરીરની નાદુરસ્તી દૂર થયે મટે છે. એટલે નાક, કાન, આંખ અગર ચામડીનાં દરદોનો ઉપચાર પણ એક જ છે જે ઉપર બતાવ્યો છે. આ પુસ્તકમાં એવા કેસો મળી આવશે કે તે જ સાધનથી આંખ અને કાનનાં દરદ મટ્યાં હોય.

પ્રશ્ન—હવે મારે વધુ કાંઈ પૂછવાનું રહ્યું હોય તેવું લાગતું નથી. છતાં છેલ્લે છેલ્લે એક વાત પૂછી જોઉં. તમને વિશ્વાસ છે કે તમારી આ કલ્યાણકારી મૂત્રચિકિત્સા લોકો અપનાવશે? અને આ જમાનામાં જેના પાયા પાતાળમાં ખૂંપ્યા છે એવી એલોપથીની નાગચૂડમાંથી લોકો છૂટશે?

ઉત્તર—મને એવી ચિંતા નથી. મારો આ ધંધો નથી, વેપાર નથી કે વ્યવસાય નથી. અચાનક મને જે સત્ય લાધ્યું તે મેં પીડાતી જનતા પાસે મૂક્યું. મારે પીડામાંથી છૂટવું હશે અને મને તેમાં શ્રદ્ધા હશે તો હું તે

ચિકિત્સાનો ઉપયોગ કરીશ. બીજાને શ્રદ્ધા નહીં હોય તો નહીં કરે. વધારે પીડા ભોગવી જ્યારે શ્રદ્ધા પેદા થશે ત્યારે તે ઉપચાર કરશે. તેમાં મારે હાયવરાળ કરવાની શી જરૂર? જેને ગરજ હોય, પીડામાંથી છૂટવું હોય, દરેક દિશામાંથી જે નાસીપાસ થયેલો હોય તેને આ એક ઉપાય કરવાનો બાકી રહ્યો. તેની અજમાયશ કરવી હોય તો પોતે પોતાને જોખમે કરે. હું ક્યાં કોઈને કહેવા જાઉં છું કે તમે આ પ્રયોગ કરો. મને ગમ્યો અને લાભ થયો તેમ બીજાને પણ થાય તેમ હું માનું છું. જેને કરવો હોય તે હજાર વખત વિચારીને પોતાની ગરજે કરે એમ હું કહું છું. પીડામાંથી અને લૂંટમાંથી બચવું હોય તો લોકો મારી વાત અજમાવી જુએ. છતાં હું એટલું તો આગ્રહપૂર્વક સૌને કહું છું કે કૃપા કરીને ઉપરચોટિયો પ્રયોગ કે ઉપચાર કરશો નહીં; જે કરો તે સૂચના આપ્યા પ્રમાણે શાસ્ત્રીય રીતે કરો અને તેની આપેલી મર્યાદા સંપૂર્ણપણે પાળો. એમ નહીં કરો તો તમારી નિષ્ફળતા આખી ચિકિત્સાને બદનામ કરશે. ચિકિત્સા કરનારને મૂત્રપ્રયોગથી ખાવામાં, પીવામાં અને રહેણીકરણીમાં સ્વચ્છંદે વર્તવાનો પરવાનો મળે છે તેમ સમજવાનું નથી. આ ચિકિત્સા અંગે ઘણા સંશોધનની જરૂર છે. તેનો ઉપયોગ કરવાની ભુલાઈ ગયેલી રીતરસમ ઊભી કરવાની છે. તે એકદમ નહીં થાય, કેટલાક અનુભવો પછી થશે. અને પછી તેનું શાસ્ત્રીય સ્વરૂપ ઘડાશે. એટલે હાલ શંકા-આશંકા રહે છે તે સાફ થઈ જશે. અને હું તો માનું છું કે, આ ઉપચાર વ્યાપક બનશે. તેનાં દવાખાનાં બંધાય અને તેના પર કામ કરી તેના નિષ્ણાતો મોટરો દોડાવે એવું હું ઇચ્છતો નથી. પણ ઘેર ઘેર વૃદ્ધ દાદીમાઓ પોતાનાં પૌત્ર-પૌત્રીઓનાં સ્વાસ્થ્ય આ સાધનથી પહેલાંની માફક સુધારતાં થઈ જાય તેટલી મારી આકાંક્ષા છે. પ્રભુ મારી એ આકાંક્ષા પૂર્ણ કરે એટલે મૃત્યુ પહેલાં મારી ફરજ અદા કર્યાનો મને આત્મસંતોષ થશે. પ્રભુ સર્વનું કલ્યાણ કરો.

૨

ચિકિત્સામાં પથ્યનું સ્થાન

કોઈ પણ ચિકિત્સા ગમે તેવી લાભદાયક હોવા છતાં જો પથ્ય નથી હોતું તો તે યથેચ્છ લાભ આપતી નથી. મૂત્રચિકિત્સાની ઉપયોગિતા પુરવાર થયેલી છે. છતાં તેની સાથે પથ્ય તો હોવું જ ઘટે છે. પથ્ય એટલે આહાર અને વિહાર, દિનચર્યા અને ઋતુચર્યા અનુસાર જીવનક્રમ. વાત, પિત્ત, કફ એ ત્રણે દોષોથી સર્વ રોગ થાય છે. આ દોષો પ્રકોપ પામ્યા પહેલાં એનો સંચય થાય છે. આ સંચયકાળમાં દોષોનું નિર્હરણ કરી નાખ્યું હોય તો રોગો થતા અટકી જાય છે. કફનો સંચયકાળ હેમંત છે અને પ્રકોપકાળ વસંત છે. કફનો ઉત્તમ ઈલાજ વમન છે. એટલે વસંતના આગમન સાથે જો વમન કરી નાખી કફનું નિર્હરણ કરવામાં આવે તો વસંતમાં કફના રોગો થાય જ નહીં. વસંતમાં કફનો પ્રકોપ થતો હોવાથી વસંતમાં આહાર રૂક્ષ, ઉષ્ણ અને તીક્ષ્ણ હોવો ઘટે છે. પિત્તનો પ્રકોપ શરદઋતુમાં થાય છે, પરંતુ એનો સંચય વર્ષાઋતુમાં થાય છે. પિત્તપ્રકોપ ન થાય તેટલા માટે વર્ષાઋતુથી જ કાળજી લેવી જોઈએ અને શરદનું આગમન થતાં વિરેચન દ્વારા પિત્તનું નિર્હરણ કરી નાખવું જોઈએ; કારણ પિત્ત માટે વિરેચન શ્રેષ્ઠ છે. વળી પિત્ત ન કરે એવો આહાર મધુર રસયુક્ત, દ્રવ અને શીત હોવો જોઈએ. તેલમાં તળેલી ચીજો, તીખા તમતમતા પદાર્થો પિત્તને વધારનારા છે. વર્ષાઋતુમાં વાયુનો પ્રકોપ થાય છે. પરંતુ તેનો સંચય ગ્રીષ્મઋતુમાં થવા લાગે છે. વાયુનો સૌથી શ્રેષ્ઠ ઈલાજ બસ્તી છે. એટલે વર્ષાના આગમન સાથે બસ્તી લેવામાં આવે તો વાતપ્રકોપ અશક્ય બને. વાયુ ન થાય તેવો આહાર મધુર, અમ્લ, લવણ રસયુક્ત છે, એટલે વર્ષામાં તીખા તમતમતા પદાર્થો ન ખાતાં મધુર રસવાળા પદાર્થો સેવવા જોઈએ. ટૂંકમાં આયુર્વેદ પ્રમાણે આચરણ કરવામાં આવે તો રોગો થાય જ નહીં અને વખતે થાય તો તેનું બળ નહીં જેવું હોય છે. ઋતુસંધિ વખતે સંશોધન: કફ હોય તો વમન

(ઊલટી), પિત્ત હોય તો વિરેચન (જુલાબ–રેચ), વાયુ હોય તો બસ્તી (એનિમા–ડૂશ) આવશ્યક છે. ઋતુ અનુસાર ખાનપાન, વિહાર, વસ્ત્રપરિધાન વગેરે યોજવાથી સ્વાસ્થ્ય સારું રહે છે. આજે સંશોધન કોઈ સમજતું જ નથી. આજની ચિકિત્સા બહુધા શમન-ચિકિત્સા છે. શમન-ચિકિત્સામાં દોષોનું નિર્હરણ થતું નથી, પરંતુ દોષો દબાય છે એટલું જ. અને આ દબાયેલા દોષો જ વારંવાર રોગરૂપે પ્રગટ થતા હોય છે. આથી કરી આયુર્વેદોક્ત દિનચર્યા અને ઋતુચર્યા અનુસાર જીવન જીવતાં શીખવું જોઈએ. પથ્યનો અર્થ આહાર એવો જ નથી, એમાં વિહારનો તેમ જ આચારનો પણ સમાવેશ થયેલો છે. ખાટો-ખારો રસ પિત્તપ્રકોપક છે, તેમ ક્રોધ પણ પિત્તપ્રકોપક છે. રૂક્ષ, શીત, લઘુ આહાર વાતપ્રકોપક છે તો ચિંતા, શોક વગેરે. પણ વાતપ્રકોપક છે. મધુરાદિ પદાર્થો કફપ્રકોપક છે, તેમ તમસ, જડતા, આળસ પણ કફ વધારનાર છે. પિત્ત સત્ત્વપ્રધાન છે, વાત રજસપ્રધાન છે, જ્યારે કફ તમસપ્રધાન છે. આથી આયુર્વેદના આચાર્યોએ આચાર રસાયન સૂચવ્યું છે. ટૂંકમાં પથ્યમાં દિનચર્ચા, ઋતુચર્યા, આહાર, વિહાર, બધું જ આવી જાય છે. આ બધાનું સમ્યક્ આચરણ રોગના વિચાર વખતે વિચારણીય છે જ.

એકલા પથ્યથી જ રોગો મટી શકે છે. એક કવિએ યોગ્ય જ કહ્યું છે કે, જો પથ્ય હોય તો પછી ઔષધસેવનનું પ્રયોજન શું? અને પથ્ય ન હોય તોપણ ઔષધપ્રયોજન જ શું? કારણ અપથ્યસેવન રોગ ટાળી શકે જ નહીં.

મૂત્રચિકિત્સામાં પણ પથ્ય—યોગ્ય ખાનપાન વગેરે આવશ્યક છે એ કહેવાનું હોય જ નહીં. મૂત્રચિકિત્સા ગમે તેટલી ઉપયોગી હોવા છતાંય પથ્યપાલન માગે છે. અને આ સાદી વાત તરફ ધ્યાન ન આપે તો ચિકિત્સા વગોવાય છે.

મૂત્રચિકિત્સા રક્ત રોગોમાં, કફના વિકારોમાં તેમ જ વાતના વિકારોમાં ઉપયોગી છે. રક્તજન્ય રોગો હોય તો રક્ત અને પિત્ત બંનેની ચિકિત્સા કરવી જોઈએ. એમાં વારંવાર રેચ લેવા, ઉપવાસ કરવા, અમ્લ-તીખા પદાર્થો ત્યજવા. રક્તવિકારોમાં મૂત્રચિકિત્સા ચાલતી હોય, પણ તે વખતે જો આમ કરવામાં નહીં આવે તો તેટલે અંશે મૂત્રચિકિત્સા

વિફલ જશે. ખસ, ખૂજલી, ખરજવાં, સોરાઈસીસ વગેરે ચામડીના રોગો પર મૂત્રચિકિત્સા ઉપયોગી છે—બહાર ચોપડવામાં અને પીવામાં બંને રીતે. પરંતુ આવા રોગોમાં મીઠું છોડી દેવું જોઈએ. બને તો થોડો વખત ઉપવાસ કરવા જોઈએ. તીખા, ખાટા, ખારા પદાર્થો છોડી દેવા જોઈએ. થોડો વખત ફળ અને સૂકા મેવા પર રહેવું જોઈએ. આને બદલે એક તરફથી મૂત્રચિકિત્સા ચાલુ હોય અને બીજી તરફ તીખા તમતમતા ખોરાકો, ઘી-તેલમાં તળેલા પદાર્થો ખવાતા હોય, કબજિયાત રહેતી હોય, અજીર્ણમાં ખવાતું હોય તો મૂત્રચિકિત્સા એળે જ જવાની. ચરક સંહિતામાં शोणितजा रोगा: (સૂત્ર. અ. ૨૪, શ્લો. ૧૧થી ૧૭)માં રક્તજન્ય વિકારોની એક યાદી આપી છે. લોહી બગડવાથી કયા કયા વિકારો થાય છે તે આથી સમજાશે. જુઓ.

મુખપાક: મોં વારંવાર આવી જવું, મુખમાં ચાંદાં પડવાં. સંગ્રહણી, જીર્ણ મરડો, પેટના વિકારોમાં આ પ્રમાણે થાય છે.

અક્ષીરોગ: આંખો લાલચોળ રહેવી.

પૂતિઘ્રાણાસ્યગંધિતા: નાક અને મુખમાંથી ખરાબ બદબો મારવી.

ગુલ્મ: વાયુનો ગોળો.

ઉપકુશ: આજનો પાયોરિયા રોગ. દાંતના પેઢામાંથી પરુ અને લોહી આવે, મુખ ખૂબ ગંધાય. પિત્ત અને રક્તનો આ વિકાર છે.

વિપર્પ: રતવા.

રક્તપિત્ત: રક્ત અને પિત્તના વિકારો. શરીરના કોઈ પણ ભાગમાંથી લોહી પડવું તે. દૂઝતા હરસ, નસકોરી ફૂટવી, અવારનવાર અટકાવ દેખાવો વગેરે રોગોનો સમાવેશ આમાં થાય છે.

વિદ્રધિ: લીવર વગેરેમાં ગૂમડાં (એબ્સેસ) થવાં તે.

રક્તમેહ: પેશાબમાં લોહીનું પડવું—જવું.

પ્રદર: સ્ત્રીઓની જનનેન્દ્રિયમાં થતો શ્વેતપિત્તસ્રાવ.

વાતશોણિત: વાત અને રક્તના વિકારો. ગાઉટ—પતરોગ વગેરે રોગો આમાં આવી જાય.

વૈવર્ણ્ય: શરીરનો રંગ બદલાઈ જવો. કોક કાળા મેશ પડી જાય છે.

અગ્નિસાદ: જઠરાગ્નિમાંદ્ય, ભૂખ ન લાગવી.

પિપાસા: તરસ લાગવી; પાણીનો ખૂબ શોપ પડવો.

ગુરુગાત્રતા: શરીર ભારેખમ લાગવું.

સંતાપ: શરીરમાં દાહ બળવો—શરીર ગરમ ગરમ રહેવું.

અતિદૌર્બલ્ય: શરીરમાં કોઈ ખાસ કારણ સિવાય ખૂબ જ અશક્તિ જણાવી.

અરુચિ: અન્ન ઉપર રુચિ ન થવી.

શિરોવેદના: માથું દુખવું, માથું ભારે રહેવું, માથાના બીજા વિકારો.

અન્નપાનવિદાહ: ખાઈ ઊઠ્યા પછી દાઝરો અનુભવવો. ખાટા ખાટા ઓડકાર આવવા, છાતીમાં જલન વગેરે.

ક્લમ: શ્રમ કર્યા વિના ખૂબ થાક લાગવો.

ક્રોધપ્રચુરતા: ખૂબ ક્રોધ કરવો—ઘણાંયે દરદીઓ આવી ફરિયાદ કરતાં હોય છે.

બુદ્ધિસંમોહ: બુદ્ધિ બહેર મારી જવી, જે માનસિક ફરિયાદ જેવી આજે ઘણાને લાગે છે તે ખરી રીતે રક્તનો વિકાર છે.

લવણાસ્યતા: મુખનો સ્વાદ ખારો રહેવો. કફ વિદગ્ધ હોય તો ખારો કફ આવે છે. ખરી રીતે આ રક્તજ વિકાર છે.

સ્વેદ: શરીરમાંથી વધુ પરસેવો આવવો. ગંધાતો પરસેવો.

શરીરદૌર્ગંધ્ય: શરીરમાંથી એક જાતની દુષ્ટ ગંધ મારવી.

મદ: દારૂ પીધો હોય એવો કેફ રહેતો હોય.

કંપ: કંપવા, હાથ, ગરદન વગેરેનો કંપ.

સ્વરક્ષય: સ્વરનું બેસી જવું.

તંદ્રાતિયોગ: આળસ, ઊંઘ, સુસ્તી વધુપડતાં રહે તે. બગાસાં ઉપર બગાસાં આવવાં, વિનાપરિશ્રમે થાક લાગવો—આ બધાનો સમાવેશ તંદ્રામાં થાય છે.

નિદ્રાતિયોગ: વધુ પડતી ઊંઘ આવવી.

તમોદર્શન: આંખે અંધારાં આવવાં.

કંડૂ, કોઠ, ચર્મદલ વગેરે ચામડીના વિકારો. ખસ, ખૂજલી, ખરજવાં વગેરે.

આ બધા રક્તજ વિકારો છે અને આ બધા રોગો હોય ત્યાં રક્ત-શુદ્ધિ માટેનાં ખાનપાન યોજવાં જોઈએ. રક્તવિકારોમાં વારંવાર રેચ લેવો, અવારનવાર ઉપવાસ કરવા. લાંબા વખતના વિકારો હોય અને ભલભલા ઉપાયોથી ન મટતા હોય તો ફ્ષ ખોલાવવી. શુદ્ધ લોહી કાઢતાં ચમત્કાર પેઠે ત્વગ્રોગોમાં ફારફેર જણાવા લાગશે. કહેવાની જરૂર નથી કે આ વિકારોમાં મૂત્રચિકિત્સા, ઉપવાસ ઉપર થોડો વખત રહીને કરવાથી, ફળ ઉપર રહેવાથી, દુગ્ધોપચારથી અવશ્ય સારો ફાયદો થાય છે—થાય જ. રક્તનો વિકાર એ પિત્તનો વિકાર છે એમ માનવામાં વાંધો નથી. ચામડીના વિકારો એ પિત્તના વિકારો છે. પિત્તજ વિકારોમાં ઉપર જે રોગો આપણે જોયા છે તે બધાનો ઓછાવત્તો અંશે સમાવેશ થઈ જ જાય છે. પિત્તના ૪૦ રોગો આયુર્વેદ બતાવે છે. તે બધાનો સમાવેશ ઉપલા શોણિત વિકારોમાં અંતર્ગત થઈ જાય છે.

કફના ૨૦ રોગો આયુર્વેદમાં બતાવેલા છે. તેમાં તંદ્રા, અતિ-નિદ્રા, ગુરુગાત્રતા, મુખમાધુર્ય, પ્રસેક (વારંવાર ફીટ આવી, થૂ થૂ કર્યા કરવું), ઉષ્ણ પદાર્થો માટે ઇચ્છા, બહુમૂત્રતા, આળસ, મંદબુદ્ધિત્વ (કારણ કફ તમોજન્ય છે), પેટ ભરેલું લાગવું (તૃપ્તિ) વગેરે છે. આ બધા વિકારોમાં ઉપવાસ સાથે મૂત્રચિકિત્સા ઉપયોગી છે. કફના વિકારોમાં વમન વારંવાર લેવાં, ઉપવાસ કરાવવો અને ઘી, દૂધ, દહીં, તેલ, મિષ્ટાન્ન બંધ કરાવવાં હિતાવહ છે.

આયુર્વેદ પ્રમાણે ઘણા રોગોનું કારણ વાયુ છે. આ વાયુ એટલે આજની નર્વસ સિસ્ટિમના વિકારો, માનસિક વિકારો, કાયચિકિત્સાના વિકારો, સંજ્ઞાવહ સ્રોતો, મનોવહ સ્રોતો—આ બધાની દૃષ્ટિ વાયુને આભારી છે. પિત્ત અને કફના વિકારોમાં પણ વાયુ જ બળવાન હોય છે. ત્રણે દોષોમાં વાતજ દોષો પ્રધાન છે. શરીરના સંકલનતંત્રનો યંત્રધર વાયુ જ છે. શરીર ખેંચાઈ જવું, વળી જવું, ઝાડા-પેશાબનો સંગ (અટકી જવું), અંગોની અક્રિયાશીલતા, ચામડી બહેર મારી જવી, કમર ઝલાઈ જવી વગેરે રોગો વાયુના છે. આયુર્વેદમાં વાતના ૮૦ રોગો ગણાવ્યા છે અને એ સૌમાં બસ્તી જ મુખ્ય ઉપાય જણાવેલ છે. કહેવાની જરૂર નથી કે મૂત્ર-ચિકિત્સા આ રોગોમાં પણ ઉપયોગી છે. દિવાસ્વપ્ન (દિવસે સૂવું), અતિશય

કામ કરવું, વ્યવાય (સ્ત્રી-સમાગમ), રાત્રીજાગરણ, ચિંતા, શોક, વેગ-સંધારણ, આમ, અભોજન, મર્મઘાત, આ બધાથી વાતપ્રકોપ થાય છે. રૂક્ષ, શીત, લઘુ, એવા આહાર વાતપ્રકોપકર છે.

આથી જોઈ શકાશે કે વાત, પિત્ત, કફ અને રક્ત આ બધાના વિકારોમાં પથ્ય જરૂરી છે. કફમાં ઉપવાસ અને વમન, પિત્તમાં ઉપવાસ અને વિરેચન, વાતમાં અવારનવાર બસ્તીઓ અને સામનિરામ દોષો /જોઈ ઉપવાસ વગેરે.

કફના વિકારો માટે મૂત્રચિકિત્સા ખૂબ જ ઉપયોગી છે. જાથૂની શરદી, લાંબા વખતનો દમ, હૃદયના વિકારો, અરુચિ, જઠરાગ્નિમાંદ્ય આ બધા કફના વિકારો ઉપર મૂત્રચિકિત્સા સાથે યોગ્ય પ્રમાણમાં લંઘન, વમન, રૂક્ષ આહાર વગેરે હોવાં જ જોઈએ. લંઘનથી ભડકવાનું પ્રયોજન નથી. જેટલા પ્રમાણમાં શરીરમાં દોષો સંચિત થયેલા હશે તેટલા પ્રમાણમાં શરીર લંઘન સહન કરી શકે છે. અંગગુરુતા, અરુચિ, જઠરાગ્નિમાંદ્ય, મળ-મૂત્રસંગ વગેરે મટીને શરીર હલકું ફૂલ જેવું થાય, ભૂખ સારી કકડીને લાગે, ઝાડો-પેશાબ ખુલાસાથી ઊતરે, સૂકો રોટલો પડ્યો હોય તે જોઈ મુખમાં પાણી વછૂટે—આવું થાય ત્યારે આમ પાકી ગયો સમજવો અને દોષો નિરામ થયા છે એમ સમજવું. નિરામ અવસ્થામાં હલકો ખોરાક લેવો. અને આ અવસ્થામાં સાદાં ઔષધો પણ ચમત્કારિક કામ કરે છે. આજે જે વૈજ્ઞાનિક ચિકિત્સા કહેવાય છે તેમાં સામનિરામની જ કલ્પના નથી. પરિણામે સો મણ તેલે અંધારું લાગે છે. આયુર્વેદની આ વિશેષતા છે અને આ પ્રમાણે સામનિરામ દોષોની કલ્પના એક વખત સમજી જઈ, ઉપવાસ (લંઘન) કરે તેમાં કશું જ નુકસાન નથી. મૂત્રચિકિ-ત્સામાં લંઘનનું મહત્ત્વ છે એ આ જ કારણથી; એને હસી કાઢવાનું નથી. આજે દરદીઓ વધુ ખાઈને વધુ રિબાય છે. રોગમાં લંઘનનું મહત્ત્વ આજે વીસરાયું છે.

નેચરોપથી એ જાણે કે પરદેશી પેદાશ છે એમ આપણે ત્યાં મનાય છે અને એના રંગઢંગ પણ કેટલેક અંશે એવા જ છે. આયુ-ર્વેદમાં નેચરોપથી ઠાંસી ઠાંસીને ભરેલી છે. આપણાં દુર્ભાગ્ય છે કે આજે આયુર્વેદના સાદા સિદ્ધાન્તો કોઈ સમજતું નથી. લંઘનચિકિત્સા એક

વખત આપણા અહીં ખૂબ ફાલીફૂલી હતી. આ લંઘનમાં કેવળ ઉપવાસ જ ન હતો. ચરક કહે છે:

चतुष्प्रकारा संशुद्धिः पिपासा मारुतातपौ ।
पाचनान्युपवासश्च व्यायामश्चेति लंघनम् ।।
(चरकसूत्र० अ० २२, श्लो० १८)

ચાર પ્રકારનું સંશોધન (વમન, વિરેચન, નિરુહબસ્તી અને રક્ત-મોક્ષણ), તૃષાના વેગનો અવરોધ, વાયુસેવન, આતપસેવન, પાચન દ્રવ્યોથી ઉપચાર, ઉપવાસ અને વ્યાયામ આ બધાનો લંઘનમાં સમાવેશ થાય છે.

બીજી લંઘનની વ્યાખ્યા એવી છે કે, શરીરમાં લાઘવ (હલકાપણું) કરવાવાળું કોઈ પણ કર્મ, લંઘન અવિચારીપણે કરાવવામાં આવતું ન હતું. લંઘનનો અર્થ આજે તો કેવળ ઉપવાસ જ કરવામાં આવે છે. ઉપવાસ કરાવવા હોય તો રોગીના શરીરની શક્તિનો સાચો ક્યાસ ચિકિત્સકને હોવો ઘટે છે.

प्राणाविरोधिना चैनं लंघनेन उपपादयेत् ।
बलाधिष्ठानमारोग्यं यदर्थोऽयं क्रियाक्रमः ।। (चरक)

પ્રાણથી અવિરોધી રીતે લંઘન કરાવવું જોઈએ. રોગીનું બળ ઓછું ન થઈ જાય એવી રીતે લંઘન કરાવવું જોઈએ; કારણ કે બળ આરોગ્ય માટે મુખ્ય વસ્તુ છે અને જો બળ જ ક્ષીણ થઈ જાય તો એ લંઘનનું પ્રયોજન શું? આરોગ્ય-સંરક્ષણ માટે તો વૈદકશાસ્ત્રની પ્રવૃત્તિ છે.

ઉપવાસ આયુર્વેદમાં અગ્રસ્થાને છે. તમામ રસજ વિકારોમાં લંઘન એ જ એક ઉત્તમ ઇલાજ છે. આ રસજ રોગો જુઓ:

અશ્રાદ્ધા: અન્ન ઉપર અરુચિ, પરંતુ ખાવા બેસતાં અન્ન ખાઈ શકાય ખરું.

અરુચિ: અન્ન પર અરુચિ. પરંતુ મોંમાં અન્ન ન પેસે તે અરુચિ.

આસ્યવૈરસ્ય: મોં ફિક્કું રહે, રસ ન લાગે.

અરસજ્ઞતા: ભોજનના રસની જ ખબર ન પડવી તે.

હલ્લાસ: મોળ, ફીક.

ગૌરવ: શરીર ભારેખમ લાગે.

તંદ્રા: પરિશ્રમ સિવાય થાક.

અંગમર્દ: શરીર ભાંગવું.

જ્વર: તાવ રહેવો.

તમ: અંધારાં આવવાં.

પાંડુત્વ: શરીર ફિક્કું લાગવું.

સ્રોતોરોધ: આપણા શરીરમાં જે અસંખ્ય સ્રોતો છે તેનો વાત-પિત્તકફથી રોધ થવો તે. સ્રોતોની દુષ્ટિ એનું નામ જ દુ:ખ.

ક્લૈબ્ય: નપુંસકપણું—પુરુષાતનનો અભાવ.

સાદ: અંગસાદ, સાંધેસાંધામાં કળતર થવું.

કૃશાંગતા: અંગો કૃશ થવાં.

અગ્નિનાશ: જઠરાગ્નિનાશ.

અકાળે વળિયાં: પળિયાં જણાવાં.

આ તમામ રસજ વિકારો છે અને આયુર્વેદ પ્રમાણે આ વિકારોમાં લંઘન એ જ એક રામબાણ ઇલાજ છે. આ બધું એક વખત જાણી લઈ, દરદી પોતે લંઘનનું મહત્ત્વ સમજી જાય છે. આમના વિકારો, રસજ વિકારો, રક્તના વિકારો, વાયુના વિકારો, કફના વિકારો, આ બધામાં યોગ્ય ઉપવાસ (લંઘન) સાથે મૂત્રચિકિત્સા જરૂર ફલદાયી થઈ પડે. વાચક ઉપલા વિવેચન ઉપરથી કઈ જાતનો રોગ છે તે અને શું પથ્ય પાળવું તે પણ સમજી શકશે.

તળેલો, તમતમતો, મસાલાયુક્ત એવો આહાર, ખાંડની બનાવટો, નિષ્પ્રાણ (વિટામિનો વગરનો) એવો આહાર તો સદા માટે જ વર્જ્ય હોવો જોઈએ. રોગ વખતે તો—ખાસ કરીને ચિકિત્સા વખતે દરદીએ પોતાનો સમસ્ત વ્યવહાર બંધ કરી દઈ, શાંત ચિત્તે શાંતિથી રહેવું જોઈએ. માંદગી એ ખરી રીતે તો દોડતી ટ્રેનને અટકાવવા બતાવાતા લાલ સિગ્નલ જેવી છે. કુદરત કહે છે કે હવે તો ચેતો. તે વખતે દોડધામ, નોકરી, અભ્યાસ વગેરે બંધ કરી દેવાં ઉચિત છે; અને શાંત ચિત્તે પથારીમાં પડી રહી, બગડેલા અવયવોને આરામ આપવો આવશ્યક છે. આજે લોકોને મરવાની પણ ફુરસદ પણ નથી. મિલમાં જતા મજૂરને કહીએ કે, "ભલા 'દમી, જરા આરામ લે," કે તુરત જ તે કહી સંભળાવે છે કે, "આરામ અમને

પોષાય નહીં. ઇંજેક્શન કે જે કંઈ આપવું હોય તે આપી દો. ઘેર તો રહેવાય જ કેમ ?" આ સ્થિતિમાં માંદગી સંબંધી સૂચનાઓ આપવી નિરર્થક તો છે જ; પરંતુ ઘણા એવા હોય છે જે આ બધું કરે છે, કરવા તૈયાર હોય છે. તેવાઓ માટે આ લખાણ છે.

આજે માંદગીમાં મોસંબી પાવાનો રિવાજ પ્રચલિત થયેલો છે. મધુર રસ કફના રોગોમાં ન લેવો જોઈએ. મધુર રસ કફકારક છે. એટલે દમ, શરદી, ખાંસી તેમ જ અજીર્ણ વગેરેના રોગીઓ માટે એ સારો નથી. વળી આપણા જેવા ગરીબ દેશમાં મોસંબી જેવો કીમતી લીલો મેવો ખવડાવવો આવશ્યક પણ નથી. અમે તો દરદીને આના કરતાં મગનું ઓસામણ, ભાજીનો સૂપ, અંદર લસણ, આદું, મરી, ધણા જીરું વગેરે નાખીને આપવા કહીએ છીએ. કફના રોગીઓ માટે આદું, લસણ, મરી બહુ ઉપયોગી છે.

પિત્તના રોગીઓ માટે કડવો રસ હિતાવહ છે. મેથીની ભાજી, કારેલાંનું શાક, સેકટાની શીંગો, દૂધ, મીઠાં ફળો વગેરે ખોરાક ઉપયોગી છે. મધુર, તિક્ત, કટુ રસો હિતાવહ છે.

વાતના રોગીઓ માટે ખાટો–ખારો ખોરાક નુકસાનકારક છે. વાયુના રોગીઓ માટે મધુર રસ સારો છે; પરંતુ પોતાનો જઠરાગ્નિ અને ભૂખ જોઈને તે ખાવો જોઈએ. ઠંડો લૂખો ખોરાક વાના દરદીઓએ ન ખાવો જોઈએ; કબજિયાતવાળાઓને કાળી દ્રાક્ષ, હરડે, સોનામુખી, ગરમાળાનો ગોળ સારાં છે. કોઠો ઢીલો હોય તો કાળી દ્રાક્ષથી સારો ઝાડો થાય છે. ક્રૂર કોષ્ઠ હોય તો દિવેલ, કડુ, સોનામુખી જોઈએ. કબજિયાત એ ઘણે અંશે માનસિક છે. એટલે કબજિયાતવાળાએ રોજ રાત્રે કંઈ લેવાનું રાખવું જોઈએ. બસ્તી (એનિમા) રાખી મૂકવી અને અવારનવાર તે લઈ લેવી, એ આવા રોગીઓ માટે સારું છે. મૂત્રચિકિત્સામાં મૂત્રથી કબજિયાત દૂર થાય છે તેવો અનુભવ છે, છતાંય જરૂર જણાય તો કંઈક વિરેચન લેવું.

માંદગીમાં ખોરાક સુપાચ્ય અને થોડો લેવો જોઈએ. આવે વખતે ચા, કૉફી બંધ કરવાં જોઈએ. તુલસી, ફૂદીનો, લીલી ચા, પીપરીમૂળ, મરી નાખી ઝામો (ઉકાળો) બનાવી પીવો ઇષ્ટ છે.

દરેક રોગમાં પથ્ય લખવું, એ આ લેખની મર્યાદાની બહાર છે. મૂત્રચિકિત્સાના વાચકોને ‘પથ્ય’ સંબંધી થોડો સરખો ખ્યાલ આવશે તો મારો આ પ્રયત્ન હું સફળ માનીશ.

સુરત
૮–૧૧–’૫૮

બાપાલાલ ગ. વૈદ્ય

૩

મનુષ્યમૂત્ર

શ્રી રાવજીભાઈનો લેખ આ અંકમાં અન્યત્ર ઉદ્ધૃત કર્યો છે; કારણ કે એની પાછળ ચોકસાઈ છે. જે પુસ્તકનો ઉલ્લેખ એમણે લેખમાં કર્યો છે તે પુસ્તક અમારા વાંચવામાં પણ આવેલું છે. જોન ડબલ્યુ. આર્મસ્ટ્રૉંગ એનો લેખક છે. પુસ્તકનું નામ, ‘વૉટર ઑફ લાઈફ’ છે. પુસ્તકમાં લેખકે પોતાના અનુભૂત કેસો ટાંકેલા છે એટલે તે વિશેષ ધ્યાનાર્હ બનેલ છે. એ લેખકનો તો દાવો છે કે માણસનો પોતાનો પેશાબ પીને તમામ દરદો મટાડી શકાય છે. કૅન્સર, ગૅન્ગ્રીન, હૃદયના રોગો, પાંડુ, વ્રણો, ચામડીના અનેક રોગો, ગુદાનો વરમ, સોરાઈસીસ વગેરે દારુણ રોગો પણ લેખકે કહ્યું છે તેમ એકલા મૂત્રથી મટે છે. લેખકને પોતાને ક્ષયરોગ થયો હતો. નોકરી માટે તે નાલાયક ગણાયા હતા. પુસ્તક અક્ષુણ્ણ પંથે નવીન પ્રસ્થાન કરે છે એટલે એનું મૂલ્ય છે.

આયુર્વેદમાં ઘેટી, બકરી, ગાય, ભેંસ, હાથણી, ઊંટડી, ઘોડી અને ગધેડી આ આઠ પ્રકારનાં પ્રાણીઓનાં મૂત્રના ગુણદોષ આપેલા છે. અને ચિકિત્સામાં આ સર્વનો ઓછોવત્તો ઉપયોગ પણ થયેલો છે. જલોદરમાં આઠેય મૂત્રનો બાહ્ય અને આભ્યંતર ઉપયોગ (સેકે પાને ચ) સૂચવેલો છે. ભેંસનું મૂત્ર અને દૂધ, એના ઉપર ઉદર રોગીઓએ કાંઈ પણ ખાધા વિના રહેવાનું ચરકમાં વિધાન છે. ગોમૂત્ર સાથે ચરકનું હરડે (અભયા) ખાવાનું વિધાન છે. શોથરોગમાં ગોમૂત્ર પર રહેવા કહેલું છે. દરેક મૂત્રના પૃથક્ ગુણો આપેલા છે અને મૂત્રના સામાન્ય ગુણો જોવા જેવા છે. આ

જોતાં તો તે વખતે મૂત્રની અનોખી ચિકિત્સાપદ્ધતિ જ અસ્તિત્વમાં હશે.

મૂત્રના સામાન્ય ગુણો: મૂત્ર ઉત્સાદનમાં, આલેપનમાં, અસ્થાપન બસ્તીઓમાં, વિરેચનમાં, સ્વેદોમાં, અગદોમાં, ઉદર રોગોમાં, આફરા વગેરે રોગોમાં, હરસમાં, ગુલ્મ રોગોમાં, કુષ્ઠ રોગોમાં, સફેદ કોઢમાં, પોટીસ વગેરે શેકોમાં, પરિશેકમાં (ધારા કરવામાં) ઉપયોગી છે. મૂત્રમાત્ર જઠરાગ્નિ પ્રદીપ્તકર છે, વિપઘ્ન છે, કૃમિઘ્ન છે, પાંડુરોગના દરદીઓ માટે તે શ્રેષ્ઠ છે, ઉત્તમ કલ્યાણકારી છે (પાંડુરોગમાં ગોમૂત્રનો ખૂબ જ ઉપયોગ ચરકમાં જોવામાં આવે છે). મૂત્ર પીવામાં લેવાથી કફનું શમન કરે છે, વાયુનું અનુલોમન કરે છે અને પિત્તને નીચે તરફ લઈ જાય છે.

સુશ્રુતે નરમૂત્રને (मानुषं च विषापहम्) વિષઘ્ન ગણેલું છે.

અષ્ટાંગ સંગ્રહકારે “ तिक्तं पामाहरं मूत्रं मानुषं तु विषापहम् ” અર્થાત્ મનુષ્યમૂત્રને સ્વાદમાં કડવું, ખસખૂજલી વગેરેને મટાડનાર વિષાપહ ગણેલું છે.

ભાવમિશ્રે નરમૂત્ર ઝેરને હરનાર છે, તેને પીવામાં લેવાથી તે રસાયણ છે, ખસ કે ખરજવાને મટાડનાર છે, ક્ષાર ને લવણયુક્ત હોઈ તે તીક્ષ્ણ છે તેવું કહેલું છે.

યોગરત્નાકરમાં ‘લઘુમાલિની વસંત’ના પાઠમાં ખાપરિયા (કેલેમીના) ને એકવીસ દિવસ સુધી નરાંબુમધ્યે અર્થાત્ માણસના પેશાબમાં બોળી રાખી, તાપમાં પેશાબ સુકાઈ જાય તે પછી તે ખાપરિયું અને મરી સમાનભાગે લઘુવસંતમાલતી બનાવવા કહ્યું છે. અર્થાત્ માણસના પેશાબનો ઉપયોગ ધ્યાન ખેંચે છે.

ટૂંકામાં મૂત્રનો ઉપયોગ આયુર્વેદે ખૂબ જ કરેલો છે અને નરમૂત્રને વિપઘ્ન કહી તેનામાં પ્રત્યેક પ્રકારના વિષ (આધુનિકોના વાયરસ વગેરેનો સમાવેશ આમાં થઈ જાય છે:) અને કોયજન્ય વિષો (ટોકસીનો)નો સમાવેશ પણ આમાં થઈ જાય છે.

આમ છતાં મૂત્રચિકિત્સા ઉપર એક પણ સ્વતંત્ર ગ્રંથ ઉપલબ્ધ નથી.

ગુજરાતી ભાષામાં 'અખૂટ જીવનદોરી' નામનું પુસ્તક છે. સુરતના યુગાન્તર કાર્યાલય તરફથી ૧૯૨૩માં પ્રસિદ્ધ થયું છે. હાલ તો અપ્રાપ્ય છે. એના લેખક શ્રી ચંદુલાલ લલ્લુભાઈ ગોવર્ધનદાસ છે. આ પુસ્તકમાં પેશાબથી રોગો મટાડવા સંબંધી એક બે પાનાં છે, એમ યુગાન્તર કાર્યાલય-વાળા શ્રી રતિલાલ તન્નાએ મને કહ્યું છે. પુસ્તક હજી મારા વાંચવામાં આવ્યું નથી. શ્રી તન્નાએ મને કહેલું કે 'અખૂટ જીવનદોરી'ના લેખક રોજ પોતાનો પેશાબ નિયમિત પીતા હતા. અને હું ભૂલતો ન હોઉં તો 'ગાંડીવ' પ્રેસવાળા શ્રી નટવરલાલ માળવીએ પણ આ વાતનું સમર્થન કર્યું હતું. આ લેખક બહુ લાંબી ઉંમરે ગુજરી ગયા હતા અને મરતાં સુધી પોતાનો પેશાબ રોજ પીતા હતા. એમના દીર્ઘાયુષ્યનું કારણ પેશાબ-પાન હતું તેમ મને કહેવામાં આવ્યું છે. શ્રી તન્ના કહે છે કે, કોઈ પોલીગ્લોટ—અનેક ભાષાઓ જાણનાર નૉર્વે તરફના એક સંન્યાસીની પ્રેરણાથી આ પુસ્તક લખેલું છે.

'વૉટર ઑફ લાઈફ'ના લેખકે પેશાબ પીવાના કામમાં લીધો છે અને તે વખતે ઉપવાસ કરવા સૂચવ્યું છે.

હરસ ઉપર પેશાબથી ધોવાથી હરસ મટે છે એમ લેખક કહે છે. 'સિદ્ધભેષજમણિમાલા'ના વિદ્વાન લેખકનો પણ નીચેનો અનુભૂત લેખ જોઈએ:

કાંઈ પણ વાગ્યું હોય, ઘા હોય તેના પર પેશાબ કરવાની વિધિ તો લોકમાં આજે પણ જાણીતી છે. પેશાબ વડે વ્રણ ધોવાથી તુરત રૂઝ આવે છે.

અમારો એક જાતઅનુભવ નોંધવો અહીં ઉચિત છે. મારી એક ઘોડીને એક વખત છાતીમાં ઝાડનું ઠૂંઠું પેસી ગયું હતું અને ખાસ્સો ઊંડો ઘા પડ્યો હતો. તે વખતે એક અનુભવી સજ્જને બતાવેલો પ્રયોગ આ છે: એક કૂંડામાં ઘરના સર્વ માણસોએ પેશાબ કરવો. થોડીક ચાળેલી રાખ કૂંડામાં નાખી રાખવી અને લાકડીને છેડે બાંધેલા કાપડના એક કકડા વડે એ વારે વારે ઘોડીના ઘામાં છાંટવામાં આવતું હતું. મને સમજણ છે કે જે ઘા આજે દવાખાનામાં રાખવામાં આવે તો ચાર મહિને પણ ન રુઝાય તે જોતજોતામાં રુઝાઈ ગયો.

અમો નાનપણમાં કાંઈ પણ વાગતું તો તે ઉપર પેશાબ કરતા હતા. અને કહેવાની ભાગ્યે જ જરૂર છે કે તે ભાગ્યે જ પાકતું; અને આ વાગ્યા ઉપર પેશાબ કરવાનું યુરોપમાં પણ પ્રચલિત હતું.

ખસ-ખૂજલી ઉપર વૈદ્યો ગોમૂત્ર ઘસાવે છે. ગોમૂત્રમાં થોડુંક મીઠું અને હળદર નાખી ઘસવાથી કંડુ-ખૂજલી શાંત થઈ જાય છે. માણસનો પેશાબ પણ ખૂજલી માટે સારો છે.

એક સજ્જને મને કહ્યું કે, એક ભાઈને મોં ઉપર ખૂબ મોટા ફોલ્લા થયા હતા. દાક્તરોની દવાઓ–ઇન્જેકશનો લઈ થાકયા પણ ન મટયું. એ ભાઈએ કહ્યું કે, અડાયાની રાખ પેશાબમાં કાલવીને ફોલ્લા ઉપર ચોપડયે રાખો. જરા ગંદું લાગશે પણ તરત જ મટી જશે. અને ખરેખર ચમત્કારિક રીતે ફોલ્લા મટી ગયા. આ પ્રયોગ કહેનાર હજી વિદ્યમાન છે.

કાન પાકયો હોય છે તો કૂતરાનું મૂત્ર કાનમાં મૂકે છે. બકરીનું મૂત્ર નાખવાથી પણ કાન વહેતો મટે છે. માણસોનો પેશાબ પણ મૂકી શકાય છે.

કુષ્ઠના ઉપર પણ મૂત્ર અકસીર ઈલાજ છે. લેખકના પોતાના શબ્દો આ રહ્યા : "Indeed urine is the skinfood par excellence as also the remedy of every kind of skin disease." (Page 55)

અંતે લેખક કહે છે કે, "Urine is not the specific for any given disease, it is a specific for Health." (Page 124)

પેશાબ પીવાનો ખ્યાલ આમ કરતાં અટકાવે છે; પરંતુ એકાદ વખત પીવા માંડયો કે કંટાળો ચાલ્યો જાય છે. લેખક તો પેશાબને મૅજિક ફ્લ્યુડ 'જાદુઈ પીણું' ગણે છે.

('ભિષગ્ભારતી', જુલાઈના અંકમાંથી) — બાપાલાલ ગ. વૈદ્ય

૪

શરીરસ્વાસ્થ્યનું ઉત્તમ સાધન

प्रणम्य जगदुत्पत्ति-स्थिति-संहर-कारणम् ।
स्वर्गाऽपवर्गयो द्वारं त्रैलोक्यशरणं शिवम् ।।

૧. આ જગતમાં જગતમાત્રના જીવજંતુથી માંડીને હાથી સુધીનાં પ્રાણીમાત્રને કેવી રીતે સુખ પહોંચે અને એકબીજા અંદરોઅંદર એક-બીજાને મદદકર્તા થાય અને દરેકનું સ્વાસ્થ્ય સચવાય તેમ જ રોગી રોગમુક્ત થાય તે સંપૂર્ણ જ્ઞાન વેદમાંથી – વેદના ઉપવેદ તરીકે ઓળખાતા આ આયુ-ર્વેદમાં જ છે.

આયુર્વેદનું અવતરણ: બ્રહ્મા પાસેથી દક્ષ પ્રજાપતિએ હેતુ (કારણ) સહિત સંપૂર્ણ આયુર્વેદ શીખ્યો. જેની અંદર હેતુ-વિપરીત ચિકિત્સા છે. અને બીજા સૂર્યનારાયણે પણ બ્રહ્મા પાસેથી વ્યાધિ-વિપરીત ચિકિત્સાવાળો આયુર્વેદ શીખ્યો જેથી જ આપણે જાણીએ છીએ કે "आरोग्यं भास्करा-दिच्छेत्" એવી પ્રાર્થના કરીએ છીએ. હવે આગળ જતાં આ બન્ને પ્રથાનો સમન્વય થતાં આજે हेतु-विपरीत, व्याधि-विपरीत અને हेतु-व्याधि-विपरीत એમ આ ત્રણે રીતે હાલ રોગીની ચિકિત્સા કરવામાં આવે છે. આયુર્વેદ વૃક્ષ, પશુ, પક્ષી તમામનાં અલગ અલગ બનાવેલાં છે, અને તે આયુર્વેદનાં આઠ અંગો કહેલાં છે અને દરેક અંગ ઉપર સ્વતંત્ર ગ્રંથ રચવામાં આવેલ છે.

૨. ઉપર મંગલાચરણમાં આપે શિવનું નામ વાંચ્યું તે જોતાં સર્વ સુખ તથા જ્ઞાનનો દાતા એકમાત્ર શિવ જ છે એમ લાગે છે. ભગવાન શિવે આ દુનિયાનાં તમામ જીવજંતુના ઉપકારાર્થે પોતે પોતાની પત્નીને સંબોધીને સંવાદ રૂપે જ્ઞાન જગતને આપ્યું છે. તેમના શિષ્યો રાવણ, નાગા-ર્જુન વગેરે ઘણા છે જેઓએ પણ આયુર્વેદમાં ઘણો સારો ફાળો આપ્યો છે અને દાવો કરે છે કે, જે દુ:સાધ્ય રોગો હોય તેની પણ તેઓ સફળતાપૂર્વક ચિકિત્સા કરતા.

દેવ અને દાનવ એ બન્ને એક જ બાપના છોકરા હતા, પરંતુ દેવો વિષ્ણુને માનનારા અને દાનવો શિવને માનનારા હતા. તે બન્નેને એકબીજાને અન્યોઅન્ય કોઈ કારણસર વેર હોવાથી અવારનવાર લડયા કરતા હતા. દેવોના ગુરુ બૃહસ્પતિ હતા અને તેમના વૈદ્ય તરીકે અશ્વિનીકુમારો હતા અને દાનવોના ગુરુ અને વૈદ્ય તરીકે શુક્રાચાર્ય હતા કે જેમની પાસે મૃત સંજીવની હતી જેનાથી દરેક લડાઈમાં ઘાયલ થયેલાને પુનર્જીવન મળતું.

રુદ્રથી યજ્ઞનું માથું કાપવામાં આવ્યું ત્યારે દેવોના કહેવાથી અશ્વિની-કુમારોએ તેને ફરીથી જોડી દીધું અને શંકરે પોતે પોતાના જ પુત્રનું માથું કાપ્યું અને ફરીથી તેને પોતે જ જોડી દીધું એવા એકબીજાના આયુર્વેદમાં અને પુરાણમાં ઘણા દાખલા છે, જેનાથી માલૂમ પડે છે કે બન્ને પક્ષો પાસે આયુર્વેદનું જ્ઞાન હતું. આ બન્ને બાજુએ આયુર્વેદનો વિકાસ કરવામાં એકબીજા એકબીજાથી કેમ આગળ જાય તેની કોશિશ કર્યે જતા હતા; અને એ શોધખોળથી જેમ બને તેમ ઓછા દ્રવ્યથી રોગ કેમ મટાડવો તેની જ પેરવીમાં રચ્યાપચ્યા રહેતા. મહર્ષિ આત્રેયે ચરકમાં દીર્ઘ જીવીતીયમ્ અધ્યાયમાં એકલાં મુખ્ય કાષ્ઠાદિક ઔષધો અને મૂત્રવર્ગનો રોગોની દવામાં ઉપયોગ કર્યો છે, જ્યારે ભગવાન શંકરે અને તેમના અનુયાયીઓએ લોહ, ઉપલોહ, વિષ, ઉપવિષ, મૂત્ર, મોતીમાણેકપ્રવાલ વગેરેનો પોતાની ચિકિત્સાપ્રણાલીમાં ઉપયોગ કર્યો છે અને છેવટે એમ પણ સાબિત કર્યું છે કે એકલા ફક્ત પારદથી જ સર્વ રોગોનો નાશ થાય છે.

૩. ઓછી દવાથી અને પીવામાં સહેલાઈથી લઈ શકાય તેવા આશયથી યુરોપમાં આ અંગે ઘણા અખતરાઓ અને શોધખોળ થયાં છે. સૌ પ્રથમ ડૉ. હાનિમાને હોમિયોપેથિક પદ્ધતિ કાઢી અને દુનિયાને જણાવ્યું કે જે એલોપેથિકમાં મોટા પ્રમાણમાં સૌથી મોટી માત્રામાં જે દવા વપરાય છે તેનાં જે પરિણામ આવે તેનાથી તદ્દન ઊલટાં જ પરિણામો તે જ દવાને હોમિયોપેથીની તદ્દન ઓછી માત્રામાં (એટલે તેમના મત પ્રમાણે ઘણી હાઈએસ્ટ પોટેન્સીમાં) લેવામાં આવે તો આવે છે. દાખલા તરીકે અફીણથી ઝાડા બંધ થાય પરંતુ એ જ અફીણને હોમિયોપેથિક રીતે આપવાથી તેનાથી કબજિયાત દૂર થાય છે. ત્યાર પછીથી તેમના જ શિષ્ય સુશ્લરે રોગ મટાડવા માટે ફક્ત બાર જ દવાઓનો

ઉપયોગ કર્યો છે. અમેરિકામાં ડૉ. બર્જીએ એપસમપથીની (એટલે વિલાયતી મીઠાથી જ બધા રોગો મટાડવા,—અસાધ્ય પણ) પદ્ધતિ કાઢી છે અને તે માટે ફક્ત તેમણે સાત જ સૉલ્ટ્સ વાપર્યા છે અને રોગોને મટાડયા છે. હું જ્યારે ૧૯૨૧માં મુંબઈમાં નૅશનલ મેડિકલ કૉલેજમાં ભણતો હતો ત્યારે મેં એક નામાંકિત આયુર્વેદાચાર્ય વૈદ્યરાજને ફક્ત ત્રણ જ દવાથી દરેક રોગને મટાડતા જોયા હતા. તેઓ ત્રણ જ શીશીઓ પોતાના દવાખાનામાં ટેબલ ઉપર રાખતા જેના ઉપર વાતઘ્ન, પિત્તઘ્ન અને કફઘ્ન નામો લખેલા હતાં અને તેમાંથી નાડી જોઈને દરદીને ઓછી વધતી ત્રણે દવાઓ મેળવીને પડીકાં પીવા માટે અને બહાર ચોપડવા માટે આપતા. મેં તેમની પાસેથી તે કઈ દવાઓ છે તે જાણવા માટે ઘણી કોશિશ કરી, પરંતુ તેમણે છેવટ સુધી તે વાત છાની જ રાખી. આવી વૈદ્યોની મનોદશા ખરેખર અનઈચ્છનીય છે. પાછળથી છેવટે હમણાં મારા વાંચવામાં રસ-મંગલ નામનો ગોંડલરસશાળાનો છપાયેલો ગ્રંથ આવ્યો અને તેમાં શરૂઆતમાં જ ચિકિત્સા ખંડમાં વાતઘ્ન, પિત્તઘ્ન અને કફઘ્ન રસો મેં વાંચ્યા ત્યારે મારા મનને સંતોષ થયો. આ લખવાની મતલબ એ કે આયુર્વેદમાં પણ ત્રણ જ દવાથી દરેક રોગ મટે છે, અને છેવટે એક જ પારદથી દરેક રોગ મટે છે તે ઉપર આપણે જોયું. તાંત્રિક ગ્રંથોમાં અઘોરીઓ મળ, મૂત્ર વગેરેનો દવા તરીકે પોતાના પંથમાં ઉપયોગ કરતા અને જૈન સાધુઓ નાની અને મોટી પડિમામાં પોતાનો જ પેશાબ પીને રોગો મટાડવાનો ઉલ્લેખ છે. અને ભગવાન શંકરે પાર્વતીને રુદ્રયામલ તંત્રમાં શિવામ્બુ કલ્પમાં ફક્ત મૂત્રનો જ મહિમા ગાયો છે. અને તેનાથી જ દરેક જાતના રોગ મટે છે તેમ જ લાંબા કાળ સુધી જિવાય છે, એવો ઉપદેશ આપ્યો છે. આગળ જતાં આયુર્વેદમાં અને રસતંત્રમાં મૂત્રનો પ્રયોગ બીજી દવાઓ સાથે કરેલ છે. ભગવાન આત્રેયે જે આઠ મૂત્રોનો ઔષધિમાં પ્રયોગ કર્યો છે તે ફક્ત જે પશુઓ ઘાસચારા ઉપર જીવનારાં છે તેનાં જ મૂત્રો ઉપયોગમાં લીધાં છે. સુશ્રુતે તદુપરાંત મનુષ્યમૂત્રનો દવા તરીકે ઉપયોગ દર્શાવ્યો છે. તો પછી ભગવાન આત્રેયે મનુષ્યમૂત્રનો કેમ ઉપયોગ નહીં કર્યો હોય? પશુઓનાં મૂત્ર કરતાં મનુષ્યમૂત્ર તો મનુષ્ય માટે ઉપયોગી હોઈ શકે. અત્યારે આપણે નજરે જોઈએ છીએ કે

જાનવનરોનાં મૂત્ર પોતા માટે હિતકર છે. ભગવાન આત્રેય એમ પણ કહે છે કે અમુક આઠ જાતનાં પશુનાં મૂત્ર માનવસ્વાસ્થ્ય માટે પણ ઉપયોગી છે, તો તેમણે નરમૂત્ર વિષે કેમ ઉલ્લેખ નહીં કર્યો હોય? એનો સીધો જવાબ એ જ હોઈ શકે કે, જે વસ્તુ વ્યાપક છે, પ્રચલિત છે તેનો ઉલ્લેખ કરવાની કાંઈ જરૂર ન પણ લાગી હોય. સૂર્યનારાયણના ગુણદોષ કે હયાતીનું વર્ણન કરવાની કાંઈ જરૂર હોય ખરી કે? તેમ નરમૂત્રના ગુણમાં એક વસ્તુ પૂરતી છે કે નરમૂત્ર વિષઘ્ન છે અને રસાયન છે. વૃદ્ધ વાગ્ભટે પોતાના અષ્ટાંગ સંગ્રહમાં આઠ મૂત્રો ઉપરાંત હરણનું મૂત્ર પણ લીધું છે. આ ઉપરથી એમ સાબિત થાય છે કે જે પ્રાણીનો ખોરાક આપણા જેવો વેજીટેરિયન હોય છે તેના જ મૂત્રનો દવામાં ઉપયોગ કરવાનું સૂચવ્યું છે.

આ એક સામાન્ય નિયમ છે કે જે કોઈ પ્રાણી, પશુ, પક્ષી કે માણસ પોતે પોતામાં બનતી ચીજનો ઉપયોગ રોગો મટાડવામાં તેમ જ શસ્ત્રક્રિયામાં કરે છે તેને અંગ્રેજીમાં ઑટોજીનસ કહે છે. તે જ ધોરણે હાલમાં પણ ઑટોબ્લડ અપાય છે અને તેમાં કોઈ જાતનું નુકસાન થતું નથી.

રોગની દવા કરવામાં સરખી જાતિના કોઈ પણ પ્રાણી કે મનુષ્યને એકબીજાને ઉપયોગી થઈ પડે તેવી બધી વસ્તુઓનો ઘણે ભાગે ઉપયોગ કરાય છે, જેને અંગ્રેજીમાં હોમોજીનસ કહેવાય છે.

છેવટે ત્રીજી રીતે પોતાની જાતિથી બીજી જ જાતિ કે જેનાં ખાનપાન આપણા જેવાં જ હોય તેવા પ્રાણીની ચીજનો દવા તરીકે ઉપયોગ થાય છે. તેને અંગ્રેજીમાં હિટરોજીનસ કહે છે. મહર્ષિ આત્રેયે આ ત્રીજી રીત અખત્યાર કરીને પોતે પોતાની ચિકિત્સા પ્રણાલિકામાં આઠ મૂત્રોનો સમાવેશ કર્યો છે. જ્યારે ભગવાન શંકરે પોતે શિવામ્બુકલ્પનું વર્ણન કરતાં મનુષ્ય-મૂત્રનો સૌથી શ્રેષ્ઠ ગુણ વર્ણવીને પહેલી રીત અખત્યાર કરી છે જે તદ્દન નિર્દોષ છે અને દરેક રોગમાં તેનો ઉપયોગ કરવાનું સૂચવ્યું છે. જેમ આત્રેયશાસનમાં સાજાને હરડે અને માંદાને ઉપવાસ કરવાનું સૂચવ્યું છે તેમ ભગવાન શંકરના મતમાં સાજાને મૂત્ર અને માંદાને મૂત્ર વાપરવા ભારપૂર્વક કહેલ છે, જોકે તેમાં વાપરવાની વિધિમાં તફાવત રહે છે.

ઉપરની હકીકત પરથી જણાશે કે શુક્રાચાર્ય પાસે મૃતસંજીવની દવા એક જ હતી. ત્યારે અશ્વિનીકુમારો પાસે પણ એવી કોઈ દવા હોવી જોઈએ, જેનાથી તેઓ દેવોમાં પ્રખ્યાતિ પામ્યા. ભગવાન શંકરે એક જ પારાની દવાથી તેમ જ શિવામ્બુથી દરેક રોગ મટાડયાના દાખલા છે. યુરોપ અને અમેરિકામાં પણ ડૉ. હાનિમાન, ડૉ. સુશ્લર, ડૉ. બર્જીસ અને છેવટે ડૉ. આર્મસ્ટ્રૉંગ એક પછી એક તે બધાએ એક જ હેતુથી જેમ બને તેમ એક જ દવાથી સર્વ રોગ મટે એવી દવા શોધવામાં પોતાની જિંદગી ગુમાવી. ડૉ. હાનિમાને સ્વાદ વગરની તેમ જ ડૉ. સુશ્લરે ફક્ત ૧૨ જ દવાઓનો ઉપયોગ કર્યો.

અને ડૉ. બર્જીસે તો ફક્ત ૭ જ સૉલ્ટ્સ દરેક રોગ મટાડવામાં વાપર્યા અને છેવટે ડૉ. આર્મસ્ટ્રૉંગે તો બાઈબલમાંથી તેની પ્રેરણા મેળવીને પોતાની જાત ઉપર તેનો ઉપયોગ કરીને ક્ષયમાંથી મુક્ત થયા બાદ ઇંગ્લંડમાં અને બીજે અનેક જાતના રોગોથી પીડાતા માણસો ઉપર તેનો ઉપયોગ કરીને, તેનાં સંતોષકારક પરિણામો આવવાથી પોતે મૂત્રથી (મનુષ્યના) દરેક રોગ મટે છે તેનું 'વૉટર ઑફ લાઈફ' નામનું પુસ્તક લખીને દુનિયા ઉપર મહાન ઉપકાર કર્યો છે.

આ મૂત્રચિકિત્સામાં નહીં નાડી જોવાનું કામ કે નહીં નિદાનનું કામ. આ તો એવું સરસ મજાનું જ્ઞાન છે કે સાજો પોતે પોતાનું મૂત્ર પીએ અને શરીરે ચોળે તો તંદુરસ્ત રહે અને જે કોઈ બીમાર હોય તે જો પોતાનો પેશાબ પીએ અને ચોળે તો સાજો થઈ જાય. ફક્ત એટલું યાદ રાખવાનું રહે છે કે જો માણસ બીમાર હોય તો જેટલો વખત બીમાર રહે અને પેશાબ પીએ તેટલો વખત ઉપવાસ ઉપર રહે અને સાજો થયા પછી પોતે ધીમે ધીમે મગના પાણીથી અને પછીથી સાદા હલકા દાળ, ભાત, શાકથી ઉપવાસ છોડે. ખાવામાં પોતાને જે માફક આવે તે જ ખાવું. આ દવા સાજો માણસ લે તેને કોઈ જાતની પરેજી ખાસ પાળવાની હોતી નથી, પરંતુ જે માણસ માંદો હોય તેને ઉપવાસ કે ઉપવાસ સાથે થોડું હલકું ભોજન કે જે પ્રકૃતિને માફક હોય તે લઈને પોતાનો પેશાબ પીએ અને ચોળે.

ઉપરનો અનુભવ મેં સુશ્રુતમાં વાંચ્યા પછી હિંમતથી શરૂ કર્યો છે. સુશ્રુતમાં લખ્યું છે કે "मानष्य मूत्रं विषापहम् ।" આપણને સહેજે સમજ પડે કે જેને વિષ ચડે છે તેનું હૃદય નબળું પડે છે અને મૂત્ર પાવાથી તે સતેજ થઈને શુદ્ધિમાં આવે છે. તે ઉપરથી મેં મારા દરદીઓ ઉપર ઑપરેશન વખતે તેનો ઉપયોગ લગભગ ૧૬ મોટાં ઑપરેશનોમાં કર્યો છે અને મારે કોઈને વચમાં સેલાઈન કે પ્લાઝમા કે બ્લડ આપવું પડયું નથી.

ડૉ. મગનલાલ ઓ. સલારિયા

૫

મૂત્રચિકિત્સા

ગુજરાતના બુઝુર્ગ કાર્યકર્તા શ્રી રાવજીભાઈ પટેલને મૂત્રચિકિત્સાથી ફાયદો થયો એ બાબત 'જનસત્તા'ના પાના ઉપર 'જનસત્તા'ના વાચકોએ વાંચી અને વિચારી છે. આખો મૂત્રચિકિત્સાનો ક્રમ પણ એ જ મુરબ્બી-વર્યની લેખિની દ્વારા આપણને મળ્યો છે. કેટલાક વૈદ્ય-ડૉક્ટરો આ બાબતમાં સંમત થયા છે; તો કેટલાયે એનાથી વિરુદ્ધ મત દર્શાવે છે.

જેમ આર્યસંસ્કૃતિ કે ધર્મ એક જ મનુષ્યની દેન નથી તેમ જ આયુર્વેદ પણ એક જ મનુષ્યે ઉત્પન્ન કરેલ શાસ્ત્ર નથી. આર્યસંસ્કૃતિ જેમ ઘણી સમોજજવલ સંસ્કૃતિઓનું એક મહામંગલ મિલન છે તેમ જ આયુર્વેદ એ જગતમાં ચાલતી આરોગ્યની પદ્ધતિમાત્રના મૂળનો મહાદ્યોતક એક મહાસ્રોત છે. એમાંથી જગતની કોઈ પણ તદ્દન નવી જ જણાતી પદ્ધતિનાં મૂળ મળવાનાં જ. એ જ રીતે મૂત્રચિકિત્સા એ ભલે આજે એક નવું આવેલું 'નાટક' ચિકિત્સકો માને, પણ એનુંયે મૂળ આયુર્વેદમાં છે (જુઓ ભાવપ્રકાશ, પૂર્વખંડ, મૂત્રવર્ગ). ચરક, સુશ્રુત, વાગ્ભટ કે શાસ્ત્રીય ગ્રંથો એ મૂત્રચિકિત્સાના વિરોધી નહીં પણ જાણે કે પુરસ્કર્તા હોય તેવાં સૂત્રો એ પુસ્તકોમાં વેરવિખેર તેમ જ મૂત્રવર્ગમાં સંગઠિત રીતે મળે છે. આ મૂત્રચિકિત્સા શાસ્ત્રમાન્ય છે કે કેમ એ પ્રશ્ન જ્યારે ઉપસ્થિત થાય ત્યારે શાસ્ત્રમાં એનાં ગુણગાન આવ્યાં હોય ત્યાં પછી તે ચિકિત્સા

થાય અને ઝેરી સર્પનું જ ઝેર નરમૂત્રથી ઊતર્યું એમ સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી તેનો મહાન વિષહર ગુણ હજુ વણખેડાયેલો જ છે એમ કહેવું એ તો આયુર્વેદની ઉપેક્ષા ગણાય. પણ જ્યાં સુધી વ્યવસ્થિત રીતે તે અમલમાં નથી મુકાયો ત્યાં સુધી એ બાબત નિશ્ચયાત્મક રીતે કંઈ કહી ન શકાય.

આ તો મૂત્રચિકિત્સા વિષે એક અછડતો અભિપ્રાય માત્ર છે. આજ ચિકિત્સા માટે રોગવાર જો વ્યવસ્થિત લખાણ કરવા બેસીએ તો જરૂર એક પુસ્તક થાય; પણ પ્રજા આ વિજ્ઞાન પ્રત્યે સૂગ ન દાખવે અને ઉપેક્ષાવૃત્તિ કે ઉદાસીનવૃત્તિથી ન જુએ એટલા પૂરતી ઉપર સામાન્ય દરદો ઉપર સામાન્ય ચિકિત્સા આપી છે. પરંતુ શાસ્ત્રીય ઢબે રોગવાર મૂત્રની અસર જરૂર સમજાવી શકાય.

વિષહર તરીકે ગોમૂત્રનો ઉપયોગ દરેક ધાતુના શોધનમાં છે જ. પરંતુ એ વિષહર બહુ જ મોટા અર્થમાં વપરાયેલું છે. તે કેવળ સર્પનું, વીંછીનું કે ધાતુનું જ વિષ નહીં પણ શરીરમાંથી ઉત્પન્ન થતા વિષનું પણ નિવારણ કરે છે. આવા વિષારી જમાનામાં આવા વિષહારી ઔષધનો પ્રચાર અને પ્રસાર એ પ્રેરણાદાયી અને પુનિત ક્રિયા છે એમ હું પ્રકટપણે પ્રજા પાસે પ્રસ્તુત કરી આ પાવનકારી પ્રચારમાં મારો પ્રેમપૂર્વક હિસ્સો પૂરું છું.

૧૭–૧૧–'૫૮ વૈદ્ય કરુણાશંકર રામશંકર ત્રિવેદી

('જનસત્તા'ના સૌજન્યથી)

૬

દવાની આપણી ઘેલછા

'આરોગ્ય વિષે સામાન્ય જ્ઞાન' સને ૧૯૦૬માં ગાંધીજીએ દક્ષિણ આફ્રિકામાં લખ્યું છે. તેની પ્રસ્તાવનામાં તેમણે તે કાળના દાક્તરી ધંધાનું જે બયાન અને દાક્તરી ધંધામાંના નિષ્ણાતોના તે વિષેના અભિપ્રાય આપ્યા છે તે અર્ધી સદી પર જેટલે દરજ્જે લાગુ પડતા હતા તેના કરતાં અર્ધી સદી વીત્યા બાદ અનેકગણા લાગુ પડે છે. શારીરિક સ્વાસ્થ્ય સાચવવા ઈચ્છનાર દરેકે તે જાણવા જોઈએ. તેથી આ સ્થળે તે આપવા યોગ્ય ગણાશે.

આપણી આદત એવી છે કે, જરાયે દરદ થાય કે તુરત આપણે ડૉક્ટર વૈદ કે હકીમને ત્યાં દોડી જઈએ છીએ. જો તેમ ન કરીએ તો આપણો હજામ કે પાડોશી જે કંઈ દવા લેવાની સલાહ આપે તે લઈએ છીએ. આપણી માન્યતા એવી છે કે દવા વિના દરદ જાય નહીં. આ ખોટો વહેમ છે. આ વહેમથી જેટલાં માણસો દુ:ખી થયાં છે ને થાય છે તેટલાં બીજાં કારણોથી નથી થતાં ને નથી થવાનાં. એટલે આપણે દરદ એ શું એટલું સમજીએ તો કંઈક સમતા રાખી શકીએ. દરદનો અર્થ દુ:ખ છે. રોગનો અર્થ પણ તેવો જ છે. દરદનો ઉપાય લેવો એ બરાબર છે, પણ દરદ મટાડવા સારુ દવા લેવી એ ફોકટ છે, એટલું જ નહીં, પણ તેથી ઘણી વેળા નુકસાન થાય છે. મારા ઘરમાં કચરો હોય તેને હું ઢાંકી દઉં, તેની જેવી અસર થાય તેવી દવાની છે. કચરો ઢાંકું તેથી તે જ કચરો સડીને મને હાનિકારક થવાનો છે. વળી ઢાંકણ સડી જાય, ત્યારે ઢાંકણ એ વધારે કચરો થયો, ને અગાઉ હતો અને હવે થયો તે મારે કાઢવો રહ્યો. આવી દશા દવા લેનારની હોય છે. પણ જો હું કચરો કાઢી નાખું તો ઘર જેવું હતું, તેવું પાછું સાફ થઈ રહે છે. દરદ-દુ:ખ પેદા કરી કુદરત આપણને સૂચવે છે કે, આપણા શરીરમાં કચરો છે. કુદરતે વળી શરીરમાં જ કચરો નીકળવાના રસ્તા રાખ્યા છે. અને જ્યારે દરદ

થાય ત્યારે આપણે સમજવું જોઈએ કે, આપણા શરીરમાં કચરો હતો તે હવે કુદરતે કાઢવાનું શરૂ કર્યું છે. મારા ઘરમાં પડેલો કચરો કોઈ માણસ કાઢવા આવે તો હું તેનો ઉપકાર માનું. તે માણસ કચરો કાઢી રહે ત્યાં સુધી મને જરા હરકત પડશે; છતાં હું ખામોશ પકડીશ. તે જ રીતે કુદરત મારા શરીરરૂપી ઘરમાંથી કચરો કાઢી જાય અને હું નીરોગી એટલે દુ:ખ વિનાનો થઈ રહું. મને શરદી છે એટલે મારે તુરત કંઈક દવા લેવાની—સૂંઠ ખાવાની – દોડધામ નથી કરવાની. હું જાણું છું કે મારા શરીરના અમુક ભાગમાં કચરો હતો તે કાઢવા કુદરત આવી છે. તેને રસ્તો આપવો એટલે હું ઓછામાં ઓછી મુદતમાં સાફ થઈ જઈશ. હું કુદરતની સામે થાઉં તો કુદરતને બેવડું કામ — કચરો કાઢવાનું ને મારી સામે લડવાનું. કુદરતને હું મદદ કરી શકું છું. જેમ કે જે કારણથી કચરો દાખલ થયો હોય તે કારણ દૂર કરું કે જેથી વધારે દાખલ ન થાય, એટલે કે તે દરમિયાન ખાવાનું બંધ કરું તો તેથી વધારે કચરો પડતો બંધ રહે અને ખુલ્લી હવામાં યોગ્ય કસરત કરું તો વળી હું પણ શરીરની ચામડી વાટે કચરો કાઢતો થઈ જાઉં. કાયાને નીરોગ રાખવાનો આ સોનેરી નિયમ છે એમ દરેક માણસ પોતાની મેળે સાબિત કરી શકે છે. માત્ર આપણા મનની હાલત આપણે સ્થિર રાખવી જોઈએ. જે માણસ ઈશ્વર ઉપર ખરી આસ્થા રાખે છે તે તો હમેશાં આમ જ કરશે. આવી મનની હાલત કરવા આટલું મદદકર્તા થશે. હું વૈદો વગેરેની દવા લઈશ. છતાં મારું દરદ દૂર થશે એવો વીમો કોઈ ઉતારતું નથી. વૈદના હાથમાં ગયેલાં બધાં નીરોગી થતાં નથી. જો તેમ થતું હોય તો મારે આ પ્રકરણો લખવાપણું ન હોય ને આપણે બધા બહુ સુખી જિંદગી ભોગવતા હોઈએ.

અનુભવ તો એવો છે કે જે ઘરમાં બાટલી પેઠી ત્યાંથી પાછી નીકળતી જ નથી. અસંખ્ય માણસો આખી જિંદગી કંઈ ને કંઈ રોગ રોજ ભોગવતા રહે છે, ને એક પછી એક દવા વધારતા જાય છે તથા વૈદો ને હકીમો બદલ્યા જ કરે છે, રોગ મટાડે તેવા વૈદોની શોધખોળમાં ભમ્યા કરે છે ને છેવટે પોતે ખુવાર થઈ, બીજાને ખુવાર કરી તાલાવેલી કરતા મરી જાય છે. પ્રખ્યાત મરહૂમ જજ સ્ટીવન જે હિંદુસ્તાનમાં પણ રહી ગયેલો, તેણે એક વેળા કહેલું કે, જે વનસ્પતિને વિષે વૈદો ઘણું જ ઓછું જાણે

છે તે વનસ્પતિઓને, જેને વિષે તેથી પણ ઓછું જાણે છે એના શરીરમાં તેઓ દાખલ કરે છે. વૈદ પાસે પણ બરાબર અનુભવ મેળવ્યા પછી એવા જ ઉદ્ગાર કાઢે છે. દાક્તર મેજન્દી કહી ગયો કે, વૈદું એ મહા પાખંડ છે. સર એસ્લી કૂપર કરીને પ્રખ્યાત દાક્તર થઈ ગયો. તેણે કહ્યું છે કે, "વૈદકશાસ્ત્ર એ માત્ર અટકળ ઉપર રચાયેલું છે." સર જૉન ફૉર્બ્સે કહ્યું છે કે, "વૈદોના ડહાપણ છતાં પણ ઘણા માણસોના રોગ કુદરતે જ દૂર કર્યા છે." દાક્તર બેકર જણાવે છે કે, "રાતિયા તાવમાં જેટલા દરદી મરે છે તેના કરતાં ઘણા વધારે તે દરદની દવાથી મરે છે." દાક્તર ફોર્બ્સ કહે છે કે "વૈદો કરતાં વધારે અપ્રમાણિક ધંધો ભાગ્યે જ જોવામાં આવે છે." ડૉક્ટર ટૉમસ વૉટસન કહે છે કે, "ઘણા અગત્યના સવાલ વિષે શકથી ભરેલા સમુદ્ર ઉપર આપણો ધંધો ભટક્યા કરે છે." દાક્તર કૉઝવેલ કહે છે કે, "જો વૈદું નાબૂદ થાય તો માણસજાતને અથાગ લાભ થાય." દાક્તર ફ્રૅંક કહે છે કે, "હજારો માણસોની દવાખાનાંઓ વાટે કતલ થાય છે." દાક્તર સાહેબ મેસન ગુડ કહે છે કે, "લડાઈ, મરકી અને દુકાળમાં જેટલાં માણસોનો ભોગ થાય છે, તેના કરતાં ઘણાં વધારેનો ભોગ દવાઓને મળે છે." જ્યાં જ્યાં વૈદો વધ્યા છે, ત્યાં ત્યાં દરદો વધ્યાં છે એવું આપણે ઠેકાણે ઠેકાણે જાણીએ છીએ. જે છાપાંઓમાં બીજી જાહેર-ખબરો નહીં આવી શકે તે છાપાંઓમાં પણ દવાઓની મોટી જાહેરખબરો આવશે. 'ઇન્ડિયન ઓપીનિયન'માં જ્યારે જાહેરખબરો લેવાતી ત્યારે બીજાઓની પાસે જાહેરખબરો નાખવાનું દબાણ આ છાપા ઉપર દવાના માલિકો કરતા. તે પૈસો પણ પુષ્કળ આપવાની લાલચ આપતા હતા. જેની કિંમત એક પાઈની છે તેવી દવાનો આપણે રૂપિયો આપીએ છીએ. ઘણે ભાગે દવા શાની બને છે તે તેના કર્તા આપણને જાણવા જ નથી દેતા. 'છૂપી દવાઓ' એ નામની ચોપડી હાલમાં એક દવાવાળાએ જ બહાર પાડી છે. માણસો ન ભમે તે હેતુ એ ચોપડી બહાર પાડવાનો છે. તેમાં તે બતાવે છે કે સાર્સાપરિલા, ફ્રૂટ સૉલ્ટ, સીરપ વગેરે અંકાયેલી (પેટન્ટ) દવાઓ છે તેના આપણે ત્રણથી સાત શિલિંગ આપીએ છીએ. તેમાં આપણી દવાની મૂળ કિંમત એક ફાર્ધિંગથી એક પેની સુધીની હોય છે. એટલે આપણે ઓછામાં ઓછું છત્રીસગણું ને વધારેમાં વધારે ત્રણસેં

છત્રીસગણું દામ આપીએ છીએ. એટલે આપણે ત્રણ હજાર પાંચસેં ટકાથી પાંત્રીસ ટકા સુધી નફો આપીએ છીએ.

આમાંથી વાંચનારે એટલું તો જોવું જોઈએ કે દરદીએ દાક્તરોને ત્યાં દોડવાની જરૂર નથી. એકાએક દવાઓ લેવાની નથી; પણ બધા માણસો એટલી ખામોશી નહીં રાખે. દાક્તરો બધા જ અપ્રામાણિક નથી. દરેક વખતે દવા ખરાબ જ છે એવું સાધારણ માણસ નહીં માને. એવા બધાને એટલું કહી શકાય કે તમે બને તેટલી ખામોશી રાખજો, દાક્તરોને બને ત્યાં સુધી તસ્દી ન આપતા, દાક્તરોને બોલાવો તો સારા માણસની પાસે જજો. અને એકને બોલાવ્યા પછી તેને જ વળગી રહેજો. તે જ્યારે બીજાને બોલાવવા કહે, ત્યારે જ બીજાને બોલાવજો. તમારું દરદ તમારા દાક્તરના હાથમાં નથી. તમારું આયુષ્ય હશે તો તમે ખચીત સારા થશો. અને જો તમે તદબીર કરી તે છતાં તમારું, તમારા સગાનું મરણ નીપજે તો જાણજો કે તે પણ જિંદગીનો ફેરફાર છે.

ગાંધીજી

